

ଚେତନାଦୀପ୍ତ ଜୀବନ

ସ୍ବାମୀ ଶୁଦାନନ୍ଦ

ଚେତନାଦୀପ୍ତ ଜୀବନ

ମୂଳ ଇଂରାଜୀ ଲେଖା

ସ୍ବାମୀ ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ

ଭାଷାନ୍ତର

ଡକ୍ଟର ଫକୀରମୋହନ ସାହୁ

ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ବିହାର

ସମ୍ପଦ ସାଗର ଟ୍ରଷ୍ଟ

ନକ୍ଷିପୁର, ଭାଟପାଟଣା, କଟକ

ଚେତନାଦୀପ୍ତ ଜୀବନ

ମୂଳ ଇଂରାଜୀ ଲେଖା :

ସ୍ବାମୀ ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାନ୍ତର :

ଡକ୍ଟର ଫକୀରମୋହନ ସାହୁ

ପ୍ରକାଶକ :

ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ବିହାର

ସମ୍ବିତ୍ ସାଗର ଟ୍ରଷ୍ଟ

ନକ୍ସିପୁର, ଭାଟପାଟଣା, କଟକ - ୭୫୨୧୧୫

ଫୋନ୍-୦୬୭୧-୨୮୫୬୭୧୦

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ: ଜାନୁଆରୀ, ୨୦୦୮

ମୁଦ୍ରଣ :

ଅସୀମା ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧୨

ଫୋନ୍-୦୬୭୪-୨୩୯୦୫୮୪, ୯୪୩୭୪୧୯୦୫୫

ଶ୍ରୀମତୀ ଶିବଗାମୀ ପିତାତିଳ୍ଲ
ପବିତ୍ର ସ୍ମୃତିରେ

ଏମ୍.ସିଟି. ପିତାତି
ଏମ୍.ସିଟି.ପି. ଚିନ୍ତାମଣି ଏମ୍.ସିଟି.ପି. ମୁଖ୍ୟ

ଉପକ୍ରମ

ନିଜର ଅତୀତରେ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ସମ୍ଭାସବାଦ ବିରୋଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିଛି । ଆମେ ଏଠାରେ ଏକ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରିବୁ । ମାତ୍ର ଆମର ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ ପୂରାପୂରି ସମ୍ଭାସବାଦ ସମସ୍ୟା ସହିତ ଅସମ୍ପୃକ୍ତ ନୁହେଁ । ସମ୍ଭାସବାଦ କଥାଟି ସମସ୍ତଙ୍କର ମନରେ ରହିଛି ଏବଂ ଏହା ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ଯାତ୍ରାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଛି । ଆମେମାନେ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ ଲାଷ୍ଟଣ ଶୁଣୁଛୁ । ସୁତରାଂ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବା ପ୍ରାଚାଳିକ । ଏ ସବୁ ଲାଷ୍ଟଣ ଆମ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନରେ କେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ? ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟାନ ଓ ସଚେତନତାକୁ ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ କରି ନପାରିଲେ ଆମେ କେବଳ ସମୟର ଅପତୟ କରିଛୁ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଅନ୍ୟ ଲାଷ୍ଟାରେ କହିଲେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଆପଣମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ବିକାଶ ଘଟିଥିଲେ ଆପଣଙ୍କର ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ସଂସ୍କାର ଆଣିବ ।

ଥରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ଲାଭ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଉଠିଲା । ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ଲାଭ ପାଇଁ ଗୁରୁଙ୍କର ସନ୍ଧାନ କଲା । ସେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲା ଯେ ଦୂର ପର୍ବତର ଅଗ୍ରମ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଏପରି ଜଣେ ଗୁରୁ ବସବାସ କରୁଛନ୍ତି । ତଥାପି ଲୋକଟିର ଯଥେଷ୍ଟ ସାହସ ଥିଲା । ସେ ଗଭୀର ପରିଶ୍ରମ କରି ମରୁଭୂମି ଓ ପର୍ବତ ସବୁ ଅତିକ୍ରମ କଲା ଏବଂ ତିନିମାସ ପରେ ଗୁରୁଥିବା ପର୍ବତ ଗୁମ୍ଫାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଲୋକଟି ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ଲାଭ କରିବାକୁ ଲଜ୍ଜା ପ୍ରକାଶ କଲା । ସାଧୁଜଣକ ଅଳ୍ପ କଥାରେ କହିଲେ, “ପୁତ୍ର ! ଦୟାକୁ ହୁଅ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଭରମ ଆଚରଣ ପ୍ରଦର୍ଶନ କର । ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ହୁଅ ଏବଂ ଜାହାରିକୁ କଷ୍ଟ ଦିଅନାହିଁ ।” ସାଧୁଜଣକ କେବଳ ଏତିକି କଥା କହିଲେ । ଲୋକଟିର ମନ ଲାଞ୍ଜିଗଲା । ଲୋକଟି କହିଲା, “ମହାରାଜ ! ମୁଁ ବହୁପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିଛି । ପର୍ବତ ଓ ମରୁଭୂମି ପାର ହୋଇ ଏଠାକୁ ଆସିଛି । ଏଠାକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ବହୁକ୍ଷତି ସହ୍ୟ କରିଛି । ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଚାରିବର୍ଷର ପିଲା ଜାଣିଭାଇକି ଦୁଇପଦ କଥା କେବଳ ଆପଣ କହିଛନ୍ତି ।” ସାଧୁଜଣକ ସ୍ମିତହସି କହିଲେ- “ପୁତ୍ର ! ଏକଥା ସତ ଯେ ଚାରିବର୍ଷର ପିଲା ଏହା ଜାଣେ, ମାତ୍ର ଚାରିବର୍ଷ ବର୍ଷର ଲୋକ ଏହା ପାଠନ କରି ନଥାଏ ।” ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ସତ୍ୟ । ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଆମେମାନେ ଦୟାକୁ ଓ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ ଅନ୍ୟକୁ କଷ୍ଟଦେବା ଅନୁଚିତ । ତଥାପି ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଆମେ ନିଜର ଭାବାବେଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ବିପଦ ହୋଇଥାଏ । ସୁତରାଂ ଜୀବନଧାରଣ ଦୃଢ଼ବହୁଳ ହୋଇପଡ଼େ । ଆମକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ କିଛି ବହୁଳ

ଶୁଣିବା ଏବଂ ଅନେକ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ବିଶ୍ୱାସ ସୂଚନା ଓ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଜାଣିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ ଠିକ୍ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିବା ନିୟମସବୁ ପାଳନ କରି ନଥାଉ କାହିଁକି ?

ଏପରି ସଂଗ୍ରାମ ବେଳେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ । ଅତୀତ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଦୃଢ଼ ରହିଥିଲା । ପାଞ୍ଚହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ମହାଭାରତ ଯୁଗରେ ଦୂର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ ଏପରି ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିପତ୍ତି । ଗୋଟିଏ ସମୟରେ ଦୂର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି, ‘ଜାନମି ଧର୍ମ’ ନ ଚ ମେ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ’, “ଧର୍ମ କ’ଣ, ତାହା ମୁଁ ଜାଣିଛି । ମାତ୍ର ତାହାର ପାଳନରେ ମୁଁ ନିଜକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରିପାରୁ ନାହିଁ ।” ‘ଜାନମାଧର୍ମ’ ନ ଚ ମେ ନିକୃଷ୍ଟ’ । “ଅଧର୍ମ କ’ଣ, ତାହା ମୁଁ ଜାଣେ । ମାତ୍ର ସେଥିରୁ ନିଜକୁ ନିବୃତ୍ତ କରିପାରୁ ନାହିଁ ।” ଯୁଦ୍ଧେ ଯୁଦ୍ଧେ ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ଏପରି ସମସ୍ୟା ବ୍ୟାପକ୍ଷିଛି । ଏପରି ସମସ୍ୟା ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତାରେ ମଧ୍ୟ ରହିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଲମନ୍ଦ ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ ଭଲର ଅନୁସରଣ କରି ଖରାପକୁ ବିପରି ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ ସେ ଦିକ୍ଷାରେ ଅସ୍ଥା ଥାଏ । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ କେଉଁଠି ପହଞ୍ଚିଛୁ ଓ ପୃଥିବୀ କେଉଁଠାରେ ପହଞ୍ଚିଛି, ସେ ଦିକ୍ଷାରେ ନିଜକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଉଚିତ ହେବ । ସନ୍ତାପନାବାମାନେ ବ୍ରମଣଃ କୃତ୍ତ୍ୱାବରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମର ଆତ୍ମସମୀକ୍ଷା ଅଧିକ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ।

ବହୁଗଣ ! ଦୟାକରି ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ, ସନ୍ତାପନାବାଦୀ କିଏ ? ଆମେରିକାର ବାଣିଜ୍ୟ ଭବନକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିବା ବ୍ୟୋମାୟାନଟି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସନ୍ତାପନାବାଦୀ ନୁହେଁ । ବ୍ୟୋମାୟାନଟି ନିଜ ଭଙ୍ଗାରେ ଉଡ଼ିପାରିବ ନାହିଁ । ଉଡ଼ାଣରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟୋମାୟାନଟି ନିଜ ଭଙ୍ଗାମତେ ଉପରକୁ ଉଡ଼ିପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଖ୍ୟତାକବର ଶରୀରଟି ମଧ୍ୟ ବାଣିଜ୍ୟ ଭବନଟିକୁ ଧ୍ୱଂସ କଲା ବୋଲି କହିପାରିବେ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ର ମାତ୍ର । ଏହା ଏକ ମାଧ୍ୟମ । ଶରୀର ନିଜେ ଭଙ୍ଗାକରି ତଳପ୍ରତଳ ହୋଇନଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ନିଶ୍ଚୟ ନେଇ ନଥାଏ । ଏହା ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ମାଇକ୍ରୋଫୋନ୍ ପରି ବାସ୍ତବ୍ୟ କରେ । ମାଇକ୍ରୋଫୋନ୍ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରେ ନାହିଁ । ଏହା ଦୂତାୟାତ୍ମକ ଶବ୍ଦକୁ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ପରିବେଷଣ କରେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆମେ ଚିନ୍ତାକରୁଥିବା ଭାବନାସବୁକୁ ଶରୀର ପ୍ରକାଶ୍ୟ ରୂପ ଦିଏ । ଆମର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଭାବନାସବୁକୁ ଶରୀର ପ୍ରକଟନ କରିଥାଏ । ଶରୀର ବେଳେ ଏକ ଆୟୁଧ ମାତ୍ର । ଶୁଣାଯାଉଥିବା କଥା ଅବସ୍ଥା ପାଇଁ ମାଇକ୍ରୋଫୋନ୍‌କୁ ଆପଣ ଦେଖ କେଇପାରିବେ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବା ଭାବନା ଓ ବାସ୍ତବ୍ୟ ପାଇଁ ଶରୀରକୁ ଦେଖ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । ଶରୀର ଏକ ସୁନ୍ଦର ମାଧ୍ୟମ । ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ତମତ୍ତାର ମାଧ୍ୟମ । ଗୋଟିଏ ବାୟୁ ନିଜସ୍ୱ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଗତିବ୍ୟସ୍ଥ ହେବା ପରି ଶରୀରର ମଧ୍ୟ ନିଜସ୍ୱ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ । ବାୟୁ ନିଜସ୍ୱ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳି ଉଡ଼ୁଥିଲେ ବାୟୁଚାଳକ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ନ୍ତେ । ବାୟୁ ଚାଳକ ହିଁ ଗତିବ୍ୟସ୍ଥ ହିଁର କରନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ବାୟୁକୁ ଚାଳିତ କରନ୍ତି । ସେହିପରି ଶରୀରର ବୌଦ୍ଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନଥାଏ ।

ଜଗତ ଆପଣଙ୍କୁ ଭୟଭୀତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କିଛି ସମୟ ଆଖି ବନ୍ଦ ହେବା ଏବଂ ମନକୁ ନିରାଶ୍ୱସ କରିବା ବେଶ୍ ସୁରୁତୁପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଏହି ନୀତିଟିକୁ ବୁଝିବା ମାତ୍ରେ ଅତ୍ୟନ୍ତତରୁ ନିରାଶ୍ୱସ କରିବା ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଆପଣମାନେ ଉପଲବ୍ଧି କରିବେ ଯେ, ଜଗତର କୌଣସି କଥା ଆପଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ଖୁବ୍ ସରଳ, ଅଥଚ ନିର୍ଭୁଲ ନିୟମ । ‘ସତ୍ୟ’ ସବୁବେଳେ ସରଳ, ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟି । ସତ୍ୟକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରି ନ ଥିବା ଲୋକମାନେ ନିୟମସବୁକୁ ଜଟିଳ କରନ୍ତି । ଜଟିଳ ସତ୍ୟ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ସତ୍ୟର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସରଳ । ଆପଣ ସକାଳବେଳା ପ୍ରାତଃଜୋଜନ ସମୟରେ କ’ଣ ଖାଇଥିଲେ, ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ଆପଣ ସହଜ ସରଳ ଉତ୍ତରଟିଏ ଦେବେ ‘ପାଉଁରୁଟି ଓ ଫଳରସ’ । ମିଛ କହିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ରାସ୍ତା ଅନେକ, ସମ୍ଭାବନା ଅନେକ । ମିଛର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବିକଳ ରହିଛି । ମାତ୍ର ସତ୍ୟ ଏକ ଓ ଅଭିନ । ସତ କହିବାକୁ ଭାବିଲେ ଅସୁବିଧା କିଛି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମିଛ କହିବାକୁ ଭାବିଲେ ମିଛ କଥାକୁ ମନେ ରଖିବା ପରେ ସମସ୍ୟା ରହିଛି । ଲୋକେ ଭାବନ୍ତି ମିଛ କହିବା ସହଜ ଏବଂ ସତ କହିବା କଷ୍ଟକର । ନାଃ ! ବନ୍ଧୁଗଣ । ଆପଣ ହୁଏତ ସତ କହିବା କେତେ ସହଜ ସେ କଥା ବୁଝିବା ପାଇଁ ସମୟ ଦେଉନାହାନ୍ତି ।

ଧରାଯାଉ ଆପଣମାନେ ମୋତେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଦେଖୁଛନ୍ତି ଏବଂ ମୋର ଅତୀତ ବିଷୟରେ ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ‘ସ୍ୱାମୀଜି ! ଆପଣ ସ୍ୱାମୀ (ସାଧୁ) ହେବା ପୂର୍ବରୁ କ’ଣ କରୁଥିଲେ ?’ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ମୋ ପ୍ରତି ଅନୁକୂଳ ମନୋଭାବ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ମୁଁ କହିପାରେ, ‘ମୁଁ ରାଷ୍ଟ୍ରସଫଳ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚପଦାଧିକାରୀ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲି ।’ ଆପଣମାନେ ହୁଏତ ଚମକିତ ହୋଇ କହିବେ, ‘ବାଃ !’ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମିଛ କହି, ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଭୁଲାଇଦେଇ କିଛି ସମୟଲାଗି ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବ କଲି । ଅନ୍ୟ ଏକ ପରିବେଶରେ ଆଉ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋତେ ସେହିପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ । ମୁଁ ହୁଏତ କହିଲି, ‘ଓଃ ! ମୁଁ ଭାରତୀୟ ପ୍ରଶାସନିକ ସେବା ପାଇଁ ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲି ଏବଂ ବ୍ରାଜ୍ଞିର ତୃତୀୟାସରେ ପ୍ରଥମ ପଦବୀର ଅଫିସର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲି । ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟ ମୋର ସାମାଜିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ଆଖିରେ ରଖି ମୋ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିଯିବେ । ମୁଁ ପୁଣି କିଛି ସମୟଲାଗି ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବ କରିବି । ତାହାପରେ ସମସ୍ୟାର ଆରମ୍ଭ । କାହାକୁ କ’ଣ କହିଥିଲି, ତାହା ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ମୋର ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତାମାନେ ଯେପରି ଏକାଠି ନୁହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ମୋ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ନକରନ୍ତି, ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ମୋତେ କବଳିତ କରିବ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଭାବ ବିନିମୟ ହେଲେ ମୁଁ ଧରାପଡ଼ିଯିବି । ସତ କହିବା ସମୟରେ ଏପରି କଥାକୁ ସ୍ମୃତ ହୋଇବାରେ ମନେରଖିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ମିଥ୍ୟା କଥା ମନେରଖିବା କଷ୍ଟକର । ସତ୍ୟକୁ ଆପଣମାନେ ଭୟକରିବେ ନାହିଁ । ଆପଣମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଯେତେ ବେଶୀ ମିଛରେ ଭରିଯିବ, ଜୀବନ ସେତେ ଅଧିକ ଜଟିଳତାପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପଡ଼ିବ ।

ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ମନ ଓ ଭାବନାକୁ ଠିକ୍ ରୂପେ ବୁଝିପାରିଲେ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିପରି ବାର୍ଯ୍ୟକରେ ତାହାର ଅନୁଭବ ଆସିଲେ ଆପଣମାନେ ଉପଭବି କରିବେ ଯେ, ଜଗତର କୌଣସି କଥା ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରୁନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ‘ଭାବନା’ର ରୂପ ନେବା ପରେ ହିଁ ମୋତେ କବଳିତ କରିପାରିବ ଏବଂ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରିପାରିବ । ବସ୍ତୁଟି ମନଭିତରେ ଭାବନାର ରୂପ ନ ନେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ମଣିଷ ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଆମ ସମସ୍ୟାର କାରଣ ନୁହଁନ୍ତି । ଆମର ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ହିଁ ଆମ ସମସ୍ୟାର ମୂଳ କାରଣ । ତୁମର ସ୍ବାମୀ, ତୁମର ପତ୍ନୀ ଏବଂ ତୁମର ପିଲାମାନେ ହିଁ ସମସ୍ୟାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ । ଅନ୍ୟ ଲୋକର ପତ୍ନୀ କେତେ ଭଲ, ମାତ୍ର ମୋର ପତ୍ନୀ ଅସୁବିଧାର ମଞ୍ଜି । ଅନ୍ୟ ମହିଳାଙ୍କ ପତି ଖୁବ୍ ଭଲ, କିନ୍ତୁ ତୁମର ପତି ବେଶ୍ ଅଦୁଆ ଲୋକ । ଅନ୍ୟ ଲୋକର ପିଲାମାନେ ପ୍ରଶଂସାର ପାତ୍ର, କିନ୍ତୁ ତୁମର ପିଲାମାନେ ସୈତାନ । ଏପରି କାହିଁକି ହୁଏ ? ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପତି କିମ୍ବା ପତ୍ନୀ ଅଥବା ଅନ୍ୟଲୋକର ପିଲାମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ ନକରିବାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ସେମାନେ ଅପରିଚିତ । ସେମାନେ ଆପଣଙ୍କ ମନର କୌଣସି ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଭାବନା ସୂଚାର କରୁ ନଥିଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ଅସ୍ପୃଶି ଲାଗେନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କୁ ଅସ୍ପୃଶି ଲାଗିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ଆପଣଙ୍କ ଭାବନା ଆପଣଙ୍କୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରୁଛି । ଆପଣ ଭାବନାକୁ ପରିଚାଳନା କରିପାରିଲେ ଜଗତକୁ ପରିଚାଳନା କରିପାରିବେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣିଥରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ, ବାଣିଜ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିବା ବ୍ୟୋମାୟାନଟି ସତ୍ତାସବାଦୀ ନୁହେଁ । ବ୍ୟୋମାୟାନର ଚାକରର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ସତ୍ତାସବାଦୀ ନୁହେଁ । ସେହିପରି ଭାବନା ମଧ୍ୟ ସମସ୍ୟାର କାରଣ ନୁହେଁ । ଭାବନା ଆମକୁ ଜ୍ଞାନ ଦିଏ । ବାହ୍ୟଜଗତ ସମ୍ପର୍କରେ ଆମର ଯେଉଁସବୁ ଅନୁଭବ ହୁଏ, ସେସବୁ ଭାବନା ରୂପରେ ସଂରକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଭାବନାସବୁ ଛବିସଦୃଶ । ମୋର ବାଲ୍ୟକାଳୀନ ଚିନ୍ତାଧାରା, ମୋର ଗ୍ରାମର ଭାବନା ଏବଂ ମୋର ପିତାମାତାଙ୍କର ଛବି ଆପଣମାନଙ୍କ ମନରେ ରହିନାହିଁ । ଏ ସବୁର ଛବି ମୁଁ ଧାରଣ କରିଛି । ଏ ସବୁର ଭାବନା ଆପଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବ ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ

ଯାହା ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି, ସେ ସବୁ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଜସ୍ବ ଭାବନା ରହିଛି । ଶବ୍ଦ, ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ, ସ୍ବାଦ ଏବଂ ଆଲୋକ- ଯାହା କିଛି ଆପଣମାନେ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି ସେସବୁ ଭାବନା ଆକାରରେ ଆପଣମାନଙ୍କ ମନରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ପ୍ରତିଟି ଭାବନା ଅତୀତ ଅନୁଭବର ଏକ ପ୍ରତିଛବି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପଟୋ ଆଲବମ୍ ଧରି ସଂସାରରେ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କେହି ଏହି ଆଲବମ୍‌ଟି ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପଣମାନଙ୍କ ଅନୁଭବ ସମୟରେ ଆପଣମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପଟୋସବୁ ଦେଖିଚାଲିଛନ୍ତି । ଏପରି ସମୟରେ ଆପଣ ଦେଖିବା, ଶୁଣିବା, ସ୍ବର୍ଣ୍ଣକରିବା, ଗନ୍ଧକରିବା ଏବଂ ସ୍ବାଦ ଅନୁଭବ କରିବା ପରି କାର୍ଯ୍ୟସବୁରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅତୀତ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରୁନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନର କ୍ରିୟାକଳାପରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ଆପଣ ଅତୀତଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର କିଛି ନକରି ନିରବରେ କିଛିସମୟ ବସିରହିଲେ ଅତୀତ ବୃତ୍ତ ଆପଣଙ୍କୁ କବଳିତ କରିବ । ସେଥିପାଇଁ ଲୋକମାନେ ଆଖି ବନ୍ଦ ରଖିବାକୁ ଭୟ କରନ୍ତି । ଏକାକୀ ରହିବାକୁ ଭୟ କରନ୍ତି । କୌଣସି କାମ କରୁନଥିଲେ ସେମାନେ ବିବ୍ରତ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଏପରିଭାବେ ନିରବ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅତୀତର ଛବିସବୁ ଭାବନା ରୂପରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କବଳିତ କରେ ।

ବସ୍ତୁସବୁ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ

ଆମ ସମାଜରେ ଜୋରଜବରଦସ୍ତ ପୂରାଇ ଦିଆଯାଇଛି ଯେ, ଅନ୍ୟଲୋକମାନେ ଆମ ସମସ୍ୟାର ମୂଳ ମନ୍ତ୍ରି । ଆମର ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ବାହାର ଜଗତ ଦାୟୀ । ବାହାର ଜଗତର ଗାଡ଼ି-ଘୋଡ଼ା, କୁକୁର-ବିଲେଇ, ସୁନା-ରୂପା, ଧନସମ୍ପଦ ଓ ଭିଡ଼ିଓ ପରି ବସ୍ତୁସବୁ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟିକରେ ବୋଲି ଆମର ବନ୍ଧମୂଳ ଧାରଣା । କିନ୍ତୁ ଆପଣମାନେ ନିଶ୍ଚିତଭାବରେ ଜାଣିରଖନ୍ତୁ ଯେ, ବସ୍ତୁସବୁ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ । କେବଳ ବସ୍ତୁଟି ଆପଣଙ୍କୁ କୁଳବାଟରେ ପ୍ରଲୋଭିତ କରୁଥିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆପଣ ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଟାଣିପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣ କଦାପି କହିପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ, ଆପଣ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଯାଉଥିବା ବେଳେ ଅଜ୍ଞାନର ଦୋକାନରୁ ସୁନାହାରଟି ଆସି ଆପଣଙ୍କ ଗଳାରେ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ଆପଣଙ୍କୁ ଦୋକାନକୁ ଟାଣିନେଇ ହାରଟି ଜିଣିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କଲା । ଆପଣ କହିପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ, ଆପଣ ବାଟରେ ଯାଉଥିବାବେଳେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ କାର୍ ଆସି ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ଏବଂ ଆପଣଙ୍କୁ କାର୍ ବିକ୍ରୟ ସ୍ଥଳକୁ ନେଇଯାଇ କାର୍ ଜିଣିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କଲା । ବସ୍ତୁ ପ୍ରଲୋଭନ ସୃଷ୍ଟିକରେ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଘରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ବସ୍ତୁକୁ ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ

ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ କିଣିଛନ୍ତି । ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆମର ସଚେତନ ରହିବାର କଥା ଏବଂ ନିଜର ନିଷ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ନିଜକୁ ଦାୟୀ କରିବା ଉଚିତ । ଆପଣ ସଂସାରକୁ ଦୋଷଦେବାରେ କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ । ଦୟାକରି ସୃଷ୍ଟିକୁ ଦୋଷ ଦେଇ ତା'ର ଅବମାନନା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସୃଷ୍ଟି ସର୍ବଦା ସୁନ୍ଦର, କୌଣସି ନିର୍ଜୀବବସ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଟାଣି ନେଇପାରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ଟାଣିନେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ କୁହନ୍ତି, 'ସେ ଲୋକ ମୋତେ ଠକିଦେଲା', 'ସେ ପୁରୁଷ ଲୋକଟି ମୋତେ ବୁଲାଇ ଦେଲା,' 'ସେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ମୋତେ ଅବାଟରେ ନେଇଗଲା' । ଏହା କଦାପି ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ବହୁତଦିନ ତଳେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକାରେ ଗପଟିଏ ପଢ଼ିଥିଲି । ଗପଟି ଏହିପରି । ଥରେ ଜଣେ ଲୋକ ନିଜର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଘରକୁ ବୁଲି ଆସିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ବନ୍ଧୁଜଣକ ଘରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ମାତ୍ରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ରେଡ଼ିଓ, ଟେଲିଭିଜନ୍, ଫଳରସ ଡିଆରି କରୁଥିବା ଯନ୍ତ୍ର ଏବଂ ବୁଝା ପରିଷ୍କାର କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯନ୍ତ୍ର ପରି ସବୁକିଛି ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଉପକରଣମାନ ଚାଲୁରହିଥିଲା ଏବଂ ସର୍ବାଧିକ ମାତ୍ରାରେ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । ବନ୍ଧୁଜଣକ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, 'ତମେ ଏପରି ଅଳ୍ପବ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ବସିରହିଛ କିପରି ?' ଲୋକଟି କହିଲା, 'ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ? ମୋର ପତ୍ନୀ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏକାକୀ । ଏକୃତିଆ ମୋତେ ଅସୁଷ୍ଟି ଲାଗେ । ବରଂ ଏମିତି ଶବ୍ଦ ଚାଲିଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଆରାମ ଅନୁଭବ କରେ ।' ବନ୍ଧୁଜଣକ କହିଲେ, 'ତୁମେ ବିବାହ କରୁନାହିଁ କାହିଁକି ? କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପୁରୁଷ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ବନ୍ଧୁକ ସହିତ ଏକାଠି ରହୁନାହିଁ କାହିଁକି ?' ମାତ୍ର ଲୋକଟି କହିଲା- 'ଦେଖ ବନ୍ଧୁ ! ମୁଁ ଶବ୍ଦସବୁ ଶୁଣି ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇଉଠିଲେ ସେ ସବୁ ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ସୁଇଚ୍ ବନ୍ଦ କରି ଶବ୍ଦକୁ ଦୂରେଇ ଦେବା ପାଇଁ ମୋର ରାସ୍ତା ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ମୋ ପାଖରେ ରହୁଥିବା ଲୋକ ମୋତେ ବିରକ୍ତ କଲେ ମୁଁ ସେପରି କରିପାରିବି କି ? ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କୌଣସି ଲୋକ ଅପେକ୍ଷା ଶବ୍ଦସବୁ ସହିତ ରହିବା ଇଚ୍ଛାହେବ ।'

ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ, ଜଣେ ପୁରୁଷ କିମ୍ବା ଜଣେ ମହିଳା ସମସ୍ୟାର ମୂଳ କାରଣ । ମାତ୍ର ଏହା ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା । ନିଜର ମନ ମଧ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅଧିକାର ନଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟକୁ ଜାଣା ନଦେଲେ ସେ ଟାଣି ନେଇଯିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ ଆମ ଶରୀରକୁ ଘର୍ଷ କରିପାରିବ, ମାତ୍ର ଆମେ ଅଧିକାର ନଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ମନକୁ ଘର୍ଷ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ ହୁଏତ କହିପାରିବେ ଯେ, କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟକୁ କଥାକହି ଏପରି

କୁଳାଇଦେବେ ଯେ ସେମାନେ ଆମକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତି । ମୁଁ ଭାବେ ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରରୋଚିତ କରିବାର ବକ୍ଷତା ମୋର ରହିଛି । ମୁଁ ସତ୍ୟକୁ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନା କରିପାରେ । ଚଣ୍ଡାଳ ନ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମୋର ଚକ୍ରକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥାନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଆପଣ ଦାୟୀ, ଆପଣଙ୍କ ମନ ଦାୟୀ, ଆପଣ ହିଁ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶର ଅଧିକାର ଦେଉଛନ୍ତି ।

ଭାବନାସବୁ ପ୍ରକୃତରେ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିଏ । ଭାବନା ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଅନେକ ସମୟରେ ଭବନା ଅତୀତର ପ୍ରତିଛବି ବହନ କରେ । ଭାବନା ବ୍ୟତିରେକ ସାଧାରଣ ଜୀବନସାଧନ ଅସମ୍ଭବ । କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ଉଦାହରଣ ଦିଆ ନଗଲେ ପଢ଼ାପଢ଼ ଆଶା କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସେହିପରି କୌଣସି ଭାବନା ନଥିଲେ ମନ କାହାକୁ ନେଇ ତା'ର ପଢ଼ାପଢ଼ ପ୍ରକାଶ କରିବ ? ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି ସୂଚନା ଦିଆଯାଇ ନଥିଲେ ଆପଣ କ'ଣ ବା ଉତ୍ତର ଦେବେ ? ଜ୍ଞାନ କହିଲେ କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁ କିମ୍ବା କୌଣସି ଏକ ଅନୁରବ ସମ୍ପର୍କିତ ଭାବନାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇଥାଏ । ସେପରି ଭାବନା ନଥିଲେ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ନଥାଏ । ମୁଁ ମୋର ପିତାଙ୍କର ନାମ କହିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ଆପଣ ନିରବ ରହିବେ । ଏପରି ଭାବନା ଆପଣଙ୍କ ମଣ୍ଡିଷରେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଏହାର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ କହିବେ, 'ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ ।' ଆପଣମାନେ ଭଲଭାବେ ବୋଧୁ ବୁଝନ୍ତୁ । ଆପଣମାନେ ଚିନ୍ତନ ଅକ୍ଷତା ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ । ଧରାଯାଇ ମୁଁ ପଚାରିଲି, 'ଆପଣଙ୍କ ପିତାଙ୍କ କାମ କ'ଣ ?' ଚକ୍ରଷଣାୟ ଆପଣ ମହତ୍ତ୍ୱ ଉତ୍ତର ଦେବେ । ଆପଣଙ୍କ ମଣ୍ଡିଷରେ ଏ ବିଷୟରେ ଭାବନା ଅଛି ଏବଂ ତାହା ଜ୍ଞାନର ମଧ୍ୟ ସୂଚକ । ସୁତରାଂ ଭାବନା ହେଉଛି ଜ୍ଞାନ ଓ ଜ୍ଞାନ ବ୍ୟାପି ବୋଧ କିମ୍ବା ବ୍ୟବହାର ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଭବନା ପୂର୍ବରୁ 'ମୁଁ ଯାହା ଚାହେଁ', କି 'ମୁଁ ଏହା ଚାହେଁ ନାହିଁ' ଶବ୍ଦମାନ ସଂଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଭାବନା ଭାର ସବୁକ୍ଷଣ ବ୍ୟବହାର ରୂପନିଏ ।

ଆମର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବସ୍ତୁ ଓ ଦ୍ରବ୍ୟ ଜାଣିବାରେ କୌଣସି ସମସ୍ୟା ନାହିଁ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବିଜ୍ଞାପନ ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଯେଉଁଠି ଓ କୋଣକୋଣା ପରି ଅନେକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସହିତ ବେଶ୍ ପରିଚିତ । ମାତ୍ର ଏସବୁ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାନ୍ତି । ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ବିଷୟ ଓ ସୂଚନା ରୂପେ ଏସବୁ ଆମ ମନରେ ଘାତ ପାଇଥାଏ । ଏସବୁ ଜ୍ଞାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ସମୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ତାପ ସୃଷ୍ଟି କରିନଥାଏ । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଭାବନା ରୂପରେ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଭାବନା ମଧ୍ୟ କୌଣସି ତାପ ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ସମୟରେ 'ମୋର ଏହା ଦରକାର' ଭାବନାଟି ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇପଡ଼େ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭାବନା ତାପ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଏପରି ଚିନ୍ତା ବାରମ୍ବାର

ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପ୍ରବେଶ କରେ । ମୋତେ ଏଇଟି ହାସଲ କରିବାକୁ ହେବ, ବାଧାହୀନ ଭାବରେ ଏପରି ଭାବନା ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୁଏ । ମନେକରାଯାଉ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ‘ବାଟା’ ଜୋତା କରିବାର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ ଭରି କରିଛି । ପ୍ରଶ୍ନ ହେବ, ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଜୋତାରେ ନଥିବା କେଉଁ ଉପାଦାନ ‘ବାଟା’ ଜୋତାରେ ରହିଛି ? ପ୍ରସିଦ୍ଧ କମ୍ପାନୀର ପ୍ରସ୍ତୁତ ଜିନିଷ ଲୋକଙ୍କୁ ପାଗଳ କରିଦିଏ । ସେମାନେ ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ହାସଲ କରିବେ ବୋଲି ଭାବି ନିଅନ୍ତି । ‘ମୁଁ ଏହା ହାସଲ କରିବି’- ଏପରି ଭାବିବା ମାତ୍ରେ ମାନସିକ ଚାପ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ସୁତରାଂ ବସ୍ତୁ କୌଣସି ଚାପ ସୃଷ୍ଟି କରେନାହିଁ । ବସ୍ତୁର ଭାବନା ମଧ୍ୟ ମାନସିକ ଭାର ଆଣି ନଥାଏ । ବସ୍ତୁ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଭାବନା କେବଳ ଜ୍ଞାନ ବା ସୂଚନା ମାତ୍ର । ଆମର ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ବହୁ ଭାବନା ରହିଛି, ବହୁ ଜ୍ଞାନ ରହିଛି, ଜ୍ଞାନର ଏକ ବିରାଟ ଆଲବନ୍ ରହିଛି । ଏହା ଶେଷ ନୁହେଁ । ଉଡ଼ିଶିଶୁବା ବୋଝ ନୁହେଁ । ଏହା ଜ୍ଞାନ ସଦୃଶ । ଉଡ଼ିଶିଶୁବା ମଧ୍ୟ ସନ୍ତାପବାଦୀ କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଏହା ସହିତ ‘ମୁଁ’ର ଭାବନା ସଂଯୁକ୍ତ ହେଲେ ‘ମୁଁ ଉଡ଼ାଣରେ ଯିବି’ ଭାବନା ରୂପନିଏ । ଏହା ଅଧିକ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ‘ମୁଁ ବ୍ୟୋମଯାନ ଉଡ଼ାଇ ପ୍ରାସାଦ ସବୁ ଧ୍ୱଂସ କରିବି’- ଏହିପରି ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଏ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସନ୍ତାପବାଦୀ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା ଯେ ସନ୍ତାପବାଦୀ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ଭାବନା ବ୍ୟକ୍ତିକର ‘ଆମେ’ କିମ୍ବା ‘ମୁଁ’ ଭାବନାରୁ ଜନ୍ମ ନିଏ । ଭାରତୀୟ ଝିଅ ସମସ୍ୟାର ସୃଷ୍ଟି । ଆପଣମାନେ ଭାବନା ଓ ଭାରତ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟ ଭଲରୂପେ ବୁଝିବା ଉଚିତ୍ । ଆପଣମାନେ ଅନ୍ତର୍ଜଗତକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ସନ୍ତାପବାଦୀ ଜଣେ ଲୋକ ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ମନୋବୃତ୍ତି । ଆପଣ ନିଜ ପରିବାର କଥା ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ଧରାଯାଉ ପରିବାରରେ ପତି, ପତ୍ନୀ, ପିତା, ମାତା, ଓ ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ରହିଛନ୍ତି । ପରିବାରରେ ପାଞ୍ଚ ଛ’ଜଣ ସଭ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି । ପୁଣି ଧରାଯାଉ ଯେ, ଏହି ପରିବାରରେ ଜଣେ ଯୁବକ ବା ଯୁବତୀ ନିଶାଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଏହା ପରିବାରର ବିରାଟ ପ୍ରାସାଦକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିବା ସହଜ ସମାନ । ଏହା ଏକ ସନ୍ତାପବାଦୀ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ।

ଆପଣମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ନିଶାଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି କିଏ ? ଶରୀର ନିଶାଦ୍ରବ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କରି ନଥାଏ । ନିଶା ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ ଜଣାଇ ନଥାଏ । ଆପଣ ନିଶାଗ୍ରସ୍ତ ହେଲେ ନିଶାକୁ ଦେଖାରୋପ କରିବାର କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ । ସେହିପରି ଶରୀର କ୍ଷୀଣ କିମ୍ବା ପୃଥୁଳ ହେବାପାଇଁ ଖାଦ୍ୟକୁ ଦୋଷଦେବା ଉଚିତ୍ ହେବନାହିଁ । ଆପଣ ଚଳାବୁଲା ନକରି ଶୋଇରହିଲେ ଖାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟସବୁ ଶରୀରରେ ଜମିରହି ମେଦବୃଦ୍ଧି

ଓ ଅନ୍ୟ ସବୁ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଆମେ ଅଯଥାରେ ଖାଦ୍ୟକୁ ଦାୟୀ କରିଥାଉ । ପ୍ରକୃତରେ ଆମେ ଖାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟର ପରିମାଣ ପାଇଁ ଆମେ ଦାୟୀ । ମାତ୍ର ଲୋକମାନେ ଅଯଥାରେ ଅଭିଯୋଗ କରନ୍ତି । ସେମାନେ କହନ୍ତି- ‘ସ୍ବାମୀଜି ! କ’ଣ କରିବୁ ? ଯାହା ଖାଉଛୁ, ତାହା ଦେହରେ ଲାଗି ମେଦ ବଢ଼ାଉଛି ।’ କେତେକ ଧାର୍ମିକ ବିଚାରରେ ପିଆଜ, ରସୁଣକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିକାଶର ଅନ୍ତରାୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ । ପିଆଜ, ରସୁଣର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅସ୍ବଚ୍ଛିକର ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ବିଚାର କରାଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ପନିପରିବାକୁ ଖରାପ ଓ ବର୍ଜନୀୟ କହିବା ଏକ ପ୍ରକାର ନିର୍ବୋଧତା । କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ଖରାପ ନୁହେଁ । ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି, କେଉଁସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଆମେ ସହଜରେ ହଜମ କରିପାରିବୁ ଏବଂ ସେସବୁର ସାରାଂଶ ଆମ ଉଦ୍ଭରେ ମିଶିଯାଇ ପାରିବ ? ପଶୁର ଶରୀର ପରି ଆମର ଶରୀରକୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ କ୍ଷୁଧା କେତେବେଳେ ମେଣ୍ଟିଯାଉଛି ଏବଂ ଖାଦ୍ୟଗ୍ରହଣ କେତେବେଳେ ବନ୍ଦହେବା ଉଚିତ୍, ତାହା ସହଜରେ ଜାଣିହେବ । କୌଣସି ପଶୁ ଅଧିକଗୁଡ଼ିଏ ଖାଇଦିଏ ନାହିଁ । ଚିତାବାଘ ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲର ଅନ୍ୟସବୁ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର କଥା ବିଚାର କରାଯାଉ । ସେସବୁ ପ୍ରାଣୀ ପତଙ୍ଗ, ସୁନ୍ଦର, ସତେଜ, ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟବାନ । ସେ ସବୁ ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରିୟରେ ଖାଦ୍ୟ ସଂରକ୍ଷଣ କରିନଥାନ୍ତି । ଆରାମୀକାଲି ଖାଦ୍ୟ ମିଳିନପାରେ, ଏପରି ଆଶଙ୍କା ସେମାନଙ୍କର ନଥାଏ ଏବଂ ଅସ୍ଥିରତା ମଧ୍ୟ ନଥାଏ । ମେରୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଭାବୁର ଦୃଷ୍ଟି ନିଆଯାଇପାରେ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଏହା ଖାଇଚାଲେ ଏବଂ ଏହାର ଓଜନ ୧୫୦୦ ପାଉଣ୍ଡ ହୋଇଥାଏ । ପୁଣି ଶୀତଦିନରେ ଏହା କିଛି ଖାଇବାକୁ ପାଏନାହିଁ ଏବଂ ଶରୀର ଓଜନ କମିଯାଏ । ସେ ପ୍ରକୃତିର ନିୟମରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ । କେବଳ ମଣିଷ ହିଁ ଆବଶ୍ୟକତାଠାରୁ ଅଧିକ ଖାଇଥାଏ । ଚକାପକାଇ ତଳେ ବସି ଖାଇବାର ଭାରତୀୟ ରୀତି ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ପାଇଁ ବେଶ୍ ଅନୁକୂଳ । ଏପରି ଭଙ୍ଗୀରେ ଖାଇଲେ ପେଟ ପୂରିଗଲେ ନର୍ଦ୍ଦିବାକୁ ଅସୁବିଧା ହୁଏ । ଅଧିକ ନଖାଇବା ପାଇଁ ଏହା ସକ୍ଷେପ ଦେଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଚେୟାରରେ ବସି ଖାଇବା ସମୟରେ ଅଧିକ ଖାଇବାର ପ୍ରଚ୍ଛୋଭନ ରହିଥାଏ ।

ପୁଣି ଖାଦ୍ୟ କିଏ ଖାଉଛି, ସେ ପ୍ରଶ୍ନର ବିଚାର କରାଯାଉ । ଆପଣ ଯଦି ଭାରୁଥାନ୍ତି ଯେ ଶରୀର ଖାଦ୍ୟ ଖାଉଛି, ତେବେ ପେଟ ପୂରିଲା ମାତ୍ରେ ଶରୀର ଖାଦ୍ୟଗ୍ରହଣ ବନ୍ଦକରିବ । ତେବେ ଅଧିକ ଖାଦ୍ୟ ଖାଉଛି କିଏ ? ଶରୀର ନିର୍ଣ୍ଣିତ ଭାବେ ଏହି ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁନାହିଁ । ଅଳ୍ପ କିଛି ପରିମାଣର ଖାଦ୍ୟରେ ଶରୀର ତୃପ୍ତ ହୁଅନ୍ତା । ମନ ହିଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ଆପଣ କିଛି ପରିମାଣରେ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାପରେ ଏବଂ ପେଟ ପୂରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ମନ କହୁଛି- ‘ଆଉ ଗୋଟିଏ ରସଗୋଲା ବେଶ୍ ଭଲ ହେବ, ଖାଦ୍ୟ

ଖୁବ୍ ସ୍ବାଦପୂର୍ଣ୍ଣ, ବେଶ୍ ଦୃଢ଼ିକର, ଆଉ ଟିକିଏ ଖାଇବା’ ଏହିପରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଖାଇବା ବଢ଼ିଚାଲେ । ଆପଣ ମନରେ ଏହି ଇଚ୍ଛାକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ମନର ଇଚ୍ଛା ଯମସ୍ୟା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଆପଣ ହିଁ ସମସ୍ୟା ।

ଯଯାକରି ଆପଣଙ୍କ ମନର କ୍ରିୟାକୌଶଳ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରନ୍ତୁ । ଏହି ଉପକଣ୍ଠର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧକରିବ । ମନର ଦାସ ନୁହେଁ, ମନର ପ୍ରଭୁ ହେବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଉଛି । ଭାବନାସବୁ ପ୍ରସ୍ତାବର ରୂପ ନେଇ ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବା ଉଚିତ । ସାଧାରଣଲୋକେ ଭାବନାସବୁକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ରୂପରେ ନ ଦେଖି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରୂପରେ ଦେଖିଥାନ୍ତି । ପ୍ରସ୍ତାବ (Suggestion) ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ (Command) - ଏହି ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦର କଥା ଚିନ୍ତାକରନ୍ତୁ ଏବଂ ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଅନୁଭବ କରନ୍ତୁ ।

‘ପ୍ରସ୍ତାବ’ରେ ଅନେକ ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ, ସ୍ବାଧୀନତା ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସ୍ବାଧୀନତାର ସବୁ ରାସ୍ତା ବନ୍ଦ ରଖିଥାଏ । ଆପଣ ଏ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟିକୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରିବେ ? ନିଜକୁ ପଚାରନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କୁ କେତେକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିବାର ଲୋକର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରିବେ କି ଆପଣଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର କଥା ମାନିନେବେ ? ସାଧାରଣତଃ ଅନ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଲୋକେ ଗ୍ରହଣ କରିନଥାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ କେତେକ ଅସ୍ବାଭାବିକ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତଥାକଥିତ ଧର୍ମନେତା, ରାଜନୀତି ନେତା ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେତେକ ନେତା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ଲୋକମାନେ ଭାବି ଶିଖିନଥାନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ନିଜକୁ ପରୀକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ଧରାଯାଉ ଆପଣ କିଛି ପଢ଼ୁଛନ୍ତି କି କିଛି ଲେଖୁଛନ୍ତି କିମ୍ବା କିଛିକାମ କରୁଛନ୍ତି । ମନେକରାଯାଉ ସେହି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଭାବନା ଆସିଲା- ‘ତା ଖାଇବା କିମ୍ବା ତା ପିଇଲେ ଭଲ ହେବ’ ।

ବିଚାର କଲେ ଏପରି ଭାବନା ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛା ବା ପ୍ରସ୍ତାବ ମାତ୍ର । ମାତ୍ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ ଭାବନାଟା କେବଳ ପ୍ରସ୍ତାବ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଲୋକ ଏହାକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବୋଲି ବିଚାର କରନ୍ତି । ଲୋକମାନେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭାବନାଟି ଅକୁରାନ୍ତି ହେବା ମାତ୍ରେ ସେମାନେ ତାହାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ କାମ କରନ୍ତି । ଭାବନା ଯେ ପ୍ରସ୍ତାବ ରୂପରେ ଆସିପାରେ, ଏହାର ସମ୍ଭାବନା ନଦେଖି ସେମାନେ ଭାବନାସବୁକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମନେକରି ପାରଳ ହୋଇଉଠନ୍ତି ।

ବେଳେବେଳେ ପିଲାମାନେ ଆମର ମୁଣ୍ଡ ବିଚାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ପିଲାଟିକୁ ଖେଳନା ଦୋକାନକୁ ନେଲେ ସେ ପାଗଳ ହୋଇଉଠେ । ଯାହା ଦେଖେ ତାହା କିଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରେ । ଆପଣ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହନ୍ତି, - ‘ତୁ କ’ଣ ପୂରା ଦୋକାନଟାକୁ କିଣି ପକେଇବୁ ନା କ’ଣ ?’ ହତାଶ ହୋଇ ପିଲାଟି ନିରବ ରହେ । ତା’ପରେ ଆପଣ ପୁରୁଷପୋଷାକସବୁ ବିକ୍ରି ହେଉଥିବା ବଡ଼ ଦୋକାନଟିରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି । ଜାମା, ପ୍ୟାଞ୍ଜି, ସୁଟ, ଟାଇ ଏବଂ ଅନ୍ୟସବୁ ପୋଷାକପତ୍ର ଦେଖି ଆପଣ ଅସ୍ଥିର ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ସେହିପରି ଆପଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ ବିରାଟ ଏକ ଦୋକାନରେ ଆକର୍ଷଣୀୟ ମହିଳା ପୋଷାକ ଦେଖି ପାଗଳ ହୁଅନ୍ତି । ପାଗଳାମି ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ଭାବନାଟି ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ଜବରଦସ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏପରି ଭାବନା ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରୂପରେ ଆସିଥାଏ ।

ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବନାଟି ଆସିବା ମାତ୍ରେ ଆମେ ତା’ର ଶିକାର ହେଉ । ଭାବନାଟିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରୂପେ ଦେଖିଥାଉ । ଜଣେ ଦାସ ପ୍ରଭୁ ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ଆପଣ ବିଚାର କରନ୍ତି କି ? ଆପଣ ନିଜ ଭାବନାର ଦାସ ହେଲା ପରେ ଲୋକଙ୍କର ମାଲିକ ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଭାବନାର ଦାସମାନେ ଆଞ୍ଜିକାଳି ବାହାରର ପ୍ରଭୁ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ଏମାନେ ନିଜକୁ ନେତା ବୋଲି ଘୋଷଣା କରୁଛନ୍ତି । ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ତିଷ୍ଠି ରହିବ ନାହିଁ । ଏପରି ଧାର୍ମିକ ଲୋକମାନେ ଧାର୍ମିକ ପୋଷାକରେ ଶୋଭନାୟ ଦିଶିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କ୍ଲାନ୍ତି, ରାଗ, କ୍ରୋଧ ଓ ହିଂସାରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ଜଣେ ଧର୍ମଗୁରୁ ନିଜର କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଆମେ ତାହାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରୁ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦୋଷତ୍ରୁଟି ଯୋଗୁଁ ସେ ରାଗୁଛନ୍ତି, ଏପରି କହିଥାଉ । ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଆପଣ ମାତ୍ରାଧିକ କ୍ରୋଧ ଦର୍ଶାଇ ତାକୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ।

ଥରେ ଗୋଟିଏ ଦମ୍ପତିଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଭୋଜନ ପାଇଁ ଏକତ୍ର ବସିଥିଲି । ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ ଦୈବାତ ମୋର ହାତ ବାଜି ପାଣି ଜାଳିଗଲା ଏବଂ ଟେବୁଲରେ ପଡ଼ିଥିବା କାଗଜଟି ଓଦା ହୋଇଗଲା । ପତି ଓ ପତ୍ନୀ ଦୁଇଜଣ ତଦ୍‌ସ୍ପର୍ଶାତ୍ କହିଉଠିଲେ, - ‘ସ୍ବାମାଜି, ଠିକ୍ ଅଛି । ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ।’ ଏହା କହିବା ସହିତ ମହିଳାଜଣକ ପାଣି ଶୁଖିଯିବା ପାଇଁ ପାଣି ଉପରେ କିଛି ବୁଟିଙ୍ଗ୍ କାଗଜ ପକାଇଦେଲେ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟକ ଅନୁଭବ ଦୂର ହୋଇଗଲା ପରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ସହୃଦୟତା ପାଇଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ମଧ୍ୟ ପଚାରିଲି, - ‘ଆଜ୍ଞା ! ଆପଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ ଏପରି ପାଣିଢ଼ାକିଥିଲେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ କ’ଣ ଏପରି ସହିଷ୍ଣୁତା ଦର୍ଶାଇଥାଆନ୍ତେ ? ଅବଶ୍ୟ ଏହାର ଉତ୍ତର ନିର୍ଭର କରିବ

ସେ ଦୁଇଜଣ କେତେ ବର୍ଷ ଅତିକ୍ରମ କରିଛନ୍ତି । ବିବାହ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିବା ପ୍ରେମିକ ବା ପ୍ରେମିକା ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ କହିବେ କିଛି ନାହିଁ । ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ ମୁଁ ତୁଆଁ କିଣିଆଣିବି' । ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବରୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ କହିବେ, 'ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ମୁଁ ଠିକ୍ କରିଦେଉଛି ।' ବିବାହର ପାଞ୍ଚ ଦଶ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ କହିବେ, - 'ଆଖି ଆଗରେ କ'ଣ ରହିଛି ଦେଖାଯାଉନାହିଁ କି ? ଏମିତି ଅସ୍ଥିର ହେବାର କ'ଣ ଅଛି ?' ଏହିପରି ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କର ସ୍ଵର ବଦଳିବ । ଅବଶ୍ୟ ଅତିଥିକ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର ଦର୍ଶାଇବା ଭଲ କଥା । ତଥାପି ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଚରଣ ଖୁବ୍ ଦରକାର । ଏପରି ମନୋଭାବ ରହିଲେ ଘର ଆଶ୍ରମ ହୋଇଉଠେ । ଏକତ୍ର ବସବାସ ଏକ ନନ୍ଦନକାନର ରୂପନିଧି । ଘରର ଭଦ୍ରତା ଓ ଆଚରଣ ସଂହିତା କେବଳ ଆପଣମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସାମିତ ନରହି ପରିବାରର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥାଏ । ପରିବାରର ସ୍ଵାମୀ, ସ୍ତ୍ରୀ, ପିଲା ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ଏସବୁର ଅଂଶଦାର ହୁଅନ୍ତି । ଆମର ସହନଶୀଳତା, କୋମଳତା ଓ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କେବଳ ବାହାରର ଅତିଥିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସୀମାବଦ୍ଧ ନରହି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ । ଏହା ପରିବାର ଭିତରର ତିକ୍ତତାକୁ ନଷ୍ଟକରେ । ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ସୁଖକର ଅନୁଭବର ସ୍ଵାଦ ପାଆନ୍ତି । ଆପଣ ନିଜର ପତି ବା ପତ୍ନୀ, ସତାନସନ୍ନତି ଏବଂ ପରିବାରର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ ଅନୁଭବ ଦେଇପାରିଲେ ପରିବାରଟିକୁ ନନ୍ଦନକାନର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଶୋଭନୀୟ କରିଥାନ୍ତି ।

ଭାବନାର ପ୍ରଭୁ ହୁଅନ୍ତୁ

ଆପଣମାନେ ସତର୍କତାର ସହିତ ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କର ଭାବନାସବୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ? ଆପଣଙ୍କ ହାତରୁ ପାଣି ଗିଳାସଟି ଖସିଗଲା ମାତ୍ରେ ଆପଣ ପାଟିରୁ ଅସୁଛି 'ଧେର୍' । ଏହା ଏକ 'ନିର୍ଦ୍ଦେଶ' ରୂପେ ଆପଣଙ୍କୁ କବଳିତ କରୁଛି । ଆପଣ ଭଲରୂପେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ଗୋଟିଏ ଭାବନାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ସ୍ତରରେ ରଖିବାକୁ ଦେଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ଆତ୍ମସଚେତନ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆପଣ ନିଜ ଭାବନାରେ ଜଡ଼ିତ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣ ଅସହାୟ ଭାବରେ ନିଜ ଦେହ ଚେତନାରେ କେନ୍ଦ୍ରିତ ରହିଥିବେ । ଆପଣ ଭାବନାର ଦାସ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଆପଣ ଭାବନାକୁ ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରଭୁ କରି ପାରିନାହାନ୍ତି । ଆମର ସ୍କୁଲ, କଲେଜରୁ ଶିକ୍ଷା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମର ଏପରି ଦାସତ୍ୱ ରହିଥିବ । ଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସଭ୍ୟରୂପେ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ ଦାସ ହୋଇ ରହିଥିବୁ । ଆମର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନସବୁ ଆମକୁ ଭାବନା ଦେଇଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଭାବନା ଶିକ୍ଷା କରିବାର କୌଶଳ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ଭାବନାର ଶିକାର ହେବା ଏବଂ ଭାବନା ଶିକ୍ଷା କରିବାର ପାର୍ଥକ୍ୟଟିକୁ ଭଲରୂପେ ବୁଝିଥାନ୍ତୁ ।

କଥା ଅଛି : - ‘ଲୋକଟିକୁ ଖଣିଏ ମାଛ ଦିଅନାହିଁ, ବରଂ ମାଛଧରିବାକୁ ତାକୁ ଶିଖାଇଦିଅ ।’ ମାଛଟିଏ ଦେଲେ ଲୋକଟି ସବୁବେଳେ ମାଛ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବ । ମାତ୍ର ମାଛଧରିବାକୁ ଶିଖାଇଦେଲେ ସେ ମାଛ ଧରି ନିଜର ଗୁରୁରାଣ ମେଣ୍ଟାଇପାରିବ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦେବାକୁ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଭାବନାର ବୋଝ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । କିପରି ଭାବନା କରିବାକୁ ହୁଏ, ତାହା ଶିକ୍ଷାଦିଅନ୍ତୁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଭାବନାର ବୋଝଦେଲେ ସେମାନେ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିବେ । ସେମାନେ କ’ଣ କରିବା ଉଚିତ ଏବଂ କ’ଣ ନ କରିବା ଉଚିତ, ଏ ବିଷୟରେ ମାତ୍ରାଧିକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତୁଆରେ ପକାଇବ । ଯାହା କରିବା ଅନୁଚିତ ବୋଲି କୁହାଯିବ, କୌତୂହଳ ହୋଇ ସେମାନେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିବସିବେ ।

ଆପଣମାନେ ନିଜକୁ ପଚାରନ୍ତୁ । ଆପଣ ନିଜେ ଭାବନ୍ତି କି ଭାବନାର ଦାସତ୍ବ ମାନିନିଅନ୍ତି ? ଅନେକ ହୁଏତ କହିବେ ଯେ ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି । ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଭାବି ନ ଆଉ । ଆମମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଆମର ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଭାବନା କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଆମମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଆମର ପରମ୍ପରା ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ । କବି ଓ ଲେଖକ ଆମମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଭାବନା ଉଦ୍ରେକ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଭାବନା ଗୋଟାଇ ନେଉ ।

ଆମମାନଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ଶୈଳୀ, ପୋଷାକପତ୍ର ପିନ୍ଧିବାର ଶୈଳୀ ଏବଂ ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଶୈଳୀ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛୁ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁମାନଙ୍କଠାରୁ ଧାରଣାସବୁ ଗ୍ରହଣ କରୁ, ସେମାନେ ଆମମାନଙ୍କର ପିତାମାତା, ସାଙ୍ଗସାଥୀ କିମ୍ବା ସମାଜ ହୋଇପାରେ । ଧରାଯାଉ ଆପଣଙ୍କ ପିତା ନିରାମିଷ ଭୋଜନ କରନ୍ତି । ଆପଣ ମଧ୍ୟ ନିରାମିଷ ଭୋଜନ ଅଭ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ରହୁଥିବା ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଲୋକମାନେ ଖାଇବା ସମୟରେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଦହି ଖାଆନ୍ତି । ଦହି ବ୍ୟତୀତ ଖାଦ୍ୟଗ୍ରହଣ ଅସମ୍ଭବ ହେଲା ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଏ । ସେହିପରି ଗୁଜରାଟୀମାନେ ଖାଦ୍ୟ ସହିତ ପାମ୍ପଡ଼ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଥିଲେ ଖାଦ୍ୟଗ୍ରହଣ ଅସମ୍ଭବ ବିଚାର କରନ୍ତି । ଚାଇନିଜ୍ ହୋଟେଲରେ ଖାଇସାରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଲୋକଟି ଦହିର ପ୍ରତୀକ୍ଷା ରଖେ । ପୋଷାକପତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏକା କଥା । ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବାର ଶୈଳୀ ଆମେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଶିକ୍ଷାକରୁ । ଆମେ କି ଧରଣର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବା ଉଚିତ, ତାହା ଫେସନ୍ ଡିଜାଇନ୍‌ରେ ସବୁ ସ୍ଥିର କରନ୍ତି । ନିଜର ମନ ବା ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ପୋଷାକପତ୍ର ପିନ୍ଧିବାର ରାସ୍ତା ନାହିଁ ।

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଭାବନାସବୁ ଆମର ରୁଚି, ଅରୁଚି ତିଆରି କରିଛି । କିଛି ଲୋକ ଖାଇବା କିମ୍ବା ପୋଷାକପତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାନଦଣ୍ଡ ତିଆରି କରନ୍ତି । ପରେ ହୁଏତ ସେମାନେ ଏଥିରୁ ବାହାରି ଆସନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟମାନେ ଏଥିରେ ରହିଯାଆନ୍ତି । ଏହାର ପ୍ରଭାବରେ ଲୋକ କୁହନ୍ତି- “ମୋର ଏମିତି କରିବାର କଥା, ଏମିତି କରିବାର କଥା ନୁହେଁ ।” ଏପରି କରଣୀୟ ଓ ଅକରଣୀୟ ଭାବନା ନେଇ ଜୀବନର ଗତି କରିବା କିଛି ଖରାପ କଥା ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ସବୁ ସମୟରେ ଆମ ନିଜକୁ ପଚାରିବାକୁ ହେବ- ‘ମୁଁ’ ଶବ୍ଦଟି କାହାକୁ ବୁଝାଉଛି ? ‘ମୁଁ’ ଏହା ତାହେଁ, ମୁଁ ଏହା ସବୁ ତାହେଁ ନାହିଁ - ଏପରି ଭାବନା ଆସିବା ସମୟରେ ନିଜକୁ ପଚାରିବାକୁ ହେବ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଭାବନାର ଦାସତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଉଛି ?

ଦ୍ଵିତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଦୟାକରି ଭାବୁକ ଓ ଭାବନା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ପାର୍ଥକ୍ୟଟିକୁ ବୁଝନ୍ତୁ । କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରୁ ଆସୁଥିବା ଅନ୍ତଃସ୍ଵରଟି ଶୁଣନ୍ତୁ । ଆପଣ କ'ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ବାହ୍ୟଜଗତର ବସ୍ତୁସବୁ ଆପଣଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରରୋଚିତ କରୁଛି ? ନାଃ ! ଆପଣଙ୍କ ଶରୀର କ'ଣ ଏପରି ପ୍ରରୋଚନା ଦେଉଛି ? ନାଃ ! ଶରୀର ନିଜଆତ୍ମ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରରୋଚନା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସବୁର ମଧ୍ୟ ଏପରି ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ରାସ୍ତା ବନ୍ଦ । ତା'ହେଲେ କ'ଣ ଭାବନାସବୁ ଆପଣଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ନିୟୋଜିତ କରୁଛି ? ଉତ୍ତର ହେଉଛି- ନାଃ ! ଭାବନା କେବଳ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ । ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏହା କାର୍ଯ୍ୟ-ପ୍ରେରିତ କରିନଥାଏ । 'ମୁଁ'ର ଭାବନା ପ୍ରସ୍ତାବରୂପେ ଆସିଥିବା ଭାବନାର ଦାସତ୍ଵ ବରିନେଲେ ବ୍ୟକ୍ତି ଚତୁଃକ୍ଷଣିୟ କାର୍ଯ୍ୟ-ପ୍ରେରିତ ହୋଇଉଠେ । 'ବ୍ୟକ୍ତି' ବା ଏହି 'ମୁଁ ଭାବନା' ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରେ । ସୁତରାଂ ଏହି 'ମୁଁ ଭାବନା'କୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଏହି ମୁଁ ଭାବନା ବା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ହିଁ ସମସ୍ୟାର ମଞ୍ଜି ।

ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଶାନ୍ତ । ସୃଷ୍ଟିରେ କୌଣସି ଦୃନ୍ଦ ଓ ଅଶାନ୍ତ ଅବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଶରୀରରେ ମଧ୍ୟ ଅଶାନ୍ତ ଅବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସବୁ ଶାନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହନ୍ତି । ଭାବନାସବୁ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତ । କେବଳ 'ଭାବୁକ' ବା 'ମୁଁ ଚିନ୍ତା'ର ହିଁ ଦୃନ୍ଦ ରହିଛି । କେବଳ ଏହି ଭାବୁକ ବା 'ମୁଁ ଚିନ୍ତା' ହିଁ ସନ୍ତାପବାଦୀ କିମ୍ବା ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିର ରୂପ ନିଏ । ଏହି ଭାବୁକ ହିଁ ଶିକ୍ଷିତ, ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଭଲ ମଣିଷର ରୂପ ନିଏ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ 'ମୁଁ ଭାବନା' ନିଜେ ନିଜକୁ ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଭଗବତ୍ ଗୀତାର ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଭାବୁକ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । 'ତୁମେ କିଏ', ତା'ର ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି, ଈଶ୍ଵର ଓ ବାସ୍ତବତା ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସତ୍ତା ସମ୍ପର୍କରେ ବିଶଦ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିର ବିଚାର ଆଲୋଚନା କରିବା । ଏପରି ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିର ଉପଲବ୍ଧି ଆମକୁ ନିଶ୍ଚିତଭାବରେ ସୁଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଆପଣମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ଅନ୍ତତଃ ଦଶ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ନିଜକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ମୋର ଅନୁରୋଧ ।

‘ମୁଁ’ ଚିନ୍ତାରେ ଚାଳିତ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାବନା କୌଣସି ସମୟରେ ଆମକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ପଥର ଖଣ୍ଡଟି ନିଜ ମୁଣ୍ଡରେ ନଥୋଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ଭାର ହୋଇନଥାଏ । ପଥର ଖଣ୍ଡିକ ଆପେ ଆପେ ବୋଝ ହୋଇନଥାଏ । ପଥର କେବଳ ପଥର ମାତ୍ର । ସେହିପରି କୌଣସି ଚିନ୍ତାକୁ ବହନ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ବୋଝ ନୁହେଁ । ଏହାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏହା ବୋଝର ରୂପ ନିଏ । ବାହାରର ବସ୍ତୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟକରେ, ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ଭାବନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟକରେ । ଗ୍ରହ, ନକ୍ଷତ୍ର, ପଥରଖଣ୍ଡ ଏବଂ ପର୍ବତସବୁ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ଭାର ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାନ୍ତି । କୌଣସି ଜିନିଷଟି ଭାର ନୁହେଁ । ବ୍ୟକ୍ତି ପଥର ଖଣ୍ଡକ ଗୋଟାଇ ନେଇ ନିଜ ମୁଣ୍ଡରେ ରଖିଲେ ଏହା ଭାର ହୁଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବନାଟିକୁ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଟାଣିନେଇ ‘ମୁଁ ଚିନ୍ତା’ରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଲେ ଏପରି ଭାବନା ‘ଚେତନା’ର ମହାଶୂନ୍ୟରେ ଏକ ଭାର ସୃଷ୍ଟି କରେ । ସୁତରାଂ ଭାବନା ସମସ୍ୟା ଆଣି ନଥାଏ । ଆପଣମାନେ ପ୍ରକୃତ ବାସ୍ତବତାକୁ ଠିକ୍ ରୂପେ ବୁଝନ୍ତୁ । ଭାବୁକର ସ୍ବରୂପ ଚିହ୍ନଟୁ । ଆପଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ‘ମୁଁ’ ଚିହ୍ନଟୁ ଚିହ୍ନଟୁ । ଜ୍ଞାନ ସମସ୍ୟାବୃତ୍ତ ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତ ବାସ୍ତବତାକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ, ‘ମୁଁ ଚିନ୍ତା’ ବା ‘ଭାବୁକ’ର ସ୍ବରୂପ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।

ନିଜର ଭାବନା ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ହୁଅନ୍ତୁ ଓ ନିରୀକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ

ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାର ବିଶ୍ୱ ବାଣିଜ୍ୟ-ଭବନରେ ଘଟିଯାଇଥିବା ବିସ୍ଫୋରଣରେ ଚିନିହଜାର ଲୋକ ଜୀବନ ହରାଇଲେ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଏ କେବଳ ଏକ ସମ୍ଭାବ । ଆପଣମାନେ ଯେ ଏପରି ଏକ ଦୁଃଖର ଘଟଣା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛନ୍ତି, ତା’ର ଏକମାତ୍ର ଚିହ୍ନ ହେଉଛି ଆପଣମାନଙ୍କ ସହାନୁଭୂତି । କିନ୍ତୁ ଧରାଯାଉ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରିୟଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ ଏହି ଘଟଣାରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ କେବଳ ଜଣେ ମଣିଷ ନୁହଁନ୍ତି, ସେ ହେଉଛନ୍ତି ‘ମୋର ସନ୍ତାନ’, ‘ମୋର ସ୍ୱାମୀ’ କିମ୍ବା ‘ମୋର ପତ୍ନୀ’ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ଗଭୀରଭାବେ ବ୍ୟଥିତ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଦେଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତେ ଏବଂ ଘଟଣାସବୁ ସହ୍ୟ କରିଦେବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦିଅନ୍ତେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସ୍ମୃତି ଓ ଭାବନା ଆପଣମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବିତ କରିନଥିବାରୁ ଏପରି ଉପଦେଶ ଦେବା ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ‘ମୋର ପିତାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହୋଇଗଲା’-ମୋର ଏପରି କଥା ଆପଣମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବିତ କରି ନଥାଏ । ଏହା ଶୁଣି ଅନେକ ହୁଏତ ଦାର୍ଶନିକ ଭଳି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି: ‘ମୃତ୍ୟୁ ଦିନେ ନା ଦିନେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରିବ । ଆଜି

ଆପଣଙ୍କ ପିତା ଚାଲିଗଲେ, ସେଥିରେ କ'ଣ ବା ଅଛି ।' କିନ୍ତୁ ଘଟଣାକ୍ରମେ ଏପରି ଦାର୍ଶନିକ ତତ୍ତ୍ୱ ଶୁଣାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପ୍ରିୟଜନଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ଘଟଣାରେ ସେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ନ୍ତି । ପାଟିରୁ ଦାର୍ଶନିକ କଥା ବାହାରେ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ ଯେଉଁ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି, ନିଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ଚାଲିଯାଏ । ଆପଣମାନଙ୍କ ଭାବନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗାର ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରିଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ସଚେତନ ବ୍ୟକ୍ତି କୁହାଯିବ । ଆପଣ ନିଜେ ପ୍ରଭାବିତ ହେବେ କି ନାହିଁ, ତାହା ନିଜେ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବେ । ଆପଣଙ୍କୁ ଅମଣିଷ ହେବା ପାଇଁ କୁହାଯାଇ ନାହିଁ । ମାନବୋଚିତ ଭାବ ଓ ଆବେଗ ରକ୍ଷାକରନ୍ତୁ । କାନ୍ଦିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ଆପଣ କାନ୍ଦନ୍ତୁ । ହସିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ଆପଣ ହସନ୍ତୁ । ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ଭାବନା, ଗୋଟିଏ ଖେଳ କଣ୍ଢେଇ କରି ଆପଣଙ୍କୁ ନ ହସାଉ କି ନ କନ୍ଦାଉ । ଆପଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମସଚେତନ ରୁହନ୍ତୁ ।

ଅନ୍ତର୍ଜଗତର ଦୃଶ୍ୟ ସହିତ ପରିଚିତି

ଆପଣ ଅନ୍ତର୍ଜଗତକୁ ଯାତ୍ରା କରି ନଥିଲେ ମୁଁ ତା'ର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇ ଆପଣଙ୍କୁ ପରିଚିତ କରାଇବି କିପରି ? ଆମେ ସମସ୍ତେ ଭାଷଣ ଶୁଣିବାରେ ଅଭ୍ୟାସ । ଧର୍ମ ନାମରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଆସିଛି । ଆମ ଜୀବନର ସମସ୍ୟା ହେଉଛି ଯେ, ମୂଳ ମଣ୍ଡିତିକୁ ଆମେ ଧରିପାରି ନାହିଁ । ଅନ୍ତର୍ଜଗତ ସହିତ ଆପଣଙ୍କୁ ପରିଚିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହୁଏତ ଅବ୍ଵଳାଷ୍ଟର ବିମାନ ବନ୍ଦରରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ସମଗ୍ର ଅବ୍ଵଳାଷ୍ଟର ଗୋଟିଏ ମାନଚିତ୍ର ମୋତେ ଦିଆଯାଉଛି । ମାତ୍ର ମାନଚିତ୍ରଟିରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁକୁ ସୂଚିତ କରାଯାଇ ଆପଣ ଏଠାରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ ସଙ୍କେତ ଦିଆଯାଇନାହିଁ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଅବ୍ଵଳାଷ୍ଟର ଦର୍ଶନୀୟ ସ୍ଥାନସବୁ କ'ଣ, ତାହା ଜାଣିହେଉଛି । ମାତ୍ର ମୁଁ ମୋର ମୂଳ ସ୍ଥାନରୁ ସେସବୁ ମାଟିକୁ କିପରି ଯିବି, ତା'ର ଧାରଣା ଦିଆଯାଇନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ମନର ରାସ୍ତା ମାନଚିତ୍ର ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ । ବାହ୍ୟ ଜଗତର କାରକରେ ମନର ରାସ୍ତା ମାନଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିହେବ ନାହିଁ । ଏପରି ମାନଚିତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ୍ଷ ଅନୁଭବ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ନିଜ ଭାବନାର ସ୍ୱରୂପ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ନିଜେ ମୋ ମନର ମାନଚିତ୍ର ଦେଖିପାରିଲେ ଆପଣଙ୍କ ମନର ମାନଚିତ୍ର ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଧାରଣା କରିପାରିବି । ଅନ୍ତର୍ଜଗତକୁ ଜଣେ କେଉଁ ନାମରେ ସୂଚିତ କରୁଛି, ତାହା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋର ମନର ମାନଚିତ୍ର ଜାଣିଲେ ଆପଣଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଜାଣିପାରିବି । ଆପଣ ନିଜକୁ ବୁଝିପାରିଲେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝିବେ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡରେ ତାତ୍ତ୍ୱରୀ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରିଥିବା ତାତ୍ତ୍ୱରଜଣକ ଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା କରିପାରିବେ । ତାତ୍ତ୍ୱରଜଣକ

କହିପାରିବେନାହିଁ- ‘ମୁଁ ହୁଏତ ଯେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା କରିପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ରୋଗୀମାନଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା କରିପାରିବି । ଅନ୍ୟ କାହାର ହୃଦ୍‌ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।’ ଡାକ୍ତରଜଣକ ଅତୀତରେ ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର କରି ହୃଦ୍‌ରୋଗୀର ଚିକିତ୍ସା କରିଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ହୃଦ୍‌ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା କରିବା ପୂରାପୂରି ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତ ହେବ । ଗୋଟିଏ ଶରୀର ସହିତ ଅନ୍ୟ ଶରୀରର ସାଦୃଶ୍ୟ ରହିଛି । ଆମେରିକାବାସୀଙ୍କ ଶରୀର ଚୀନ୍ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଶରୀରଠାରୁ ଭିନ୍ନ ନୁହେଁ । ଜର୍ମାନୀରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଶରୀର ଅନ୍ୟଦେଶର ଲୋକମାନଙ୍କ ଶରୀର ସହିତ ତୁଳନୀୟ । ଶରୀରରେ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ରହିଛି, ତାହା ହୁଏତ ଡାକ୍ତର ପ୍ରଥମେ ଜାଣି ନଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅତୀତରେ ସେ ଶରୀରର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଦେଖୁଥିବାରୁ ଶରୀରସବୁରେ କ’ଣ ରହିଥାଏ, ସେସବୁ ଜାଣନ୍ତି । ସେହିପରି ଭାବରେ ଆପଣ ନିଜର ମନର ମାନଚିତ୍ର ଦେଖିଥିଲେ ଅତୀତକାଳର ସ୍ମରଣ ଆପଣଙ୍କୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦିଶିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନର ରାସ୍ତା ମାନଚିତ୍ର ଆପଣ ଦେଖିପାରିବେ ।

ଶିଖାଇବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ନିଜେ ଦେଖିଥିବା କଥା ଅନ୍ୟକୁ ଦେଖାଇବା । ଆପଣ ନିଜେ ଦେଖି ନଥିଲେ ଅନ୍ୟକୁ ଦେଖାଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଭାଷଣ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରକୃତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅଣାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ନିଜ ମନର ସ୍ମରଣ ଜାଣି ନଥିବା ଲୋକ ଅନ୍ୟକୁ ମନର ପ୍ରକୃତି ବୁଝାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ‘ତୁମେମାନେ ଏପରି କରିବା ଉଚିତ, ତୁମେମାନେ ଏପରି କରିବା ଅନୁଚିତ ।’ ଏହିପରି ଘୋଷଣା ବାରମ୍ବାର ଶୁଣାଯାଏ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଷେଧାଜ୍ଞ ଶୁଣାଇବାରେ ଅନେକ ଖୁସୀ ହୁଅନ୍ତି । ଜଣେ ସାଧାରଣ ରୁଚିସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି ନିଷେଧାଜ୍ଞାରେ ଖୁସୀ ନହୋଇ ମନର ପ୍ରକୃତି ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ଏବଂ ସମସ୍ତ ସମ୍ଭାବନାକୁ ବିଚାର କରି ନିଜର ଗତିବିଧି ସ୍ଥିରକରିବ । ଥରେ ଗାଡ଼ିଚାକନା ଶିଖିଗଲେ ଆପଣ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କାର୍ ତଳାଇ ପାରିବେ । ‘ମୁଁ ଏ କାର୍‌ଟି ତଳାଇ ପାରିବି, ମୁଁ ସେ କାର୍‌ଟି ତଳାଇ ପାରିବି ନାହିଁ’, ଏପରି କହିବା ଅସଙ୍ଗତ ହେବ । କାର୍ ତଳାଇବା ଏକ କଳାପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ । ଥରେ ଆପଣ ଏ କଳାରେ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କଲେ ଆପଣ ଯେ କୌଣସି କାର୍ ତଳାଇପାରିବେ । ମଣିଷର ମନ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି । ଆପଣ ନିଜର ଭାବନାସବୁକୁ ବୁଝିବାକୁ ପାରନ୍ତୁ ନାହିଁ ତେଣୁ ଆପଣ ନିଜର ଅନ୍ୟର ମନ ମଧ୍ୟ ବୁଝିପାରିବେ । ଭାବନାସବୁ ଆପଣଙ୍କର ନିଜସ୍ଵ ହୋଇଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆପଣ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭାବନାସବୁ ଶୁଣି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ମୁଖ୍ୟଅଂଶ ଚିପିରଖି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ବିପ୍ଳିତ କରିପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକ ଆପଣଙ୍କର ନିଜସ୍ଵ ଭାବନା ହୋଇ ନଥିବାରୁ ଆପଣ ସେସବୁ ଶୀଘ୍ର

ଭୁଲିଯିବେ । ଆପଣ ମୋର ଭାଷଣ ଶୁଣି ଆକର୍ଷଣୀୟ ଗପ ଏବଂ କେତୋଟି ଭାବଧାରା ମନେରଖିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଏ ସବୁକଥାର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ନିଜେ ଉପଲବ୍ଧି କରି ନଥିଲେ ଆପଣ ଏଥିରୁ ବିଶେଷ ଫଳ ପାଇବେ ନାହିଁ । ବେଶ କିଛି ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ସେପରି କିଛି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଘଟଣା ଘଟି ନଥାଏ । ତେଣୁ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିବୁ । ନିଜ ମନର ମାନଚିତ୍ର ବୁଝନ୍ତୁ । ଭାବନାସବୁ କିପରି ଅକୁରିତ ଓ ବିକଶିତ ହୁଏ, ତାହା ଉପଲବ୍ଧି କରନ୍ତୁ । ଜାଣିରଖନ୍ତୁ ଯେ, କେବଳ ‘ମୁଁ ଭାବନା’ ବା ଭାବୁକ’ ହିଁ କୁପରିଣତିର ଶିକାର ହୁଏ । ଯେତେ ଗଭୀରତାର ସହିତ ଏହି ସତ୍ୟର ନିରୀକ୍ଷଣ କରିପାରିବେ, ମୋ କଥାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ସେତିକି ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ । ମୋ କଥାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରିଲେ ଏହି ସତ୍ୟର ପ୍ରତିଟି ଭାବନା ଆପଣଙ୍କ ଧ୍ୟାନର ସହାୟକ ହୋଇଉଠିବ ।

ଭାବନା ଅକୁରିତ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣ ସ୍ଥିର । ଧରାଯାଉ ଭାବନା ଆସିଲା, ‘ତାକୁ ଫୋନ୍ କର’ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ଆପଣଙ୍କର ବନ୍ଧୁକୁ ଫୋନ୍ କରିବାକୁ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଉଠିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି: ଭାବନାଟି ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲା କି ଆପଣ ଭାବି ବସିଲେ ? ଆପଣ ଯଦି କୁହନ୍ତି ଯେ ଆପଣ ଭାବି ବସିଲେ, ତାହା ଠିକ୍ ହେବନାହିଁ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି ଭାବିବାକୁ କହିଲେ ଆପଣ କିୟତ୍‌କାଳ ଅପେକ୍ଷା କରିବେ ଏବଂ କିଛି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବନା ଆପଣ ଭାବି ବସିଲେ ବୋଲି ଜଣାଇବେ । ବସ୍ତୁତଃ ଭାବନା ପ୍ରଥମେ ଆସିଥାଏ ଏବଂ ପରେ ଆପଣ ତାହାକୁ ନିଜର ଭାବନା ବୋଲି ବିଚାର କରିବସନ୍ତି । ଆପଣ ଭାବନାକୁ ବୁଝନ୍ତି ଏବଂ ଭାବନା ଅବସ୍ଥାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ କି ନାହିଁ, ତାହାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଅନ୍ତି । ଆପଣ ଅନୁଭବ କରିଥିବା ବିଚାରରତି ହାମ୍‌ଲେଟର ଜବରଦସ୍ତ “ଏପଟକୁ ଯିବେ କି ସେପଟକୁ ଯିବେ” ଦୃଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ଆପଣଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶେଷ କିଛି ଦୃଶ୍ୟ ନାହିଁ । କାର୍ଯ୍ୟଟି କରିବେ କି ନାହିଁ ତାହାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବା ଆପଣଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ । ଆପଣ କରିପାରନ୍ତି କିମ୍ବା ନ କରିପାରନ୍ତି । ନିଷ୍ପତ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ପସନ୍ଦ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଆପଣ ଅନ୍ତରର ନିରବତାକୁ ରକ୍ଷାକରନ୍ତୁ ଏବଂ କେବଳ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଭାବନାର ଉଦୟକୁ ସ୍ବାଗତ କରନ୍ତୁ । ନିରବତା ରକ୍ଷାକଲେ ବି ଆପଣ ମନର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିପାରିବେ । ନିରବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କଲେ ଦେଖିପାରିବେ ଯେ ଆପଣଙ୍କର ସବୁପ୍ରକାର ଭାବନା, ଦୃଶ୍ୟ, ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଉଦ୍‌ବେଗ, ଦୈନ୍ୟଭାବ ଏବଂ ସବୁ କିଛି ଆବେଗ ଏହି ଅନ୍ତର୍ଜଗତରୁ ହିଁ ଆସୁଛି । ଏପରି ଅନୁଭବ ଆସିଲେ ଆମର ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ବାହ୍ୟଜଗତ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦାୟୀ କରିହେବ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ନିରବରେ ବସିରହି ମନର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବା ଶ୍ରେୟସ୍କର ।

ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଭାବେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ତାହାର ଖାମୁଆକୁ ଆସିଲେ । ବ୍ୟକ୍ତିର ଶ୍ଵାସପ୍ରଶ୍ଵାସର ଗତି ଜାଣିବା ପାଇଁ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରାଯାଏ । ଚିକିତ୍ସା ଓ ଔଷଧ ସେବନ ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ଵାସକ୍ରିୟା, ରକ୍ତଚାପ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଅବସ୍ଥାର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ଶରୀରରେ କେଉଁ ଅଂଶ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ, ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ତନ୍ତତନ୍ତ ନିରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ । ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ପୂର୍ବରୁ ତାହାର କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହିପରି ବନ୍ୟଜଗତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର କୁଝିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବା ଦରକାର ହୁଏ । ସେହିପରି ଗିରପ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଅପରାଧରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ରହିବାର ସନ୍ଦେହ କରାଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଏ । ଅପରାଧରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଅଛି ବୋଲି ସନ୍ଦେହ କରାଯାଇଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ହାବଭାବ ଉପରେ ତୀକ୍ଷଣ ନଜର ରଖାଯାଏ । ପରେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗିରପ କରାଯାଏ । ବିଶ୍ଵ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଧ୍ୟାନ କରିଥିବା ସନ୍ତାପବତୀମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେରିକାରେ ତନାଘନା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚାଲିଛି । ସେମାନେ କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ କେଉଁମାନଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ, ତାହା ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆପଣମାନେ ଆମ ମନର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କଲେ ଅନୁଭବ ହେବ ଯେ, ବାହ୍ୟଜଗତ ଆମକୁ ବିପଦକୁ ଟାଣି ନଥାଏ । ଆମର ମନ ଓ ଭାବନା ହିଁ ଆମକୁ ଟାଣେ, ଏ କଥାଟି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଭାବନା କେବଳ ଏକ ପ୍ରକାରର ରୂପ ନେଇ ପ୍ରଥମେ ଆସିଥାଏ । ‘ମୁଁ’ ବା ‘ଭାବୁକ’ ପ୍ରକୃତରେ ଭାବନାଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ପଶୁ ନିଜକୁ ବଳିଦେବା ପରି ଭାବନାସବୁ ‘ମୁଁ’ ପାଖରେ ହାରିଯିବାରୁ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟିହୁଏ ।

ଉତ୍ତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଚିତାକରିବାର ସ୍ଵାଧୀନତା ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଵାଧୀନତାର ଅର୍ଥ ବିଚାର କରାଯାଉ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶର ସମ୍ବିଧାନରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ‘ଭାବ ପ୍ରକାଶର ସ୍ଵାଧୀନତା’ ଓ ‘କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ସ୍ଵାଧୀନତା’ ପରିଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଛି । ଏହିଠାରେ ଏକ ବଡ଼ ଧରଣର ତ୍ରୁଟି ରହିଯାଇଛି । ଭାବ ପ୍ରକାଶ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ସ୍ଵାଧୀନତା କେବଳ ପଶୁଜଗତରେ ସକ୍ରିୟ । ପଶୁ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରେ, ତାହା କରେ, ତାହାର ସ୍ଵାଧୀନତା ଅବାଧ । ସ୍ଥାନ, କାଳ ଓ ପାତ୍ର ନିର୍ବିଶେଷରେ ପଶୁମାନେ ମନଇଚ୍ଛା କାରବାର କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟଗତ ସ୍ଵାଧୀନତା ନାହିଁ । କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ଵାଧୀନତା ରହିଛି । ଭାବ ପ୍ରକାଶର ସ୍ଵାଧୀନତା ଏବଂ ଭାବପ୍ରକାଶର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସ୍ଵାଧୀନତା ମଧ୍ୟରେ ରହିଯାଇଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ପାର୍ଥକ୍ୟଟିକୁ ଭଲ ରୂପେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଭାବ ପ୍ରକାଶର ସ୍ଵାଧୀନତା ହେଉଛି ମୋର ମନକୁ ଯାହା ଆସୁଛି, ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବାର

ସ୍ବାଧୀନତା । ଭାବପ୍ରକାଶ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ସ୍ବାଧୀନତା ହେଉଛି ଉଚିତ ଓ ଅନୁଚିତ ବିଚାର କରି ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ବାଛିନେବାର ସ୍ବାଧୀନତା । ଏପରି ସ୍ବାଧୀନତାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ହେଉଛି- ଆସୁଥିବା କେତେକ କଥା ବାହିର୍ଦ୍ଧି ଦୁହାଁଯିବ ନାହିଁ, ତାହାର ବିଚାର କରିବାର ସ୍ବାଧୀନତା । ଭାବପ୍ରକାଶର ସ୍ବାଧୀନତା ଓ ଭାବପ୍ରକାଶ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ସ୍ବାଧୀନତା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ପଶୁମାନେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କରିବସନ୍ତି । ମାନବିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସେପରି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁଚିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ବୋଧ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ ।

ପ୍ରକୃତରେ ବାଙ୍ଗାଲୋରରେ ଥରେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିଲା । ଗୋଟିଏ ଧନୀ ପରିବାରର ସନ୍ତାନ ରେକଯୋଗେ ବନ୍ଧୁରୁ ବାଙ୍ଗାଲୋର ଫେରୁଥିଲା । ପୁରୁକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ବାପା ମା’ ଷ୍ଟେସନ ଆସିଲେ । ଘଟଣାକ୍ରମେ ସେଦିନ ଟ୍ରେନ୍ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟର ବହୁପୂର୍ବରୁ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସେତେବେଳେ ବାପାମା’ ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚି ନଥିଲେ । ବାପାମା’ଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଓ ବିସ୍ମୟରେ ଭରିଦେବା ପାଇଁ ଯୁବକଜଣକ ଗୋଟିଏ ଟାକ୍ସି ଭଡ଼ା କରି ଘରକୁ ଆସିଲେ । ଘର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଫାଟକରେ ଚାଲା ପଡ଼ିଛି । ସେ ବାହାରେ ଚେଇଁ ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ । ଗୋଟିଏ ଆଇସେସିଆନ୍ କୁକୁର ଘର ଭସିଥିଲା । ବାହାରେ ଚେଇଁବାର ଦେଖି କୁକୁରଟି କୌଡ଼ି ଆସିଲା ଏବଂ ଯୁବକକୁ ଆକ୍ରମଣ କଲା । ଯୁବକଟି ପରିବାରର ଅନ୍ୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ମାଲିକଙ୍କ ସନ୍ତାନ, ଏହା ଜାଣିବାର ଅବକାଶ ନଥିଲା । କୁକୁରଟି ମାଲିକ ପେରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁବକଟିକୁ ଜୋରଜବରଦସ୍ତ ଧରିରଖିଲା । ଏଣେ ପିତାମାତା ଷ୍ଟେସନରେ ପୁରୁକୁ ନ ଦେଖି ଘରକୁ ଫେରିଆସିଲେ । ଘରେ ପହଞ୍ଚି ପୁରୁର କୁରବସା ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କୁକୁରଟିକୁ କି ଶାସ୍ତି ଦିଆଯିବ ? କୁକୁର ଯେ ଏକ ଦୁଷ୍ଟାମି କରିଛି, ଏହା କୁଟିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ତା’ର ନାହିଁ । ବାହାରେ ଚେଇଁ ଘରେ ପଶୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରାଯିବ, ଏହା କୁକୁର ବିଚାରଧାରୀ । ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ପରିବାରର ବହୁ, ପୁରୁ ବିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କିତ ହୋଇପାରେ, ଏପରି ସମ୍ଭାବନା କୁକୁର ବିଚାର କରି ନଥାଏ । କୁକୁର ମନକୁ ଯେପରି ଭାବନା ଆସେ ତଦନୁସାରେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟକରେ ।

ମନୁଷ୍ୟ ସେହିପରି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକଲେ ପରିଣତି କିପରି ଭୟାବହ ହେବ, ତାହା ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ । ଆପଣ ନିଜକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ, ଆପଣଙ୍କ ଭାବନା ଯେପରି ଗତନା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି, ତାହା ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ ନିଜର ଭାବନାକୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କରନ୍ତୁ, ପରେ କ’ଣ କରିବାକୁ ହେବ ତା’ର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଅନ୍ତୁ । ଭାବନା ଓ ଭାବୁକ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟର ଗୁରୁତ୍ବ ମୁଁ ଦୋହରାଇବାକୁ ଚାହେଁ । ଏହି ପାର୍ଥକ୍ୟ ନ କୁଟିବା ସବୁ ସମସ୍ୟାର ମଞ୍ଜି । ଏଥିପାଇଁ ବାହ୍ୟଜଗତକୁ ଦୋଷାରୋପ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ନିଶ୍ଚାସେବନ

ନିଶ୍ଚାତ୍ରବ୍ୟ ସେବନ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଏବେ ଖବରଟିଏ ପଢ଼ିଲି । ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ନିଶ୍ଚାସେବନର ଅଭ୍ୟାସ କରୁଥିବାରୁ ସମାଜରୁ ଏପରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦୂରେଇଦେବା ସହିତ ନିଶ୍ଚାତ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନର ମୂଳୋପାଦାନ କରିବା ଏକ ସାମାଜିକ ଇଚ୍ଛା ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । କେବଳ ନିଶ୍ଚା ସେବନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନକରି ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହେବ, ଏହା ଠିକ୍ କଥା । ଏହା ସତ ଯେ, ଉତ୍ପାଦନ ବନ୍ଦ ହେଲେ ନିଶ୍ଚା ସେବନ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଅର୍ଥ କୁହେଁ ଯେ, ଲୋକେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରତି ନିଶ୍ଚାସତ୍ତ୍ୱ ହେବେନାହିଁ । କ୍ଷତ୍ରି ଆସତ୍ତ୍ୱ ରହିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରତି ଆସତ୍ତ୍ୱ ରଖିପାରିବେ । ଆସତ୍ତ୍ୱ କେବଳ ମନ୍ୟ କିମ୍ବା ନିଶ୍ଚାତ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ । କ୍ଷମା, ଧନସମ୍ପର୍କ, ଯଶପ୍ରତିଷ୍ଠା, ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ଯୌନବାମନା ପରି କୌଣସି ପ୍ରତି କ୍ଷତ୍ରିର ଆସତ୍ତ୍ୱ ଆସିପାରେ । ମୁଁ ମୋର ନିଶ୍ଚାସେବନ ପୁସ୍ତକରେ ଏ ବିଷୟରେ ସବିଶେଷ ଆଲୋଚନା କରିଛି ।

ବହୁତ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏ କଥାଟି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ବହୁତ ଏକ ଧୂସବାରୀ ଜିନିଷ । ବହୁତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଆଣିବାକୁହେଲେ ଏ ମାରଣାସ୍ତ୍ରଟି ଲୋକଙ୍କ ହାତରୁ ଦୂରେଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହେବ । ବୋମା, ରକେଟ୍, କ୍ଷେପଣାସ୍ତ୍ର ଓ ମାରଣାସ୍ତ୍ରସବୁ ଖୁବ୍ ବିପଦଜନକ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରର ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ, ମଦ ଓ ନିଶା ବ୍ରହ୍ମ ସେବନ ପଦ୍ଧତିରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରୁଥିବା ଲୋକସଂଖ୍ୟା ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ଏପରିସବୁ ମାରଣାସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ପଦ୍ଧତିରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରୁଛନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକସବୁ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ମଧ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ । ଏସବୁର ଉତ୍ପାଦନ ବନ୍ଦ ହେଲେ ପୃଥିବୀରେ ଶାନ୍ତି ବିରାଜମାନ କରିବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ । ମାତ୍ର ଏହା ମଧ୍ୟ ସମସ୍ୟାମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ସମୟରେ ବହୁତ, କ୍ଷେପଣାସ୍ତ୍ର, ଓ ଆଣବିକ ବୋମାର ପରିବର୍ଜନ ନହୁଏ । କିନ୍ତୁ ସେ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟକୁ ଆଘାତ କରିବାକୁ ଲୋକମାନେ ପଥର ପକାଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟକୁ ମାରିବାକୁ ଠେଙ୍ଗାବାଡ଼ିର ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ସୁତରାଂ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଧୂସର କାରଣ ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତ କାରଣ ହେଉଛି ଏହିସବୁ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ପକ୍ଷରେ ରହିଥିବା ମଣିଷ । ସୁତରାଂ ମଣିଷ ଜାତିକୁ ବିରାଟ ଧୂସ ମୁଖରୁ ରକ୍ଷାକରିବାକୁ ହେଲେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ଅନ୍ତରାଳରେ ରହୁଥିବା ମଣିଷଟିର ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ହେବ । ଯୁଦ୍ଧ ସାମଗ୍ରୀ ବଦଳରେ ‘ଯୁଦ୍ଧକାରୀ’ କଥା କୁଟିବାକୁ ହେବ । ଯୁଦ୍ଧକାରୀ ମଣିଷକୁ ନ ସଜାଡ଼ିଲେ ଯୁଦ୍ଧର

ସମ୍ଭାବନା ଏଡ଼ାଇବା ଅସମ୍ଭବ । ଯୁଦ୍ଧକାରୀ ମଣିଷ ଭିତରେ ଭୁତିରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଏହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନ ସଜାଡ଼ିଲେ ଯୁଦ୍ଧ ଚିରଦିନ ଚାଲିଥିବ । ତଥାକଥିତ ସତ୍ୟତା-ସଂସ୍କୃତିପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିସରରେ ଲୋକେ ଠେଙ୍ଗାବାଡ଼ି ବ୍ୟବହାର କରି ଯାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର କଥାରେ ପଥର ପ୍ରହାରରେ ସେମାନେ ବେଶ୍ ଆତ୍ମାତ ଦେଇପାରନ୍ତି । କଥାର ଆତ୍ମାତରେ ସୃଷ୍ଟିହେଉଥିବା କ୍ଷତ ଜୀବନସାରା ଭୁଲି ହୁଏ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ପ୍ରକୃତରେ ‘ମୁଁ’କୁ ନଚିହ୍ନିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ ଭାବନାକୁ ନ ସଜାଡ଼ିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାବନାର ମୁକାବିଲା କରିହେବ ନାହିଁ । ଭାବନାର ମୁକାବିଲା ନ କଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ବରୂପ ଧ୍ବଂସାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିହେବ ନାହିଁ ।

ଅନ୍ତର୍ଗତକୁ ସଚେତନ ଭାବରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ ତୁମେ ଅନୁଭବ କରିବ ଯେ, ତୁମର ଦୃଃଖଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଇଁ ବିଶ୍ବ ଦାୟୀ ନୁହେଁ । କୌଣସି ପରିଣତି ପାଇଁ ସୃଷ୍ଟି ଦାୟୀ ନୁହେଁ । ଲୌଚିକ ଶରୀର ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସମୂହ ମଧ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ନୁହଁନ୍ତି । କାରଣ ଭାବନାସବୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରଭାବ ରୂପରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରେ । କେବଳ ‘ମୁଁ’ ଭାବଟି ଭାବନା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ମୁଁ ଭାବନାଟି ଦୃଢ଼ ଓ ସଂଘର୍ଷ ଦେଇ ଗତିକରେ । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ, ମୁଁ ଭାବନାକୁ ବାଦ ଦେଲେ ଗନ୍ତବ୍ୟ ବିକାଶ ଘଟିବ ନାହିଁ । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଯୋଗୁଁ ଆମେ ସଂଘର୍ଷ ଭିତରକୁ ଗତିକରୁ । ପୁଣି ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଯୋଗୁଁ ପୃଥିବୀରେ ଆମେ ସଂହତି ଆଣୁ । ଏହା ମଣିଷ ଜୀବନକୁ ସୌହର୍ଯ୍ୟ ବିମଣ୍ଡିତ କରେ ।

ସୃଷ୍ଟିର ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ ନୀତିଟିର ପ୍ରୟୋଗ ରହିଛି । କହିବାକୁ ଗଲେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ମୂଳତଃ ଭଲ କି ଖରାପ ନୁହେଁ । ତୁମେ ଚାହିଁଲେ ବସ୍ତୁଟି ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହେଇପାରିବ । ପୁଣି ଇଚ୍ଛାକଲେ ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ରହିପାରିବେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ, ଜଳର କଥା ବିଚାର କରାଯାଉ । ତୁମେ ଜଳର ବ୍ୟବହାର କରି ଚୂଷା ନିବାରଣ କରିପାରିବ । ପୁଣି ତୁମେ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଗଭୀର ଜଳରେ ଜଣକୁ ବୁଡ଼ାଇ ମାରିଦେଇପାରିବ । ଅଗ୍ନିର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କରାଯାଇପାରେ । ତୁମେ ଅଗ୍ନିର ବ୍ୟବହାର କରି ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିବ । ପୁଣି ଅଗ୍ନିରେ ନିଜକୁ ପୋଡ଼ି ଆତ୍ମହତ୍ୟା ମଧ୍ୟ କରିପାରିବ । ତୁମର ବିପୁଳ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଥାଇପାରେ । ଏହାର ଉପଯୋଗ କରି ତୁମେ ଅସଂଖ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଉପକାର କରିପାର । ଧନସମ୍ପତ୍ତିର ଅପପ୍ରୟୋଗ କରି ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର କ୍ଷତି ମଧ୍ୟ କରିପାରିବ । ପଇସା ତୁମକୁ ମଉଜମାକଲିୟର ଆତ୍ମାକୁ ଟାଣି ନିଏ ନାହିଁ । ତୁମେ ପଇସାପତ୍ର ନେଇ ସେପରି ଜାଗାକୁ ଚାଲିଯାଇଥାଅ । ସୁତରାଂ ପଇସା ପତ୍ରକୁ ଦୋଷ ଦିଅ ନାହିଁ । ନିଜକୁ ଦୋଷ ଦିଅ । ପଇସା ତୁମକୁ ନଷ୍ଟ କରେ ନାହିଁ । ତୁମେ ନିଜକୁ ନିଜେ ନଷ୍ଟ କର । ପଇସା ସବୁ ଅନର୍ଥର କାରଣ ବୋଲି କୁହନାହିଁ । ଗାଡ଼ିଘୋଡ଼ାର ବ୍ୟବହାର କରି ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚିବା ସମ୍ଭବ । ପୁଣି ଏହାର ବ୍ୟବହାର କରି ଲୋକଙ୍କୁ

ଆକ୍ରମଣ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ । ପ୍ରୟୋଗ କିମ୍ବା ଅପପ୍ରୟୋଗ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ।

ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏ ନୀତିଟି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ସୃଷ୍ଟିରେ ସପକ୍ଷତା ଆଣିବାରେ ତୁମେ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ଉପଯୋଗ କରିପାରିବ । ପୁଣି ଅସଙ୍ଗତି ଓ ବିଶ୍ୱଜ୍ଞତା ସୃଷ୍ଟିରେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବ । ଏହି ନୀତିଟିକୁ ଠିକ୍ ରୂପେ ବୁଝିବା ହେଉଛି ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ । ଆମେ ଆମର ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ବିଶ୍ୱକୁ ହିଁ ଦାୟୀ କରୁ । ଲୋକମାନେ ବିଶ୍ୱକୁ ସବୁ ସମସ୍ୟାର ମୂଳ କାରଣ ବୋଲି ଧରି ନେଉଥିବାରୁ ନିଜକୁ ବୁଝିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରନ୍ତିନାହିଁ । ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକୁ ଚାଲିଥିବାବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ଏସବୁର କାରଣ ମନେକରି ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବକରେ । କିନ୍ତୁ କିଛି ଅଘଟଣ ଘଟିଲେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟକୁ ଦାୟୀ ମନେକରେ । ମନୋବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ମନର ଏ ଦିଗଟି ସୂଚାଇବା ପାଇଁ ‘ପତ୍ନୀ ଲକ୍ଷଣ’ ଓ ‘ପତି ଲକ୍ଷଣ’ ପରି ଶବ୍ଦସବୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଭାବନାର ସମଗ୍ର ସ୍ୱରୂପ ଜାଣିବା ଏବଂ ଠିକ୍‌ରୂପେ ବୁଝିବାର ଗୁରୁ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।

ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ହିଁ ଦୃଢ଼ର କାରଣ

ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି ଆମର ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । ଆମର ଧାରଣା ଯେ, ଆମେ ଛୋଟ ଥିବାବେଳେ ନିଜକୁ ବୁଝିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆସିନଥାଏ । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆମର ବୟସର ବୃଦ୍ଧି ଘଟିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମେ ଦେଖିବା, ଶୁଣିବା, କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା, ସର୍ଶକରିବା ଓ ଆଗ୍ରାଣ କରିବା ମାଧ୍ୟମରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅନୁଭବ ଲାଭକରୁ । ଆମେ ଶିକ୍ଷାର ସୁଯୋଗ ପାଇବା ପରେ ଆମର ତୃଆ ତୃଆ ଭାବନାସବୁ ଗଠିତ ହୁଏ । ଆମେ ତୃଆ ତୃଆ ଭୂମିକା ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁ । ଏସବୁ ଘଟୁଥିବା ସମୟରେ ଆମେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଚେତନ ଥାଉ ଯେ, ଆମର ବାଲ୍ୟକାଳରେ କୌଣସି ଦୃଢ଼ ବା ସଫର୍ଷ ନଥିଲା । ଆମେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପରି ଦୃଢ଼ହୀନ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ପନ୍ଦର ଷୋହଳ ହେବା ବେଳକୁ ଜୀବନରେ ଦୃଢ଼ ଆସିଲା, କାରଣ ଏହି ସମୟରେ ଜୀବନରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ପ୍ରବେଶ କଲା । ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବରୁ ଜୀବନରେ ଦୃଢ଼ ନଥିଲା ।

ବଗିଚାରେ ଖେଳୁଥିବା ପିଲାଟିର ସରଳ ଉଦାହରଣ ମୁଁ ବହୁବାର ଦେଖିଛି । ଧରାଯାଉ ବଗିଚାରେ ସାପଟିଏ ରହିଛି ଏବଂ ଧୀରେ ଧୀରେ ତାହା ପିଲାଟିଆଡ଼କୁ ଆସୁଛି । ସାପଟି କ୍ଷତି କରିବ, ଏପରି ଧାରଣା ନଥିବାରୁ ପିଲାଟି ଭୟଭୀତ ହେବ ନାହିଁ । ପିଲାଟି ହୁଏତ

ଖୁସିମନରେ ସାପଥାଡ଼କୁ ଆଗେଇ ଯିବ । ସାପଟି ସମ୍ଭବତଃ ପଶା ଟେକିବ । ସାପର ପଶା ଦେଖି ପିଲାଟି ମନେକରିବ ଯେ, ଏହା ଏକ ସୁନ୍ଦର ଖେଳନା । ପିଲାଟି ଅଧିକ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇ ସାପର ଅତି ନିକଟକୁ ଚାଲି ଆସିବ । ପିଲାଟି ଖୁବ୍‌ପାଖକୁ ଚାଲିଆସି ସାପଟିକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ହାତ ବଢ଼ାଇଦେବ । ପିଲାଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭୟଶୂନ୍ୟ । ଦୂରରେ ଥିବା ମା' ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ବେହୋସ୍ ହୋଇଯିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିବେ । ପିଲାଟିର କାରବାର ବି ଭୟଙ୍କର ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଯାଉଛି, ତାହା ସେ ଜାଣନ୍ତି । ସେ ପିଲାଟିର ଚିନ୍ତା ନେଇ ବିବ୍ରତ । ସେ ଭାବୁଛନ୍ତି, ‘ସାପ ମୋ ପିଲାଟିକୁ କାମୁଡ଼ିଦେବ’ । “ମୋ ପିଲାଟିର ଭାବନା” ତାକୁ ଅସ୍ଥିର କଲା । ପିଲାଟିର ବିପଦକୁ ପ୍ରାୟତଃ ଭୟନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦୂରରେ ନିରାପଦ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ମା' ଭୟରେ ଆତଙ୍କିତ । ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ମା' କଠାରେ ରୂପ ନେଇଛି । ପିଲା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ବିକଶିତ ହୋଇନାହିଁ । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଆମେ ଚିରଦିନ ପିଲା ହୋଇ ରହିଥିବା । ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିକାଶକୁ ଏଡ଼ାଇ ଯିବାର ରାସ୍ତା ନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଆମ ପ୍ରଗତିର ମୁଖ୍ୟ ସୂଚକ ହୋଇଥିବାରୁ ଆମକୁ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିକାଶ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏବେ ହେଉ ବା ପରେ ହେଉ ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା ତେଜ୍ ଆମକୁ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିକାଶ ମାର୍ଗରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହେବ ।

ସ୍ୱପ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସମସ୍ୟା କରି ନଥାଏ । ତୁମେ ବିରାଟ ଧରଣର ସଇତାନ ହୋଇପାର । ମାତ୍ର ଶୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ତୁମେ ଶାନ୍ତ ଓ ନିରବ । ଶୋଇ ଉଠିବା ମାତ୍ରେ ତୁମକୁ ସମସ୍ୟା ଅସ୍ଥିର କରେ । ସୁତରାଂ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଜାଗ୍ରତ ଥିଲେ ସମସ୍ୟା ଉପୁଜିବ । ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନିଦ୍ରିତ ଥିଲେ ସମସ୍ୟା ଦୂରେଇଯିବ । ଅବଶ୍ୟ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଜାଗ୍ରତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ୟା ନଥାଏ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ନଥାଇ ପୃଷ୍ଠଭାଗରେ ରହିଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ତୁମେ ସୁନ୍ଦର ଗୀତଟିଏ ଶୁଣୁଥିବା ସମୟରେ, ମନୋରଞ୍ଜକ ଦୃଶ୍ୟଟିଏ ଦେଖୁଥିବା ସମୟରେ କିମ୍ବା କିଛି ଆକର୍ଷଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବା ସମୟରେ ତୁମର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାଏ । ଏସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ‘ମୁଁ’କୁ ବୁଝିବାର ଗୁରୁ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।

ବାସ୍ତବ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ସଞ୍ଚାର କରେ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ ଯେ ମୁଁ ମଣିଷର ରୂପ ନେଇସାରିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ପଡ଼ିଲେ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନୀ ହେବି, ମୁଁ ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନକଲେ ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନୀ ହେବି । ମୁଁ ଇତିହାସ ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଏତିହାସିକ ହେବି, ତାତ୍ତ୍ୱରୀ ପଡ଼ିଲେ ତାତ୍ତ୍ୱରୀ ହେବି । ଆଇନଶାସ୍ତ୍ର ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଆଇନଜ୍ଞ ହେବି । ପ୍ରତ୍ୟେକ

କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଆହରଣ କରୁଥିବା ଶାସ୍ତ୍ର ମୋତେ ଏକ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଦେବ, ତୃତୀୟ ଏକ କୁମିଳା ଦେବ ।

ଏହିପରି ବସ୍ତୁଗତ ଜ୍ଞାନ ମୋତେ ନିଜକୁ ବୁଝିବାରେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ମୋତେ ଏକ କୁମିଳା ଦିଏ । ଆମର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ତାହାହିଁ କରେ । ଏହା ଆମକୁ ଗୋଟିଏ ପରିଚିତି ବା ଗୋଟିଏ କୁମିଳା ଦିଏ । ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନମାନେ କହିବେ, ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଣିଷକୁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରୁ ମୁକ୍ତ କରିଥାଏ । ତାକୁ ଏକ ପରିଚିତି ପ୍ରଦାନ କରେ । ଶିକ୍ଷିତ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଜନତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷା ଦେବା ମାତ୍ରେ ତୁମର ନାକ ସିଧା ହୋଇଗଲା । ତୁମେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲ । ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପିଏଚ୍‌ଡ଼ି ତିଗ୍ରୀଧାରୀ । ତୁମ ଶିକ୍ଷା ତୁମକୁ ଏକ ଆତ୍ମପରିଚିତି ଦେଲା । ମାତ୍ର ଏ ଆତ୍ମପରିଚିତି କ’ଣ ଅନାପେକ୍ଷିକ (Absolute) ? ମାତ୍ର ଅଧିକାରୀ ମନେକରିଥାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ବୃତ୍ତିଗତ କୁମିଳାଟି ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ପରିଚିତି । ଏହା ଜୀବନର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ବଳ । କଥାରେ କଥାରେ ସେମାନେ କୁହନ୍ତି, ‘ମୋର ପିଏଚ୍‌ଡ଼ି ଅଛି, ମୁଁ ଏପ୍.ସି.ଆର୍.ଏସ୍. (FCRS), ମୁଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତିଗ୍ରୀଧାରୀ ।’ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ବିରାଟ ବିରାଟ ସମ୍ବଳ ମନେକରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପଣମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କଲେ ବୁଝିପାରିବେ ଯେ, ବହୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କୁମିଳାକୁ ଆପଣ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ରଖିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ପଦପଦବୀ ଏକ ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି

ତୁମେ ବହୁରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କମ୍ପାନୀରେ ମାଲିକ ହୋଇପାର । ମାତ୍ର କମ୍ପାନୀର ମୋଟର ଗାଡ଼ିରେ ବସି ଯାତ୍ରା କଲାବେଳେ ତୁମର ଗାଡ଼ିଚାଳକ ତୁମର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥାଏ । ସେ ତୁମର ପରିଚାଳକ ହିସାବରେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାମୁତାବକ ସ୍ଥାନସବୁକୁ ନେଇପାରେ । ତୁମ ଜୀବନଟିର ନିରାପତ୍ତା ତା’ ହାତରେ ନ୍ୟସ୍ତ ରହେ । ସ୍ୱରକ୍ଷା ଯୋଗାଇବା ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଥିବା ନିରାପତ୍ତା କର୍ମଚାରୀମାନେ ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧିଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରି ନଥିଲେ କି ?

ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କଲାପରେ ଆମେ ଯେଉଁ ପରିଚିତି ଲାଭ କରୁ, ସେ ପରିଚିତି ଅନାପେକ୍ଷିକ (Absolute) ପରିଚିତି ନୁହେଁ । ଆମର ବର୍ତ୍ତନା କରାଯାଇଥିବା ‘ଆମେ କିଏ ?’ର ଉତ୍ତର-ସୂଚକ ଅନାପେକ୍ଷିକ ଓ ପ୍ରକୃତ ଆତ୍ମପରିଚିତି ଏସବୁ ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି ମଧ୍ୟରେ ନଥାଏ । ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ, ଏହାକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ର ଆବଶ୍ୟକ । ପୁଣି ଶାସ୍ତ୍ରର କଥାକୁ ଆମେ ଏଣୁତେଣୁ ଯୁକ୍ତିଦେଇ କାଟିଦେବା ଉଚିତ

ହେବ ନାହିଁ । ମୋର ପରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏକ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ଅନାପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତିର ସନ୍ଧାନ କରିବା । ଦୁଇଟି ଜିନିଷ ତୁମର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା । ‘ମୁଁ’ ଶବ୍ଦଟି ବେଳେବେଳେ ଆପେକ୍ଷିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚକ ଏବଂ ‘ମୁଁ’ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଅନାପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତିର ସୂଚକ । ତୁମେମାନେ ମୋର ପିନ୍ଧିଥିବା ଏହି ମାଳାକୁ ଦେଖିଲା ପରି ଏ ଦୁଇଟି କଥା ବୁଝିବା ଖୁବ୍ ସହଜ । ମୁଁ ଏହି ପିନ୍ଧିଥିବା ମାଳାକୁ ନ ଦେଖିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠି ନପାରେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ତୁମ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଥିଲାବେଳେ ତୁମେ ନିଜେ ଉପସ୍ଥିତ ଅଛ ଏବଂ ଏହି ଉପସ୍ଥିତି ଜ୍ଞାନ ସମ୍ପର୍କରେ ତୁମେ ସଚେତନ ଅଛ ।

ମୁଁ ଫୁଲମାଳଟିକୁ ଦେଖାଇ କ’ଣ ବୋଲି ପଚାରିଲେ ସମସ୍ତେ କହିବେ, ‘ସ୍ବାମୀଜି ! ଏସବୁ ଫୁଲ ।’ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଏ ଦୁଇଟି କ’ଣ ବୋଲି ପଚାରିଲୁ ଏବଂ ତୁମେମାନେ ଏଥିରେ କ’ଣ ଅଛି, ତାହାର ଉତ୍ତର ଦେଉଛ । ତୁମେମାନେ ଗୋଟିଏ ‘ନାମ’ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଛ । ବସ୍ତୁର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ନାମ ନୁହେଁ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନାମ ନେଇ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନଥାଏ । ଆମେ ବସ୍ତୁସବୁକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଦେଉଛୁ । ବିଶ୍ୱର ବସ୍ତୁସବୁ ନାମହୀନ । ମାତ୍ର କ’ଣ ବୋଲି ପଚରାଗଲେ ସମସ୍ତେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥାନ୍ତି ବସ୍ତୁରେ କ’ଣ ରହିଛି । ତୁମେ କିଏ ? ଏହା ପଚାରିବା ମାତ୍ରେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର ମିଳେ, ‘ମୁଁ ରାମ କି ମୁଁ ଡାଭିଡ୍’ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି, ‘ନାମଟି ତୁମର କି ତୁମେ ହେଉଛ ନାମ ?’ ନାମ ଅବଶ୍ୟ ତୁମର । କିନ୍ତୁ ତୁମର କ’ଣ ଅଛି, ତାହା ଜାଣିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ମୁଁ ଆଗ୍ରହୀ ହେଉଛି, ତୁମେ କିଏ ? ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନଟି ମୁଁ ପୁନଶ୍ଚ ଦୋହରାଇଲେ ପୁଣି ଉତ୍ତର ମିଳେ, ‘ମୁଁ ଏ ସହରର ସବୁଠାରୁ ଧନୀ ଲୋକ ?’ ତୁମର ଧନସମ୍ପତ୍ତି ରହିଛି ନା ତୁମେ ନିଜେ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ? ବାସ୍ତବରେ ତୁମେ ଧନସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ, ତୁମେ କେବେହେଲେ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ନହୋଇପାର । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣି କୁହ : ତୁମେ କିଏ ? ତୁମେ ହୁଏତ କହିବ ତୁମେ ହେଉଛ ପି.ଏଚ୍.ଡ଼ି. । ପୁଣି ସେହିପରି ପ୍ରଶ୍ନ । ଜଣେ ପି.ଏଚ୍.ଡ଼ି. ଡିଗ୍ରୀର ଅଧିକାରୀ ନା ତୁମେ ପି.ଏଚ୍.ଡ଼ି. ? ଅନ୍ୟ କେହି କହନ୍ତି, ‘ମୁଁ ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ।’ ଏହା ତୁମର ପଦବୀ ନୁହେଁ କି ? ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଆଗରୁ ରହିଥିଲା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକର ପଦବୀ ଅଧିକାର କରିଛ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପଦବୀ ରହିବ । ଅଥଚ ତୁମେ ଅବସର ପ୍ରଦାନ କରି ଚାଲିଯିବ । କୁହାଯାଏ, ‘ରାଜା ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ରାଜପଦ ଚିରଦିନ ରହିବ’ । ରାଜପଦ ମଣ୍ଡନ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ଦିନେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିବେ, ମାତ୍ର

ରାଜପଦ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିଥିବ । ସୁତରାଂ ପଦପଦବୀ ସହିତ ନିଜକୁ ସମାନ କରିଦେବାରେ ମୂଲ୍ୟ କ'ଣ ? ତୁମେ ଦେଉଥିବା ଉତ୍ତରସବୁ ମୂଲ୍ୟହୀନ । ‘ମୁଁ ପୁରୁଷ, ମୁଁ ନାରୀ, ମୁଁ ଅମୃତ, ମୁଁ ଧନୀ’ ଏପରି ସବୁ କହିବା ଅର୍ଥହୀନ । ମନେରଖ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିଚୟ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଭାବନା । ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାବନାକୁ ବୁଝିଲେ, ତା’ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କଲେ ଏବଂ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କଲେ ସବୁକଥା ଉପଛାଡ଼ି କରିହେବ । ଘଟଣାଟି ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ହାତୀର ଚିତ୍ରକୁ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ କରି ଅଶାଖଣ୍ଡ କରି ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ଏକାଠି କରି ଯୋଡ଼ିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବା ସହିତ ସମାନ । ଏକ୍ଷେପ୍ଟରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ପିଲାଟି ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିବ । ହାତୀର ମୁଣ୍ଡଜାଗାରେ ସେ ହାତୀର ଲାଞ୍ଜଟିକୁ ରଖିବ । ମାତ୍ର କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କ’ଣ ରହିବା ଉଚିତ, ଏପରି ଧାରଣା ଥରେ ଆସିଗଲେ ସମାଧାନ ହେବ । ସମାଧାନ ଆଗରୁ ରହିଛି । ପିଲାଟି ସମାଧାନ ସୃଷ୍ଟି କରୁନାହିଁ । ତୁମେ ଯେଉଁ ସବୁ ଭୂମିକା ବା ପରିଚିତିର କଥା କହୁଛ, ସେସବୁ ତୁମ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ରହିଛି । ତୁମେ ଚିନ୍ତାରେ ରହିଛ ଏବଂ ସବୁ ଚିନ୍ତା ସହିତ ‘ମୁଁ’ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି ।

ତୁମେ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଞ୍ଜ ଭାବନାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୁଅ ଏବଂ ଭାବିନିଅ ଯେ, ‘ତୁମେ ହେଉଛ ଇଞ୍ଜିନିୟର’ । ତୁମେ ଡାକ୍ତରୀ ଭାବନାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୁଅ ଏବଂ ଭାବିନିଅ ଯେ ତୁମେ ହେଉଛ ଡାକ୍ତର । ତୁମେ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲ ଏବଂ ଭାବିନିଅ, ‘ମୁଁ ଜଣେ ଗାୟକ’ । ତୁମେ ସଙ୍ଗୀତର କଥା ଭାବିବା ସମୟରେ ନିଜକୁ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ମନେକର । କଳାର କଥା ଭାବିବା ସମୟରେ ନିଜକୁ କଳାକାର ବିଚାର କର । ତୁମର ଧନସମ୍ପଦ ଥିଲେ ତୁମେ ନିଜକୁ ଧନୀ ବିଚାର କର । ତୁମର କିଛି ନ ଥିଲେ ତୁମେ ନିଜକୁ ଦରିଦ୍ର ଭାବିଥାଅ । ଦରିଦ୍ର ବୋଲି ତୁମର ଭାବନା ଆସେ । ଟଙ୍କା ନଥିଲେ ତୁମର ଏପରି ଭାବନା ଆସେ । ଟଙ୍କାର ଭାବନା ଆସିନଥାଏ । ଟଙ୍କାର ଏପରି ଭାବନା ଆସିଥିଲେ ଦଶଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଭାବନା ମିଶି ବିରାଟ ଧରଣର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭାବନା ଆସନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଦଶଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ମିଶିଗଲେ ଭାବନା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛି ଏବଂ ତୁମେ ନିଜକୁ ଧନୀ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଯେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭାବନା ସହିତ ଅସଂଖ୍ୟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭାବନା ମିଶି ଧନସମ୍ପତ୍ତିର ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ଦୁଇ ଟଙ୍କା ରଖିଥିବା ଲୋକ ନିଜକୁ ଦରିଦ୍ର ମନେକରିବା ସ୍ଥଳେ କୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଥିବା ଲୋକ ନିଜକୁ ଧନୀ ମନେକରୁଛି । ଟଙ୍କାପଇସାରେ ଦରିଦ୍ର ବା ଧନୀର ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ଏ ସବୁ ମଣିଷର ଭାବନା । ଏ ସବୁ ଭାବନାର ଖେଳ ।

ଭୂମିକା ସବୁ ଦୃଢ଼ହୀନ

ଆମେ କିଏ ବୋଲି ପଚରାଗଲେ ଆମେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଯାଇ କୌଣସି ଭୂମିକାର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁ । ଧନସମ୍ପତ୍ତିକୁ ପୁରୋଭାଗରେ ରଖି ଆମେ କହୁ, ‘ଆମେ ଧନୀ’ । ବାପାକୁ ଆଖିଆଗରେ ରଖି ମୁଁ କହେ, ‘ମୁଁ ପୁଅ’ । ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ କହୁ, ‘ଆମେ ଶିକ୍ଷିତ’ । ପଦପଦବୀକୁ ବିଚାର କରି ଆମେ କହୁ, ‘ଆମେ ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ’ । ଏପରି ଭୂମିକାସବୁ ଆପେକ୍ଷିକ । ‘ମୁଁ’ର ଏ ସବୁ ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି । ଏ ସମସ୍ତ ପରିଚିତି ମଧ୍ୟରେ ‘ମୁଁ’ ସ୍ଥିର ଓ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ଥାଏ । ଭୂମିକା ସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ । ଭୂମିକାସବୁ ମଧ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ନଥାଏ । ମୁଁ ସହିତ ଭୂମିକାର ସମ୍ପୃକ୍ତି ଦୃଢ଼ ସୃଷ୍ଟିକରେ । ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ‘ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ’ ଭୂମିକାଟି ଅହଂକାରପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ଅହଂକାରପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିବାର ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟିହୁଏ । ପ୍ରକୃତରେ ଆମେ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗାଢ଼ିଚିକୁ ଘୋଡ଼ା ପଛରେ ରଖିଦେବା ଫଳରେ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟିହୁଏ ।

ରକ୍ଷିକେଶରେ ଥିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଅନୁକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଛି । ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମର ପାଖାପାଖି ମୁଁ ରହୁଥିଲି । ଦିନେ ସକାଳେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ପାଟିଦୁଷ୍ଟ ଶୁଣାଗଲା । କ’ଣ ହେଉଛି, ତାହା ଜାଣିବାକୁ ମୁଁ ବାହାରକୁ ଚାଲିଆସିଲି । ବହୁତ ଲୋକ ଜମା ହୋଇଥିଲେ । କିଛିଲୋକ ଏଣେ ତେଣେ ଦୌଡ଼ାଦୌଡ଼ି କରୁଥିଲେ । ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ, ଜଣେ ଆଶ୍ରମବାସୀ ତିନିଦିନ ଧରି କୋଠରୀ ମଧ୍ୟରେ ରହି ବାହାରକୁ ଆସିନାହାନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ସେ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ତିନିଦିନ ପରେ ଲୋକମାନେ ଆଶଙ୍କାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ମୋ ବିଚାରରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏପରି ଧାରଣା ଭ୍ରମାତ୍ମକ । ମୁଁ କୋଠରୀ ମଧ୍ୟରେ କୁଟି ରହିଲେ ଆପଣମାନେ ଭାବିବେ, ‘ସ୍ୱାମିଜୀ ଧ୍ୟାନ କରୁଛନ୍ତି ।’ କିନ୍ତୁ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଲୋକ ଏପରି ନିଜକୁ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଲେ ଆପଣମାନେ ଭାବିବେ ସେ କିଛି ଦୁଷ୍ଟାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ତିନିଦିନ ଧରି କୋଠରୀରେ ବନ୍ଦ ରହିବାରୁ ଏବଂ ଚତୁର୍ଥ ଦିନ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ୱରକ୍ଷର ଭିତରୁ ନ ଆସିବାରୁ ଲୋକମାନେ କବାଟ ଭାଙ୍ଗି ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଘର ଭିତରେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ସେମାନେ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲେ । ଘରଟି ସାରା ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ଭରପୂର କୋଠରୀ ମଧ୍ୟରେ ଲୋକଟି ପ୍ରଚୁର ମଦ୍ୟପାନ କରି ଅଚେତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଛି । ବାହାରକୁ ଆଣି ଲୋକଟିକୁ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କଲେ ଏବଂ ଧୀରେ ଧୀରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଣିଲେ ।

ଏ ସବୁ ଘଟଣା ଘଟିଯିବା ପରେ ଆମେ ନିଜନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲୁ । ଫେରିବା ସମୟରେ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ମୋତେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, ‘ସ୍ବାମୀଜି ! ସେ ଜଣେ ସାଧୁ ହୋଇ ମତ୍ୟପାନ କଲେ କିପରି ?’ ଆପଣମାନେ ଜାଣି ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ପବିତ୍ରତା ସମ୍ପର୍କରେ ସବୁକଥା ନିର୍ବିବାଦୀୟ ହୁଏ । ପୋପ ଧର୍ମଗୁରୁ । ମାତ୍ର ସେ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାମତେ ଯେକୌଣସି ପାନୀୟ ଗ୍ରହଣ କରିପାରନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ସେ ସବୁଠାରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମତ୍ୟପାନ କରିଥାନ୍ତି । ଗୋମାଂସ ହେଉ କିମ୍ବା ଶୁକରମାଂସ ହେଉ, ପୋପ ଯେ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ଖାଇପାରନ୍ତି । ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସାଧୁଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ । ସାଧୁଜଣକ ଆମିଷ ଭକ୍ଷଣ କଲେ କିମ୍ବା ମତ୍ୟପାନ କଲେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ତାଙ୍କୁ ଘୃଣାକରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଓ ମୁସଲମାନ୍ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଚିରଦ୍ୱାର କରିବେ । ଆମର ମାନବଶ୍ଚ ସବୁ କିପରି ବିସ୍ତାରିତ, ତାହା ଆପଣମାନେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ତ । ଆପଣ ଶୀର୍ଷ ସୋପାନରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଲୋକେ ଭୟରେ କିଛି କହିବେ ନାହିଁ । ଏ ଧରଣର ଚିନ୍ତାଧାରା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି କାହିଁକି ? ‘ଆମିଷ ଭକ୍ଷଣ ନାହିଁ, ମତ୍ୟପାନ ନାହିଁ ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ’- ଏକଥା କହିଲେ କେତେଜଣ ଏ ବିଗରେ ଆଗେଇ ଆସିବେ ? ସେମାନେ କହିବେ, ‘ଏସବୁ ତ୍ୟାଗ କଲା ପରେ ଜୀବନରେ ଆଉ ରହିଲା କ’ଣ ?’

ସୁତରାଂ ଏପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ବାଭାବିକ । ‘ମତ୍ୟପାନ ନକରିବାର ଜୀବନ ଶୈଳୀ ବାଛି ନେଇଥିବା ସାଧୁଜଣକ ମତ୍ୟପାନ କଲେ କିପରି ?’ ମୁଁ କହିଲି, ‘ସାଧୁ ମତ୍ୟପାନ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଜଣେ ମତ୍ୟପ ସାଧୁ ହୋଇଛନ୍ତି ।’ ସାଧୁ ହୋଇଥିବା ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହୀ ଯନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ସେ ନିଜର ବୃତ୍ତି ଛାଡ଼ି ସାଧୁ ହେଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ମତ୍ୟପାୟୀ ଯନ୍ତ୍ରୀ ମତ୍ୟପ ଜଣକ ସାଧୁର ଭୂମିକା କରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଅନର୍ଗଳ ଭାବରେ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାଷାରେ ବକ୍ତବ୍ୟ ଦେଲେ ଲୋକେ କହିବେ, ମୁଁ ସାହିତ୍ୟିକ । ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ବାମିଜୀ ସାହିତ୍ୟିକ ନୁହନ୍ତି । ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକ ସ୍ବାମିଜୀ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଚାର କରାଯିବା ଉଚିତ । ଆମର ବିଚାରଧାରା କିପରି ଭାବରେ ବିକୃତ ହୋଇଯାଇଛି, ତାହା ଆପଣମାନେ ଲକ୍ଷ୍ୟକରନ୍ତୁ । ଆମେ ବେଳେବେଳେ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରୁ, ‘ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଜଣକ ଖୁବ୍ ଅହଂକାରୀ’ । ପ୍ରକୃତରେ କିନ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଅହଂକାରୀ ନୁହଁନ୍ତି । ଜଣେ ଅହଂକାରୀ ଲୋକ ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ, ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକର ପଦବାଚି ଅହଂକାରପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । କୌଣସି ପଦପଦବା ଅହଂକାରୀ ନୁହେଁ । ଏ ପଦବାରେ ରହିଥିବା ଲୋକମାନେ ହିଁ ଅହଂକାରୀ । କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ ଯେ, ଆପଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଆପଣଙ୍କୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥିବା ମହିଳା । ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥିବା ମହିଳାଜଣକ

ଆପଣଙ୍କର ପତ୍ନୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେହିପରି କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ ଯେ ଆପଣଙ୍କ ପତି ଜଣେ ଭାରତୀୟ । ଜଣେ ଭାରତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ପତି ହୋଇଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତ କଥା ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ଆପଣମାନେ ବେଳେବେଳେ କୁହନ୍ତି, ‘ପ୍ରତିବେଶୀମାନେ ଖୁବ୍ ବିଶୁଦ୍ଧ’ । ବିଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତିବେଶୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ‘ବାପା ବିଚାରହୀନ’, ଏପରି କହିବାର କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ । ଜଣେ ବିଚାରହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୈବାତ ଆପଣଙ୍କର ବାପା । ସୁତରାଂ କୌଣସି ଭୂମିକା କିମ୍ବା ପଦପଦବୀରେ ସମସ୍ୟା ନାହିଁ । ସମସ୍ୟା ରହିଛି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ।

ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ହିଁ ଦୁନ୍ଦର ଉପ

ସୁତରାଂ ଭଲରୂପେ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ । ଆପଣ ଅହଂକାରୀ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କର ଭୂମିକା ଓ ଆପଣଙ୍କ ପଦପଦବୀ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ଏସବୁ ଭୂମିକା ଓ ପଦପଦବୀକୁ ଅହଂକାରୀ ବୋଲି ଲୋକମାନେ ଭାବିନିଅନ୍ତି । ଆପଣ ଦୁନ୍ଦସଂକୁଳ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଆପଣଙ୍କ ଭୂମିକା ଓ ପଦପଦବୀ ମଧ୍ୟ ଦୁନ୍ଦସ୍ତ୍ର ଟୋକି ଲୋକେ ବିଚାର କରନ୍ତି ।

ଆପଣ ବିଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବିଶୁଦ୍ଧତା ସୃଷ୍ଟି କରିବେ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଆକିକାଳି ଆମେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ନ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ଭୂମିକାସବୁ ବଦାଇଚାଲିଛୁ । ଆମେମାନେ ଉଚ୍ଚପଦବୀ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହୀ, ଏମ୍.ଡି.ଏ., ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ ବିଭିନ୍ନ ବୃତ୍ତିଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିସବୁ ଗଢ଼ିଚାଲିଛୁ । ସାମରିକ ଅଫିସର, ଡାକ୍ତର ଓ ଇଞ୍ଜିନିୟର ତିଆରି କରୁଛୁ । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ନିର୍ମାଣର କାର୍ଯ୍ୟ ପୂରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବହେଳିତ । ଏହାର ଫଳ ସ୍ବରୂପ ଆପଣ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ କ୍ରୋଧାନ୍ବିତ ହେବାବେଳେ ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା ଡାକ୍ତର ମଧ୍ୟ କ୍ରୋଧାନ୍ବିତ । ଅପଣଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଡାକ୍ତର ଭୂମିକା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ସୁତରାଂ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଏପରି ଶିକ୍ଷା ଓ ବୁଝାମଣା ଖୁବ୍ ସ୍ବରୂପପୂର୍ଣ୍ଣ । ଆତ୍ମଜ୍ଞାନର ଶିକ୍ଷା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା । ଆମେ ଉଚ୍ଚ ପଦବୀର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରୁ । ମାତ୍ର ସବୁବେଳେ ଆମର ମନେରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ଏସବୁ ପଦପଦବୀ ଆମକୁ ଏକ ସାମିତ ପରିଚିତି ଦେଇଥାଏ । ଏହା ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବକୁ ବିଜ୍ଞାପିତ କରେ, ମାତ୍ର ‘ମୁଁ’ର ପ୍ରକୃତ ସ୍ବରୂପ ଓ ପରିଚିତି ଏହା ଦର୍ଶାଇ ନଥାଏ । ପ୍ରକୃତ ସ୍ବରୂପକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ଉପଲବ୍ଧି ଆବଶ୍ୟକ ।

ତୃତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ

‘ମୁଁ’ର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଆପେକ୍ଷିକ ଭୂମିକା ରହିଛି । ଆମେ କିଏ ବୋଲି ପଚରାଗଲେ, ଆମେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଏକା ପ୍ରକାର ଉତ୍ତର ଦେଉ । ‘ମୁଁ ଜଣେ’ ଏହି ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟି ପରେ ଆମେ କିଛିନା କିଛି ଭୂମିକାର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁ । ‘ମୁଁ’ ଶବ୍ଦଟି ସବୁଲୋକଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ସ୍ଥାନ ପାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଏହା ପ୍ରଥମ ନାମ । ଏହି ପ୍ରଥମ ନାମ ସହିତ ଶହଶହ ହଜାରହଜାର ଦ୍ଵିତୀୟ ନାମ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଏପରି ପରିଚିତିର ଅଜାତିଏ ଆମେ ବୋଧିଥାଉ । ପ୍ରଥମ ନାମଟି ସହିତ ଆପଣ ହୁଏତ ‘ବାପା’, ‘ମା’, ‘ଝିଅ’, ‘ଡାକ୍ତର’ ଓ ‘ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ’ ପରି ଦ୍ଵିତୀୟ ନାମ ସବୁ ଯୋଗକରନ୍ତି । ଏ ପ୍ରତିଟି ଶବ୍ଦ ଆମ ମଣ୍ଡିଷରେ ରହିଥିବା ଭାବନାର ପରିପ୍ରକାଶ ।

ଆପଣମାନେ ନିଜକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ । କ୍ଷୁଧା ଆସିଲା ମାତ୍ରେ ଆପଣ କହନ୍ତି, ‘ମୁଁ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ’ । ମୁଁ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ବୋଲି ପାକସଜ୍ଜା କହିନଥାଏ । ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ସାରିଲା ପରେ ଏବଂ କ୍ଷୁଧା ଚାଲିଗଲା ପରେ ଆପଣ କହନ୍ତି, ‘ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୃପ୍ତ’ । କିନ୍ତୁ ଆଖିଆଗରେ ଲୋଭନୀୟ ପଦାର୍ଥ ଦେଖି ପୁଣି ପାଟିରୁ ବାହାରେ ‘ଆଇସକ୍ରିମ୍’ । ଆଇସକ୍ରିମ୍ ପାଇଁ ପାକସଜ୍ଜା ବ୍ୟାକୁଳତା ଦର୍ଶାଇ ନଥାଏ । ‘ମୁଁ’ ଭାବନା ହିଁ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ଏପରି ବ୍ୟାକୁଳତା ଦର୍ଶାଇଥାଏ । ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ଏହି ନାଟକକୁ ବୁଝିପାରିଲେ ବହିର୍ଜଗତର ସମସ୍ତ ଆକର୍ଷଣ ଅସାର ମନେହେବ । ଅନ୍ତର୍ଜଗତର ଖଜନାୟକଟିକୁ ଆପଣ ଧରିପାରିବେ ।

ସୂତରାଂ, ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ସଂସାରରେ ଶହଶହ ଭୂମିକା ଏବଂ ଶହଶହ ଭାବନା ରହିଛି । ଆଜିର ଉପଲବ୍ଧି ପୂର୍ବରୁ ଆପଣମାନେ ଏ ସବୁ ପରିଚିତି ‘ଆପଣା’ର ସ୍ଵରୂପ ବୋଲି ଧରିନେଇଥାନ୍ତି । ଆପଣମାନେ ନିଜ ମନର କ୍ରିୟାକଳାପକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ମୋର କଥା କାନରେ ଶୁଣିବା ସାର ହେବ । ମୋ କଥା ହୁଏତ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ମନେହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ଏଥର ବିଶେଷ ଲାଭ ନାହିଁ । ଆପଣମାନଙ୍କ ଭାବନାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶେଷ ଲାଭ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆପଣମାନେ ନିଜର ମନକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ । ବୁଝନ୍ତୁ ଏବଂ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ । କୁହାଯାଉଥିବା କଥାସବୁ କେବଳ ମନଦେଇ ଶୁଣିଲେ ବିଶେଷ ସୁପକ୍ଷ ମିଳିବ ନାହିଁ । ନିଜର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ

ଓ ନିରୀକ୍ଷଣ ନ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଫଳହୀନ । ଭାବନା ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟସବୁ ଅର୍ଥହୀନ ।

ଗୋଟିଏ ଭାବନାକୁ ଘେରି ମନ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଭାବନା ରହିଥାଏ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପରିଚିତିକୁ ଆବୋରି ନିଏ । ଏଇଟି ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି । କିନ୍ତୁ ମନେରଖନ୍ତୁ ଯେ ମୁଁ ଭୂମିକାକୁ ଆଖିଆଗରେ ରଖି ପରିଚିତିଟିକୁ ଆବୋରି ନେଇଥିବାରୁ ଏଥିରେ କୌଣସି ଦୃଢ଼ ନଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି ବଦଳରେ ଅନାପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତିର ଉପଲବ୍ଧି କରିବା କିପରି ? ‘ମୁଁ କିଏ ?’- ଏହାର ସମାଧାନ କରିବା କିପରି ?

୧. ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି

ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ କହିସାରିଛି ଯେ ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାମଟି ହେଉଛି ‘ମୁଁ ।’ ଆପଣ କିଏ ବୋଲି ପଚରାଗଲେ ଆପଣ କୁହନ୍ତି, ‘ମୁଁ ... ।’ ତା’ପରେ ମୁଁ ସହିତ କିଛି ଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଆପଣ କୌଣସି ଏକ ଭାବନାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି । ଯେଉଁ ଭାବନାଟି ପ୍ରଥମେ ଆସେ ସେଇ ଅନୁସାରେ ଆପଣ ନିଜର ପରିଚିତି ‘ମୁଁ’ ପଛରେ ଯୋଗ କରନ୍ତି । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ, ଆପଣ ବାକ୍ୟଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି କହିଥାନ୍ତି, ‘ମୁଁ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ।’ ଭାବନା ଯେପରି ଆସେ, ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପଣ ନିଜନିଜର ପରିଚିତି ଦିଅନ୍ତି । ‘ମୁଁ’ ଶବ୍ଦଟି ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଭାବନା, ‘ମୁଁ’କୁ ବାଦ ଦେଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଜନ୍ମ ନେଇଛି କି ? ଏହିପରି ସ୍ଥିତାବସ୍ଥାର ସଚେତନତା ଥାଏ । ‘ମୁଁ’ ହେଉଛି ପ୍ରଥମ ଭାବନା । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ ଯେ ପ୍ରଥମେ ଆପଣ ସଚେତନ । ତା’ପରେ ଆପଣ ‘ମୁଁ’ର ଭାବନା ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ଯେ ଅନ୍ୟସବୁ ଭାବନା ଆସିବା ମାତ୍ରେ ଆମେ ସେସବୁରେ ବାନ୍ଧିହୋଇଯାଉ । ପ୍ରଥମେ ଆପଣ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନନ୍ତୁ । ସଚେତନତା ବଢ଼ାନ୍ତୁ ରଖନ୍ତୁ । ଦେଖିବେ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଭାବନା ନିଜ ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ରହିଯାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତ ଅନାପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି ହେଉଛି ‘ମୁଁ’ । ଏହା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ସଚେତନତା ।

ଆପେକ୍ଷିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ଅନାପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଭେଦତ୍ୱ ନାହିଁ । ଆପଣ କ’ଣ ଓ ମୁଁ କ’ଣ- ଏହା ଏକ ଓ ଅଭିନ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲିମ୍, ଖିଷ୍ଟିଆନ୍, ଭାରତୀୟ, ପୁରୁଷ କିମ୍ବା ମହିଳାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସର୍ବତ୍ର ଆମ୍ଭ- ସଚେତନତା ପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ଯଦି ଆପଣ ଏଥିରେ କିଛି ଯୋଗ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ସେଥିରେ ବାଧା ନାହିଁ । ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତିମାନ ଯୋଗକରି ଆପଣ କହିବେ- ‘ମୁଁ ଜଣେ

ହିନ୍ଦୁ’, ‘ମୁଁ ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ’, ମୁଁ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ଅଧିବାସୀ ।’ ପୁଣି ଆପଣ କହିପାରି- ‘ମୁଁ ପିଏଚ୍.ଡ଼ି. ଡିଗ୍ରୀଧାରୀ,’ ‘ମୁଁ ଜଣେ ଡାକ୍ତର’, ‘ମୁଁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ’, ‘ମୁଁ ଜଣେ କଳାକାର’, ‘ମୁଁ ଜଣେ ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ’, ‘ମୁଁ ଜଣେ କୋଟିପତି’ । ଗର୍ବର ସହିତ କହିବା ପାଇଁ କିଛି ଲୋକଙ୍କର କୌଣସି ପରିଚିତି ନ ଥାଏ । ସେମାନେ କିଏ ବୋଲି ପଚାରିଲେ ସେମାନେ କହନ୍ତି, ‘ମୁଁ ହିନ୍ଦୁ’ ଅଥବା ‘ମୁଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ’ କିମ୍ବା ‘ମୁଁ ମୁସଲିମ୍’ । ଆପଣ ନିଜକୁ ପଶୁ ପଚାରନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି ନା ଆପଣ ନିଜେ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସୀ ? ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରାଗଲେ କେହି କହିବେ ନାହିଁ ‘ମୁଁ ହେଉଛି ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସୀ ।’ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସର ଅଧିକାରୀ । ସୁତରାଂ ‘ମୁଁ ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ’ କହିବା ଉଦ୍ଭିତି ପୂରାପୂରି ଭୁଲ୍ । ସେହିପରି ‘ମୁଁ ହିନ୍ଦୁ’ କିମ୍ବା ‘ମୁଁ ଆଉକିଛି’ କହିବା ମିଛକଥା । ଆମେ ଜନ୍ମହେବା ସମୟରେ ଆମ ଶରୀରରେ ‘ଓଁ’ ଚିହ୍ନ କିମ୍ବା ‘ଚନ୍ଦ୍ର’ର ଚିହ୍ନ କିମ୍ବା ‘ଡାରକା’ର ଚିହ୍ନ ଥିଲା କି ? କୌଣସି ଚିହ୍ନ ନଥିଲା । ମଣିଷ ଏପରି କିଛି ଚିହ୍ନ ନେଇ ଜନ୍ମ ହୋଇନଥାଏ । ଜନ୍ମପରେ ସେ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସର ଅଧିକାରୀ ହୁଏ । ଆପଣମାନେ ଜାଣିଶୁଣି ଏସବୁ ଭୂମିକା ଓ ଏସବୁ ବିଶ୍ୱାସ ଆବୋରି ନେଉଛନ୍ତି । ଫଳରେ ଆପଣ ନିଜର ଭୂମିକା ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ହରାଇ ବସୁଛନ୍ତି ।

ନିଜର ଅତୀତରେ ମୋର ସାକ୍ଷାତ ପାଇଁ ଜଣେ ଭଦ୍ରମହିଳା ଆସିଥିଲେ । ସେ କହିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଖୁବ୍ ଭଲଲୋକ ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ହଠାତ୍ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କଲେ । ଫଳରେ ଭଦ୍ରମହିଳା ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ । ମୁଁ ତାକୁ ପଚାରିଲି- ‘ଆପଣଙ୍କର ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଅଛନ୍ତି ? ଭଉଣୀ ଅଛନ୍ତି ? ଆପଣଙ୍କର ମା’ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି ?’ ସେ ‘ହଁ’ କହିବାରୁ ମୁଁ କହିଲି ସୁତରାଂ, ଆପଣ ପିଲାମାନଙ୍କର ଜନନୀ । ଆପଣ ଅନ୍ୟ କାହାର ଭଉଣୀ । ଆପଣ ଅନ୍ୟ କାହାର କନ୍ୟା । ଆପଣ ଜଣଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା ‘ପତ୍ନୀ’ ଭୂମିକାଟି ସମସ୍ୟାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଛି ବୋଲି ଆପଣ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ ଆପଣଙ୍କର ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କର ମା’କୁ ହରାଇବେ, ଆପଣଙ୍କ ଭଉଣୀ ଜଣେ ଭଉଣୀକୁ ହରାଇବ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ମା’ ତାଙ୍କର କନ୍ୟାକୁ ହରାଇବେ ।

ଆପଣମାନେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ସେ ଭଦ୍ରମହିଳା କାହାର ପତ୍ନୀ ହୋଇ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ କି ? କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କାହାର ପତିହୋଇ ଜନ୍ମିଥାଏ କି ? ଆପଣଙ୍କର ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣ କାହାର ପିତା ବା ମାତା ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ । ପିଲା ଜନ୍ମ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣଙ୍କ ଭୂମିକା ସ୍ତ୍ରୀ କିମ୍ବା ସ୍ୱାମୀ । ଦେଖନ୍ତୁ ଧୀରେ ଧୀରେ କିପରି

ଆପଣ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଭୂମିକା ଆବୋରି ନେଉଛନ୍ତି । ଆପଣ ବିବାହ କରିବା ଦିନ ଆପଣ ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣେ ପୁରୁଷ ବା ନାରୀର ଜୀବନକୁ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଏବଂ ପତି କିମ୍ବା ପତ୍ନୀର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଏକ ବିଶେଷ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବରୁ ଆପଣ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଭୂମିକା ନଥିଲା । ଆପଣଙ୍କର ସ୍ଥିତି ଥିଲା ଏବଂ ପରେ ଆପଣ ପତି ବା ପତ୍ନୀ ବା ସେହିପରି କିଛି ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ କରୁଥିବା ଉଦ୍ରମହିଳାଙ୍କର ସ୍ୱମୀ ଚାଲିଗଲେ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପତ୍ନୀର ଭୂମିକା ମଧ୍ୟ ଚାଲିଗଲା । ଅବଶିଷ୍ଟ ସବୁ ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ଭୂମିକା ଡିରୋହିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ରମହିଳା ଜଣକ ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଟି ପୂରାପୂରି ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଗଲା । ନିଜ ବିଷୟରେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ନଥିଲେ ଏପରି ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ବଡ଼ ମନେକରୁଥିବା ଭୂମିକା ଚାଲିଗଲେ ଆମ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଟି ପୂରାପୂରି ଚାଲିଗଲା ବୋଲି ଆମେ ଅନୁଭବ କରୁ । ଏହା ହିଁ ଆମର ସମସ୍ୟା ।

ଆପଣ ନିଜେ ଉପଲବ୍ଧି କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅନାପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତିଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଓ ଅଭିନ । ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତିର ସଂଖ୍ୟା କୋଟି କୋଟି । ମୁଁ ନିଜେ କ’ଣ ତାହା ନଜାଣିଲେ ସବୁପ୍ରକାର ଗୋଳମାଳ ସୃଷ୍ଟିହୁଏ । ମୁଁ କ’ଣ ବଦଳରେ ମୋର କ’ଣ ଅଛି, ତାହା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଲେ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ପ୍ରୟୋଜନ । ମୁଁ କ’ଣ ସେ ବିଷୟରେ ସ୍ଥିରନିଶ୍ଚିତ ହେଲେ ‘ମୋର କ’ଣ ରହିଛି’, ତାହାର ପରିକଳ୍ପନା କଷ୍ଟକର ହୁଏ ନାହିଁ ।

‘ମୁଁ’ର ସ୍ୱରୂପ ସମ୍ପର୍କରେ ଶିକ୍ଷାଦେବା ମୌଳିକ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । ଶିକ୍ଷାଦେବା ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଭୂତି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଆମ ଶିକ୍ଷାରେ କେତୋଟି ସୋପାନର କଥା କୁହାଯାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା: ଶ୍ରୁତି, ଯୁକ୍ତି ଓ ଅନୁଭବ । ଶ୍ରୁତିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶଣା । ବିଚାରଶୀଳତା ହେଉଛି ଯୁକ୍ତି । ଅନୁଭୂତି ଗ୍ରହଣ କରିବା ହେଉଛି ଅନୁଭବ । ଶାସ୍ତ୍ରସବୁରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଥିବା ବାଣୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଆମେ ମନଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଚିନ୍ତା କରିବା । କିନ୍ତୁ ସେସବୁକୁ ବିନା ଦ୍ୱିଧାରେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ମାନିନେବା, ସେ କଥା ନୁହେଁ । ଶାସ୍ତ୍ରର ସଂଜ୍ଞା ହେଉଛି- ‘ଅନର୍ହିରତ ଅଧୀତ ଜ୍ଞାନ ଜନକଂ ଶାସ୍ତ୍ରମ୍’ । ଶାସ୍ତ୍ର ଅନ୍ୟଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନଥିବା ଜ୍ଞାନ ଦେଇଥାଏ । ‘ଆମେ କିଏ’ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଆମର ଶାସ୍ତ୍ର ଦେଇଥିବା ଜ୍ଞାନ ଅନ୍ୟଠାରୁ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଗଣିତ, ଭୂଗୋଳ, ଇତିହାସ, ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ, କିମ୍ବା ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନରୁ ଏପରି ଜ୍ଞାନପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ପୁଣି ଏପରି ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାପରେ ଏହାକୁ ବର୍ଜନ କରିବା ବାସ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହା ହିଁ ଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରକୃତ ସଂଜ୍ଞା ।

ଶାସ୍ତ୍ର ଆପଣଙ୍କୁ ଏକ ଅନ୍ୟ ପରିଚିତି ଦିଏ । ଏପରି ପରିଚିତି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉତ୍ସରୁ ଉପଲବ୍ଧ ନୁହେଁ । ଆପଣ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ, ଏପରି ଅନାପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି ଆଜୁରୁ ଆଗେଇ ନିଏ । ମୁଁ ହିନ୍ଦୁ, କି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ, କି ମୁସଲିମ୍- ଏପରି ପରିଚିତି ଅନାପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ । ପ୍ରକୃତ ଶାସ୍ତ୍ର କୌଣସି ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତିକୁ କହି ନଥାଏ । ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରେ । ଧର୍ମର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ହେଉଛି ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଏକତ୍ୱ ସୃଷ୍ଟି କରିବା, ବିଭେଦ ନୁହେଁ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆପଣମାନେ ଅନାପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତିର କଥା ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ।

ଶାସ୍ତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷଣା ଦିଏ- ‘ତୁମେ ଅସୀମ, ତୁମେ ଅନାପେକ୍ଷିକ । ତୁମେ ଅମର ।’ ତୁମେ ବୋଲା ଏବଂ ତୁମେ ସୀମିତ, ଏକଥା ଘୋଷଣା କରିବା ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି କି ? ତୁମେ ସେପରି ଅବସ୍ଥା ଜାଣିଥାଅ । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଅନାପେକ୍ଷିକ, ଏ କଥା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷଣା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।

ସବୁଲୋକ ସମାନଭାବରେ ଏକା କଥା କୁହନ୍ତି ବୋଲି ଆମେ ବିଜ୍ଞାନର ତଥ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥାଉ । ଏ ସବୁ ତଥ୍ୟକୁ ଆମେ ପରୀକ୍ଷା କରିପାରୁ । ସେହିପରି ପ୍ରତିଟି ଧାର୍ମିକ ପରମ୍ପରାର ଭିତ୍ତିଭୂମି ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇବାର ସମୟ ଆସିଛି । କେବଳ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ କୁହାଯାଇଛି ବୋଲି ଆପଣମାନେ ଗ୍ରହଣ କରିନିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । କହିଲେ, କୁହାଗଲେ ମୁଁ ବା ବିଶ୍ୱାସ କରିବି କାହିଁକି ? ବହୁଗଣ ! ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ନିଜେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଉଥିବା ବହିଟିକୁ ମିଶାଇ ଅନ୍ୟସବୁ ବହି ଉପରେ ଆମେ କାହିଁକି ବା ଆସ୍ଥା ରଖିବୁ ? ମୁଁ ସର୍ବସ୍ୱ ନୁହେଁ । ବସ୍ତୁର ଛିତି ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବସ୍ତୁ ହିଁ ସକଳ ଜ୍ଞାନର ଭଣ୍ଡାର । ମୁଁ ଧରିଥିବା ପୁରାତନ ଛିତି ମୋର କହିବା ନ କହିବା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁନାହିଁ । ମୁଁ ‘ପୁରା’ଟି ଅଛି ବୋଲି କହୁଛି- ଏହା ପୁରାତନ ଛିତିର ପ୍ରମାଣ ନୁହେଁ । ପୁରାତନ ଛିତିର ପ୍ରମାଣ ହେଉଛି ସେ ନିଜେ । ସେହିପରି ଭବିଷ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ବହିରେ ରହିଥିବା ପୁରାତନ ବର୍ଣ୍ଣନା ପୁରାତନ ଛିତିର ପ୍ରମାଣ ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ ପୁସ୍ତକର ବର୍ଣ୍ଣନା ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ । ପୁରା ବିଷୟରେ ଭବିଷ୍ୟଦ୍ୱିତ୍ୱ କଥା ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ, ଆପଣ କିଏ- ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଅନ୍ୟତ୍ର ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଜେ ହିଁ ଏହାର ଆଧାର ।

ପାକସ୍ଥଳୀ ରହିଛି- ଏହାର ପ୍ରମାଣ ନୁହେଁ ଯେ ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ପାକସ୍ଥଳୀ ରହିଛି- ଏହା ଏହାର ପ୍ରମାଣ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାଷଣ ଦେଉଥିବା ଦ୍ୱାପତି ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ । କିନ୍ତୁ କୁଗୋଳ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହାର ନାମ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ଦିଆ ଯାଇଥିବାରୁ

ଏହା ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ନୁହେଁ । ଏ ଦ୍ଵୀପଟିର ନାମ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ହୋଇଥିବାରୁ କୁଗୋଳ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଚାହାର ଏପରି ବର୍ଣ୍ଣନା ଦିଆଯାଇଛି । ପାନିପଥ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିବାର ପ୍ରମାଣ ଇତିହାସ ପୁସ୍ତକର ବର୍ଣ୍ଣନା ନୁହେଁ । ଏପରି ଏକ ଘଟଣା ଘଟିଥିବାରୁ ଇତିହାସରେ ଚାହାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ପୁସ୍ତକରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷଣା ଉପରେ ଆଉ କିଛି ଯେ ନାହିଁ, ଏପରି ଭାବିବା ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ । କୌଣସି ପୁସ୍ତକକୁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବିଚାର କରିବା ମାତ୍ରେ ଏହାର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷସବୁକୁ ବିନା ଦ୍ଵିଧାରେ ମାନିବାକୁ ହୁଏ । ଧରାଯାଉ ପୁସ୍ତକରେ କୁହାଯାଇଛି, ‘ହଜାର ବର୍ଷପୂର୍ବେ ଏ ଘଟଣାଟି ଘଟିଥିଲା ।’ ଆପଣ କେମିତି ଜାଣିଲେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଘଟିଥିଲା । ଆପଣ ପ୍ରକୃତ କଥା ଜାଣିବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଧର୍ମପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରେ କୁହାଯାଇଛି- ‘ତୁମେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବ ନାହିଁ, କେବଳ ଗ୍ରହଣ କରିଯିବ ।’ ମୁଁ କହୁନାହିଁ ଯେ ସବୁଥିରେ ଅବିଶ୍ଵାସ ରହିବ । ବିଶ୍ଵାସରେ କୌଣସି କ୍ଷତି ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ଜ୍ଞାନରୁ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣମାନଙ୍କ ବିଶ୍ଵାସର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ କୁଝିବା ଉଚିତ ।

ସଂସ୍କୃତରେ ବିଶ୍ଵାସର ଅନ୍ୟ ନାମ ଶ୍ରଦ୍ଧା । ଶ୍ରଦ୍ଧା ଶବ୍ଦ ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର । ଏହାର ଅର୍ଥ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ମନୋଭାବ ନେଇ ପ୍ରଥମେ ବିଶ୍ଵାସ କରିଯିବାର ମାନସିକତା । ଧରାଯାଉ ମୁଁ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ଆସିଛି । ଆପଣମାନେ ହୁଏତ ମୋତେ କହିଲେ ଯେ, ମହାସାଗର ପରି ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହ୍ରଦଟିଏ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡରେ ଅଛି । ଧରାଯାଉ ମୁଁ ବିଶ୍ଵାସ କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ମୋର ଅବିଶ୍ଵାସ କରିବାର କୌଣସି ଭିତ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ଅବିଶ୍ଵାସ କଲେ ଏପରି ଏକ ହ୍ରଦର ସ୍ଥିତି ସମ୍ପର୍କରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ମୋର କୌଣସି ଉଦ୍ୟମ ରହିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ମୁଁ ବିଶ୍ଵାସ କଲେ ହ୍ରଦଟି ସମ୍ପର୍କରେ ଜଣିବାର ଉଦ୍ୟମ କରିବି । ଅବିଶ୍ଵାସ କରିବା ପାଇଁ ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର ଅଛି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ତଥ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋତେ ବିଶ୍ଵାସ କରିବାକୁ ହେବ । ତାହା ହିଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ।

ଧର୍ମ ପ୍ରବକ୍ତାମାନେ କହନ୍ତି- ‘ଏଥିରେ ବିଶ୍ଵାସ ରଖ ।’ କିନ୍ତୁ ଆପଣ କହିବି ବିଶ୍ଵାସ ରଖିବେ ? ସେମାନେ ଏହା ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିସାରିଲେ ଆପଣ ବିଶ୍ଵାସ କରିବା ଠିକ୍ ହେବ । ସେମାନେ କେତେବେଳେ କହନ୍ତି ଯେ ଆପଣ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଏହାର ସତ୍ୟତା ଅନୁଭବ କରିବେ । ଆତ୍ମଜୀବିତ ଭ୍ରମଣ-ସହାୟକ ସଂସ୍ଥା ଆମକୁ ବିଭିନ୍ନ ଗତବ୍ୟ ସ୍ଥାନର ସୂଚନା ଦେଇଥାନ୍ତି ଏହି ଧର୍ମପ୍ରବକ୍ତାମାନେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରେ ଥିବା ସ୍ଥାନ ବିଷୟରେ ଭାଷଣ ଦିଅନ୍ତି । ଭ୍ରମଣ-ସହାୟକ ସଂସ୍ଥା ଘୋଷଣା କରନ୍ତି ଯେ, ଆପଣ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବିନାମ ଯାତ୍ରାର ଚିକେଟ ଭିଣିଲେ ଗତବ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଉତ୍ଥାନିତା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଲୋକ ଆସି ଆପଣଙ୍କୁ

ସ୍ବାସତ କରିବେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଧର୍ମପ୍ରବକ୍ତାମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଆପଣ ତାଙ୍କ ଧର୍ମ ଓ ତାଙ୍କର ବେବତାଙ୍କ ପାଖରେ ବିଶ୍ବାସ ରଖିଲେ ଆପଣଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ବେବତା କିମ୍ବା ବେବଦୂତ ଆପଣଙ୍କ କଥା କୁହିବେ । କିଛିଲୋକ ଏହି ପ୍ରଚାରର ଶିକାର ହୁଅନ୍ତି । ଦୂରର ଅନିଶ୍ଚିତତା ପ୍ରତି ଅନେକଙ୍କ ଭୟ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକ କ’ଣ କରନ୍ତି ? ପ୍ରତି ମାସରେ ଶହେ ଡଲାର ଦେଇ କୌଣସି ଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ସଭ୍ୟବୃତ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏ ପ୍ରକାର ବିଶ୍ବାସ ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣ ନିର୍ଭୀକ । ନିଜେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଉଚିତ । ଆପଣ ଜାଣି ନ ଥିବା ବିଷୟରେ ସେମାନେ କିଛି କାଦି କରୁଥିଲେ ତାହା ସେମାନେ ମଣିଷର ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ବପ୍ନାବେ ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ଠିକ୍ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଏହିଠାରେ ପ୍ରମାଣ ଉପାୟାପନା କରିବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବ ।

ସୁତରାଂ କେବଳ ଶାସ୍ତ୍ରରେ କୁହାଯାଇଛି ବୋଲି ଆପଣ କୌଣସି ବିଷୟକୁ ପୂରାପୂରି ଗ୍ରହଣ କରିଦେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ । ଏହିଠାରେ ହିଁ ଆପଣଙ୍କ ବିଚାର ବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରୟୋଜନ ଅଛି । ଆପଣଙ୍କର ହୃଦବୋଧ ହେବା ଉଚିତ । କେବଳ ଶିକ୍ଷକ କହୁଥିଲେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିନେବାର କୌଣସି ଯଥାର୍ଥତା ନାହିଁ । ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବ ‘କେମିତି ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ସେହି ଅନାପେକ୍ଷିକ ଚିରଜନ ?’ ଚେତନାରୁ ଉତ୍ତର ଚେତନାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସବୁ ସୋପାନ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ହେବ, ସେସବୁର କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଦୈନନ୍ଦିନ ବାସ୍ତବଜୀବନରୁ ଚିରଜନ ବାସ୍ତବଜୀବନକୁ ଯିବାର କୌଣସି ନିଜେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରନ୍ତୁ । ଅନାପେକ୍ଷିକ ଚିରଜନର ପ୍ରକାଶ ସମୟରେ ଗୁରୁ ନିଜର ଅନୁଭବ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି । ଗୁରୁଙ୍କ ସୂଚନା ଅନୁଯାୟୀ ଆପଣଙ୍କର ଅନୁଭବ ଆସିଲେ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରବାକ୍ୟ ଗ୍ରହଣୀୟ ହେବ ।

ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କର ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ସମ୍ପର୍କରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କହୁଥିବାରୁ ଆପଣମାନେ ମୋ କଥାର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ କୁହୁଥାନ୍ତୁ । ମୁଁ ଯାହା ଦେଖୁଛି, ତାହା ହିଁ କହୁଛି । ମୁଁ କିଏ ଏବଂ ଆମ୍ଭେମାନେ କିଏ- ତାହା ହିଁ ମୁଁ ଦେଖୁଛି । କେବଳ ପ୍ରାର୍ଥନା ହେଉଛି ମୋ ପରି ଜାଣିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ୟଜାଗ୍ରତ ଏବଂ ଆପଣମାନଙ୍କର ଜାଣିବାକୁ ବାଦି ରହିଛି ।

ସମଗ୍ର ଜଗତ ଧୀରେ ଧୀରେ ଏ କଥା ଜାଣିବ । ଗୋଟିଏ ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅସ୍ଥ ଥିଲେ । ଯେ କୌଣସି ଅସ୍ଥବ୍ୟକ୍ତି ଜ୍ଞାନୀ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଅତୀତର ସଚେତନ ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଆଜି ସଚେତନ । ‘ମୁଁ କିଏ’ ଜାଣି ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଆଜି ‘ମୁଁ କିଏ’ର ଜ୍ଞାନରେ ରହିମଗ୍ନ । ସୁତରାଂ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସେହିପରି କିଛି ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ନୁହେଁ । ନିଜକୁ ଅଧିକ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଭାବିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ନିଜ ପାଇଁ ଅମରତ୍ବର ଦ୍ବାର ବନ୍ଦ କରିଦେବା ।

ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଜୀବନଇତିହାସ ଲେଖିବା ସମୟରେ କେତେକ ବିଶେଷତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଏ । କୁହାଯାଇଥାଏ ବୁଦ୍ଧ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ଗନ୍ଧର ପତ୍ରସବୁ ପଲ୍ଲବିତ ହୋଇଉଠିଲା ଏବଂ ଦୃଷ୍ଟିହୀନ ଲୋକ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ପେରିପାଇଲେ । ସେହିପରି ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମହେବା ସମୟରେ ଆକାଶରେ ତିନୋଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତାରକା ଦେଖାଦେଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମହେବା ସମୟରେ ପିତାମାତା ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ କାରାଗାରର ଦ୍ୱାରସବୁ ଖୋଲିଗଲା । ଆପଣମାନେ ଜନ୍ମହେଲାବେଳେ ଏପରିସବୁ ବିଶେଷ ଘଟଣା ଘଟି ନଥିଲା । ଏହା ଶୁଣି ଆପଣମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆପଣମାନଙ୍କର ଘୃଣା ଆସେ । ଆପଣମାନେ ନିଜକୁ ଅଧମ ବୋଲି ବିଚାର କରନ୍ତି ।

ବାସ୍ତବରେ ପୃଥିବୀର ଅନନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଜନ୍ମ ନେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଆନନ୍ଦିତ ହେବାର ନାହିଁ । ବରଂ କିଛି ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଭବବିଷ୍ଣ୍ୟତରେ କିଛି ହାସଲ କଲେ ସେ ଆମର ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଯେ, ସେ କିଛି ନଥିବା ଅବସ୍ଥାରୁ ସୁନ୍ଦର ଏକ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଆସିପାରି ଥିବାରୁ ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଏହା କରିପାରିବେ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଜଣେ କୋଟିପତି ବ୍ୟକ୍ତିର ସନ୍ତାନ ନିଜ ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱରେ ଧନସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ହେଲେ ଘଟଣାଟି ଆଗ୍ରହ ଜନ୍ମାଇ ନଥାଏ । ଜଣେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନଥାଏ ଓ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ତାହାର ସପକ୍ଷତା ଥାଏ, ବିପକ୍ଷତା ବି ଥାଏ । ଏପରି ଲୋକ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ପାଇଲେ ଆମ ମନରେ ବଦ ଆସେ । ସେ ଯଦି ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି ପାଇଲେ ମୁଁ ବା ନ ପାଇବି କାହିଁକି ? ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଧରାଧାମର ମଣିଷ ନମାନି ସେମାନଙ୍କୁ ଠାକୁରର ଆସନରେ ବସାଇଦେଇ ଆମେ ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପଥ ହରାଇଛୁ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ଭଳି ହୋଇପାରିବୁ ନାହିଁ ଭାବି ଆସୁଅଛୁ ରହିଯାଉଛୁ । ସାଧାରଣ ଲୋକମାନେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପାଇପାରିବେ । ଆମ ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି ଓ ଉପଲବ୍ଧିକୁ ନେଇ ଶାସ୍ତ୍ର ରଚନା କରାଯାଇଛି ।

ଦୟାକରି ନିଜେ ଚିନ୍ତାକରନ୍ତୁ । ସଚେତନ ଭାବରେ ନିଜର ଭାବନାସବୁକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ । କେଉଁ ସବୁ ଭାବନା ଆପଣଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟଦିଗରେ ଠେଲିଦେଉଛି, ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ମନେରଖନ୍ତୁ ଯେ, ଭାବନା ସବୁ କେବଳ ପ୍ରସ୍ତାବ ମାତ୍ର । ତାହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଭାବନାସବୁ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ସ୍ୱରୂପ । କାରଣ ଆପଣ ଚିନ୍ତାକରିବା ସମୟରେ ଭାବନାସବୁ ସଙ୍ଗଠିତ ହୁଏ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ରୂପନିଏ । ମନରେ ଭାବନାର ଉଦୟ ଅତୀତ ସୁନ୍ଦର । ଭାବନା ବ୍ୟତୀତ ଆମର ଜୀବନ ନାହିଁ । ଭାବନାସବୁ ସଂଗଠିତ ହୋଇ ସୃଜନଶୀଳତାର ରୂପନିଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ମୋର ବକ୍ତବ୍ୟ ଶୁଣୁଛନ୍ତି । ଏସବୁ ସଂଗଠିତ ଭାବନାର

ପରିପ୍ରକାଶ । କବିତା, ଉପନ୍ୟାସ ଓ କଳାତ୍ମକ ସୃଷ୍ଟି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସଂଗଠିତ ଭାବନାର ପରିପ୍ରକାଶ । ମନୁଷ୍ୟର ମନ ଚମତ୍କାର ସୃଷ୍ଟିର ସମ୍ଭାର । ସୁତରାଂ ଭାବନାକୁ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଭାବନା ବେଶ୍ ଚମତ୍କାର । ଏହି ସର୍ଜନାତ୍ମକ ଗଭୀର ଭାବନା ମଧ୍ୟରୁ ସୃଜନଶୀଳତା ଜନ୍ମ ନିଏ । ଆପଣମାନେ ନିଜେ ହିଁ ଚେତନା । ସୁତରାଂ କେତେବେଳେ ହେଲେ ବି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଚିନ୍ତା ଲାଦିଦେବାର ଭୟ ନ ଜନ୍ମାଇ । ଆପଣ ଭାବନାସବୁକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଶିକ୍ଷାକରନ୍ତୁ । ମରୁଭୂମିର ଶଯ୍ୟାରେ ବୋମା ପରୀକ୍ଷିତ ହେବାର ବହୁପୂର୍ବରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକର ମନ ରାଜ୍ୟରେ ଏହା ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । କଳାତ୍ମକ କମନାୟ ଚିତ୍ରଟି ପ୍ରାଚୀରରେ ଶୋଭା ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଚିତ୍ରକାରଙ୍କ ମନରେ ରୂପନେଇଥିଲା । ମଞ୍ଚରେ ନାଟକଟି ଦେଖିବା କିମ୍ବା ସୁନ୍ଦର ଗୀତଟିଏ ଶୁଣିବାର ବହୁପୂର୍ବରୁ କଳାକାରଙ୍କ ମାନସପତରେ ଏହା ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା । ମନର ସେହି ଗଭୀରତା ଭିତରୁ ସୃଜନଶୀଳତା ଜନ୍ମ ନିଏ । ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ଏକ ଚମତ୍କାର ରଚନା ସୃଷ୍ଟି କଲାପରେ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଆସେ- ‘ସତରେ ମୁଁ କ’ଣ ତାହା ଲେଖିଛି ?’ ଚମତ୍କାର ସୃଷ୍ଟିର ରୂପ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ରୂପ ନେଲାବେଳେ ଆପଣ ଭୌତିକ ଅର୍ଥର ସେଠାରେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ ନିଜେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ଆପଣ ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଅନ୍ତର୍ଜଗତର ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମଗ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରେ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ଘଟେ । ଅବଶ୍ୟ ଏହା ଘଟିବା ସମୟରେ ଏପରି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣ ସଚେତନ ନଥାନ୍ତି । ସଚେତନ ହୋଇ ପାରୁଥିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ଭାବନା ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଭାବନା ହିଁ ଏକପ୍ରକାର ଆଶୀର୍ବାଦ । ଏହା ଆମ ଜୀବନ ଧାରଣକୁ ସୁନ୍ଦର କରେ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ କେତେକ ଶ୍ଳୋକ ମାଧ୍ୟମରେ ଏକଥା କୁହାଯାଇଛି ।

ଭଦମ୍ ଶରୀରଂ କୌନ୍ତେୟ କ୍ଷେତ୍ରମିତ୍ୟୁକ୍ତିଧୀୟତେ
ଏତଦ୍‌ଯୋ ବେରିତଂ ପ୍ରାତୁଃ କ୍ଷେତ୍ରଞ୍ଚ ଭତି ତଦ୍‌ବିତଃ ॥

(ହେ କୁତାପୁତ୍ର ! ଏ ଶରୀରକୁ କ୍ଷେତ୍ର କୁହାଯାଇଛି । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯିଏ ଜାଣେ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ସେମାନେ ହେଉଛନ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରଞ୍ଚ ।)

କ୍ଷେତ୍ରଞ୍ଚଂ ଚାପି ମାଂ ବିଦି ସର୍ବକ୍ଷେତ୍ରେଷୁ ଭାରତ
କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଞ୍ଚଯୋଜ୍ଞାନଂ ଯତ୍ତଦ୍‌ଜ୍ଞାନଂ ମତଂ ମମ ॥

(ହେ ଭାରତ ! ଜାଣିରଖ ଯେ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ହେଉଛି କ୍ଷେତ୍ରଞ୍ଚ । ମୋ ବିଚାରରେ କ୍ଷେତ୍ର ଓ କ୍ଷେତ୍ରଞ୍ଚ ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନ ।)

ପ୍ରଥମ ଶ୍ଳୋକଟି ‘ଇଦଂ ଶରୀରଂ’ ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟିରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ‘ଶରୀର’ କହିଲେ ଏଠାରେ କେବଳ ରକ୍ତମାଂସର ଶରୀର ନୁହେଁ ବା ଶରୀର କେବଳ ତୁଳା ଶବ୍ଦଟିଏ ନୁହେଁ, ଏଇ ଶବ୍ଦଟା ଭିତରେ ବହୁ ତତ୍ତ୍ୱ ଲୁଚି ରହିଛି । ‘ଶିର୍ଯ୍ୟାତେ ଇତି ଶରୀର’- ଏହାର ଅର୍ଥହେଉଛି ଯେ, ଶରୀର ନିରବିଚ୍ଛିନ୍ନତାବରେ କ୍ଷୟହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଶରୀର ଶବ୍ଦ ହିଁ ଶରୀରର ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । ଏହା ହେଉଛି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ଚମତ୍କାରିତା । ଶରୀର ସଦାସର୍ବଦା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛି । ଏହା ମୃତ୍ୟୁଦିଗରେ ଗତିକରୁଛି । ସମଗ୍ର ବସ୍ତୁଗତ ଜଗତର ପରିପ୍ରକାଶ ଶରୀର ଓ ତାହାର ଅଂଶବିଶେଷ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଭିତର ଦେଇ ଗତିକରୁଛନ୍ତି । ଆମେ ଭାବୁ, ଆମେ ମରଣମୁହଁରେ ପଡ଼ିଛୁ । ନାଃ ! ଆପଣମାନେ ସାଗରକୁ ଚାହିଁଲେ ଦେଖିପାରିବେ ଯେ ସାଗର ନୃତ୍ୟରତ । ଆପଣ କେବଳ ତରଙ୍ଗକୁ ଚାହିଁଲେ ଦେଖିବେ ଯେ ତରଙ୍ଗ ଆସୁଛି ଏବଂ ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ସମଗ୍ର ସାଗରଟି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିନିବନ୍ଧ କଲେ ଅନୁଭବ ହେବ ଯେ ନୃତ୍ୟ ଅବିରାମ ଗତିରେ ଚାଲିଛି । ତରଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଜନ୍ମ, ବିକାଶ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଅଛି । ତରଙ୍ଗର ପରିବର୍ତ୍ତନ କେବଳ ଏକ ବହିଃଜାଗରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଶରୀର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛି, ବାହ୍ୟଜଗତ ହେଉଛି । ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଶରୀର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ, ଏହା ଜାଣି ଶରୀରର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପଯୋଗ କରିବା ଉଚିତ୍ ହେବ । ଶରୀରର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପଯୋଗ ହେଉଛି ଏହାକୁ ଏକ ବିରାଟ ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଅଂଶବିଶେଷ ଜ୍ଞାନକରିବା । ତରଙ୍ଗଟି ବୁଝିବା ଉଚିତ ଯେ କେବଳ ସମୁଦ୍ରର ସ୍ଥିତି ହିଁ ପ୍ରକୃତ ବାସ୍ତବତା । ଏଥିପାଇଁ ସମୁଦ୍ର ନୃତ୍ୟରତ । ଏପରି ଅନୁଭବ ଆସିଲେ ତରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ନୃତ୍ୟାୟିତ ରହିବ ଏବଂ ନୃତ୍ୟ ତାଲୁରହିବ । ଗୋଟିଏ ତରଙ୍ଗ ବା ଗୋଟିଏ ନୃତ୍ୟରତ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସେ ଓ ଯାଏ, କିନ୍ତୁ ନୃତ୍ୟ ଚାଲିଥାଏ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ‘ଇଦମ୍’ ଶବ୍ଦର କଥା ବିଚାର କରିବା । ‘ଇଦମ୍’ ବା ‘ଏହା’ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଣ କରାଯାଉଥିବା ବସ୍ତୁ । ଶରୀରକୁ ଇଦମ୍ କହି ବସ୍ତୁର ଜ୍ଞାନ ଦେବା ଖୁବ୍ ଚମତ୍କାର । ସଂସ୍କୃତରେ କୁହାଯାଛି- ‘ଯଦ୍ ଦୃଶ୍ୟମ୍, ତଦ୍ ନାଶ୍ୟମ୍’, ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଦୃଶ୍ୟମାନ ବା ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନୁଭୂତ ବସ୍ତୁର କ୍ଷୟ ଅଛି ।

ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଉଥିବା ଏକ ବସ୍ତୁର ରୂପ ନେଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଜିନିଷ କ୍ଷୟଶୀଳ । ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟିଟି ବସ୍ତୁର ରୂପ ନେଉଥିବାରୁ ଏହା ସଦାସର୍ବଦା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛି ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁଦିଗରେ ଗତିକରୁଛି । ତୁମର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ଏକ ବସ୍ତୁ, ସୁତରାଂ ଏହା ମଧ୍ୟ ସଦାସର୍ବଦା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛି ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁମୁଖକୁ ଯାଉଛି ।

ତୁମର ସମସ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଓ ବସ୍ତୁସ୍ପର୍ଶ ପ । ସୁତରାଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସମୂହର କ୍ଷୟ ମଧ୍ୟ ସ୍ବାଭାବିକ ଚକ୍ଷୁର ଅବସ୍ଥା ହେଉଛି- ‘ଅନ୍ଧତ୍ୱ’ ମନ୍ଦତ୍ୱ’ ପଦ୍ମତ୍ୱ’ ଧର୍ମ’ । ପାଞ୍ଚଜ୍ଞ ବର୍ଣ୍ଣର ବୟସ ବେଳକୁ ଆଖି ଚିଲ ପରି ମାଲଲ ମାଲଲ ଦୂରଜିନିଷ ଦେଖିପାରେ । ଏହା ଦର୍ଶନେନ୍ଦ୍ରିୟର ଯତୁତା, ତିରିଶ ଚାକ୍ତିଶ ବର୍ଷ ବେଳକୁ ଆଖିର ଶକ୍ତି କମିଯାଏ । ଏହା ହୁଏ ଶକ୍ତିହୀନତା, ପୁଣି ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ସମୟରେ ଆଖିରେ ପରକ ପଡ଼ି ଦୃଷ୍ଟିହୀନତା ଆସେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାବନାର କଥା ବିଚାର କରିବା । ଭାବନା ସବୁ ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁସ୍ପର୍ଶ ପ । ସେଗୁଡ଼ିକ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛି ଏବଂ କ୍ଷୟ ହେଉଛି । ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଭାବନା ବୋଲି କିଛି ଅଛି କି ? କୌଣସି ଭାବନାକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କହିହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭାବନା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛି । ନିଜକୁ ବେଳେବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ ଲାଗେ । ମନେହୁଏ ଯେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତା ଭାବନା ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିଦେଉଛି, ଆଦୌ ଛାଡ଼ୁ ନାହିଁ ଏବଂ ସବୁବେଳେ ମନରେ ଲାଗିରହିଛି । ତୁମର ଏପରି ଅସୁବିଧା ହେଉଥିଲେ ତୁମେ ଗୋଟିଏ କାମ କରିପାର । ତୁମ୍ଭତାପ ବସିଯାଅ ଏବଂ ମନେ ମନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କର- ‘ଠିକ୍ ଅଛି ! ଏ ଚିନ୍ତାଟି ମୋଠାରୁ ଯାଉନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଚିନ୍ତାକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିରଖିବି ଏବଂ ଯିବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ ।’ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଭାବନାଟିକୁ ଯେପରି ଭୁଲି ନଯାଅ, ତାହାର ଚେଷ୍ଟାକର । ଦେଖ କ’ଣ ଘଟିବ । ମନରୁ ପାସୋର ଯାଉଥିଲେ ଏହା ଘଟିବାକୁ ଦିଅ ନାହିଁ । ସେଇଟିକୁ ଭାବିବା ପାଇଁ ମନକୁ ବାଧ୍ୟ କର । ଜାଣିଶୁଣି ତୁମକୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥିବା ଭାବନାଟିକୁ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତ ଭାବିବାର ଉଦ୍ୟମ କର । ତୁମେ ଅନୁଭବ କରିବ ଯେ ମନ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇଉଠୁଛି । ସେହି ଭାବନାଟି ମନରୁ ଦୂରେଇଯାଉଛି ।

ଭାବନାର ମଧ୍ୟ ବାନ୍ଧ୍ୟାବସ୍ଥା, ଯୌବନ ଓ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ରହିଛି । ଶେଷରେ ଏହା ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରେ । ଏପରିକି ସମ୍ପର୍କରେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ । ଆରମ୍ଭ ହେବା ସମୟରେ ସମ୍ପର୍କର ବାନ୍ଧ୍ୟାବସ୍ଥା । ସମ୍ପର୍କ ଆରମ୍ଭ କରିବାର ପ୍ରଥମ ଦିନଟି ବାନ୍ଧ୍ୟାସମୟ ହୋଇଥିବାରୁ ପରସ୍ପରର ଚକ୍ଷୁରେ ପ୍ରେମ ଭର୍ତ୍ତି ଥାଏ । ପରେ ପରେ ପୁଷ୍ପ ବିନିମୟ, ଫୋନ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ଆକାଂକ୍ଷ ଏବଂ ଚକୋଲେଟ୍ ଦିଆନିଆ ଚାଲିଥାଏ । ପରସ୍ପରକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିଏ ଛାଡ଼ିବାର ଅବକାଶ ନଥାଏ । ସମ୍ପର୍କ ଗଭୀର ହୁଏ ଏବଂ ଦୃଢ଼ ସମ୍ପର୍କ ବିବାହର ରୂପ ନେଇପାରେ । ସମ୍ପର୍କ ଯୌବନ ଅବସ୍ଥାରେ ପାଦଦିଏ । କିଛିବର୍ଷ ପରେ ଯେଉଁ ଲୋକଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ଓ ଭାବନା ତୁମକୁ ପାଗଳ କରୁଥିଲା, ସେହି ଲୋକଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ଓ ଭାବନା ଅସ୍ପଷ୍ଟିକର ଲାଗେ । ତୁମ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ- ‘ଏ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଁ ବିବାହ କରି କାହିଁକି ?’ ଏହା ସମ୍ପର୍କର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଅବସ୍ଥା । ପୁଣି ଏହାର ଡିରୋଧାନର ଦିନ ଆସେ ।

ମୁଁ ହାତରେ ଧରିଥିବା ବସ୍ତୁଟିକୁ ଦେଖନ୍ତୁ । ଆଖି ଏହି ବସ୍ତୁଟିକୁ ଦେଖୁଛି ଏବଂ ଏ ବସ୍ତୁ ସମ୍ପର୍କରେ ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି । ମାତ୍ର ବସ୍ତୁ ସମ୍ପର୍କରେ ଭାବନାଟିକୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି କି ? ଆଖି ଭାବନାର ବସ୍ତୁଟିକୁ ଦେଖି ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଆଖି ବସ୍ତୁଟିର ଭାବନାକୁ ଦେଖିପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣମାନଙ୍କର ଆଖି ଆପଣଙ୍କ ସ୍ମୃତିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିପାରିବ ନାହିଁ । ବସ୍ତୁର ଭାବନାଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ହେଲେ ଚକ୍ଷୁର ଚକ୍ଷୁ ଦରକାର । ଏହା ହେଉଛି ଚେତନା । ଆଖି ବସ୍ତୁର ଭାବନାଟିକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଅସମର୍ଥ ହେଲାପରି ଚେତନା ଭାବନାର ବସ୍ତୁଟିକୁ ଦେଖୁନଥାଏ । ଆଖି ବନ୍ଦ କଲେ ଆପଣ ଚେତନଶୀଳ, କିନ୍ତୁ ଏ ସମୟରେ ଆପଣ ବସ୍ତୁଟିକୁ ଦେଖୁନଥାନ୍ତି । ଆଖି ଖୋଲା ରହିଲେ ଆପଣ ବସ୍ତୁଟି ଦେଖନ୍ତି, ମାତ୍ର ଭାବନା ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଧରାଯାଉ ଯେ ମୁଁ ବସ୍ତୁଟିକୁ ଦୂରକୁ ନେଇଗଲି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ ବସ୍ତୁଟିକୁ ଦେଖିପାରୁ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଖିଟିର ଛିତି ବଜାୟ ରହିଛି । ସେହିପରି ଭାବରେ ବସ୍ତୁର ଭାବନା ଅପସରି ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଚେତନାର ଛିତି ରହିଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗତ ଅନୁଭବ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭାବନାର ରୂପ ନିଏ । ଆଖି ଯାହା ଦେଖେ ଏବଂ କାନ ଯାହା ଶୁଣେ, ସେସବୁ ଭାବନାରେ ରୂପାନ୍ତର ହୁଏ । ଏପରି ସବୁ ବସ୍ତୁର ସ୍ମୃତି ଓ ଭାବନାକୁ ଚକ୍ଷୁ ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ ।

ବସ୍ତୁର ଭାବନାକୁ ଦେଖିବାକୁ ହେଲେ ଚକ୍ଷୁର ଚକ୍ଷୁ ଆବଶ୍ୟକ । ଆମର ବୈଦିକ ପରମ୍ପରାରେ ଏହାକୁ ତୃତୀୟ ନୟନ ବା ଜ୍ଞାନ ଚକ୍ଷୁ ବା ଶିବଙ୍କ ତୃତୀୟ ନୟନ କୁହାଯାଇଛି । ଏହା ଚେତନା । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସବୁ ଯାହା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ସେସବୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାନ୍ତି । ସେହିପରି ତୃତୀୟ ନୟନ ବା ଜ୍ଞାନ ଚକ୍ଷୁ ଯେଉଁସବୁ ଭାବନାକୁ ଦୀପ୍ତିମନ୍ତ କରେ ସେସବୁ ଭାବନାସବୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାଏ ।

‘ଏହା’ କୁହାଯାଉଥିବା, ବସ୍ତୁରୂପ ନେଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଜିନିଷ ହେଉଛି କ୍ଷୟଶୀଳ ମରଣଶୀଳ ଶରୀର । ଏହି ଶରୀର ବା କ୍ଷେତ୍ର ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ଥିବା ଜ୍ଞାନୀ ହେଉଛନ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ । ଏହି ଚେତନା ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ କି ଶରୀର ନୁହେଁ । ଏହି ଚେତନାକୁ କୌଣସି ନାମ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆଖି ବନ୍ଦ କଲାମାତ୍ରେ ଜଗତ ‘ବାହାରେ’ ରହିଯାଏ । ବସ୍ତୁଟିକୁ ଦୂରେଇ ନେଲେ ଆଖିର ସତ୍ତା ଚାଲିଯାଏ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଭାବନାଟି ଅପସରିଗଲେ ଚକ୍ଷୁର ଚକ୍ଷୁ ‘ଚେତନା’ ଅପସରି ଯାଇନଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ ଆଖି ଓ ଚେତନା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ବସ୍ତୁଟିକୁ ଦୂରେଇ ଦେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ତିଷ୍ଠି ରହୁଥିବା ଚକ୍ଷୁଟି କ୍ଷୟଶୀଳ ଓ ମରଣଶୀଳ । ମାତ୍ର ଭାବନା ଅପସରି ଯିବାପରେ ଛିତି ଅବ୍ୟାହତ ରହିଥିବା ଚେତନା ସମସ୍ତ କ୍ଷୟ, ମରଣ ଓ ବସ୍ତୁରୂପ ଦ୍ୱାରା ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ରହେ । ଚକ୍ଷୁର ଚକ୍ଷୁ ଚେତନା ହେଉଛି ନିଜେ କର୍ତ୍ତା । କର୍ତ୍ତାର

ବସ୍ତୁରୂପ ନାହିଁ । କର୍ତ୍ତାର ବସ୍ତୁରୂପ ନଥିବାରୁ ଏହାର କ୍ଷୟ ନାହିଁ । ଏହା ସଦା ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ । ଆପଣଙ୍କ ବାଲ୍ୟ, କିଶୋର, ଯୌବନ ଓ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ କାଳରେ ସ୍ମୃତି ଏବଂ ଭାବନା ସମୟ କ୍ରମେ ପୁରାତନ ହେଲାପରି ଚେତନା ପୁରାତନ ହୁଏ ନାହିଁ । ବାଲ୍ୟ ଓ କିଶୋର ସ୍ମୃତିକୁ ଏହା ଦୀପ୍ତିମତ କରେ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଅନୁଭୂତିସବୁକୁ ଆଲୋକିତ କରେ । ଆପଣ ‘ମୁଁ’ ସହିତ ଚିନ୍ତି ରହିବା ସମୟରେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଆପଣ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ପ୍ରଶାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଏପରି ଏକ ଅନୁଭବ ସମୟରେ ଆପଣ ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବେ କି ନାହିଁ, ତାହା ଆପଣଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ଆପଣଙ୍କର ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଛି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ୍ଷଣ (ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନୁଭୂତି) ଓ ଚେତନା

ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଫୁଲଟିଏ ଦେଖିବା ପାଇଁ କହିବା ସମୟରେ ଆପଣମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ଫୁଲଟିକୁ ଦେଖୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଖି ଫୁଲଟିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିନାହିଁ, ଏହା ମନେରଖିବାକୁ ହେବ । ଆଖି ଯାହା ଦେଖେ ତାହାର କେବଳ ବିବରଣୀ ଦିଏ । ସେହିପରି ଦୂରବାକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ଦୂରବସ୍ତୁକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାଏ । ଏହା ଦୂରରେ ଥିବା ବସ୍ତୁ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ଦିଏ । କାନ ଶୁଣୁଥିବା ଶବ୍ଦସବୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାଏ । କାନ କେବଳ ଶୁଣୁଥିବା ଶବ୍ଦର ବିବରଣୀ ଦିଏ । ଜିହ୍ୱା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ସ୍ୱାଦ ସମ୍ପର୍କରେ ବିବରଣୀ ଦିଏ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାଦର ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାଏ । ସେହିପରି ନାସିକା ଗନ୍ଧ ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାଏ । ଏହା କେବଳ ଗନ୍ଧର ସୂଚନା ଦିଏ । ଶରୀର ସ୍ପର୍ଶ କରିନଥାଏ, ଏହା ସ୍ପର୍ଶର ବିବରଣୀ ଦିଏ । ଆପଣମାନଙ୍କର ଓ ମୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରି ଆଖି ଦେଖୁଥିବା ଅନୁଭବର ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ରହିଛି । ଆପଣମାନେ ଏଠାରେ ମୋର ଭାଷଣ ଶୁଣିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣମାନେ ଏବଂ ମୁଁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଜରାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡୁଛୁ । ମୋର ଭାଷଣ ସରିଲା ବେଳକୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବୟସ ବଢ଼ିଯାଇଥିବ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବୟସ ଦେହପତ୍ତା ବଢ଼ିଯାଇଥିବ । ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଦେଖାଇଥିବା ଫୁଲଟି ମଉଜିଯାଇଥିବ । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାର ଘଟଣା ଆମ ଆଖିରେ ପଡୁ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଡାବରେ ଘଟିଚାଲିଛି । ଆପଣମାନଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳର ସ୍ମୃତି ଓ ଭାବନାସବୁ ଯାଯାବର ଭଳି ଚେତନାର ପାଖ ଦେଇ ଗତିକରି ଚାଲିଯାଉଛି । ଆକାଶରେ ପକ୍ଷୀମାନେ ଉଡ଼ିଯାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର କେଉଁ ପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ିବ ଏବଂ କେଉଁ ବାଦଲ ଭାସିବ, ତାହାର ନିଶ୍ଚୟ ଆକାଶ ନେଇ ନ ଥାଏ । ସେହିପରି କେଉଁସବୁ ଭାବନା ଆସିବ ଏବଂ କେଉଁସବୁ ଭାବନା ଚାଲିଯିବ, ତାହା ଚେତନା ଠିକ୍ କରି ନଥାଏ । ଆପଣମାନେ ନିଜକୁ ବାରମ୍ବାର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କଲେ ମୋର ବସ୍ତବ୍ୟର ଅର୍ଥ ବୁଝିପାରିବେ । ଆପଣମାନେ ଅନୁଭବ କରିବେ ଯେ ଆପଣମାନେ ହିଁ ଚେତନା । ଏହି

ଚେତନା ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ଓ ଅନାପେକ୍ଷିକ । ଏପରି ଚେତନାର ପୁରୁଷ କି ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ଏପରି ଚେତନାରେ ବାଞ୍ଛା, କିଶୋର ଓ ଯୌବନ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ଏପରି ଚେତନା ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ କିମ୍ବା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ନୁହେଁ । ଏହା ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସୁଖ ଓ ଆନନ୍ଦ । ଆପଣମାନେ ଅମର, ଆପଣମାନେ ସବୁସମୟରେ ରହିବେ । ଆପଣମାନେ ନିଜକୁ ଏହି ଚେତନା ବୋଲି ଭାବିନେଲେ କୌଣସି ଭାବନା ଆପଣମାନଙ୍କୁ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଆପଣମାନେ ନିରବରେ ବସିବା ସମୟରେ ଜାଣିରଖନ୍ତୁ ଯେ ଚେତନା ସ୍ମୃତି ଓ ଭାବନାର ଅନୁଭବ ସୃଷ୍ଟି କରିନଥାଏ । ଚେତନା କେବଳ ଏ ସବୁ ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରେ । ଆପଣମାନଙ୍କ ଛିତି ଆପଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ଆପଣ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ସୁଖୀ ।

ଆପଣ ନିଜେ ‘ସତ୍ୟ’ ହୋଇଥିବାରୁ ସତ୍ୟ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ଖୁବ୍ ସହଜ । ଆପଣ ଘରୁ ଏହି ବହୁତା କଷ୍ଟକୁ ଆସିବା ଭଳି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ପାଇଁ ସମୟ ଆବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ସ୍ଥାନରେ (ଶୂନ୍ୟରେ) ପହଞ୍ଚିବାକୁ କେତେ ସମୟ ଦରକାର ? ଆଦୌ ଦରକାର ନାହିଁ । କାରଣ ଆପଣ ଶୂନ୍ୟରେ ହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୂରତ୍ୱ ନାହିଁ, ସୁତରାଂ ସମୟର କିଛି ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଯାତ୍ରା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ନ ଥିବାରୁ ସମୟର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଚେତନାରେ ନିଜକୁ ରୂପାନ୍ତର କରିବାକୁ ହେଲେ ସମୟର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଭାବନାରୁ ଅନ୍ୟ ଭାବନାକୁ ଗତିକରିବାକୁ ହେଲେ ସମୟ ଦରକାର । କିନ୍ତୁ ଭାବନାରୁ ଚେତନାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ସମୟ ଅନାବଶ୍ୟକ । ଆପଣ ନିଜେ ଚେତନା ହୋଇଥିବାରୁ ସେଠାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ସମୟର କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ବ୍ୟକ୍ତିର ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଚାହିଁ ଆଖି ଖୋଲିବା ଏବଂ ପୁରୁଷ ଦେଖିବା ମଧ୍ୟରେ କିଛି ସମୟର ବ୍ୟବଧାନ ଥାଏ । ଏପରି ବ୍ୟବଧାନ ଗୋଟିଏ ମିନିଟରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଦେଖିବା କାର୍ଯ୍ୟ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଆପଣ ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ବିଶେଷଭାବେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଗୋଟିଏ ଭାବନାରୁ ଅନ୍ୟ ଭାବନାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ସମୟ ଲାଗେ । ଆପଣମାନେ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ ଜାଣିପାରିବେ ଯେ, ମନ ଓ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଦୂରତ୍ୱ ନାହିଁ । ନିରବତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି । ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି କରିବାକୁ ହେବ । ମାତ୍ର ନିରବତା ପାଇଁ କିଛି କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କିଛି କରିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହେବ । କିଛି ମନେ ପକାଇବାକୁ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର ଭୁଲିଯିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କର କିଛି କରିବାର ନାହିଁ । ଧରାଯାଉ ବିଗତ ଦଶବର୍ଷ ଧରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକ ସହିତ ଆପଣଙ୍କ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ୍ ଚାଲୁ ରହିଛି । ଆପଣଙ୍କର

ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ୍ ଦିବସଟିକୁ ଉତ୍ସବ ଆକାରରେ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ଆପଣ ସ୍ଥିରକଲେ । ସେହିପରି ଦଶବର୍ଷ ତଳର ବିବସତି ମନେପକାଇବାକୁ ସେ ଦିନରେ ଉତ୍ସବ ଆୟୋଜନ କରିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏପରି ସବୁ ଘଟଣାକୁ ଭୁଲିଯିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ସେହିପରି ସଚେତନ ହେବା ପାଇଁ କିଛି କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଜେ ହିଁ ସଚେତନ । କେବଳ ଗଭୀର ଭାବରେ ନିଜକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ । ନିଜର ଭାବାନୁସୂଚୀ କିପରି ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ନିଜେ ବୁଝିପାରିବେ । ଏହା ପରେ କୌଣସି ଭାବନା ଆପଣଙ୍କୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରିପାରିବ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଉଦାହରଣ ଦେଉଛି । ଆମେମାନେ ଆଜିକାଲି ଯେଉଁସବୁ ଆପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ବାସଗୃହଗୁଡ଼ିକରେ ରହୁ, ସେପରି ଆପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଲୋକ ରହନ୍ତି । ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଲିଫ୍ଟ, କାର୍, ଶୟନଗୃହ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ସୁରକ୍ଷା ଘଣ୍ଟିସବୁ ରହିଥାଏ । ମୁଁ ରହୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ସ୍ନାନଗୃହରେ ମଧ୍ୟ ସୁରକ୍ଷା ଘଣ୍ଟିଟିଏ ଥିଲା । ସ୍ନାନାଗାରର ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ପ୍ରବେଶ ଦ୍ଵାରାଟିକୁ ମୁଁ ଜୋରକରି ଖୋଲିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ମାତ୍ରେ ଏହି ଘଣ୍ଟି ବାଜି ଉଠିଲା । ସୌଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଗୃହର କର୍ତ୍ତା ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ଏବଂ ସେ ସଙ୍କେତ ପ୍ରେରଣ କରି ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଶବ୍ଦଟି ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ସେହିପରି ସମୟ ସମୟରେ ଅପ୍ରୀତିକର ଅବସ୍ଥା ଉପୁଜିପାରେ । ହୁଏତ କେହିଜଣେ ଆପଣଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦେଲାଭଳି କଥା କହିଲା । ଅନ୍ୟ କେହି ଆପଣଙ୍କର କ୍ଷତି କଲା । ଏପରି ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ସୃଷ୍ଟିହେବା ସ୍ଵାଭାବିକ । ଏପରି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆପଣଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ମଧ୍ୟ ଘଣ୍ଟି ବାଜିବାର ଅସ୍ଥିରତା ଆସିବ । ଆପଣ ଏପରି ଘଣ୍ଟିକୁ କିପରି ବନ୍ଦ କରିବେ, ତାହାର କୌଣସି ଆପଣ ଜାଣିବା ଉଚିତ । ଏପରି ଅସ୍ଥିରତା-ଘଣ୍ଟି ବନ୍ଦ କରିବାର ସଙ୍କେତ ହେଉଛନ୍ତି ଆପଣ ନିଜେ । ଏହା ଆପଣଙ୍କର ଚେତନା । ଏହା ସଦାସର୍ବଦା ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ରହିଛି । ଥରେ ଆପଣ ଆତ୍ମଦର୍ଶନ ପାଇଲେ, କୌଣସି ଘଣ୍ଟି ଆପଣଙ୍କୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ତାହାପରେ ପରିସ୍ଥିତିକୁ କିପରି ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ହୁଏ, ତାହା ଆପଣ ଜାଣିନେବେ । ଆପଣ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ପ୍ରକୃତ ବୁଝିପାରିବେ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇପାରିବେ । ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ ଉଭୟର ବାଘ ରହିଛି । ପୁଣି ଏହି ସୃଷ୍ଟିରେ ନିରାହ ଗୁଣ୍ଡୁଚି ମୂଷା ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ହିଂସ୍ର ବାଘ ଓ କେତେକ ଶାନ୍ତସ୍ଵାଭାବ ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷା ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ସମୟର ବାଘ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷା ରୂପ ନେଇପାରେ । ମନ ହିଁ ସବୁପ୍ରକାର ସୃଷ୍ଟି କରେ । ସୁତରାଂ ଅନ୍ତର୍ଗତକୁ ଦେଖନ୍ତୁ ଏବଂ ନିଜର ଆପଣାର ‘ମୁଁ’କୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ ।

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତସ୍ବରୂପ ଭୟର କଥା ବିଚାର କରାଯାଉ । ଧରାଯାଉ ଆପଣ ଗୋଟିଏ ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ପିଲାଟିକୁ ପୁରୁଣା ଜିନିଷସବୁ ଜମାହୋଇଥିବା କୋଠରୀକୁ ଯାଇ କିଛି ଆଣିବାକୁ କହିଲେ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ପିଲାଟି ସେ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଭୂତ ଅଛି ଭାବି କୋଠରୀକୁ ଯିବିନାହିଁ । ମାତ୍ର ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ବୟସର କିଶୋରଟି ଖୁସିରେ ସେ କୋଠରୀକୁ ଚାଲିଯିବ ଏବଂ ଦୀର୍ଘସମୟ ରହିବ । ଏକା ପିଲାଟିର ଏପରି ଦୁଇ ସମୟର ବ୍ୟବହାର ପୃଥକ୍ ରହିବ । ଭୂତ ଗଛା କୁଆଡ଼େ ? ପ୍ରକୃତରେ କୋଠରୀରେ କୌଣସି ଭୂତ ନଥିଲା । ପିଲାଟିର ମନରେ ଭୂତ ବସାବାନ୍ଧିଥିଲା । ପନ୍ଦରବର୍ଷ ବୟସ ବେଳକୁ ତା' ମନର କୋଠରୀରୁ ଭୂତ ଚାଲିଯାଇଛି । ସୁତରାଂ ପିଲାଟିର ବର୍ତ୍ତମାନ ଡରଭୟ ନାହିଁ । ଗୁଳା ବୁଝାମଣା ସେହିପରି ଏକ ଭୂତ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟି କ'ଣ ଭାବୁଛି, ତାହା ଆମେ ଚିନ୍ତାକରିଯାଉ । ସେ ଆମର ଅମଙ୍ଗଳ ଭାବୁଛନ୍ତି, ଏ କଥା ଚିନ୍ତାକରି ଆମେ ବିବ୍ରତ ହେଉ । ସମୟ ଆସିଲେ ଏପରି ଦୁର୍ଭାବନା ଅପସରି ଯାଏ ଏବଂ ଆମେ ପୁଣି ସ୍ବାଭାବିକ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ପେରିପାଉ । ଆପଣମାନେ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି ଯେ, ମନରୁ ଭୂତ ପକାଇଛି ।

ବନ୍ଧୁଗଣ ! ଆପଣମାନେ ସଚେତନ ହେଲେ କୌଣସି ଭାବନା ଆପଣଙ୍କୁ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଷ୍ଠା ନିଅନ୍ତୁ, ଆପଣ ନିଜେ ନିଜର ପ୍ରଭୁ ହୋଇପାରିବେ । ଆପଣ ନିଜେ କାର୍ ତଳାଉଥିଲେ ନିଜର ଇଚ୍ଛା ଅନୁଯାୟୀ ଗତବ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବେ । କିନ୍ତୁ କାର୍ ଆପଣଙ୍କୁ ତଳାଉଥିଲେ ନିଜେ ଚିନ୍ତାକ୍ଷୟରେ ପହଞ୍ଚିବା ସାର ହେବ । ଆପଣ ନିଜର ଶାରୀରକୁ ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ନିଜର ମନକୁ ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ ଆପଣ ପରିସ୍ଥିତିର ପ୍ରଭୁ ହୋଇପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ମନ ଆପଣଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କଲେ ଆପଣ ପାଗଳ ହୋଇଉଠିବେ । ସେଥିପାଇଁ ଗୁଡ଼ିଏ ଭାବନା ଓ ଯୁକ୍ତିତର୍କ ଦ୍ବାରା ମୁଣ୍ଡକୁ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା କ୍ଷତି ସାଧନ ହିଁ କରିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭାବନା ମଣିଷକୁ ପାଗଳ କରିଦେଇପାରେ ।

ଧରାଯାଉ ଜଣେ ଲୋକକୁ କୁହାଗଲା ଯେ ସେ ଧର୍ମ କିମ୍ବା ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ଲୋକକୁ ହତ୍ୟା କଲେ ସେ ସ୍ବର୍ଗକୁ ଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକଟି ଏପରି ଏକ ଧାରଣା ଦ୍ବାରା ପ୍ରଭାବିତ । ସେ ଲୋକକୁ ମାରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ନାଜିମାନଙ୍କୁ କୁହାଗଲା ଯେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମହତ୍ତର ଏବଂ ଇହଦୀମାନଙ୍କୁ ମୂଳପୋଛ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଇ ଧାରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଇହଦୀମାନଙ୍କୁ ମାରିବା ପାଇଁ କେତେକଙ୍କ ମନର କୌଣସି ଗ୍ଳାନି ନଥିଲା । ଯୁକ୍ତିରେ ମନକୁ ଧୋଇ ଦିଆଗଲା । ଗୋଟିଏ ଉଦ୍‌ପାତକ ଭାବନାଠାରୁ ଅନ୍ୟ କିଛି ଅଧିକ

ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଜିନିଷ ନାହିଁ । ଜଣେ ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ଶାସକର ଅତ୍ୟାଚାର ସମୟକ୍ରମେ ଚାଲିଯାଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଭାବନାର ଅତ୍ୟାଚାର ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଧରି ଲୋକକୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦିଏ । ସେହି କାରଣରୁ କୌଣସି ଲୋକଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଖରାପ ଭାବନାରେ ପ୍ରଭାବିତ କଲେ ଆପଣ ତା'ର ସାରା ଜୀବନ ନଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି । ସ୍କୁଲ କଲେଜର କୋଠରୀ ମଧ୍ୟରେ ଏବଂ ଧର୍ମୀୟ ସଭାସମିତିରେ ଏହିପରି ବହୁତ ଲୋକ ବଳିପଡ଼ନ୍ତି । ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ହାତୁଡ଼ରୁ ସେମାନେ ରକ୍ଷା ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ କ'ଣ ଖାଉଛନ୍ତି, କ'ଣ ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି ଏବଂ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି- ସେସବୁ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିକ ଶିକ୍ଷାର ଫଳ । କ'ଣ ହେବ ବୋଲି ପିଲାଟିକୁ ପଚାରିଲେ ପିଲାଟି କହେ 'ଇଞ୍ଜିନିୟର' । ଉତ୍ତରଟି ଖୁବ୍ ଭଲ । ମାତ୍ର ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ବିଷୟରେ କ'ଣ ପିଲାଟି ଏପରି ଉତ୍ତର ଦେଉଛି ? କେବଳ ବାପା କିମ୍ବା ମା'ଙ୍କର ଅଭିଳାଷର ପ୍ରତିଧ୍ବନି ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ପିଲାଟି କେବଳ ବାପାଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନର ସୂଚନା ଦେଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏପରି ଉତ୍ତର ଦେବା ଭୁଲ୍ କାମ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସମୟ କ୍ରମେ ପିଲାଙ୍କୁ ଆପଣାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ହେବ । କିପରି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହୁଏ, ତାହା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ଆପଣ ସଚେତନ ହୋଇଗଲେ ଆପଣଙ୍କ ମନ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଉ ବାଟବଣା କରିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଚତୁର୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଆପଣମାନେ ‘ଏହା’ କହି କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଇଙ୍ଗିତ କରିବା ସମୟରେ ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ ଯେ ବସ୍ତୁଟିର ଅନୁଭବ କରୁଥିବା କୌଣସି କର୍ତ୍ତା ରହିଛନ୍ତି । ‘ଏହା’ କହିବା ସମୟରେ ଅହମ୍ ବା ‘ମୁଁ’ ପରି କୌଣସି କର୍ତ୍ତାର ଛିତି ସୁନିଶ୍ଚିତ । କର୍ତ୍ତାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅନୁଭବ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଫୁଲଟି ଦେଖାଇବା ସମୟରେ ଫୁଲଟି ବସ୍ତୁର ସ୍ଥାନ ନେଉଥିବାରୁ ଆଖି ଦେଖିବାର କାର୍ଯ୍ୟକରି କର୍ତ୍ତାର ସ୍ଥାନ ନିଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଭାବନାକୁ ସମଗ୍ର ଜଗତ ପ୍ରତି ସମ୍ପ୍ରଦାରଣ କରାଯାଉ । କେବଳ ଫୁଲ ନୁହେଁ, ବିଶ୍ୱରେ ରହିଥିବା ସବୁ ଜିନିଷ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥାନ ନିଏ । ଆଖି ପରି କର୍ତ୍ତା ଦେଖୁଥିବା ସକଳ ଜିନିଷ ହେଉଛି ବସ୍ତୁରୂପ । ଦୟାକରି ଭାଷାର ଅନ୍ତରାଳରେ ଥିବା ଭାବଟିକୁ ବୁଝନ୍ତୁ । ‘ମୁଁ ଦେଖୁଛି’ ଏପରି ନ କହି କେବଳ ‘ଦେଖୁଛି’ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ‘ମୁଁ’ ପରି କର୍ତ୍ତାର ଛିତି ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ପୁଣି ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ଏପରି ବାକ୍ୟ ନ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବା କାର୍ଯ୍ୟଟି ଯଥାରୀତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି ।

ଦେଖିବା କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଚକ୍ଷୁ କର୍ତ୍ତା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟତ୍ର ଏହା ବସ୍ତୁର ରୂପ ନିଏ । ମନ ଚକ୍ଷୁକୁ ଦେଖେ । ଯେ କୌଣସି ଆଖିଦେଖା ଆତ୍ୟାଚାର ବା ଆମେ ସାଧାରଣତଃ ଯାହାକୁ ଅତ୍ୟାଚାର କହୁ ତାହା ସମୟକ୍ରମେ ଚାଲିଯାଇଥାଏ । ମାତ୍ର ଭାବନାର ଅତ୍ୟାଚାର ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଧରି ଲୋକକୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦିଏ । ସେହି କାରଣରୁ ଆପଣ କୌଣସି ଲୋକକୁ ଗୋଟିଏ ଖରାପ ଭାବନାରେ ପ୍ରଭାବିତ କଲେ ଆପଣ ତା’ର ସାରା ଜୀବନ ନଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି । ସ୍କୁଲ, କଲେଜର କୋଠରୀ ମଧ୍ୟରେ ଏବଂ ଧର୍ମୀୟ ସଭାସମିତିରେ ଏହିପରି ବହୁ ଲୋକ ବଳି ପଡ଼ନ୍ତି । ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଶିକ୍ଷକର ହାତୁଡ଼ରୁ ସେମାନେ ରକ୍ଷା ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ କ’ଣ ଖାଉଛନ୍ତି, କ’ଣ ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି ଏବଂ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି- ସେ ସବୁ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଶିକ୍ଷାର ଫଳ । କ’ଣ ହେବୁ ବୋଲି ପିଲାଟିକୁ ପଚାରିବାରେ ପିଲାଟି କହେ ‘ଭଞ୍ଜନିୟର’ । ଉତ୍ତରଟି ଖୁବ୍ ଭଲ । ମାତ୍ର ଭଞ୍ଜନିୟର ବିଷୟରେ କ’ଣ ଜାଣି ପିଲାଟି ଏପରି ଉତ୍ତର ଦେଇଛି ? ସେ କେବଳ ବାପ କିମ୍ବା ମା’ଙ୍କର ଅଭୀପ୍ରାୟଟିର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ପିଲାଟି କେବଳ ବାପାଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନର ସୂଚନା ଦେଉଛି । ଅପଣ୍ୟ ଏପରି ଉତ୍ତର ଦେବା ଭୁଲ୍ କାମ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସମୟକ୍ରମେ ପିଲାଟିକୁ ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ଦେବ । କିପରି

ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହୁଏ, ତାହା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ଆପଣ ସଚେତନ ହୋଇଗଲେ ଆପଣଙ୍କ ମନ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଉ ବାଟବଣା କରିପାରିବ ନାହିଁ ।

ମନ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଚକ୍ଷୁର ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥା ଜାଣିପାରେ । ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଚକ୍ଷୁର ଅବସ୍ଥା ଚମତ୍କାର । ସମୟ କ୍ରମେ ଚକ୍ଷୁର ଶକ୍ତି ହ୍ରାସପାଏ । ପୁଣି ଅବସ୍ଥା ଆସିଲେ ଚକ୍ଷୁରେ ପରଳ ପଡ଼ି ଶକ୍ତି ବହୁତ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଯାଏ । ଆପଣମାନେ ଚକ୍ଷୁର ଏ ତିନୋଟି ଅବସ୍ଥା ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ । ତେଣୁ ମନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆପଣମାନେ ଚକ୍ଷୁର ଏ ତିନୋଟି ଅବସ୍ଥା ଦେଖିପାରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ ଯେ ପୂର୍ବରୁ ଚକ୍ଷୁକୁ ଏକ କର୍ତ୍ତାର ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଇଥିବା ବେଳେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାର ସ୍ଥାନ ବସ୍ତୁରୂପ । ବର୍ତ୍ତମାନ କର୍ତ୍ତା କିପରି ବଦଳୁଛି, ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । କର୍ତ୍ତା ଓ ବସ୍ତୁର ସମ୍ପର୍କ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛି । ଫୁଲଟି ଦେଖିବା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଚକ୍ଷୁ ‘କର୍ତ୍ତା’ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଭାବନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥାନ ହେଉଛି ବସ୍ତୁରୂପ । ଚକ୍ଷୁ ବେଳେବେଳେ କର୍ତ୍ତା ହେବା ସ୍ଥଳେ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ବସ୍ତୁ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଆପଣ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ମୁଁ ନିଜକୁ ଚକ୍ଷୁ ମନେକରି ଚକ୍ଷୁର ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥା ଅନୁଭବ କରେ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ ହୁଏ । ମାତ୍ର ‘ମୁଁ କିଏ’ ବୋଲି ସଚେତନ ହୋଇ ଚକ୍ଷୁର ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥା ଜାଣିଲେ ମୋର ମାନସିକ ଅସୁବିଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ସେ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ମୁଁ ଭାବେ- “ଓଃ ! ଆଖିରେ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି । ଏଥିପାଇଁ କିଛି କରିବାକୁ ହେବ ।” ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ରର ଯନ୍ତ୍ର ନେଲାଭଳି ମୋତେ ଆଖିର ଯନ୍ତ୍ର ନେବାକୁ ହୁଏ । ଆପଣମାନେ ଭାବନ୍ତୁ ନାହିଁ ଯେ, ମୁଁ ଧର୍ମୀୟ ଭାବନା ନେଇ ଏ କଥା କହୁଛି । ଶରୀରର ଯନ୍ତ୍ର ନେବାକୁ କେହି ମନା କରି ନାହାନ୍ତି । ପରମ୍ପରା କହୁଛି- ‘ପ୍ରଥମେ ହେଉଛି ଶରୀର, ତାହାପରେ ଧର୍ମ ଏବଂ ପରେ ଅନ୍ୟସବୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଆପଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଉଥିଲେ ଆପଣ ଧ୍ୟାନ କରିପାରିବେ କି ? କେବଳ ମୁଣ୍ଡବିନ୍ଧା ସମ୍ପର୍କରେ ଧ୍ୟାନ କରିପାରିବେ ।’

ଅହମ୍ ଓ ଇଦମ୍ : କର୍ତ୍ତା ଓ ବସ୍ତୁ

ସୁତରାଂ କର୍ତ୍ତା ବେଳେବେଳେ ବସ୍ତୁରୂପ ହୋଇଥାଏ । ଫୁଲଟିକୁ ଦେଖିବା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଖି ହେଉଛି କର୍ତ୍ତା । ଚିନ୍ତା ଭାବନା ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆଖି ହେଉଛି ବସ୍ତୁ । ଚକ୍ଷୁର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଭାବନା ଚକ୍ଷୁର ଅବସ୍ଥା ସମ୍ପର୍କରେ ବିବରଣୀ ଦେଉଥିବାରୁ ଭାବନା ହେଉଛି କର୍ତ୍ତା । ପୁଣି ‘ମୁଁ’ ବା ଚେତନା ଭାବନାସବୁକୁ ଦେଖୁଥିବାରୁ ଭୂମିକା ବଦଳିଯାଏ । ଅହମ୍ ବା ଚେତନା କର୍ତ୍ତାର ଭୂମିକା ନିଏ । ‘ମୁଁ’ର ଭାବନାକୁ ମିଶାଇ ସବୁ ପ୍ରକାର ଭାବନା

ବସ୍ତ୍ରର ସ୍ଥାନ ନିଏ । ‘ଇଦମ୍’ ବା ‘ଏହା’ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଜିନିଷ ବା ଭାବନା ବସ୍ତ୍ରର ରୂପ ନିଏ ।

ଧରାଯାଉ ଆପଣ ନିଜର ସାଙ୍ଗସାଥୀ ଓ ଆତ୍ମୀୟସ୍ବଜନଙ୍କ ସହିତ ମିଳିମିଶି ମଜା କରୁଛନ୍ତି । ଏପରି ସମୟରେ ହଠାତ୍ ମନେପଡ଼ିଗଲା ଯେ ଆପଣଙ୍କ ବାପା ଅସମୟରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ କିମ୍ବା ଆପଣଙ୍କର ମା’ ଆପଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ସେହିପରି ହୁଏତ ମନେପଡ଼ି ଯାଇପାରେ ଯେ ଆପଣଙ୍କର ଅନ୍ୟ କେହି ପ୍ରିୟଜନ ଆପଣଙ୍କୁ ଏକୃତ ଆ କରି ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ କିମ୍ବା କେହି ଜଣେ ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରତାରିତ କଲେ କିମ୍ବା କେହି ଆପଣଙ୍କୁ ଆପମାନିତ କଲେ । ଏପରି ଦୁଃଖଦ ସ୍ବୃତିରେ ଆପଣ ହଠାତ୍ ବୁଦ୍ଧିହୀନ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ମଜାର ପରିବେଶଟି ଛାଡ଼ି ଦୂରେଇ ଯିବେ । ଆପଣଙ୍କ ବନ୍ଧୁମାନେ କାରଣ ପଚାରିବେ । ଆପଣ କହିବେ- “ମୋର ମନ ଦୁଃଖ ।” ଦେଖନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କର “ମୁଁ ଚିନ୍ତାଟି” କିପରି ଭାବରେ ଭାବନାସବୁକୁ ଚୋକିଆଣି ନାଟକ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ସେହିପରି ‘ଇଦମ୍’ ବା ‘ଏହା ଭାବନା’ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିକୂଳ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟିକରେ । ‘ଇଦମ୍ ବା ଏହା’ ଭାବନା ସହିତ ‘ମୁଁ ଭାବନା’ ଜଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ସତର୍କତାର ସହିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଅନୁଭବ କରିବେ ଯେ ‘ମୁଁ ଭାବନା’ ଓ ଅନ୍ୟସବୁ ଭାବନା ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣ ସଚେତନ ।

‘ଇଦମ୍’ ବା ବସ୍ତ୍ରର ରୂପ ନେଉଥିବା ସମସ୍ତ ଜିନିଷ ହେଉଛି ଶରୀର । ପୁଣି ବାହ୍ୟ ବିଶ୍ବ ଜଗତଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଶରୀର, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ଭାବନା ଏବଂ ଏପରି କି ‘ମୁଁ ଭାବନା’ ମଧ୍ୟ ବସ୍ତ୍ରରୂପ ନେଉଥିବାରୁ ସେ ସବୁ କ୍ଷୟଶୀଳ । ବସ୍ତ୍ର ଓ କ୍ଷେତ୍ର ସମାନ ଅର୍ଥବୋଧକ । ସଂସ୍କୃତରେ କ୍ଷେତ୍ରର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେଉଁବସ୍ତୁ ନିରନ୍ତର କ୍ଷୟ ହେଉଛି ଏବଂ ମୁଦ୍ରାଗାମୀ ହେଉଛି, ତାହା କ୍ଷେତ୍ର । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଚମତ୍କାର ଉଦାହରଣ ହେଉଛି ବାଦଳ । ବାଦଳକୁ ଚାହୁଁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଏହାର ଆକାର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ଏବଂ କିଛି ସମୟ ପରେ ଅପସରିଯାଏ । ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନର ଗତି ମନ୍ଥର ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିନଥାଉ । ଆମେ ଭାବୁ ବିଶ୍ବ ସେହିପରି ଅଛି । ଆମେ ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ । ଆମେ ଭାବୁ ବିଶ୍ବ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ, ମାତ୍ର ଏହା ପ୍ରତି ସେକେଣ୍ଡରେ ବଦଳୁଛି ।

ମୃତ୍ୟୁ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଆସି ନ ଥାଏ । ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖକୁ ଆଗେଇ ଯାଉଥାଏ । ମାତ୍ର ଆମେ କେବଳ ଥରେ ତାଙ୍କର ମରଣ ଦେଖୁ । ଜନ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କୌଣସି ମୃତ୍ୟୁ ଆକସ୍ମିକ ନୁହେଁ । ଆମେ କହୁ ହଠାତ୍

ସମ୍ପର୍କିତ ଭାବିଗଲା । ଏହା ଠିକ୍ କଥା ନୁହେଁ । ସମ୍ପର୍କର ଉନ୍ନେଷ ଦିନଠାରୁ ଏହାର ସମାପ୍ତି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି । ଭାବନାସବୁ ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟଶୀଳ । ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଶରୀର, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ଭାବନା ଓ ସମସ୍ତ ଜଗତର କ୍ଷୟ ଆମେ ସୁସ୍ଥଭାବରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିନଥାଉ । ସୁତରାଂ ଏ ସବୁ ଭାବିଯିବା ସମୟରେ ଆମେ ବିସ୍ମିତ ହେଉ । ଆମର ମନୋଭାବ ହେଉଛି ନଦୀରେ ଶେଷଯାତ୍ରା କରିବା ସହିତ ସମାନ । ନୌଯାତ୍ରାର ରୂପକକ୍ଷତି ଗଣାର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ।

ଧରାଯାଉ ଆପଣ ନୌକାରେ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ନୌଯାତ୍ରା ସମୟରେ ପବନର ମୁହୁରତି ଆପଣଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଉଛି । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆପଣଙ୍କ ନୌକା ଗତି କରୁଥିବା ସମୟରେ ନଦୀର ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ବରେ ଥିବା ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ବିମୋହିତ କରୁଛି । ଆପଣଙ୍କ ପରିପାର୍ଶ୍ବରେ ପ୍ରଶାନ୍ତି ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରୁଛି । ହଠାତ୍ ଆପଣଙ୍କର କାନ ଶୁଣି ହୋଇଗଲା । କିଛି ଦୂରରୁ ଆପଣ ଜଳପ୍ରପାତର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲେ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଧୀର ଶାନ୍ତ ମନେ ହେଉଥିବା ନଦୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୟଙ୍କର ରୂପ ନେଲା । ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ନଦୀର ପ୍ରୋତମୁଖରେ ପଡିଯାଇଛନ୍ତି । ଆପଣ ବିପଦରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାର ରାସ୍ତା ଦେଖିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁର ଭୟ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୟ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ । ଆପଣ ଏପରି ଏକ ଭୟର ସମ୍ଭାବନା ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ନ ଥିବାରୁ ଏହା ଘଟିଛି । ଆନନ୍ଦ ଉପତୋର ପାଇଁ ଧୀର ପ୍ରୋତରେ ଆଗେଇଯିବା ସମୟରେ ମୃତ୍ୟୁର ଆଶଙ୍କା ଆପଣଙ୍କୁ କବଳିତ କରିଛି ।

ସମୟର କଥା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ ଆମେ କହୁ ଯେ, ଆମେ ସମୟ ଓ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ଆଗେଇ ଯାଉଛୁ । ଏ କଥାଟି ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆମେ ସମୟର ରାସ୍ତାରେ ଆଗେଇ ଯାଉଛୁ କହିବା ଭୁଲ୍ ହେବ । ସମୟର ରାସ୍ତାରେ ଆମେ ଚାଲୁଥିଲେ ଆମର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଆମେ ଅଟକି ରହିପାରନ୍ତୁ । ସେହିପରି ସାମର୍ଥ୍ୟ ଥିଲେ ଆମେ କହିପାରନ୍ତୁ- “ମୋତେ ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ଷୋହଳ ବର୍ଷ ଏବଂ ମୋର ବୟସ ଆଉ ବଢ଼ିବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ ।” ମାତ୍ର ଏହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଅବଶ୍ୟ ମହାଶୂନ୍ୟର ଏହା ସମ୍ଭବ । ଶୂନ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଅଟକି ରହିହେବ । କିନ୍ତୁ ଆମ ମାଧ୍ୟମରେ ସମୟ ଗତି କରୁଛି । ଶରୀର ଅବଶ୍ୟ କ୍ଷୟ ହେବ । କ୍ଷୟ, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଓ ମରଣର ଭୟ ଶରୀର ପାଖରେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଶରୀର କ୍ଷୟହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆପଣ ନିଜକୁ ବୁଝିବାକୁ ପ୍ରୟତ୍ନ କରନ୍ତୁ । ଆତ୍ମଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତୁ ।

ଆମେମାନେ କହୁ- “ମୁଁ ମୃତ୍ୟୁ ଭୟ ନେଇ ଆଚଳିତ ।” ଏଠାରେ ମୁଁ ଭାବନା ହିଁ ଭୟଗ୍ରସ୍ତ । ପ୍ରକୃତରେ ଶରୀର ନିଶ୍ଚିୟ । ଏହା ଭାଷାହୀନ । ଏହା ସ୍ଵରହୀନ । ପ୍ରକୃତରେ ଶରୀରର କୌଣସି ଭାଷା ନାହିଁ । ଶରୀରର ଅଙ୍ଗଭାଗ ଦ୍ଵାରା ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କୁ ପ୍ରତାରିତ କରିପାରିବ । ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ ବୁଝି ଯାଇଛି, ଏହା ଜାଣି ଆପଣ ହୁଏତ ଶୁଦ୍ଧା । ତିନୁ ଆପଣ ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ କରିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଶୁଖେଇ କହିଦେବି- “ଓ ! ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝୁଚ୍ଛ ଯେ, ଆପଣଙ୍କର ଏମିତି ଗୋଟିଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଘଟିଗଲା ।” ମାତ୍ର ଭିତରେ ଭିତରେ ଆପଣ ଟିକିବୁ କହନ୍ତି- “ଭଲ ହୋଇଛି । ତା’ର ଏମିତି କରବାର ହୁଏ ।”

ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ହାବାର୍ଡ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜାମଲେଖାଇବା ପାଇଁ ଯୋଜନାକରିବେଳେ ହେଉଥିବାରୁ ଟିକିର ଶୁଦ୍ଧି ଜଣାଇବାକୁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିପାରନ୍ତି । ଆପଣ ମଧ୍ୟ ‘ଅଭିନୟନ’ କହି ପ୍ରିତହସତି ମୁହଁରେ ପୁଟାଇ ପାରନ୍ତି । ତିନୁ ମନେ ମନେ ଭାବନ୍ତି- “ଏ ପିଲା ଏପରି ବିଖ୍ୟାତ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଲା କିପରି ?” ଆମେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରଜ୍ଞାଶାୟୀ । ପ୍ରକୃତରେ ଶରୀର ଭୟ ଶୂନ୍ୟ । ଏହାର ଟିକିସ୍ତ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ‘ମୁଁ’ ଭାବନା ହିଁ ଭୟ ପ୍ରପାଢ଼ିତ ।

କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥାନର ଅଧିକାରୀ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ

ସମସ୍ତ ବିଷୟରେ ସ୍ଥାନ ଥିବା ପୁରୁଷର ଜାମକରଣ କରିବାକୁ ହେଲେ, ତାକୁ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ କୋଇ କହିବାକୁ ହେବ । ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହନ୍ତି- “ହେ ଅର୍ଜୁନ ! କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ ହେଉଛନ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥାନର ଅଧିକାରୀ । ସେ ମଧ୍ୟ ଚେତନା । ଆପଣମାନଙ୍କ ମନରେ ଏପରି ଅନୁଭବ ଆସିବା ଉଚିତ । ଆମେ ଭାବର ଆକାଶ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଶବ୍ଦସବୁ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିବାରୁ ଆମମାନଙ୍କର ବୁଝିବାର ସୁବିଧା ପାଇଁ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ ଶବ୍ଦଟିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ ବା ଚେତନା ସର୍ବବିଦ୍ୟମାନ । ଆପଣ ସେଠାରେ ଚେତନଶାନ୍ତ, ମୁଁ ଏଠାରେ ଚେତନଶାନ୍ତ । ଆପଣଙ୍କର ଶରୀର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛି । ତିନୁ ଚେତନାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ । ଏହା ସର୍ବତ୍ର ସୁଭର । ସେଥିପାଇଁ ଅତରାସ୍ତ ଯାତ୍ରାମାନେ ଚେତନା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟସବୁ ଚିଚିଷ୍ଟ ନେବାପାଇଁ ଗୁଣିଛି ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଚେତନା ସବୁ ସମୟରେ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ବିଦ୍ୟମାନ ।

ଆପଣମାନେ ଚେତନା ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ହୁଲେ ଅନୁଭବ କରିବେ ଯେ ଚେତନା କିଛି ସୃଷ୍ଟିକରେ ନାହିଁ । ଚେତନାରେ ‘ମୁଁ’ ଭାବନା ଓ ‘ସେମାନେ - ଭାବନା’ ମିଳାଇଯାଏ । ଟିକିର ରହିବାକୁ ହେଲେ ‘ମୁଁ ଟିକିର’ ଏ କଥା ବୁଝାଯାଏ ନାହିଁ । ଆପଣ ମୁଁ ହୋଇ

ନିରବତା ସମ୍ପର୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ ଆପଣ ନିରବତାର ଚିହ୍ନ ବିରୁଦ୍ଧାବରଣ କରିବେ । ନିରବତା ବର୍ଣ୍ଣନା ଆବଶ୍ୟକ କଲେ ନାହିଁ । ନିରବତାରେ ହିଁ ନିରବତାର ଅନୁଭବ ଆସେ । ଏହା ସମ୍ପର୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣନାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ସେହିପରି ସଚେତନ ରହିବାକୁ ହେଲେ ‘ମୁଁ ସଚେତନ’ କହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ନିରବ ରହିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବି ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବି ନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ସଚେତନ ରହିବାକୁ ମୋତେ ଭାବନା ରହିବ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କଥା କହିଲେ ନିରବତା ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ସେହିପରି ଭାବନାର ଉପସ୍ଥିତିରେ ଚେତନା ଜଣ ହୁଏ । ଚେତନା ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପି ରହିଛି । ନିରବତା ନିରବତାକୁ ଶର୍ଣ୍ଣ କରୁଛି- ଏହା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେଲେ ସର୍ବତ୍ର ନିରବତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ସେହିପରି ଚେତନାର ଅନୁଭବ ପାଇଁ ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟିରେ ସର୍ବତ୍ର ଚେତନାକୁ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।

ଜୀବ ଏବଂ ଇଶ୍ବର

ଗୋଟିଏ ଶରୀର ସହିତ ଚେତନାର ସମ୍ପୃକ୍ତି ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତି । ସଂସ୍କୃତରେ ଏହାକୁ ‘ଜୀବ’ ବୁଝାଯାଏ । ସମଗ୍ର ବିଶ୍ବଜଗତର ପରିପ୍ରକାଶ ସହିତ ଏହି ଚେତନାର ସମ୍ପୃକ୍ତି ହେଉଛି ଇଶ୍ବର । ଇଂରାଜୀରେ ଏହା ‘ଗଡ୍’ (God) ବା ଉଚ୍ଚବାଦ୍ । ଅବଶ୍ୟ ଇଂରାଜୀରେ ଉଚ୍ଚବାଦ୍ (God) ଶବ୍ଦଟି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ବର ପରିପ୍ରକାଶକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ନଥାଏ । ଇଂରାଜୀ ଭାଷାଭାଷୀ ଲୋକମାନେ ବୁଝନ୍ତି- “ଉଚ୍ଚବାଦ୍ ସ୍ବର୍ଗରେ ଥାଇ ପୃଥିବୀ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ।” ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ଉଚ୍ଚବାଦ୍ ପୃଥିବୀରେ ନାହାନ୍ତି, ଉଚ୍ଚବାଦ୍ ଓ ସୃଷ୍ଟି ଯେ ସମାନ- ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀରେ ଉଚ୍ଚବାଦ୍ ପ୍ରତିଶବ୍ଦରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ନାହିଁ । ‘ଇଶ୍ବର’ ଶବ୍ଦଟି ବ୍ୟାପକ । ଇଶ୍ବର ପ୍ରତିଟିର ସୂଚକ । “ଉଚ୍ଚବାଦ୍ ସର୍ବପରିବ୍ୟାପୀ ।” ଏହି ଅର୍ଥରେ ଇଂରାଜୀରେ (God) ‘ଉଚ୍ଚବାଦ୍’ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ତାହା ‘ଇଶ୍ବର’ ଶବ୍ଦର ସମପରିବ୍ୟାପୀ ହେବ । ଆପଣମାନେ ଠିକ୍ ତାପରିଆଁ ବୁଝି ଇଶ୍ବର, ଉଚ୍ଚବାଦ୍ (God) ବିନ୍ୟା ସମଗ୍ରତା ଶବ୍ଦସବୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରନ୍ତି ।

ଜଳ, ମହାସାଗର, ତରଙ୍ଗ ଓ ଜଳବିନ୍ଦୁର ବୃଦ୍ଧାନ୍ତ ବିଦ୍ୟାଯାତ୍ନ । ମହାସାଗର ହେଉଛି ବିରାଟ, ଜଳବିନ୍ଦୁ ଖୁବ୍ ଖୁବ୍ । ଜଳବିନ୍ଦୁ ମହାସାଗରର ବିରାଟକୁ ବଜ୍ରଜା କରିପାରିବ ନାହିଁ । ବିନ୍ଦୁ ମହାସାଗର ଯେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏହା ଜଳବିନ୍ଦୁ ବୁଝିପାରିବ । ପୁଣି ଜଳ ପରିବ୍ୟାପୀ ହୋଇ ରହିଛି, ଏହା ବୁଝିବାରେ ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଖୁବ୍ ପରିପ୍ରକାଶକୁ ଜଳବିନ୍ଦୁ ବା ତରଙ୍ଗ ବୁଝାଯିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଜଳର ବିଶାଳ ସମାରୋହ ହେଉଛି ମହାସାଗର । ଜଳବିନ୍ଦୁ ମହାସାଗରର ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଅଂଶବିଶେଷ । ମହାସାଗରରେ ଜଳବିନ୍ଦୁର ମୂଳ ନାହିଁ । ତରଙ୍ଗର

ଆକାର ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ମହାସାଗର ମଧ୍ୟରେ ତରଙ୍ଗର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ । ଏହା ମହାସାଗରରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଏବଂ ମହାସାଗରରେ ମିଳାଇଯାଏ । ଆମେ ମହାସାଗର ବୋଲି ଯାହା ଦେଖୁ, ତାହା କେବଳ ଜଳ ମାତ୍ର । ତରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ଜଳ ବିନା ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ । ତରଙ୍ଗ ଓ ମହାସାଗର ଉଭୟେ ହେଉଛନ୍ତି ଜଳ ।

ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ‘ଅହମ୍ ଓ ଇଦମ୍’ ସମ୍ପର୍କ ବିଚାର କରାଯାଉ । ସୃଷ୍ଟି ଏକ ବସ୍ତୁ ହେଲେ ଶରୀର ହେଉଛି କର୍ତ୍ତା । ଶରୀର ବସ୍ତୁର ସ୍ଥାନ ହେଲେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସବୁ ହେଉଛନ୍ତି କର୍ତ୍ତା । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସବୁକୁ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥାନ ଦେଲେ ଭାବନା କର୍ତ୍ତାର ସ୍ଥାନ ପାଇବ । ଭାବନାକୁ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥାନ ଦେଲେ ‘ମୁଁ ଭାବନା’ କର୍ତ୍ତାର ସ୍ଥାନ ନେବ । ‘ମୁଁ ଭାବନା’କୁ ବସ୍ତୁର ଭୂମିକା ଦେଲେ ଏହାର କର୍ତ୍ତାର ସଂଜ୍ଞାକରଣ କଷ୍ଟକର । ଏହାକୁ ଚେତନା କହି ଆପଣ ନାମକରଣ କରିପାରନ୍ତି । ପୁଣି ନାମକରଣ କରିବା ପଟ୍ଟରେ ଆପଣ ଏହାକୁ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥାନ ଦେଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ‘କର୍ତ୍ତା’ କ ସ୍ୱରୂପରେ କର୍ତ୍ତା ଓ ବସ୍ତୁର ବିଭେଦ ମିଳାଇଯାଏ । ‘ଅହମ୍ ଓ ଇଦମ୍’ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ସମ୍ପର୍କ ଏଠାରେ ମିଳାଇ ଯାଏ । ଏହାର ନାମର ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ମହାସାଗରର ତରଙ୍ଗ ପରି ଗୋଟିଏ ଶରୀର ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଚେତନା ହେଉଛି ଜୀବ । ସମସ୍ତ ତରଙ୍ଗର ସମାରୋହ ମହାସାଗର ପରି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱସୃଷ୍ଟି ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଚେତନା ହେଉଛନ୍ତି ଈଶ୍ୱର ବା ଭଗବାନ୍ । ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ ସୃଷ୍ଟିକୁ ନାମକରଣ କରିବାକୁ ଦେଲେ ଈଶ୍ୱର କିମ୍ବା ଭଗବାନ୍ କିମ୍ବା ସମଗ୍ରତା କୁହାଯିବ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଏହି ସ୍ଥାନର କଥା ବିଚାର କରାଯାଉ । ଏ ସ୍ଥାନକୁ ମାଉଷ ଆଲବର୍ଟ ରୋଡ୍ କୁହାଯାଉଛି । ଏହା ଅଢ଼ିଆଶ୍ରମ ଅଂଶବିଶେଷ । ଏହା ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ମଧ୍ୟ ଅଂଶ । ଏହାକୁ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏହାକୁ ସୌରଜଗତ ମଧ୍ୟ କୁହାଯିବ । ଏହାକୁ ମହାଜଗତ ମଧ୍ୟ କୁହାଯିବ । ଏହା ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଦେଖିପାରିବେ ଯେ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶବିଶେଷକୁ ସଂପ୍ରସାରଣ କରାଯାଇପାରୁଛି । ଆପଣ ଏହାର ସ୍ଥାନାୟକରଣ କଲେ ଏହା ମାଉଷ ଆଲବର୍ଟ ରୋଡ୍ । ଏହାକୁ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ବିଚାର କଲେ ଏହା ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ । ଆପଣ ଏହାକୁ ଗ୍ରହ ସ୍ତରର ବିଚାର କଲେ ଏହା ପୃଥିବୀ । ସୌରଜଗତ ସ୍ତରରେ ଏହା ଅନୁରୂପ ନାମ ନିଏ । ବିଶ୍ୱଜଗତ ସ୍ତରରେ ସେହିପରି ନାମକରଣ କରାଯାଇଛି । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ କରିବାରେ ବାଧା ନାହିଁ । ବିବ୍ୟତୀ ସ୍ତରକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହେଲେ ଆମେ ‘ଈଶ୍ୱର’ କହିବା । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ ଆମେ ସ୍ଥାନୀୟ ଜିନିଷକୁ ବିବ୍ୟରୂପ ଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆମେ ବିବ୍ୟସତ୍ତାକୁ ସ୍ଥାନୀୟ ନାମ ଦେଉଥାଉ ।

ଦୟାକରି ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ କ୍ଷମ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ନିଉଜିକାଣ୍ଡର ମାନଚିତ୍ରରେ ଆପଣଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଅଛି । ଆପଣଙ୍କ ବିନା ମାନଚିତ୍ର ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । କିନ୍ତୁ ମାନଚିତ୍ର ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ସମୟରେ ମାନଚିତ୍ର ଛୋଟ ଦିଶେ ଏବଂ ଆପଣ ତାଠାରୁ ବଡ଼ ହେଇ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଗ୍ଲୋବ୍ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏକା କଥା କୁହାଯାଇପାରେ । ଗ୍ଲୋବ୍ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରେ, ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ହାତମୁଠାରେ ରହିଗଲା ଭଳି ଆକାର ରହିଛି ଗ୍ଲୋବ୍‌ଟିର । ପୃଥିବୀକୁ ହାତରେ ଧରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ବରଂ ପୃଥିବୀ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧରି ରଖିଛି । ପୃଥିବୀର ସୂଚକ ଗ୍ଲୋବ୍ ମଧ୍ୟରେ ଆମେମାନେ ରହିଛୁ । ଆମମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଗ୍ଲୋବ୍ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଗ୍ଲୋବ୍ ଅଧ୍ୟୟନ ସମୟରେ ଆପଣମାନେ ଏହାକୁ ସବୁଦିଗରେ ବିସ୍ତାର କରନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ କରନ୍ତି । ଏପରି ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ମନ ରାଜ୍ୟକୁ ଘଟିଥାଏ । ଗ୍ଲୋବ୍ ବସ୍ତୁଟି ନିଜର ଅହଂକାରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ବିସ୍ତାରିତ ହେଇପାରିବ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ବସ୍ତୁ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆପଣଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧୃଷ୍ଟିର ପ୍ରସାରଣ ଘଟେ । ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ଗ୍ଲୋବ୍‌ଟିକୁ ପୃଥିବୀର ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସାରିତ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ପ୍ରସାରିତ ବଳୟ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣ ରୁହନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣ ଧରିଥିବା ଗ୍ଲୋବ୍‌ଟି ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ ।

ଧରାଯାଉ ଆପଣ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗ୍ରହ କିମ୍ବା ତାରକାକୁ ପୃଥିବୀର ସନ୍ତକ କରି ପଠାଇବାକୁ ଯୋଜନା କରୁଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ସନ୍ତକ ରୂପେ ଆପଣ ଯେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ପଠାଇପାରନ୍ତି । ଏହା ପୃଥିବୀର ଖଣ୍ଡେ ପଥର ହୋଇପାରେ କିମ୍ବା ବାଲି ହୋଇପାରେ କିମ୍ବା ଜଳ ହେଇପାରେ । ପୃଥିବୀର ଯେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ସୂଚକ ହୋଇପାରେ । ପ୍ରତି ସ୍ଥାନରେ ପୃଥିବୀ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ମାଉଣ୍ଟ ଆଲବର୍ଟରେ ଆପଣ ପୃଥିବୀ ଦେଖିପାରିବେ । ଧୂଳିକଣାରେ ଆପଣ ପୃଥିବୀ ଦେଖିବେ । ଏ ଗ୍ରହର ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଆପଣ ପୃଥିବୀ ଦେଖିପାରିବେ । ଏହି ଯୁକ୍ତି ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି- “ଆପଣ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସୂଚାଇବେ କିପରି ?” ଭଗବାନ କୌଣସି ଏକ ରୂପର ‘ଏକ’ ନାମ ନୁହଁନ୍ତି । ଭଗବାନ ସବୁ ଜିନିଷରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେଇଥିବାରୁ ଭଗବାନ ସବୁଜିନିଷକୁ ସୂଚିତ କରୁଥିବା ନାମ । ଆମର ଅଭ୍ୟାସ ସବୁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ସୀମାବଦ୍ଧ ହେଇଥିବାରୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସର୍ବବ୍ୟାପକତ୍ୱର ଅବଧାରଣା କରିବା ଆମମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ କଷ୍ଟ ହୁଏ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ‘ଈଶ୍ୱର’ ଶବ୍ଦଟି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ଭଗବାନ ଶବ୍ଦଟି ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଆପଣ ସ୍ଥିର ସଂକଳ୍ପ ହେଇଥିଲେ ଏହାକୁ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରନ୍ତି । ପୃଥିବୀ ସବୁ ବସ୍ତୁର ସୂଚକ । ‘ପୂଜା’ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁର ନାମ । ‘ଘଣ୍ଟା’ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁର ନାମ । ‘କନା’ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟର

ନାମ । କିନ୍ତୁ ‘ପୃଥ୍ବୀ’ କହିଲେ ସେହି ଗୋଟିଏ ନାମ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ରହିଥାଏ ।

ସୂତ୍ରରାଂ ଏ ଗ୍ରହରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାମ ହେଉଛି ପୃଥ୍ବୀ । ଚା’ପରେ ଆପଣଙ୍କର ଦ୍ଵିତୀୟ ନାମ ଅନ୍ୟ କିଛି ହେଉପାରେ । ସେହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାମ ହେଉଛି ‘ମୁଁ’ ବା ‘ଅହଂ’ । ଏହି ‘ମୁଁ’ ର ଅର୍ଥ ସର୍ବପରିବ୍ୟାପ୍ତ ଚେତନା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ । ଏହି ଚେତନା ହେଉଛନ୍ତି ଈଶ୍ଵର । ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାମ ଭଗବାନ୍ । ସେଥିପାଇଁ ଆମର ପରମ୍ପରାରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଠିକଣା ଦେବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମେ ଶ୍ରୀ କିମ୍ବା ଶ୍ରୀମତୀ କହିଥାଉ । ଶ୍ରୀ କିମ୍ବା ଶ୍ରୀମତୀ ଭଗବାନ୍ଙ୍କର ସୂଚକ । ଶରୀର ମଧ୍ୟ ଭଗବାନ୍ ହେଉଥିବାରୁ ଶରୀରକୁ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଶରୀରର ସ୍ଥାନ ପରେ ତନ୍ମନ ବିଭୂତି ଓ ମାତାରେ ସୁସଜ୍ଜିତ କରାଯାଏ । ଶରୀର ପ୍ରସାଧନ ନେଇ ଅନେକ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ବୃତ୍ତିବାକୁ ହେବ ଯେ ଶରୀରର ଯନ୍ତ୍ରନେବା ମାଧ୍ୟମରେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ଉପାସନା କରାଯାଉଛି ।

ଦୟାକରି ମନେରଖନ୍ତୁ ଯେ ଭଗବାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ରୂପ (form)କୁ ଉପାସନା କରିବାର ଅର୍ଥ ପ୍ରତିମା ପୂଜା ନୁହେଁ । ପ୍ରତିମାକୁ ପୂଜା କରାଯାଏ ନାହିଁ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ଜାତୀୟ ପତାକାରେ ନୀଳ, ଲାଲ ଓ ଧଳା ରଙ୍ଗ ରହିଛି । ଆପଣ କୌଣସି ଦୋକାନକୁ ଯାଇ ଏହି ରଙ୍ଗ ଦେଖିଲେ ଆପଣ ସେଠାରେ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଭାବଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ନଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଏହି ରଙ୍ଗର କନାକୁ ଏକତ୍ରିତ କରି ପତାକାର ରୂପ ଦେଲେ ଲୋକମାନେ ସମ୍ମାନ ଜଣାନ୍ତି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ କନାକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଉଛନ୍ତି କି ? ଜନାତି ସୂଚାଉଥିବା ଦେଶକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଉଛନ୍ତି । ସେହିପରି ଆପଣ ପ୍ରତିମାସବୁକୁ ପୂଜା କରୁ ନାହାନ୍ତି । ଆପଣ କହିପାରିବେ ନାହିଁ - “ସେମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରତିମା ପୂଜକ ।” ଏପରି ବକ୍ତବ୍ୟ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆପଣ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା କରିବା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରତିମା ପୂଜା କରୁନାହାନ୍ତି । ଏକ ଆଦର୍ଶର ଉପାସନା କରୁଛନ୍ତି । ଆଦର୍ଶର ଉପାସନା କରିବା ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ମୂର୍ତ୍ତି ବା ପ୍ରତିମା ନାହିଁ । ପ୍ରତିମାକୁ ଭାଙ୍ଗିବାର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ବିଶ୍ଵଜଗତ ପ୍ରତିମା ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ, ତଥାପି ଧୂଳିକଣା ସମେତ ପ୍ରତିମା ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ଵଜଗତର ସୂଚକ । ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ କିଛି ପରିମାଣର ଧୂଳି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ଵକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ରୂପ ଦେଇନାହିଁ । ସେହିପରି ପ୍ରତିମା ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ସାମଗ୍ରିକ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଚେତନା ସର୍ବବ୍ୟାପ୍ତ ହେଉଥିବାରୁ ତାହା ପ୍ରତିମା ମଧ୍ୟରେ ବି ରହିଛି । ଆପଣଙ୍କ ଶରୀର ମଧ୍ୟ ଏକ ସର୍ବପରିବ୍ୟାପ୍ତ ଚେତନାର ଏକ ଅଂଶ ବିଶେଷ ।

ଜବାହରଲାଲ ଶରୀରର ଗୋଟିଏ ଜୀବକୋଷର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସହିତ ସମାନ । ଶରୀରର ଗୋଟିଏ ଜୀବକୋଷ କେବେ ହେଲେ ଉପଲବ୍ଧ କରିପାରିବ ନାହିଁ ଯେ କୋଟି କୋଟି କୋଷ ଧାରଣ କରିଥିବା ବିରାଟ ଶରୀରର ଏହା ଏକ ଅଂଶ ବିଶେଷ । ଏହା କୋଷର କଳ୍ପନାଶକ୍ତିରୁ ବାହାର । ଗୋଟିଏ ଜୀବକୋଷର ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟ ଏତେ ସୀମିତ ଯେ ଗୋଟିଏ ସେକେଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯାଇପାରେ । ଆମ ବିଚାରରେ କୋଷର ଜୀବନ କାଳ ଏକ ସେକେଣ୍ଡ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନକୋଷକୁ ତାହା ଦଶବର୍ଷ ପରି ଲାଗିଯିବ । ସୁତରାଂ ମୋ ଶରୀରର ଜୀବକୋଷକୁ ମୁଁ କେଉଁ ନାମରେ ସୂଚିତ କରିବି ? ‘ମୁଁ ଜଣେ ସ୍ବାମୀ’, ମୁଁ ଏ କଥା କହିବା ସମୟରେ ପ୍ରତିଟି ଜୀବକୋଷ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ସେହିପରି ଆମେ ‘ଇଗବାଦ୍’ ବା ‘ଇଶ୍ବର’ କହିବା ମାତ୍ରେ ପ୍ରତିଟି ଜିନିଷ ଏଥିରେ ସଂପୃକ୍ତ । ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି, କିମ୍ବା କୌଣସି ନାମ, ଇଶ୍ବର, ଇଗବାଦ୍, କିମ୍ବା କିଛି ନ ହୋଇ ଏହା କେବଳ ଏକ ବ୍ୟାପ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସବୁନାମ ସମ୍ଭବ । ଆପଣ ଯେ କୌଣସି ନାମ ଦେଇପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ପ୍ରଥମ ନାମ ‘ଇଶ୍ବର କିମ୍ବା ଇଗବାଦ୍’ ଋଷିବାବୁ ବୁଝିଯାଆନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ବାହାରେ ଥିବା ଭଗବାନ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି

ଭଗବାନ କହିଲେ—“ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ମୋତେ ସକଳ ଜୀବରେ ଆତ୍ମା ବୋଲି ଜ୍ଞାନକର ।” ସେଥିପାଇଁ ଆପଣ ମନ୍ଦିର କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନକୁ ଗଲେ ଇଶ୍ବରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଠିଆହୋଇ ଆଶୁଚୁକ୍ତି । ଇଶ୍ବରଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ମନ୍ଦିର ଯାଆନ୍ତି । ଦେବଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରତିମା ସାମ୍ନାରେ ଠିଆହୋଇ ଆଶି ଚୁକ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣ ଆଶୁ ବନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଆପଣଙ୍କର ଆଶୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ଭଗବାନ କେବଳ ମନ୍ଦିରରେ (ଆପଣଙ୍କ ବାହାରେ) ନାହାନ୍ତି, ସେ ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଆପଣମାନେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମନ୍ଦିରରେ ସାମାନ୍ୟ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଭଗବାନ୍ ସୀମିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେ ସର୍ବବ୍ୟାପ୍ତ ଓ ଆକାର ବିହୀନ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଯେ କୌଣସି ରୂପରେ ଉପାସନା କରିପାରନ୍ତି । ଆପଣ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡକୁ କେଉଁ ରୂପରେ ସୂଚାଇବେ ? ଏ ଦେଶର ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡକୁ ସୂଚାଇପାରେ । ଆପଣ ଜାତୀୟ ପତାକାକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଉଛନ୍ତି । ଆପଣ କନାଶ୍ଚକ୍ତିକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇ ନାହାନ୍ତି । ଆପଣ ଏହି କନାରେ ନିଜର ଦେଶକୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଗଛପତ୍ର ଓ ପଥର ପୂଜିବା ସମୟରେ ଆପଣ କିଛି ଇଶ୍ବର ବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁନାହାନ୍ତି । ଆପଣ ସେମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ମହାଦେଶକୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଆପଣ ବିଶ୍ବ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଆପଣ ଇଶ୍ବର ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଆପଣ ସାକାର ପୂଜା କଲେ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର । ଆପଣ ସାକାର ପୂଜା ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ।

ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପଚାରିପାରେ- ‘ମୁଁ କାହିଁକି ସାକାର ପୂଜା କରିବି ?’ ଉତ୍ତର ହେଉଛି ସରଳ ଭାବରେ ବୁଝିଯିବା ପାଇଁ । ଆରମ୍ଭରେ ନିରାକାର ଉପାସନା କଷ୍ଟକର । ସୁତରାଂ ଆପଣମାନେ ସାକାର ଉପସନାରୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।

ଚେନାଇରେ ଏପରି ଘଟିଥିଲା । ସାଇକେଲ ଆରୋହୀମାନଙ୍କୁ ଦୁର୍ଘଟଣାରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଚେନାଇରେ ନିୟମ ପ୍ରଣୟନ କରାଗଲା ଯେ ପ୍ରତି ସାଇକେଲରେ ଆଲୋକବତୀ ରହିବ । ଥରେ ଜଣେ ସାଇକେଲ ଆରୋହୀ ଆଲୋକ ନଥିବା ଗୋଟିଏ ସାଇକେଲ ଚଳାଇ ଚରବର ହୋଇ ଚାଲିଯାଉଥିଲେ । ପୋଲିସ୍ ତାକୁ ଧରିଲା ଏବଂ ଆଲୋକ କାହିଁକି ନାହିଁ ବୋଲି ପଚାରିଲା । ସାଇକେଲ ଆରୋହୀ ତତ୍ସନ୍ଧାତ୍ ଜବାବ୍ ଦେଲେ- “ମୋର ଆଲୋକ କ’ଣ ଦରକାର ? ରାସ୍ତାସାରା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକରେ ଆଲୋକିତ । ନିରାପଦରେ ଯିବା ପାଇଁ ଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ ଯଥେଷ୍ଟ ।” ପୋଲିସ୍ ଜଣକ ଅଧିକ ଚତୁର । ସେ ନଇଁପଡ଼ି ସାଇକେଲ ଚକରୁ ପମ୍ପର ଭଲ୍‌ବଟି ଖୋଲିଦେଲେ । ଟାୟାରରୁ ପମ୍ପ ଚାଲିଗଲା । ସେ କହିଲେ- ‘ଟାୟାର ଭିତରେ ବାୟୁ ଦରକାର କ’ଣ ? ଚାରିଆଡ଼େ ତ ବାୟୁ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି ।’ ପ୍ରକୃତରେ ଚାରିଆଡ଼ ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳ ରହିଛି । ମାତ୍ର ସାଇକେଲ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଟ୍ୟୁବ୍ ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁ ଭର୍ତ୍ତି ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେହିପରି ଭଗବାନ ସର୍ବପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ସହଜରେ ସ୍ମରଣ ଓ ଉପାସନା କରିବା ପାଇଁ ସାକାର ରୂପ ସହଜ ହୋଇଥାଏ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମନ୍ଦିର ତିଆରି ହୁଏ । ମନ୍ଦିର ବା ପୂଜାଘର ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ବନ୍ଦୀଶାଳା ନୁହେଁ । ପୂଜାସ୍ଥାନର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଆପଣ କଦବା କେମିତି ସେଠାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ କାମ ସାରିଦେବେ । ଲୋକମାନେ କହନ୍ତି - “ଭଗବାନ୍ ! ତୁମେ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ, ତୁମେ ଜ୍ଞାନର ଭଣ୍ଡାର ।” ସମ୍ଭବତଃ ସେପରି ଲୋକମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ ଭଗବାନ୍ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ବୋଲି ଭଗବାନ ବୁଲିଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ମନେ ପକାଇବାକୁ ହେବ । ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି- “ହେ ଭଗବାନ୍ ! ତୁମେ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ !” ମୋତେ ନିଜକୁ ମନେ ପକାଇବାକୁ ହେବ ଯେ ଭଗବାନ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଏବଂ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଅଂଶବିଶେଷ । ପ୍ରତିଟି ବସ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ । ଏହା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଆରାଧନା । ତାହା ନ ହେଲେ ଭଗବାନ୍ ବନ୍ଦୀ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନର କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ । ଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି- “ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ମନେ ରଖ ଯେ ମୁଁ ହେଉଛି ଆତ୍ମନ୍, ଚେତନା, ମୁଁ ସର୍ବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ।” ପ୍ରତିଟି ବସ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ । ପ୍ରତିଟି ଜୀବ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ । ଏପରି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ବିକାଶ ଘଟିଲେ କୌଣସି ଲୋକ ଅସ୍ୱାସ୍ୟତାକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବ ନାହିଁ କି ତଥାକଥିତ ଉଚ୍ଚଜାତିର ବର୍ଣ୍ଣାତା ସ୍ୱୀକାର କରିବ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ମୁହଁରେ ଲୋକ କହନ୍ତି “ଭଗବାନ୍ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ।” ପୁଣି ଅନ୍ୟ ମୁହଁରେ କହନ୍ତି- “ସେ ଅସ୍ୱାସ୍ୟ” । କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଜାତିଭେଦର ବର୍ଣ୍ଣନା ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେତିକି

ପବିତ୍ର, ଆପଣ ସେତିକି ପବିତ୍ର । ପ୍ରତିଟି ବସ୍ତୁପରି ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁଟି ମଧ୍ୟ ପବିତ୍ର । ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଏହା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଏପରି ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ନେଇ ଶରୀରର ଉପଯୋଗ କରନ୍ତୁ । ତରଙ୍ଗ ବୁଝିପାରିବ ଯେ ଏହା କେବଳ ଜଳ, ପୁଣି ତରଙ୍ଗ କେବଳ ତରଙ୍ଗ ହିସାବରେ ନୃତ୍ୟ କରିପାରିବ । ମହାସାଗର ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ସମୟରେ ଏହାର ବିଶାଳତା ଅନୁଭବ କରି ତରଙ୍ଗ ସଂକ୍ରାନ୍ତିତ ହୋଇ ରହିବ । ମହାସାଗର ଯେଉଁ ଜଳରାଶିର ସମ୍ମୁଖରେ ଗଠିତ, ତରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ସେହି ଜଳରାଶିର ଆଧାର ଜାଣି ତରଙ୍ଗର ନିଜସ୍ବ ବିସ୍ତୃତି ସୀମିତ ରହିବ । ତରଙ୍ଗର ଶକ୍ତି ଓ ଆକାର ସୀମିତ । ଜୀବର ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଅବସ୍ଥା । ଏଠି, ସେଠି ଏବଂ ସବୁଠାରେ ଚେତନା ରହିଛି । ଏହା ଜାଣି ମଧ୍ୟ ଜୀବ ସୀମାବଦ୍ଧ । ମନ ଓ ଶରୀରର ସାମର୍ଥ୍ୟ ସୀମିତ । ଈଶ୍ବର ଓ ସମଗ୍ରତା ହେଉଛି ଅସୀମ । ଜୀବ ଗୋଟିଏ ମନ ଓ କେତୋଟି ଇନ୍ଦ୍ରିୟବିଶିଷ୍ଟ ଶରୀରକୁ ନେଇ ଗଠି କରିବ । କିନ୍ତୁ ଜୀବର ଭୟ ଓ ଉଦ୍‌ବେଗ ନାହିଁ । ଜୀବ ଚମତ୍କାର ନୃତ୍ୟରେ ନୃତ୍ୟାୟିତ । ଏହା ହେଉଛି ନିତରାତ୍ମକ ନୃତ୍ୟ, ସ୍ବର୍ଗୀୟ ନୃତ୍ୟ ।

ଏହି ଚିତ୍ରକଳ୍ପଟି ଭଲ ରୂପେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ନୃତ୍ୟ ଶୀର୍ଷ ସୋପାନରେ ଥିବା ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ମୁଦ୍ରାଭଙ୍ଗାର ପ୍ରଭାବରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଚିତ୍ରକଳ୍ପ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । କେତେବେଳେ ଦୁଇଟି ହରିଣ ପରସ୍ପର ସହିତ ଭାବବିନିମୟ କରିବାର ଦେଖାଯାଉଥିବା ସ୍ଥଳେ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ସତରଞ୍ଜରତ ମସ୍ୟାର ଛବି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ନୃତ୍ୟ ସମୟରେ ହାତ ଗୋଟିଏ ଦିଗକୁ ଗତି କରିବା ସ୍ଥଳେ ଗୋଡ଼ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ଢଳିଯାଏ । ନୃତ୍ୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ସହିତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସଂଯୋଗ କରି ନଥାନ୍ତି । ତଥାପି ସେ ଅନ୍ୟ ମନରେ ବହୁ ଧରଣର ଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି । ନୃତ୍ୟଟି ସରିଗଲେ ସବୁପ୍ରକାର ଭାବ ଓ ଆବେଗ ନୃତ୍ୟଶିଳ୍ପୀଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବରେ ରହିଯାଏ । କଲମ ମୁନରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଅକ୍ଷରର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ତୁଳୀ ମୁନରେ ଅଗଣିତ ଚିତ୍ରର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ମଣିଷର ମୁହଁରେ ଅମାପ ଶଦ୍ଦାବଳୀର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକଟିରେ ଅସୀମର ସମ୍ଭାବନା । ଆପଣ କେତେପରିମାଣରେ ପ୍ରକାଶ କରାଇପାରନ୍ତେ, ତାହା ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ।

ଭଗବାନ୍ କହିଛନ୍ତି- “କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞଯୋଜ୍ଞାନଂ ଯଦ୍ ତଦ୍ ପ୍ରଜ୍ଞାନଂ ମତଂ ମମ ।”
 ହେ ଅର୍ଜୁନ ! ତୁମେ ମୋତେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ଜ୍ଞାନ କରିପାରିଲେ ତୁମେ ସବୁ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଛ ବୋଲି ଜାଣିବ । ଏହା ଜାଣିବା ପରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଆଉ କ’ଣ ବାକି ରହିଲା ? ଏହା ହିଁ ଜ୍ଞାନ । ହେ ଅର୍ଜୁନ ! କ୍ଷେତ୍ର କ’ଣ ? ସେ କ୍ଷେତ୍ରର ସ୍ବରୂପ କ’ଣ ଏବଂ ତାହାର

କିପରି ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ? ଏ କଥା ମୁଁ ତୁମକୁ କହିବି । ମୋର ବସ୍ତବ୍ୟଟି ଧୀରସ୍ଥିର ହୋଇ ଚିତାକର ଏବଂ ଭଲ ରୂପେ ବୁଝ ।

ନିଜକୁ କ୍ଷେତ୍ର ମନେ କରିବା ପଦ୍ଧତିରେ ସମସ୍ତେ ଅହମିକାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆମର ଯାହାସବୁ ରହିଛି, ତାହାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଆମେ ନିଜର ଆତ୍ମପରିଚୟ ଦେଇଥାଉ । ଏପରି ଆତ୍ମପରିଚିତର ସମସ୍ୟା ରହିଛି । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ଆମ ପାଖରେ ଯାହା ରହିଛି, ତାହା ସୀମିତ । ମାତ୍ର ଆମେମାନେ ସୀମିତ ନୋହୁଁ । ଆପଣମାନଙ୍କର ଯାହା ଅଛି, ତାହାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ନିଜର ପରିଚୟ ନିର୍ମାଣ କଲେ ଆପଣ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ନିଜକୁ ସୀମାବଦ୍ଧ ବିଚାର କରିବେ । ପୃଥିବୀ ବିଶ୍ୱାସ । ମାତ୍ର ନିଉଜିଲାଣ୍ଡକୁ ପୃଥିବୀ ମନେ କଲେ ପୃଥିବୀ ସୀମାବଦ୍ଧ ମନେ ହେବ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ଯେ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ, ଏହା ପାସୋର ଯିବ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀ ଦେଖିବା ହେଉଛି ବିଷୟ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବୁଝିଯିବା ହେଉଛି ମୂର୍ଖତା । ଗୋଟିଏ ବାଲିକଣା ମଧ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱକୁ ଦେଖିବା ହେଉଛି ବିଷୟ । ବାଲିକଣାରେ ପୃଥିବୀର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବୁଝିଯିବା ହେଉଛି ମୂର୍ଖତା ।

ଭଗବାନ୍ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ବା ଗୋଟିଏ ରୂପ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନ ରହି ସକଳ ବସ୍ତୁ ଓ ରୂପ ମଧ୍ୟରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ଏ କଥା ବୁଝିଗଲା ପରେ ଈଶ୍ୱର ବା ଭଗବାନ୍ ଆଉ ଦୂରରେ ରହିଲେ କି ? ଆପଣ ଓ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଭଗବାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଦୂରତ୍ୱ ନାହିଁ । ଦୂରତ୍ୱ ନଥିବାରୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ରାସ୍ତାର ପରିକଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ ଅବାଚର । ଗନ୍ତବ୍ୟସ୍ଥଳୀକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଦୂରତା ଥିଲେ ରାସ୍ତା ବା ମାର୍ଗର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଏ । ଦୂରତ୍ୱ ନଥିଲେ ମାର୍ଗ ଆସିବ କେଉଁଠାରୁ ? ଆପଣ ବିଶ୍ୱ କହିଲେ ବିଶ୍ୱର ସମୁଦାୟ ଆୟତନଟିକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ପୃଥିବୀରେ ଆମେରିକା ରହିଛି । ପୃଥିବୀରେ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ରହିଛି, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ରହିଛି, ଭାରତ ରହିଛି, ପାକିସ୍ତାନ ରହିଛି ଏବଂ ଇଂଲଣ୍ଡ ରହିଛି । ଆମେରିକାବାସୀ କହିପାରନ୍ତି ଯେ, ଆମେରିକା ହେଉଛି ପୃଥିବୀ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଏପରି ବସ୍ତବ୍ୟ କେବଳ ଅହମିକାର ପରିଣତି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଈଶ୍ୱରକୁ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ କହିବା ସମୟରେ ଈଶ୍ୱର କୃଷ୍ଣ, ଈଶ୍ୱର ରାମ, ଈଶ୍ୱର ମହେନ୍ଦ୍ର, ଈଶ୍ୱର ଯାଶୁ ଏବଂ ଈଶ୍ୱର ଆଲା ବୋଲି ସ୍ୱତଃ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଈଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ନି, ଶ୍ୱାନ, ଧୂଳି ଏବଂ ପତ୍ରପୁଷ୍ପ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ । ମାତ୍ର କେବଳ କୃଷ୍ଣ ହେଉଛନ୍ତି ଭଗବାନ୍, କେବଳ ଯାଶୁ ହେଉଛନ୍ତି ଭଗବାନ୍ କିମ୍ବା କେବଳ ମହେନ୍ଦ୍ର ହେଉଛନ୍ତି ଭଗବାନ- ଏପରି କହିବା “କେବଳ ଆମେରିକା ହେଉଛି ବିଶ୍ୱ” ବିକୃତି ସହିତ ସମାନ । ଏପରି ଭାବନାରୁ ଧର୍ମାନ୍ଧତା କହୁ ନିଏ । ଧୂଳିକଣା ମାଧ୍ୟମରେ ବିଶ୍ୱକୁ ଅନୁଭବ କରିବା

ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆମେ ବିଶ୍ୱକୁ ଧୂଳିକଣା ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ କରିଦେଉ । ଏହା ସତ ଯେ ଷ୍ଟେଲିଜଟନ୍ ହେଉଛି ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ, ଅକ୍ଲାଣ୍ଡ ହେଉଛି ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ଏବଂ ହାମିଲଟନ୍ ହେଉଛି ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ । ମାତ୍ର ଷ୍ଟେଲିଜଟନ୍ ହେଉଛି ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ- ଏ କଥା କହିଲେ ଅବାଚର ଶୁଣାଯିବ ନାହିଁ କି ? ଭଗବାନ୍ ସବୁ ରୂପ । ଭଗବାନ୍ ସବୁ ବସ୍ତୁ । ଶ୍ୱାନ, ଧୂଳିକଣା, ବୃକ୍ଷରାଜି, ଚରୁଲତା ଏବଂ ସବୁଠାରେ ଉତ୍ସରକ ଉପସ୍ଥିତି ସ୍ୱୟଂ । ଏହି ରୂପ ଏବଂ ସେହି ରୂପ-ଉତ୍ସର ସବୁ ରୂପରେ ବିଦ୍ୟମାନ । ସୁତରାଂ କେବଳ ଏହି ରୂପରେ ଉତ୍ସର ଅଛନ୍ତି- ଏହା କହିବା ଭ୍ରମାତ୍ମକ । ସୃଷ୍ଟି ଉତ୍ସର ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପୃଥକୀକୁ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡିତ କରେ ନାହିଁ । ବରଂ ସମଗ୍ରତାର ବନ୍ଧନରେ ଯୋଡ଼ିଯାଏ । ଭଗବାନ୍‌କୁ ଗୋଟିଏ ରୂପ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ରଖୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବିଶ୍ୱକୁ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡିତ, ଭାଗ ଭାଗ କରିଥାନ୍ତି ।

ଆପଣମାନେ ଏହି ଉଦାହରଣଟି ଠିକ୍ ରୂପେ ବୁଝିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଅନୁଭବ ମଧ୍ୟ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ପୃଥକୀକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ କହିଲେ ଆପଣମାନେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ନଇଁପଡ଼ି ରୁମିତକକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବେ । ଆପଣମାନେ କୁଲିଯିବେ ଯେ ଆପଣମାନଙ୍କ ଶରୀର ମଧ୍ୟ ପୃଥକୀର ଏକ ଅଂଶବିଶେଷ ଏବଂ ଶରୀରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ଆପଣ ପୃଥକୀକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଛନ୍ତି । ଆମମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଏତେ ସୀମିତ ଯେ ଆମେ ନିଜର ଶରୀରକୁ ପୃଥକୀଠାରୁ ଭିନ୍ନ କରି ଦେଖୁ । ଚନ୍ଦ୍ର ବିମ୍ବା ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହରୁ ପୃଥକୀକୁ ଦେଖୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପୃଥକୀକୁ ସ୍ପର୍ଶାତ୍ମକ, ଦୈର୍ଘ୍ୟ ବିହୀନ କେବଳ ଏକ ସବୁଜ ବସ୍ତୁ ରୂପେ ଦେଖିପାରିବେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ପୃଥକୀ ଗ୍ରହର ଅଧିବାସୀ । ଆପଣମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ବୁଝାଇଲେ ଆପଣମାନେ କେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶବିଶେଷକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ କି ? ଆପଣ ଯେ କୌଣସି ଅଂଶକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବେ, ତାହା ବିଶ୍ୱର ଅଂଶବିଶେଷ । ଏପରିକି ଆପଣଙ୍କୁ କୌଣସି ଅଂଶ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଜେ ବିଶ୍ୱର ଅଂଶବିଶେଷ ହେଉଥିବାରୁ ଆପଣ ଏହାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ରହିଛନ୍ତି । ସେହି ବିଶ୍ୱଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଚନ୍ଦ୍ରର ଯେକୌଣସି ଅଂଶରେ ଆପଣ ଅବତରଣ କଲେ ଆପଣ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆପଣ ପୃଥକୀର ଯେକୌଣସି ଅଂଶରେ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ପୃଥକୀକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛନ୍ତି । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ଯେ, ଆମେ ପୃଥକୀକୁ ଭାଗ ଭାଗ କରିଛୁ । ଆମେ କହୁ, ଆମେ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଛୁ । ଆମେ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ ପହଞ୍ଚିଛୁ । ମୁଁ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଦେଖିଛି, କିନ୍ତୁ ଭାରତ ଦେଖିନାହିଁ । ମୁଁ ଭାରତ ଦେଖିଛି ମାତ୍ର ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଦେଖି ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିଲେ ଆମେ ପୃଥକୀର ରହିଥିବାରୁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପୃଥକୀର ଅଂଶବିଶେଷକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିଛୁ । ପତାଶବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ପାକିସ୍ତାନ, ବାଂଲାଦେଶ, ବର୍ମା ଓ ଶ୍ରୀଲଙ୍କା ଭାରତର

ଅଂଶବିଶେଷ ଥିଲା । ଆଜି ଆପଣ ଭାରତରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ କହିପାରନ୍ତି ଯେ, ଆପଣ ଭାରତ ଦେଖିଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ପାକିସ୍ତାନ ଦେଖିନାହାନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତ, ପାକିସ୍ତାନ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିବାରୁ ଆପଣ ଏକଥା କହୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପଚାଶବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଆପଣ ‘ଭାରତ ଦେଖିଛନ୍ତି’ କହିବାର ଅର୍ଥ ଆପଣ ପାକିସ୍ତାନ, ବର୍ମା ଏବଂ ଶ୍ରୀଲଙ୍କା ଦେଖିସାରିଛନ୍ତି ବୋଲି ବୁଝାପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ନାମସବୁ କିପରି ବିଭିନ୍ନତା ସୃଷ୍ଟିକରେ, ତାହା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତୁ । ବିଶ୍ୱ ଅବିଭକ୍ତ । ସୁତରାଂ ବିଶ୍ୱକୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କରିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ସୌରମଣ୍ଡଳ, ବିଶ୍ୱଜଗତ ଏବଂ ସୃଷ୍ଟିକୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କରିବା ପାଇଁ ମୋର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏ କଥା ପୂର୍ବରୁ କହିଛି । ଭଗବାନଙ୍କ ରୂପରୁ ମୁଁ ପୃଥକୀକୃତ ନୁହେଁ ।

ସୁତରାଂ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ପୃଥିବୀ ଏବଂ ପୃଥକ୍ ଭାବରେ ଅପଣଙ୍କର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନାମ ରହିଛି । ଆପଣ ସୌରଜଗତ, ବିଶ୍ୱଜଗତ, ମହାଜଗତ ଏବଂ ସମଗ୍ରତାର ଅଂଶବିଶେଷ । ସମଗ୍ରତାର ପରିସର ବାହାରେ କେହି ଅଛନ୍ତି କି ? ବହୁଗଣ, ଏହି ସମଗ୍ରତା ଓ ଅଖଣ୍ଡତାକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେବ । ସେହି ସମଗ୍ରତା ଓ ଅଖଣ୍ଡତାକୁ ଈଶ୍ୱର ବା ଭଗବାନ୍ ନାମ ଦିଆଯାଇପାରେ । ସବୁ ଜିନିଷ ଏହି ଅଖଣ୍ଡତାର ଅଂଶବିଶେଷ । ଏହି ସମଗ୍ରତାର ବାହାରେ କିଛି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଲୋକକୁ ଚିହ୍ନିବା ପାଇଁ ତାହାର ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠି ଚିହ୍ନି ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ଅବିକଳ ସେହିଭଳି ଲୋକଟିକୁ ତିଆରି କରାଯାଇ ପାରେ କିମ୍ବା ଗବେଷଣାଗାରରେ କ୍ଲୋନିଂ କରାଯାଇପାରେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ୱର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗୁଠି ଚିହ୍ନ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ୱଜଗତର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । କେହି ବାହାରେ ନାହାନ୍ତି । ଦେଶ, ମହାଦେଶ, ଗ୍ରହ, ନକ୍ଷତ୍ରର ପୃଥକୀକରଣ ଏକ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ପ୍ରକୃତରେ ଏପରି ବିଖଣ୍ଡନର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସବୁ କେବଳ ଏକ ନାମହୀନ ବିସ୍ତାର ।

ପଞ୍ଚମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ବସ୍ତୁର ଅନ୍ତରାଳରେ ଯେଉଁ ପ୍ରକୃତ ପରିଚିତି ନିହିତ, ତାହାକୁ ବାହାରୁ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ତାପିଦେବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମେ କ୍ଷୁଦ୍ରରମ ପରିଚିତି ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରୁଛୁ । ସମଗ୍ରତାକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ‘ଏହି ସ୍ଥାନ’ର ଭାବକୁ ବିସ୍ତୃତ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହି ବିସ୍ତାରଣ ମହାଜଗତର ଧୂଳିକଣା ଓ ବସ୍ତୁରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ଏ ବିସ୍ତୃତି ମନୋରାଜ୍ୟରେ ଘଟିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଧୂଳିକଣା ଯେ ବିଶ୍ୱଠାରୁ ଭିନ୍ନ, ଏ କଥା ଧୂଳିକଣା ଭାବି ନ ଥାଏ । ଜଳକଣାଟି ମହାସାଗରଠାରୁ ଭିନ୍ନ, ଏ କଥା ଜଳକଣା ଭାବି ନଥାଏ । ସୃଷ୍ଟିଠାରୁ ବସ୍ତୁ ଭିନ୍ନ, ଏ ଧାରଣା ବସ୍ତୁର ନଥାଏ । ଆପଣ ଚାହିଁଲେ ସୃଷ୍ଟିକୁ ଭଗବାନ ଆଖ୍ୟା ଦେଇପାରନ୍ତି । କେବଳ ମଣିଷର ପୃଥକ୍ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବା ପୃଥକ୍ ପରିଚିତି ଥିବାରୁ ତାକୁ ଅଲଗା ରଖିବାକୁ ହେବ । ମଣିଷର ଏହି ପରିଚିତି ‘ଇଦମ୍’ ବା ଶରୀର ସହିତ ଜଡ଼ିତ । ବିସ୍ତାରଣ କିପରି ସମ୍ଭବ, ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଆପଣ ଛୁଆକୁ ତୁମ୍ଭଜନ୍ମ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଛୁଆ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ତୃତୀୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଯୋଗକରୁଛନ୍ତି । ପୂର୍ବରୁ ଛୁଆ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ଆପଣ ଏହି ସ୍ଥାନକୁ (ଅକ୍ଲାଇ) ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ଏକ ମାନ୍ୟତା ଦେବା ସମୟରେ ଅଧିକା କିଛି କରୁନାହାନ୍ତି । ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଲାଇ ହେଉଛି ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ । କେବଳ ଆପଣ ଏହାକୁ ତୃତୀୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ପୃଥିବୀକୁ ବିଶ୍ୱଜଗତ ଦେଖିବା ସମୟରେ ଆପଣ ତୁଆ କିଛି ଯୋଗ କରୁନାହାନ୍ତି । ପୃଥିବୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣଙ୍କର ଭାବଧାରାର ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ଘଟୁଛି । ‘ଆପଣଙ୍କ’ ମନର ବିସ୍ତାରଣ କରୁଛି । ଆପଣଙ୍କର ବିସ୍ତାରଣ ଘଟୁଛି । ଏହି ବିସ୍ତାରଣରେ ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ଥିତି ନାହିଁ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରର କେବଳ ଶକ୍ତିର ବା ଭଗବାନ ବା ସମଗ୍ରତା ରହିଛି ।

ଏପରି ବିସ୍ତାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଗୌତିକ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଧୂଳିକଣାରେ ଆପଣ କ’ଣ ଦେଖିପାରନ୍ତି, ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ କହିପାରିଛି । ଆପଣ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ସତ୍ତା ଦେଖିପାରନ୍ତି । ଆପଣ ଜଳବୁହା ମଧ୍ୟରେ ମହାସାଗରର ଅସ୍ଥିତ ଦେଖିପାରନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆପଣ ଅନନ୍ତ ଦେଖିପାରନ୍ତି । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବଜୋଷ ମଧ୍ୟରେ ପୂରା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ଦେଖିପାରନ୍ତି । ନିଜକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଏହି ବିସ୍ତୃତି ଓ ବିରାଟତ୍ୱର ଭାଷା ବେଶ୍ ସହାୟକ ।

ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁର ଗୋଟିଏ ନାମ ଦେବାପାଇଁ ଆମର ମନ ଅଭ୍ୟସ୍ତ । ‘ପୁଲ’ର ନାମଟି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ ଦିଆଯାଏ । ସେହିପରି ‘ଘର’ ଓ ‘ସୁବର୍ଣ୍ଣ’ର ନାମ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ ଦିଆଯାଏ । ସୁତରାଂ ଈଶ୍ବର କହିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଈଶ୍ବର ଶବ୍ଦଟା ଆଗେ ଗୋଟିଏ ରୂପ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ରଖୁ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ବିଶ୍ବ ଶବ୍ଦଟିର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଅନୁଚିତ ହେବା ଭଳି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପ ପାଇଁ ଈଶ୍ବର ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ବିଶ୍ବର ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ବିଶ୍ବ ଶବ୍ଦଟି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବା ଭଳି ସକଳ ରୂପ ପାଇଁ ଈଶ୍ବର ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ । ‘ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ’ ଶବ୍ଦଟି କୁହାଯାଇ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ନାମକୁ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଉଛି । ସେହିପରି ‘ଭାରତ’ ଶବ୍ଦଟିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେଶ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ପୃଥିବୀ ଶବ୍ଦଟିର ପ୍ରୟୋଗ ଭିନ୍ନ ଧରଣର । ସବୁ ଦେଶ ଓ ସବୁ ମହାଦେଶ ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିନିଷ ପ୍ରଥମେ ପୃଥିବୀ ଏବଂ ପରେ ଭାରତବର୍ଷ । ପ୍ରଥମେ ପୃଥିବୀ, ତାପରେ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ । ମୁଁ ଭାବେ ଯେ ଏ ମୌଳିକ କଥା ଆମେ ଭୁଲିଯାଉଛୁ । ସମସ୍ତ ବିଶ୍ବର ସଂହତି ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶର ଜାତୀୟ ପତାକାରେ ପୃଥିବୀର ସଂକେତ ସୂଚିତ ହେବା ଉଚିତ । ଆପଣ ପ୍ରଥମେ ପୃଥିବୀର ଅଧିବାସୀ । ପରେ କୌଣସି ଦେଶର ନାଗରିକ । ଆପଣ ପୃଥିବୀ କହିଲେ ଏହାର ପରିସୀମା ବାହାରେ କେହି ରହୁନାହାନ୍ତି । ପୃଥିବୀ ସବୁପ୍ରକାର ରୂପର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ବ କରୁଛି । ଏହା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଉପକ୍ରମ କରିବା ଅବଶ୍ୟକ । ଅବଶ୍ୟ ଆମର ପାରସ୍ପରିକ ଭାବ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନର ସୁବିଧା ପାଇଁ ଆମେ ବିଭାଜନର ରେଖା ଟାଣୁ । କୌଣସି ବସ୍ତୁଟିର ନାମ ପଚାରିଲେ ଜିମ୍ବା ଆପଣଙ୍କର ନାମ ପଚାରିଲେ, ଆପଣ ପୃଥିବୀ କହିଲେ ଅସୁବିଧା ଉପୁଜିବ । ସେହିପରି ଆପଣ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛନ୍ତି, ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଆପଣ ପୃଥିବୀ କହିଲେ ଅସୁବିଧା ଉପୁଜିବ । ବସ୍ତୁତଃ ସବୁ ସ୍ଥାନ ପୃଥିବୀ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କର ଉତ୍ତର କୁଲ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଏପରି ଉତ୍ତର ଯୋଗାଯୋଗରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବ । ସୁତରାଂ ଯୋଗାଯୋଗର ସୁବିଧା ପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀର ଅଂଶ ବିଶେଷକୁ ଭାଗ ଭାଗ କରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଦେଉଛୁ ।

ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଠିକଣା ଲେଖିବା ସମୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧରଣର କ୍ରମାନ୍ୱୟତା ରକ୍ଷା କରାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଆମେ ପ୍ରଥମେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ନାମ ଲେଖୁ । ତାପରେ ବ୍ୟକ୍ତି ରହୁଥିବା ସ୍ଥାନର ନାମ (ରାଷ୍ଟ୍ରର, ବସ୍ତୁର) ଲେଖୁଥାଉ । ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାସାଦରେ ରହୁଥିଲେ, କେଉଁ ମହଲାରେ ରହୁଛନ୍ତି ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରୁ । ପରେ ପରେ ସହରର ନାମ, ପ୍ରଦେଶର ନାମ ଏବଂ ଦେଶର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ । ଧରାଯାଉ ରାଷ୍ଟ୍ରର ନୟର, ସହରର ନାମ, ପ୍ରଦେଶ ନାମ ଏବଂ ଦେଶର ନାମ ସ୍ଥାନରେ ପୃଥିବୀ

ଲେଖାଗଲା । ସେପରି ଠିକଣା ଲେଖାଥିବା ଚିଠିଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବ କି ? ପ୍ରକୃତ କ୍ରମାନ୍ୱୟତା ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ସବାତଳେ ଲେଖାଦେଉଥିବା ଅଂଶଟି ପ୍ରଥମେ ଲେଖା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଧରାଯାଉ ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହରେ ବସବାସ ପାଇଁ ସୁବିଧା କରାଗଲା । ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଧରାଯାଉ ଯେ ପୃଥିବୀର ଅଧିବାସୀଙ୍କୁ ଚିଠି ଲେଖୁଛି । ଚିଠିର ସବା ଉପର ଧାଡ଼ିରେ ଠିକଣାରେ ପ୍ରଥମେ ପୃଥିବୀ ଲେଖାଯିବା ପ୍ରୟୋଜନ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରହକୁ ବୁଲିଲେ ଚାଲିଯିବାର ଆଶଙ୍କା ଥିବାରୁ ପ୍ରଥମେ ପୃଥିବୀ ଲେଖାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରଥମେ ପୃଥିବୀ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଥିଲେ ଚିଠିଟିକୁ ପ୍ରଥମେ ପୃଥିବୀ ଦିଗରେ ପ୍ରେରଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବ । ତା’ପରେ ଦେଶର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ଲେଖାଯାଇ ପରେ ସହରର ନାମ ଆକ୍ଲାଣ୍ଡ ଏବଂ ତାପରେ ରାସ୍ତାର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିବ । ଶେଷର ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ରହିବ । ସୁତରାଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ନାମ ପୃଥିବୀ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ କାରବାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଦିଆଯାଇଛି । ବ୍ୟାବହାରିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଦିଆଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଭିନ୍ନତା ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମମାନେ ନିଜକୁ ହରାଇ ବସିଛୁ ।

ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆମେ ଚାହାଁ ହିଁ କରୁ । ଈଶ୍ୱର ପ୍ରତି ବସ୍ତୁ ଓ ପ୍ରତି ରୂପ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମଟି କେବଳ ଗୋଟିଏ ରୂପ ସହିତ ସମାନ କରିଦେଉ । ସେଇଥିପାଇଁ ଆପଣମାନେ କୁହନ୍ତି “ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଧର୍ମରେ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ମାର୍ଗର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି ।” ବହୁଗଣ ! ମୋର କୌଣସି ଦୃଢ଼ ନାହିଁ । କେଉଁଟି ଠିକ୍ ଏବଂ କେଉଁଟି ଭୁଲ୍-ଚାହା ଆପଣମାନେ ନିଜେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖୁନିଅନ୍ତୁ । ଏହା ଭୁଲ୍- ଏ କଥା କହିଲେ ଲୋକେ ମୋତେ ଧର୍ମାନ୍ଧ କହିବେ । ଭିନ୍ନ ଧର୍ମର ଭିନ୍ନ ମାର୍ଗ, ଏ କଥା କହିଲେ ସତ୍ୟର ଅବମାନନା ହେବ । ଆପଣମାନେ ନିଜେ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ଲୋକମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ହେବା ଫଳରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ଏବଂ ସଂଘର୍ଷ ଉତ୍ପନ୍ନି । ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି ଭଗବାନ୍ ଏକ ଓ ଅଭିନ୍ନ । ମାତ୍ର ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରସବୁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛି । ଫଳର ଲୋକେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କରି ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଏଇଥିପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମରେ ବିଭେଦ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ସଂଘର୍ଷ ଉତ୍ପନ୍ନି ।

ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପ ସହିତ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନାମକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଦେଇଛୁ । ଫଳର ଅନ୍ୟ ରୂପରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେବାରେ ଆମର ଅସୁବିଧା ହେଉଛି । ଆପଣ କୃଷ୍ଣ-ବିଶ୍ୱାସୀ ହେଇଥିଲେ ମୁଁ ଈଶ୍ୱର କହିବା ମାତ୍ରେ, ମୁଁ କୃଷ୍ଣଙ୍କର କଥା କହୁଛି ବୋଲି ଆପଣ

ଭାବି ବସିବେ । ଆପଣ ଶିବଙ୍କର ଉପାସକ ହେଉଥିଲେ ମୁଁ ଇଶ୍ବର କହିବା ମାତ୍ରେ ଆପଣ ଶିବଙ୍କର କଥା ମୁଁ କହୁଛି ବୋଲି ବିଚାର କରିବେ । ଆପଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ ଯାଶୁଙ୍କର କଥା ଭାବିବେ । ଆପଣ ସୁନ୍ଦୀ ହୋଇଥିଲେ ସେହିପରି କିଛି ଭାବି ବସିବେ । ବୌଦ୍ଧମାନେ ଇଶ୍ବରକୁ ବିଶ୍ବାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ବୌଦ୍ଧମାନେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ କଥା ଭାବିବେ । ଜୈନଧର୍ମର ଲୋକେ ଅନୁରୂପ ଚିନ୍ତା ମନକୁ ଆଣିବେ । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ସବୁ ଧର୍ମରେ ସମାନ କଥା କୁହାଯାଇଛି ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି । ଆମେ ନିଜ ପାଖରେ ଛଳନା କରୁଛୁ । ଆମେ ଛଳନାହୀନ ହେବା ଉଚିତ । ପ୍ରକୃତରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ କଥା କହୁନାହାନ୍ତି । ଅନେକ ଧର୍ମନେତାମାନେ ଇଶ୍ବରଙ୍କ ବିଷୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ଦେଇ ନ ପାରି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । କେବଳ ଧର୍ମସମ୍ପ୍ରଦାୟର ମତବାଦକୁ ଆଧାର କରି ଆପଣ ଇଶ୍ବର ବିଶ୍ବାସ କରୁଥିଲେ, ଆପଣ ନିଜର କ୍ଷତି କରୁଛନ୍ତି ।

ଆପଣ କୌଣସି ଧାର୍ମିକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ମତବାଦ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, ଏହା ଠିକ୍ କଥା ନୁହେଁ । ଅବଶ୍ୟ ଧର୍ମନେତାମାନେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ବାସ ରଖିବା ପାଇଁ ପରମର୍ଶ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ବିଶ୍ବାସ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନ ନ ପଚାରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । ଆପଣ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ଘୋଷିତ କରାଯାଏ । ସେମାନଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ କହିବାର ଅଧିକାର ଆମର ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ମାନବ ଜାତିର ହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏ ପରମ୍ପରା ଭାଙ୍ଗିବା ଉଚିତ । ଆପଣ ପ୍ରତିଟି ପଦକ୍ଷେପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାନ୍ତୁ, ଆପଣ ପ୍ରଥମେ ସତ୍ୟର ଅନୁଭବ ପାଇଥିବା ଶିକ୍ଷକର ଦ୍ୱାରା ହୁଅନ୍ତୁ ଏବଂ ତାହାପରେ ତାଙ୍କୁ ସେବା କରନ୍ତୁ ଓ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରନ୍ତୁ । ଆପଣ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଉଚିତ । ଆପଣ ନିଜେ ସତ୍ୟର ଅନୁଭବ ପାଇବା ବିଧେୟ ।

ଆମେମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଏକ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଧର୍ମ ବିଶ୍ବାସ ନେଇ ଜୀବନଯାପନ କରୁଛୁ । ଧର୍ମଗୁରୁମାନଙ୍କର ମତଗୁଡ଼ିକୁ ବିନା ଦ୍ୱିଧାରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଉଛୁ । ଏହା ସମାସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ପ୍ରତିଟି ଜ୍ଞାନକୁ ବାସ୍ତବିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ଧର୍ମ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପ୍ରଶ୍ନ ପ୍ରଚାରି ଏବଂ ଅନୁଶୀଳନ କରି ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଏପରି ନ କଲେ ଆମର ମନ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଶ୍ବାସ ପ୍ରତି ଏପରି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯିବ ଯେ ଅନ୍ୟ କିଛି ଶୁଣିବା ଏବଂ ବିଚାର କରିବା କଷ୍ଟକର ହେଇପଡ଼ିବ ।

ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି

ଧରାଯାଇ ମୁଁ ଏ ଦେଖୁଛୁ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଆସିଛି ଏବଂ ଆପଣମାନେ ମୋତେ ନଗରର କେତେକ ପାର୍ସକୁ ବୁଲାଇନେଲେ । ମୁଁ ଫେରିଲା ପରେ ଲୋକେ ପଚାରିବେ । “ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ କିପରି ଲାଗିଲା ?” ମୁଁ ଦେଖୁଥିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଆଧାର କରି ବର୍ଣ୍ଣନାଟିଏ ଦେବି । ମୁଁ କହିବି- “ମୋତେ ସେପରି କିଛି ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।” ଏପରି ନୈରାଶ୍ୟଜନକ ଉତ୍ତର ଦେବାରେ ମୋର କିଛି ବୁଲ୍ ନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ଆପଣମାନେ ପାର୍ସ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ମୋତେ ଦେଖାଇ ନାହାଁନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ମୋ ମନ୍ତବ୍ୟର ବିରୋଧ କରି କହିପାରନ୍ତି- “ବାଃ ବାଃ ! ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର କୁଳଦୁଲାଣ୍ଡ ରହିଛି, ମାଉଣ୍ଟ କୁକ୍ ରହିଛି, ଚମ୍ପକାର ହ୍ରଦ ଓ ସବୁଜିମାର ଅପୂର୍ବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଏହା ଭରପୂର ।” ମୁଁ ଏ ସବୁ ଦେଖି ନ ଥିବାରୁ ଏପରି ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣି ବିସ୍ମିତ ହେବି । ମୁଁ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଉଛି, ତାହା ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ଅଂଶ ବିଶେଷ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଉଛନ୍ତି, ତାହା ମଧ୍ୟ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ସାମାନ୍ୟ ଅଂଶ । କେହି ମାଉଣ୍ଟ କୁକ୍ ଦେଖୁଛନ୍ତି, କେହି ଏ ସ୍ଥାନ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଏ ସବୁ ସ୍ଥାନ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ଅଂଶ ବିଶେଷ । ମାତ୍ର ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ଏ ସବୁ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ନୁହେଁ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ଦେଖୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର କିଛି ଅଂଶ ଅଦେଖା ରହିଥିବ ।

କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଥରେ ଚାରିଜଣ ଦୃଷ୍ଟିହୀନ ଲୋକ ହାତୀର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ହାତୀର ଦେହ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଜଣେ କହିଲା ଯେ ହାତୀ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ନିରାଚ କାଢ଼ । ଅନ୍ୟ ଜଣେ କହିଲା - ହାତୀ ହେଉଛି ଏକ ଗ୍ରନ୍ଥ । ସେ ଲୋକଟି ହାତୀର ଗୋଟିକୁ ଘର୍ଷକରି ଏ କଥା କହିଥିଲା । ତୃତୀୟ ଲୋକଟି ହାତୀର ଲାଞ୍ଜ ଛୁଇଁ କହିଲା ଯେ ହାତୀ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତ ଦଉଡ଼ି । ଚତୁର୍ଥ ଲୋକଟି କହିଲା- ନାଃ ନାଃ, ହାତୀ ଏପରି ନୁହେଁ । ହାତୀ ହେଉଛି ଝରକା ସଦୃଶ । ସେ ଲୋକଟି ହାତୀର କାନ ଛୁଇଁ ଥିବାରୁ ଏପରି କହିଲା । ଚାରିଜଣକ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଠିକ୍ କଥା କହି ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଯେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୁଲ୍ କଥା କହୁଥିଲେ, ଏହା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଥିଲା । କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ପୂରାପୂରି ଭ୍ରମାତ୍ମକ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଚିରନ୍ତନ ଓ ଅନାପେକ୍ଷିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟସବୁ ଦୃଷ୍ଟି ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଆପଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି, ଆପଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସଧାରା ଭୁଲ୍ । ଅନ୍ୟକୁ ଏ କଥା କହିଲେ ଯେ ରାଗିଯିବେ । ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର

ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ହାତୀ ହେଉଛି କାଢ଼, ହାତୀ ବି ସ୍ତମ୍ଭ ଏବଂ ହାତୀ ରଜ୍ଜୁ ମଧ୍ୟ । ମାତ୍ର ରଜ୍ଜୁକୁ ହାତୀ କହିବା, ବି ସ୍ତମ୍ଭକୁ ହାତୀ କହିବା ସମୟରେ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ହିଁ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ସୁତରାଂ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆବଶ୍ୟକ । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲୋକ ପ୍ରକୃତ ବାସ୍ତବତାକୁ ଉପଲବ୍ଧ୍ୟ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସୃଷ୍ଟିର ସ୍ୱରୂପ ଏବଂ ଉତ୍ପତ୍ତିର ବା ଉତ୍ପତ୍ତିର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ ବୁଝିବା ପ୍ରୟୋଜନ । ଏପରି ଉପଲବ୍ଧ୍ୟ ଆସିଲେ ଆପଣ ଯେ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗା ପ୍ରତି ଉଦାର ମନୋବୃତ୍ତି ଦର୍ଶାଇବେ ।

ଆପଣଙ୍କର ବୟସ ବଢ଼ିଲେ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭବ (Perception) ପିଲାଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଣଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ପିଲାଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଣ ଛାଡ଼ିବାରେ ଆପଣଙ୍କର ଅସୁବିଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ପିଲାଳ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରତି ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବାରେ ଅସୁବିଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ଆପଣ ଅନ୍ୟର ବିଶ୍ୱାସକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବା ସମୟରେ କହିପାରନ୍ତି “ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି, ମାତ୍ର ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ ଏ ଏକ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗା ।”

ଅନେକ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଧର୍ମସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ବାସ୍ତବତାର ଏକ ବିଖଣ୍ଡିତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗାର ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଯାଏ । ମାତ୍ର ସେମାନେ ଦାବି କରନ୍ତି ଯେ ଏ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ତିରଚ୍ଚନ । କେହି କେହି କହନ୍ତି, “ବାଃ ବାଃ, ସ୍ୱାମୀଜି, ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ କେବଳ ପାର୍ବ ଏବଂ ଯାହିତାହି ହୃଦୟକୁ ନେଇ ଗଠିତ ହୋଇନାହିଁ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡରେ ଅନେକ ମନୋଜ୍ଞ ସବୁଜିମା ଓ ଦ୍ୱାପସମୂହ ରହିଛି ।” ଧାରାଯାଉ ମୁଁ ଏ କଥାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ନାହିଁ । ବିଚରା ସେ ଲୋକଟି କ’ଣ କରିବ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ କହୁଛି ଉତ୍ତର ସର୍ବଦାପୀ । ସେ ପ୍ରତିଟି ବସ୍ତୁରେ ବିରାଜିତ । କିନ୍ତୁ ଧାରାଯାଉ ଆପଣ ମୋ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ ନକରି କହିଲେ ଯେ କେବଳ ବୃକ୍ଷ ହିଁ ଉତ୍ପତ୍ତିର । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ବା କରେ କ’ଣ ? ଆପଣ ନିଜର ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ନେଇ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଲେ ମୁଁ କ’ଣ ବା କରିପାରିବି ? କିଏ କହିବ ବିଶ୍ୱ ହେଉଛି ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ । ଅନ୍ୟ କେହି କହିବେ ବିଶ୍ୱ ହେଉଛି ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ । ଅନ୍ୟ କେହି କହିବେ ବିଶ୍ୱ ହେଉଛି ଇଂଲଣ୍ଡ । ପ୍ରକୃତରେ ବିଶ୍ୱ ସବୁଠାରେ ଅଛି । ପୁଣି ଅନ୍ୟ କେହି ‘ବିଶ୍ୱ ହେଉଛି ଆମେରିକା’ କହିଲେ ଆପଣ କରିବେ କ’ଣ ? ରାଜନୈତିକ ମତାନ୍ତର ପରି ଧର୍ମଗତ ମତାନ୍ତର ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଦୃଷ୍ଟିର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ବଢ଼ି ଦେଇ ସାମଗ୍ରିକତାର ଏକ ବିଖଣ୍ଡିତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗା ଆବୋରି ନେଉଛନ୍ତି ।

ଆମେ ଯେଉଁ ‘ସତ୍ୟ’ର କଥା କହୁଛୁ, ତାହା ଭାରତୀୟ କୁହେଁ । ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଏ ସତ୍ୟକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରିବ । କଳ ୧୦୦ ଡିଗ୍ରୀ ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ଼ରେ ଫୁଟେ ବୋଲି ଜଣେ ବ୍ରିଟିଶ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ତତ୍ତ୍ୱ ବା ସତ୍ୟକୁ ବ୍ରିଟିଶ ସତ୍ୟ କୁହାଯିବ

କି ? ସେହିପରି ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକର ଉପସ୍ଥିତିରେ ସବୁଜପତ୍ର ସବୁ ଆଲୋକ ସଂଶ୍ଳେଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକରନ୍ତି । ଏହା ନିଉକ୍ଲିଓଲାଷ୍ଟର ଜଣେ ଅଧିବାସୀ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ନିଉକ୍ଲିଓଲାଷ୍ଟ ସତ୍ୟ କୁହାଯିବ କି ? ଆମେମାନେ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିସାରିଛୁ । ଏହା ସାର୍ବଜନୀନ ସତ୍ୟ । ବିଜ୍ଞାନ ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରାତ୍ମକାର ସୀମା ପାର ହୋଇଯାଇଛି । ବ୍ରିଟିଶ ମାଧ୍ୟାବର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତି ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ଜାପାନୀ ସୂଚନା ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ନିଉକ୍ଲିଓଲାଷ୍ଟ ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ କିଛି ନାହିଁ । ସେହିପରି ଭାରତୀୟ ସତ୍ୟ କୁହାଯିବ କିପରି ? ଆପଣ କେଉଁ ଯୁକ୍ତିରେ କହିପାରିବେ ଯେ ଏ ହେଉଛି ଅମୃତ ଧର୍ମର ସତ୍ୟ ଏବଂ ସେ ହେଉଛି ସମୃଦ୍ଧ ଧର୍ମର ସତ୍ୟ ? ଯାହା ସତ୍ୟ, ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସତ୍ୟ । ଆପଣ କହିପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ ଆମେରିକା ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଜଳ ୧୦୦ ଡିଗ୍ରୀ ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡରେ ପ୍ରତିଥାଏ ଏବଂ ନିଉକ୍ଲିଓଲାଷ୍ଟରେ ଜଳ ୧୦ ଡିଗ୍ରୀ ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡରେ ପ୍ରତି । ପ୍ରତି ସ୍ଥାନରେ ଏବଂ ପ୍ରତିଦେଶରେ ଆବିଷ୍କୃତ ତତ୍ତ୍ୱଟି ଏକ ଓ ଅଭିନ । ସୁତରାଂ ଜ୍ଞାନକୁ ଭାରତୀୟ ‘ସତ୍ୟ’ କୁହାଯିବ ନାହିଁ । କୌଣସି କୌଣସି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅନମନୀୟ ସୀମାରୋଧୀ ଗଣିତ ନୁହେଁ । ମିଶ୍ରିବାକୁ ହେଲେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କ ସହିତ ସାମିଲ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟ । ଆମେ ନିଉକ୍ଲିଓଲାଷ୍ଟ ଅଧିବାସୀ କିମ୍ବା ଆମେରିକା ଅଧିବାସୀ କିମ୍ବା ଭାରତୀୟ ନୋହୁଁ । ସମସ୍ତେ ଏ ଭାବଧାରାର ଉତ୍କର୍ଷ ଅନୁଭବ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସତ୍ୟ ସରିବ ପାଇଁ ସତ୍ୟ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଉକ୍ଲିଓଲାଷ୍ଟରୁ ଆମେରିକା ଯିବା ପାଇଁ ବିମାନରେ ୧୬ ଘଣ୍ଟା ଲାଗୁଛି । ଲୁଡିନିୟରମାନେ ଏହି ସମୟକୁ ଚାରିଘଣ୍ଟାକୁ କମାଇବାଲାଗି ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି । ଏ ସବୁ ବିକାଶ ମାଧ୍ୟମରେ ପୃଥିବୀ ଧାରେ ଧାରେ ଛୋଟ ହୋଇଯାଇଛି । ଆମେରିକା ବିଶ୍ୱ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରାଗଲା ଏବଂ ଏହା ପଛରେ ଅଜସ୍ର କୋଟି ଡଲାର କ୍ଷୟକ୍ଷତି ଘଟିଲା । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର କ୍ଷୟକ୍ଷତି ଘଟୁଥିବା ସମୟରେ ଆପଣ ଅକ୍ଷତ ରହିପାରିବେ ନାହିଁ । ସମୟ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରାମର ଗୋଟିଏ ପରିବାର ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ଭୋଗିଲେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରାମଟି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ପରିସ୍ଥିତି ଏହି ଧରଣର ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟିହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କଷ୍ଟ ପାଇଲେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରିବ । ଏ ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ଆପଣ ଭାରତୀୟ ସତ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତେ ବିଶ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେବା ଉଚିତ । ବିଶ୍ୱ ଜାଗତିକ ରାଜନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଓ ବିଶ୍ୱ ଜାଗତିକ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ପରି ଆମର ବିଶ୍ୱଜାଗତିକ ଧାର୍ମିକ ଚେତନା ଜାଗ୍ରତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶ୍ୱଜାଗତିକ ସତ୍ୟର ଅନୁଭବ ପାଇବା ପ୍ରୟୋଜନ । ଏକ ସାମିତି ପରିଚିତି ନେଇ ଜୀବନଯାପନ କରିବାର

କିଛି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ମୁଁ ହିନ୍ଦୁ, ମୁଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ, ମୁଁ ମୁସଲମାନ- ଏହା ପରିବର୍ତ୍ତେ ମୁଁ ‘ସତ୍ୟ’ ବୋଲି ନିଜକୁ ପରିଚୟ ଦେବି । ଶହେ ବର୍ଷ ହେଉ ବା ହଜାର ବର୍ଷ ହେଉ, ଏହା ଘଟିବ ହିଁ ଘଟିବ । ସମସ୍ତେ ଏକ ପ୍ରକାର ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିବେ- ‘ମୁଁ ହିଁ ସତ୍ୟ’ ।

କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞର ଜ୍ଞାନ ହିଁ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ

ଜଣେ ଲୋକ ରତ୍ନ କିଣିବାକୁ ଦୋକାନକୁ ଗଲା । ଦୋକାନୀ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରତ୍ନ ଦେଖାଇଥିଲେ । ବଡ଼ ଆକାରର ରତ୍ନର ମୂଲ୍ୟ ପଚାଶ ଡଲାର ଏବଂ ଛୋଟ ଆକାରର ରତ୍ନର ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇଶହ ଡଲାର ବୋଲି କହିଲେ । ଛୋଟ ଆକାରର ରତ୍ନସବୁର ମୂଲ୍ୟ ବଡ଼ ଆକାରର ରତ୍ନ ତୁଳନାରେ କିପରି ଅଧିକ ହେଉଛି, ଏହା ଭାବି ଲୋକଟି ବିସ୍ମିତ ହେଲା । ଲୋକଟି ଅନ୍ୟ ଦୋକାନକୁ ଗଲା ଏବଂ ସେଠାରେ ପଚାଶ ଡଲାରରୁ କମ୍ ମୂଲ୍ୟରେ ବିକ୍ରି ହେଉଥିବା ରତ୍ନ ଦେଖିଲା । ଲୋକଟି ପୂର୍ବ ଦୋକାନକୁ ଫେରିଆସି ଦୋକାନୀକୁ କହିଲା- ‘ଆପଣ ମୋତେ ବୋକା ଭାବିଛନ୍ତି ବୋଧହୁଏ । ଛୋଟ ଛୋଟ ରତ୍ନ ପାଇଁ ଆପଣ ଦୁଇଶହ ଡଲାର ଦାମ୍ ରଖିଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଏପରିକି ବଡ଼ ଆକାରର ରତ୍ନ ସବୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଦୋକାନରେ ଶସ୍ତାରେ ମିଳୁଛି ।’ ଦୋକାନୀ କହିଲେ- ‘ଆପଣ ରତ୍ନ ଚିହ୍ନିବାର କୌଶଳ ଶିଖିବେ କି ?’ ଲୋକଟି ‘ହିଁ’ କରିବାରୁ ଦୋକାନୀଜଣକ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏକାକ ତାଙ୍କୁ ରତ୍ନ ଚିହ୍ନିବାର କିଛି କୌଶଳ ଶିଖାଇଲେ । କୃତ୍ରିମ ରତ୍ନଠାରୁ ପ୍ରକୃତ ରତ୍ନ ଚିହ୍ନିବାର କୌଶଳ ଶିଖାଇଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ପ୍ରକୃତ ରତ୍ନର ମୂଲ୍ୟକଳନା କରିବାର ସମାର୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କଲେ । ସେ ବୁଝିଲେ ଯେ ପ୍ରକୃତ ରତ୍ନ ଆକାରରେ ଛୋଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଅପୂର୍ବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଶୋଭାମୟ । ଦୋକାନୀଜଣକୁ ଆଉ କିଛି କହିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର କଥା ନଥିଲା । କୃତ୍ରିମ ଓ ଠକାମୀ ରତ୍ନଠାରୁ ପ୍ରକୃତ ରତ୍ନକୁ ପୃଥକ୍ କରିବାର କୌଶଳ ସେ ହାସଲ କରିସାରିଥିଲେ । ଆପଣଙ୍କର ମନର ଝରକା ଖୋଲା ରହିବା ଉଚିତ୍ ଏବଂ ମିଳୁଥିବା ବସ୍ତୁସବୁରୁ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁଟି ଗ୍ରହଣ କରିବା ବିଧେୟ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଜର୍ମାନୀ ଡାକ୍ତର, ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଜାପାନୀ ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନକୌଶଳ, ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଏବଂ ସେହିପରି କିଛି ଆମେରିକାର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ନେଇ ଆମେ ଜୀବନଯାପନ କରୁଛୁ । ସେହିପରି ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବ- ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ କ’ଣ ? ପ୍ରକୃତରେ ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ଉପଲବ୍ଧି କରିବେ ଯେ, କୌଣସି ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଉପାଦେୟ । ମାତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ । ସଂସାର ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ସଂସାର ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ଆମକୁ ବାହ୍ୟଜଗତ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦିଏ । ମାତ୍ର ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଅଭାବରେ

ଆମେ କ'ଣ କରିବୁ ଏବଂ କ'ଣ ନକରିବୁ, ସେ ବିଷୟରେ ସ୍ଥିର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇପାରି ନଥାଉ । ଆପଣମାନେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ବୃତ୍ତିଧାରୀ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଥିବେ । ସେମାନେ ଇଞ୍ଜିନିୟର, ଡାକ୍ତର, ଚାଟାର୍ଟ ଆକାଉଣ୍ଟାଣ୍ଟ କିମ୍ବା ବଡ଼ ବ୍ୟବସାୟୀ ହୋଇପାରନ୍ତି । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବୃତ୍ତିରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସଫଳତା ହାସଲ କରିପାରି ଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ସେମାନେ ବିଫଳ । ଆପଣ ନିଜ ସଂସାରରେ ହୁଏତ ଶହେଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଚଳାଇ ପାରୁଥିବେ । ମାତ୍ର ପରିବାରରେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ସ୍ବାମୀଙ୍କ ସହିତ ଭାବଗତ ସମ୍ପର୍କ ଚଳାଇନେବାରେ ଆପଣ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇପାରନ୍ତି । ଏପରି ବିଫଳତା ଆସିଲେ ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଲା ବୋଲି ଆପଣ ଅନୁଭବ କରିବେ ।

କିଛିବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଲକ୍ଷ୍ମନର ଏକ ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ଖବରଟିଏ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଚୈତ କମ୍ପାନୀ ତା'ର ଜଣେ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ଅଫିସରଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ 'ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅଭିନନ୍ଦନ' ଦେବାକୁ ଚାହିଁଲେ । ସେ ସମୟରେ ଅଫିସର ଜଣେ ଲକ୍ଷପତି ହୋଇସାରିଥିଲେ । ତଥାପି ତିରିଶ ଲକ୍ଷ ଡଲାରରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ଏବଂ ସମୁଦ୍ର କୁଳରେ ଶୋଭା ପାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ସୁବୃକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରାସାଦ ତାଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେଲେ । ତା'ପର ଦିନ ଅଫିସରଜଣକ ସମୁଦ୍ରରେ ଆମୁହତ୍ୟା କଲେ । ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଅନ୍ୟ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଘରଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଥିବାରୁ ସେ ଅପମାନରେ ଆମୁହତ୍ୟା କଲେ । ପୃଥିବୀରେ ବସବାସ କରି ଯେତେ ପରିମାଣର ଅର୍ଥ ଠୁଳ କରିବା ସମ୍ଭବ, ସେ ସମସ୍ତ ଧନ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥିଲା । ମାତ୍ର ପାରିବାରିକ ଅଶାନ୍ତିକୁ ସେ ସହ୍ୟ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ସ୍ବାମୀ ପଳାୟନ କରିପାରନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଚାଲିଯାଇ ପାରନ୍ତି । ସନ୍ତାନ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିପାରେ । ସ୍ବାମୀଙ୍କ ଶରୀର ଟକ୍ତିଯାଇପାରେ । ବିରାଟ ବ୍ୟବସାୟ ଧୁଳିସାଢ଼ ହୋଇପାରେ । ବ୍ୟୋମଯାନ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଥିବାରୁ ଜାହାଜ କାରବାରର କୋଟିପତି ଆରିଷ୍ଟଟଲ ଲିଓନାର୍ଡ ମଧ୍ୟ ଶେଷ ନିଶ୍ବାସ ତ୍ୟାଗକଲେ । ଅଧିକ ଦିନ ବଞ୍ଚିରହିବା ସେ ପ୍ରୟୋଜନ ମନେକଲେ ନାହିଁ । ଜାକୁଲାଭନ୍ କେନେଡ଼ିଙ୍କ ଭକ୍ତି ପତ୍ନୀ ତାଙ୍କର ଥିଲେ । ତଥାପି ଏହା ତାଙ୍କର ଭାବାନ୍ତର ଆଣି ନଥିଲା । ଆପଣଙ୍କ ପୁତ୍ର ମୃତ୍ୟୁବରଣ କଲେ ଆପଣଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ରୁଷ୍ଟୁଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ଝିଅ ଚାଲିଗଲେ ଆପଣ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା 'ବ୍ୟକ୍ତି' ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣ ଅଜ୍ଞ । ତାଲତ୍ତ୍ୱ ଜ୍ଞାନର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଦିଗଟି ଗ୍ରହଣ କରିବା । କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ସମ୍ପର୍କରେ 'ଜ୍ଞାନ ହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଜ୍ଞାନ ।' ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନର ବିକାଶକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମନୁଷ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲରେ ବାସ କରୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଜ୍ଞାନ ଜୀବନରେ ବୈପ୍ଳବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଛି । ମୁଁ ଏଠାରେ ବସି ଧାର ସ୍ତରରେ କହୁଥିବା ସମୟରେ

ଆପଣମାନେ ଦୂରରେ ବସି ଶୁଣିପାରୁଛନ୍ତି । ଦୂରଦର୍ଶନ ମାଧ୍ୟମରେ କୋଟିକୋଟି ଲୋକ ଶୁଣିବା ଏବଂ ଦେଖିବା ସମ୍ଭବପର ହେଉଛି । ବୈଷୟିକ ପ୍ରଗତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ଅପୂର୍ବ ସମ୍ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ପ୍ରତି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ନିଜର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଲାଭ ସବୁ ରହିଥିଲେ ଏପରି ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ବିଜ୍ଞାନର ଜୟଯାତ୍ରା ଘଟି ନଥାନ୍ତା । ଡିଗ୍ରୀ ବର୍ଷ ତଳେ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଯେ କୌଣସି କାରଣରୁ ଦେବା ଅସବୁବ ହୋଇ ହଇଜା ଓ ବସନ୍ତ ରୋଗର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ଘଟାଇ ପାଞ୍ଚଦଶଜଣଙ୍କ ଜୀବନ ନେଇଯାଉଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଦେବାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଛେଳି ସହୁ ବଢ଼ି ଦେଉଥିଲେ । ଏହା ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଅଜ୍ଞତା । ଏପରି କୁସଂସାର ପ୍ରତି କେହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇ ନଥିଲେ, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ତାହା ଚାଲୁ ରହିଥାନ୍ତା । ସୌଭାଗ୍ୟବଶତଃ କିଛି ଲୋକ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କଲେ, ସେମାନେ ଏହାର ଔଚିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇଲେ । ସେମାନେ ସୁସ୍ଥ ଓ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକର ରକ୍ତ ପରୀକ୍ଷା କଲେ । ସେମାନେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଯେ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ରକ୍ତରେ ରହିଥିବା ଭୂତାଣୁ ସୁସ୍ଥ ଲୋକ ଶରୀରରେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏ ଭୂତାଣୁସବୁକୁ ପୃଥକ କରି ନଷ୍ଟ କରିଦେଲେ ଏବଂ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଗଲା । ପୂର୍ବରୁ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଉଥିଲା ଯେ ଭଗବାନ ରୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛୁ ଯେ ଭୂତାଣୁ ହେଉଛି ରୋଗର କାରଣ ଏବଂ ଭୂତାଣୁକୁ ନଷ୍ଟ କରି ରୋଗ ଭଲ କରାଯାଇପାରେ । ହୁଏତ ଏପରି ହୋଇପାରେ ଯେ ତୁଆଁ ବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ଈଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେଉଛି । ଅଷ୍ଟ ଲୋକଟି ଭଗବାନଙ୍କୁ ରୋଗର କାରଣ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲା । ସୁତରାଂ ଭୂତାଣୁଟି ରୋଗର କାରଣ ଜାଣିବା ପରେ ତା'ର ଈଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଗଲା । ଏକଦା ଲୋକେ ସମୁଦ୍ର ବନ୍ଧରେ ଜଳଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ଭୟ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ଥିଲା ଯେ ସେମାନଙ୍କ ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଃସାହସୀ ହୋଇ ଜଳଯାତ୍ରା କରି ଦୂତନ କୁଖଣ୍ଡ ମାନ ଆବିଷ୍କାର କଲେ । ଆପଣମାନଙ୍କର ହାତ ଖୁବ୍ ପରିଷ୍କାର ଦିଶିପାରେ । ଆପଣ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ନଗଲେ ମୁଣ୍ଡା ସଂଗ୍ରହ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ କେହି ଗଭୀର ଭାବେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ମୁଣ୍ଡାର ସନ୍ଧାନ ପାଆନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଉପସ୍ଥିତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରତି ଏକ ସଂଶୟ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ନେବା ହେଉଛି ବିଜ୍ଞାନ । ଆପଣ ନିଜେ ଜଣେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀ ବ୍ୟକ୍ତି । ଆପଣ ନିଜ ପ୍ରତି, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଏବଂ ଭାବୁକ ପ୍ରତି ସହେହ କରି ବସିଲେ ବିଜ୍ଞାନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଘଟିବ । ଏହା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଭାବନା ଏବଂ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନର ଆରମ୍ଭ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ଏପରି ଅନୁଶୀଳନଟି ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ମୁଁ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନ କରିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ବହିରୁ ଏପରି ପଢ଼ିଛି । ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନୀମାନେ କହୁଛନ୍ତି ଯେ

ସୃଷ୍ଟିର ରହସ୍ୟକୁ ପୃଥକ କରି ଅନୁଧ୍ୟାନ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାଦ ଦେଇ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଣ ଅସମ୍ଭବ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଣ କରାଯାଇଥିବା ବିଶ୍ୱକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷକାରୀକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷକାରୀ କିଏ ? ଆପଣଙ୍କର ଭୂମିକା ସବୁ କ'ଣ ? ଗତ କିଛିଦିନ ଧରି ଆମେମାନେ ଏସବୁ ଆଲୋଚନା କରୁଛୁ । ‘ମୁଁ ଧନୀ’, ‘ମୁଁ ଗରିବ’, ‘ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ’, ‘ମୁଁ ପୁରୁଷ ଲୋକ’, ‘ମୁଁ ଈଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱାସୀ’, ‘ମୁଁ ନାସ୍ତିକ’- ଏ ସବୁ ଭୂମିକାର ସୂଚନା ଦେବାବେଳେ ‘ମୁଁ’ ଶବ୍ଦଟି ସବୁଠାରେ ରହିଛି । ଏହି ‘ମୁଁ’ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ହେବା ହେଉଛି ଜ୍ଞାନର ଅନ୍ୟମାରମ୍ଭ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷକାରୀ ଅନୁଭବ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇ, ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ସେ ଦିଗରେ ଗତି କଲେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନର ଉପଲବ୍ଧି ହୁଏ । ଏପରି ଉପଲବ୍ଧି ହେଉଛି ସର୍ବୋତ୍ତମ ଜ୍ଞାନ ।

ଏପରି ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହେବା ପରେ ବଡ଼ଦିନ ପର୍ବ ପାଳନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ହେଲେ କ୍ଷତି ନାହିଁ । ବଡ଼ଦିନ ପର୍ବ ପାଳନ କରିପାରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କେହି ଦାପାବକୀ ପାଳନର ଆନନ୍ଦ ପାଇଲେ ସେ ତାହା ପାଳନ କରନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କର ପୋଷାକ ମୋ ପରିଧେୟଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ । ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ । ଆପଣ ଓ ମୁଁ ସମାନ । ଜଳବାୟୁର ଭିନ୍ନତା ଯୋଗୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ କ’ଣ ଅଛି ଏବଂ ମୋ ପାଖରେ କ’ଣ ଅଛି- ତାହା ପୃଥକ୍ ହୋଇପାରେ । ସମାଜ ଓ ଜନ୍ମସ୍ଥାନର ଭିନ୍ନତା ପକ୍ଷରେ କିଛିଟା ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥାଇପାରେ । ମୂଳତଃ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକ ଓ ଅଭିନ୍ନ । ଥରେ ଜଣେ ବିଷ୍ଣୁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଚାଲି ଯାଉଥିଲେ । ତିନିଜଣ ଲୋକ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲେ । ଏମାନେ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ନିଜସ୍ୱ ଧାରଣା ରହିଥିଲା । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାର ଧାରଣା ସଠିକ୍, ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଇଶ୍ୱର ‘କ’ କିମ୍ବା ‘ଖ’ କିମ୍ବା ‘ଗ’- ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର କୌତୂହଳ ଜଡ଼ିଲା । ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ- ‘କ୍ଷତ୍ୱକ୍ଷତ୍ୱକ ପାଇଁ କୁକୁର ପରି ପରସ୍ପରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ଦୃଶ୍ୟ ଆପଣମାନେ ଦେଖିଛନ୍ତି ?’ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତର ସ୍ପଷ୍ଟ ଥିଲା । ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମରେ ଲୋକମାନେ ସଂଘର୍ଷ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଇଶ୍ୱର ସଂଘର୍ଷ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଇଶ୍ୱରଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମ ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ସେ ଖାଣ୍ଡିୟାନ ନୁହନ୍ତି କି ମୁସଲମାନ ନୁହନ୍ତି । ସେ ହିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ସେ ଜୈନ ନୁହନ୍ତି । ବିଶ୍ୱର କୌଣସି ନାଗରିକ ନାହିଁ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର କୌଣସି ନାଗରିକତ୍ୱ ନାହିଁ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ନାଗରିକତ୍ୱ ରହିଛି । ସୁବିଧା ପାଇଁ ନାଗରିକତ୍ୱର ସୃଷ୍ଟି । ଧର୍ମ ଏବଂ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମରେ ସଂଘର୍ଷ ଉପୁଜିବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ନେତୃତ୍ୱଯୁକ୍ତ ଏକ ବିରାଟ ଅପାରଗତା । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ନେତା ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯିବାର ଯଥାର୍ଥତା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏକ ପ୍ରକାର

ବ୍ୟବସାୟୀ । ସେମାନେ ଶିକ୍ଷାଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସେମାନେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତାରିତ କରୁଛନ୍ତି । ବୟସ୍କମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରି ପିଲା ଓ ଅପରିପକ୍ୱ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ବାଟରେ ଯାଉଛନ୍ତି । ଅତୀତରେ ଏକୋଇଶୀ ବର୍ଷ ହେଲା ପରେ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ମଦ୍ୟପାନ କରିବାର ଅଧିକାର ପାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏବେ ଅଠର ବର୍ଷ ବୟସ ବେଳକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏ ଅଧିକାର ଦିଆଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ବୟସରେ ସେମାନେ ଏପରି ଅଧିକାର ପାଇଛନ୍ତି । ମଦ୍ୟପାନ ଏବଂ ମଦ୍ୟପାନର ଆଡ଼ୁଡ଼ା ଜାଗାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଦେଲେ ଯୁବସମ୍ପ୍ରଦାୟ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସେ ଦିଗକୁ ଆକର୍ଷିତ ହେବେ । ଏହାପରେ ମଦ୍ୟ ବହୁ ସମସ୍ୟାର ମୂଳ ବୋଲି କହିବାର ଅବକାଶ ରହିଲା କେଉଁଠି ? ମୂଳ ଜାଗାରେ କୌଣସି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନାହିଁ । ମଦ୍ୟର ଉତ୍ପାଦନ, ବିତରଣ ଓ କାରବାରରେ କୌଣସି କଟକଣା ନାହିଁ । ଏହାପରେ ‘ସମସ୍ୟା’ ‘ସମସ୍ୟା’ ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରିବାର ଯଥାର୍ଥତା କେଉଁଠି ? ଆମେ ହିଁ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରିଛୁ ।

ସଂଘର୍ଷ ବାହ୍ୟିକ ନୁହେଁ । ବାହ୍ୟିକ ସଂଘର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମାନସିକ ସଂଘର୍ଷର ସୂତ୍ରପାତ ହୁଏ । ମଧ୍ୟପ୍ରାଚ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ, ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ, ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ, ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ସଂଘର୍ଷ, ଭାଇଭଉଣୀ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ, ପତି-ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟରେ କଳହର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ମନୋରାଜ୍ୟରେ ସଂଘର୍ଷର ବାଜ ବପନ କରାଯାଇଥାଏ । ଭାବନା ସମଗ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ କବଳିତ କରିଥାଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷର ସ୍ନେହଶ୍ରଦ୍ଧା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ହିଁ ଘଟେ । ସ୍ନେହଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଆକାଞ୍ଛନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଭଲ ଭାବନା ମନରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥାଏ । ଶୁଦ୍ଧ ହେଉ ବା ଘୃଣା ହେଉ, ଶାନ୍ତି ହେଉ ବା ଯୁଦ୍ଧ ହେଉ, ସଂଘର୍ଷ ହେଉ ବା ଉତ୍ସବ ହେଉ, ପ୍ରତିଟି ମୂଳ ହେଉଛି ଭାବନା । ପୁଣି ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ନେଇ ବିଚାର କଲେ ଦେଖାଯିବ ଯେ ପ୍ରତିଟି ଭାବନା ଗୋଟିଏ ଭୂମିକା କେନ୍ଦ୍ରିତ ।

ମହାଭୂତାନ୍ୟାହଂକାରୋ ବୁଦ୍ଧିରବ୍ୟଭମେବ ଚ ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ଦର୍ଶକଂ ଚ ପଞ୍ଚ ତେନ୍ଦ୍ରିୟଗୋଚରାଃ ॥

ପଞ୍ଚମହାଭୂତ, ଅହଂକାର, ବୁଦ୍ଧି, ଅବ୍ୟଭ ଏବଂ ଦଶଇନ୍ଦ୍ରିୟ (ପଞ୍ଚଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ପଞ୍ଚକର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ) ଏବଂ

ଇଚ୍ଛା ଦୃଷ୍ଟିଃ ସୁଖଂ ଦୁଃଖଂ ସଂଘାତଶ୍ଚେତନାଧିତିଃ

ଏତଦ୍‌କ୍ଷେତ୍ରଂ ସମାସେନ ସବିକାରମୁଦାହୃତମ୍ ॥

ମହାଭୂତ, ଅହଂକାର, ବୁଦ୍ଧି, ଅବ୍ୟଭ, ଦଶଇନ୍ଦ୍ରିୟ (ପଞ୍ଚଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ପଞ୍ଚକର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ) ଓ ମନ, ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବିଷୟରେ (ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ଶବ୍ଦ ଓ ସ୍ପର୍ଶ), ଇଚ୍ଛା, ଦୃଷ୍ଟି,

ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ, ଏ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକତ୍ରିତ ଅବସ୍ଥା ଚେତନା ଯୌର୍ଯ୍ୟ- ଏହିପରି ସଂକ୍ଷେପରେ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରୂପରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି ।

ପ୍ରଥମେ ଅନୁକୂଳ ହେଉଥିବା ବିଶ୍ୱର କଥା ବିଚାର କରିବା । ପରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରୁଥିବା (ଅନୁକର କରୁଥିବା) ଏହି ଅନୁକରା ତଥା ‘ଆପଣ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ?’- ସେ କଥା ବିଚାର କରିବା । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ‘ଇଦମ୍’ ବା ‘ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଭୁତ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ବିଚାର୍ଯ୍ୟ । ବସ୍ତୁଗୁଣ ଥିବା ସମସ୍ତ ବିଷୟ ‘ଇଦମ୍’ ବା ‘ଏହା’ ଚାଲିକାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁତ । ଆପଣମାନେ ନିଶ୍ଚିତଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ ଯେ ସୃଷ୍ଟିର ସକଳ ବିଷୟ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ସବୁ ପ୍ରଜ୍ଞାପୁରୁଷ ନୁହଁନ୍ତି । ସୁତରାଂ ପ୍ରଥମେ ଆପଣମାନେ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହୁଅନ୍ତୁ । ପରେ ଜ୍ଞାନ ପୁରୁଷକୁ ଜାଣିବେ । ସକଳ ଜିନିଷ ଦୃଶ୍ୟମାନ, ଶୁଣାଯାଇପାରେ, ଯାହାର ସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ, ଯାହା ସ୍ପର୍ଶ କରାଯାଇପାରେ ଏବଂ ଯାହାର ଗ୍ରାଣ କରାଯାଇପାରେ, ସେସବୁ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁତ ।

ମହାଭୂତାନି- ଭୂତର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ପଞ୍ଚଭୂତ । ସଂସ୍କୃତରେ ଭୂତ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହେଉଛି- ‘ରବନ୍ତି ଇତି ଭୂତାନି’ । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଥିବା ବସ୍ତୁ ହେଉଛି ଭୂତ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମହାଭୂତର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ପଞ୍ଚମହାଭୂତ । ରସାୟନ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁଯାୟୀ ୧୬୦ କିମ୍ବା ୧୩୦ଟି ବସ୍ତୁ ରହିଛି । ପଞ୍ଚମହାଭୂତ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ମହାଭୂତ ମଧ୍ୟରେ କିଛିନା କିଛି ବସ୍ତୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁତ । ଆକାଶ, ବାୟୁ, ଅଗ୍ନି, ଜଳ, ଓ ମୃତ୍ତିକା ହେଉଛି ପଞ୍ଚମହାଭୂତ ସଦୃଶ । ପୋଷାକପତ୍ରରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇ ଏଠାରେ ଆରାମରେ ବସିରହିଥିବା ଆମେ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଏହି ପଞ୍ଚମହାଭୂତରେ ଗଠିତ । ସେହିପରି ମୋର ସମ୍ମୁଖରେ ରହିଥିବା ଟେବୁଲ୍, ଏଠାରେ ରହିଥିବା ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଚ ଏବଂ ମୋର ଘଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି । ବିଶ୍ୱର ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ଏହି ପଞ୍ଚମହାଭୂତକୁ ନେଇ ଗଠିତ । ଏ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ସମୁଦ୍ର ଜଳରେ ଆହରଣ କରାଯାଇଥିବା ଲବଣ ସଦୃଶ । କୁଣ୍ଡଳ ଜଳରେ ରଖିଦେଲେ ଏହା ମିଳାଇ ଯାଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯିବ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ସୃଷ୍ଟିରେ ଆମେ ଦେଖୁଥିବା ସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏହି ପଞ୍ଚମହାଭୂତରେ ଲୀନ ହୋଇଯିବେ ।

ମରଣାପନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଶରୀରର କଥା ବିଚାର କରାଯାଇ । ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଚାଲିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକଟି ଜୀବିତ ଅଛି ବୋଲି ଆମେ ଜାଣିଥାଉ । ନିଃଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହେବା ସମୟରେ ଶରୀରର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ବାୟୁ ବାହ୍ୟଜଗତର ବାୟୁ ସହିତ ମିଶିଯାଏ । ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଏକ ଆଉତ୍ତର ବାୟୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲା ତାହା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଶରୀରର ଅବସାନ ପରେ ଶରୀର ଭିତର

ବାୟୁ 'ସମଗ୍ର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ'ରେ ମିଶିଯାଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗୀ ହୋଇପାରିଛି । ଶରୀରର ଅବସାନ ପରେ ତାହାକୁ ସ୍ୱର୍ଗ କଲେ ଶୀତଳ ଅନୁଭବ ହେବ । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ପୂର୍ବରୁ ଶରୀରରେ ରହିଥିବା ତାପ ବାହ୍ୟଜଗତର 'ସାମଗ୍ରିକ ଅଗ୍ନି' ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ଶରୀରର ଜଳଭାଗ ପ୍ରାୟ ୭୨ ପ୍ରତିଶତ ହୋଇଥିବାରୁ ମୃତ ଶରୀରକୁ କିଛି ସମୟ ଛାଡ଼ି ଦିଆଗଲେ ସେଥିରେ ଜଳ ନିର୍ଗତ ହେବ । ଏହି ନିର୍ଗତ ହେଉଥିବା ଜଳ 'ସମଗ୍ର ଜଳ'ରେ ମିଶିଯିବ । ଲୋକଟି ବଞ୍ଚୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପୂରଣ କରୁଥିବା ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ କେହି ରହିବା ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ, ଶବଦାହ ପରେ ବ୍ୟକ୍ତି ପାର୍ଜଣରେ ରୂପାନ୍ତର ହୁଏ ଏବଂ ସେ ଆବୋରି ରହିଥିବା ସ୍ଥାନ ଶୂନ୍ୟତାରେ ଭରିଯାଏ । ଛ'ଫୁଟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ଫୁଟରୁ କମ୍ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ । ତିତାଳସ୍ତ୍ରକୁ ରୂମିରେ ପକାଇ ଦିଆଯାଏ କିମ୍ବା ନଦୀ ବା ସାଗରରେ ପକାଇ ଦିଆଯାଏ । ଶରୀର ମାଟି ହୋଇ 'ସମଗ୍ର ମାଟି'ରେ ମିଶିଯାଏ । ଶରୀର ଅଧିକାର କରିଥିବା ମହାଶୂନ୍ୟରେ ମିଶିଯାଏ । ସୁତରାଂ ଶରୀର ଯେଉଁ ପଞ୍ଚମହାଭୂତରେ ଗଠିତ, ଶରୀର ଅବସାନ ଘଟିବା ପରେ ତାହା ସେହି ପଞ୍ଚମହାଭୂତରେ ମିଳାଇଯାଏ । ସୁତରାଂ ଗୋଟିକ ଶରୀର ମରେ ନାହିଁ । ଶରୀର 'ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରୁ' ଆସିଥାଏ, 'ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟକୁ' ଆସି ନଥାଏ । ମାତୃଗର୍ଭରୁ ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ନେଉଥିବାରୁ ଅନେକ ଧାରାଣ କରନ୍ତି ଯେ ମାନବ ଶିଶୁ ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟକୁ ଆସୁଛି । ପ୍ରକୃତରେ ମାନବ ଶିଶୁ ପୃଥିବୀକୁ ଆସି ନଥାଏ । ଜନନୀର ଜରାୟୁ ହେଉଛି ଜରାୟୁ ମଧ୍ୟରେ ଜରାୟୁ । ସମସ୍ତେ ତୃପ୍ତା କରି ପୃଥିବୀକୁ ଆସୁଥିଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନ୍ମ ବିଶ୍ୱରେ ତୃପ୍ତା ତୃପ୍ତା ବସ୍ତୁ ବଢ଼ାଇ ଚାଲିଥାନ୍ତା । ଏପରି ଅବସ୍ଥା ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତ ବସ୍ତୁ ଓ ଶକ୍ତିର ରୂପାନ୍ତର ପ୍ରକ୍ରିୟାର ବିରୋଧୀ । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ତୃତନ ଶକ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ, କେବଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଶକ୍ତିକୁ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଶକ୍ତିରେ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଥାଏ । ଶକ୍ତିର ପରିମାଣ ଅପରିବର୍ତ୍ତନ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୃତ୍ୟୁ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ମୃତ୍ୟୁ କେବଳ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆରାଧ୍ୟ । ଶରୀର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ନୀତି ସ୍ୱୀକୃତ, ଆତ୍ମଚେତନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ମଧ୍ୟ ଗୃହୀତ । ଆପଣ ପରିବର୍ତ୍ତନରହିତ । ଆପଣ ମୃତ୍ୟୁହୀନ ।

ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ 'ମହାଭୂତାନ୍ତି' ବା ପଞ୍ଚଭୂତ ହେଉଛି ଦୃଶ୍ୟମାନ ବସ୍ତୁ । ଏ ଗୁଡ଼ିକ 'ଇନ୍ଦ୍ରିୟ' ବା 'ଏହା' ପଦବାଚ୍ୟ । ତେଣୁ 'କ୍ଷେତ୍ର' । ଏ ସମସ୍ତର ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ରହିଛି । ଏ ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର । ଏ ଗୁଡ଼ିକ କ୍ଷେତ୍ର ହୋଇଥିବାରୁ ଜ୍ଞାନୀ ପଦବାଚ୍ୟ ନୁହେଁ । ଜ୍ଞାନୀ ଓ କ୍ଷେତ୍ର ଏକ ନୁହେଁ । ଜ୍ଞାନୀ ଓ କ୍ଷେତ୍ର ହେଉଛନ୍ତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ।

‘ଅହଂକାର ବୃଦ୍ଧି ଅବ୍ୟକ୍ତ’ ଏବଂ ‘ବା’- ଏ କଥା କହିଲେ ଆମ ମନକୁ ଆସୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ଭାବନାକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ମୁଁ ଭାବନା କହିଲେ ନିଜର ବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ସ୍ମୃତି ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଭାବନା ଏଥିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏ ସବୁ ଭାବନାର ବୃଦ୍ଧିଗୁଣ ରହିଛି । ଏ ସବୁ ଭାବନାକୁ ଦେଖିହେବ । ଆପଣ ଏ ସବୁ ଭାବନା ବୁଝିବେ । ଆପଣ ସମସ୍ତ ଭାବନା ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ । ‘ଏହି’ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ । ସୁତରାଂ ଭାବନାସବୁ ‘ଇଦମ୍’ ବା ‘ଏହା’ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚନା ହୋଇଛି ଯେ ଆପଣ ଭାବନା କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭାବନାସବୁ ଆପଣଙ୍କ ମନକୁ ଆସେ ଏବଂ ‘ବା’ ପରେ ଆପଣ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ସେ ସବୁକୁ ନିଜର ବୋଲି ଧରିନିଅନ୍ତି । ସବୁ ପ୍ରକାର ଭାବନା ପାଇଁ ଆପଣ କେବଳ ବ୍ରହ୍ମା ଏବଂ ଭାବନାସବୁ ଆପଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ।

ଆମର ଏଗାରଟି ଅଙ୍ଗ ରହିଛି- ପାଷ୍ଟୋଟି ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ, ପାଷ୍ଟୋଟି କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ଏବଂ ମନ । ଆମର ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟ ଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଚକ୍ଷୁ, ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ ଚର୍ମ, ଗ୍ରାଣ୍ଡେନ୍ଦ୍ରିୟ ନାସିକା ଏବଂ ଉପନେନ୍ଦ୍ରିୟ କିହ୍ନା ପଞ୍ଚଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟର ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଉଛି ଯେ କୌଣସି ଏକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର କାର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଟି ତୁଲାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଆପଣ କହିପାରିବେ ନାହିଁ- ‘ମୁଁ ସବୁଦିନେ ଆଖିରେ ଦେଖୁଛି । କିଛିଟା ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଆଜି ଜାନରେ ଦେଖିବି’, ନାଃ ! ତାହା କେବେହେଲେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ପ୍ରତିଟି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଏବଂ ବହିର୍ଜଗତର ଜ୍ଞାନ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ମାଧ୍ୟମ । ଚକ୍ଷୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଦର୍ଶନର ଅନୁଭୂତି ଭାବ କରି ଜ୍ଞାନ ସଂଗ୍ରହ କରୁ । କର୍ଣ୍ଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଶ୍ରବଣର ଅନୁଭବ ପାଉ । କିହ୍ନା ମାଧ୍ୟମରେ ଉପ ଆତ୍ମାଦଳର ଅନୁଭବ ପାଉ । ଚର୍ମ ଆମକୁ ସ୍ପର୍ଶକରିତ ଅନୁଭବ ଦିଏ । ନାସିକା ମାଧ୍ୟମରେ ଆମେ ଗନ୍ଧର ଅନୁଭବ ପାଉ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଜ୍ଞାନ ଗ୍ରହଣର ମାଧ୍ୟମ । ଏମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ମନ ଭାବନାସବୁ ଗ୍ରହଣ କରେ ।

କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟର ସଂଖ୍ୟା ପାଷ୍ଟୋଟି । ଆପଣଙ୍କର କର୍କଯନ୍ତ୍ର, ଆପଣଙ୍କର ହାତ, ଆପଣଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଏବଂ ଦୁଇଟି ନିଷାସନ ଅଙ୍ଗ (ମଜ୍ଜଦ୍ୱାର ଓ ଯୌନଦ୍ୱାର) ଏସବୁ ପଞ୍ଚକର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ପର୍କ ଇକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣ ବାହ୍ୟଜଗତରୁ ସୂଚନା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ସାହାଯ୍ୟରେ ବାହ୍ୟଜଗତରେ ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଆପଣ ଦର୍ଶନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଚକ୍ଷୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବାସ ଦେଖିଲେ ଏବଂ କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୋଡ଼ର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ତୁରନ୍ତ ପକାୟନ କଲେ । ସେହିପରି ଦର୍ଶନେନ୍ଦ୍ରିୟ

ଆଖି ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣଙ୍କ କହୁଣିରେ ଗୋଟିଏ ମଣ୍ଡା ବସିଥିବାର ଦେଖିଲେ ଏବଂ ହାତ ସାହାଯ୍ୟରେ ମଣ୍ଡା ଘଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ । ମଣ୍ଡା ବସିଛି ବୋଲି କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ହାତ ଜାଣିବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ମାଧ୍ୟମରେ ବାହ୍ୟଜଗତର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସାଧୁତ ହେଉଛି । ଆପଣ କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇପାରିବେ କିମ୍ବା ଖରାପ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ପାରିବେ । ନିଷ୍ଠା ଆପଣଙ୍କର । ଆପଣଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ି ଦିଆଯାଇଛି । ଏହାର ବ୍ୟବହାର କରି ଆପଣ ଅନୁହତ୍ୟା କରିପାରନ୍ତି । ଏହାର ଉପଯୋଗ ଘଟାଇ ଆପଣ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚିପାରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଆପଣ ପ୍ରକୃତିକୁ ଦୋଷାରୋପ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । କି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଦୋଷାରୋପ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତି ଯାହା କରୁଛି, ତାହା ପାଇଁ ସେ ନିଜେ ଦାୟୀ । ଆପଣ ନିଜେ ଦାୟୀ ନୁହଁନ୍ତି ବୋଲି କହିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଆଲୋଚିତ ଦଶଟି ଅଙ୍ଗକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ମନ ହେଉଛି ଏକାଦଶ । ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଦଶ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କୁ ଏକମାତ୍ର ମନ ସଞ୍ଚାଳନ କରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅଙ୍ଗ ଦୃଶ୍ୟମାନ । ଏପରିକି ଭାବନାସବୁ ଦୃଶ୍ୟମାନ । ମୁଁ ଗତକାଲି କହୁଥିଲି ଯେ ଚକ୍ଷୁ ବସ୍ତୁସବୁ ଦେଖିପାରେ । ମାତ୍ର ଚକ୍ଷୁ ଭାବନାକୁ ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ । ସ୍ମୃତିସବୁ କୌଣସି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦେଖିପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଭାବନାସବୁକୁ ‘ଚକ୍ଷୁର ଚକ୍ଷୁ’ ଦେଖିପାରିବ । ଏହି ଚକ୍ଷୁର ଚକ୍ଷୁ ହେଉଛି ଚୈତନ୍ୟ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଭାବନା ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଉଥିବାରୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ‘ଇନ୍ଦ୍ର’ ବା ‘ଏହା’ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଆପଣ ଯେଉଁ ଚୈତନ୍ୟ, ସେହି ଚୈତନ୍ୟ ଏହି ଭାବନାସବୁକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରନ୍ତି । ପ୍ରତିଟି ଦୃଶ୍ୟ, ପ୍ରତିଟି ଶବ୍ଦ, ପ୍ରତିଟି ସ୍ବାଦ, ପ୍ରତିଟି ଗନ୍ଧ, ପ୍ରତିଟି ସ୍ପର୍ଶ, ପ୍ରତିଟି ବସ୍ତୁ ଏବଂ ପ୍ରତିଟି ରାସାବେଶ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହୋଇଥିବାରୁ ଏ ସବୁ ‘ଇନ୍ଦ୍ର’ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

ଆପଣ ହିଁ ଦକ୍ଷୀ, ଚୈତନ୍ୟ ଦାସ୍ତ

ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଉଥିବା ସଜ୍ଜ ବସ୍ତୁ ଆପଣ ନୁହଁନ୍ତି । ନୃତ୍ୟ ଚାଲିଥିବା ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ ବଡ଼ାଟିଏ ଆଲୋକିତ କଳାପରି ଆପଣ ଜେବକ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଆଲୋକିତ କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ନର୍ତ୍ତକୀ ନୃତ୍ୟ କରୁଛି, ବାଦକ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବଜାଉଛି ଏବଂ ଦର୍ଶକମାନେ ନୃତ୍ୟ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଆଲୋକରେ ମଞ୍ଚ ନର୍ତ୍ତକୀ, ବାଦକ, ଦର୍ଶକ ଏବଂ ପ୍ରକୋଷ୍ଠର ସବୁକିଛି ଅଲୋକିତ । ପ୍ରତିଟି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଆଲୋକିତ ଥିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଲୋକମାନେ ଆସିବା ପରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋକରେ ଆଲୋକିତ

ହୋଇଥିଲେ । ନୃତ୍ୟ ଚାଲିଥିବା ସମୟରେ ସମସ୍ତେ ଉଚ୍ଚକିତ ଏବଂ ତାହା ମଧ୍ୟ ଆଲୋକରେ ସ୍ପଷ୍ଟ । ନୃତ୍ୟ ଶେଷ ହେବା ପରେ ନର୍ତ୍ତକୀ ବିଦାୟ ନେବେ ଏବଂ ଦର୍ଶକମାନେ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଯିବେ । ତଥାପି ଆଲୋକ ପ୍ରକୋଷ୍ଟଟିକୁ ଆଲୋକିତ କରି ରଖିଥିବ । ଆଲୋକିତ ହେଉଥିବା ବସ୍ତୁସବୁ ଆଲୋକକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିନଥାଏ । ସେହିପରି ଆପଣଙ୍କର ଚୈତନ୍ୟ ଦୀପ୍ତି ଆପଣଙ୍କର ଭାବନାସବୁକୁ ଓ ବସ୍ତୁ ସବୁକୁ ଆଲୋକିତ କରିଥାଏ । ମାତ୍ର ଏହି ଚୈତନ୍ୟଦୀପ୍ତି ଅପ୍ରଭାବିତ ରହିଥାଏ । ଆସୁଥିବା ସବୁ ଭାବନା ଏବଂ ନୃତ୍ୟରତ ସବୁଭାବନାକୁ ଚୈତନ୍ୟ ଆଲୋକିତ କରେ । ଚୈତନ୍ୟ ସବୁ ଆସନ୍ତି ଏବଂ ଯାଆନ୍ତି । କେତେକ ଭାବନା ଚାଲିଗଲା ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଉ ଆସିନଥାନ୍ତି । ସେହିପରି କେତେ ଶବ୍ଦ ଆସେ ଏବଂ ଯାଏ । କେତେକ ଶବ୍ଦର ଯିବାଆସିବା ଲାଗି ନରହି ପୂରାପୂରି ଚାଲିଯାଏ । ମାତ୍ର ଚୈତନ୍ୟ ପ୍ରଭାବମୁକ୍ତ ।

ଧରାଯାଉ ଆପଣ ଏ ବସ୍ତୁତା କ୍ଷଣକୁ ପ୍ରଥମେ ଆସିଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଆପଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏ କ୍ଷଣକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଦେଖିଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ଦେଖିବାକୁ ହେଲେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ହେବ । ସେହିପରି ଧରାଯାଉ ଆପଣ ସମସ୍ତ ଶେଷରେ ଏ କ୍ଷଣର ବାହାରକୁ ଗଲେ । ସୁତରାଂ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଦେଖିପାରିବେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ ଦେଖିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ଆପଣ ଶେଷ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷଣରେ ରହିଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପରେ ଆପଣଙ୍କ ଯିବାର ପାଜି । ସେହି ଯୁକ୍ତିରେ ଅବତାରଣା କରାଯାଇ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ଆପଣ ପ୍ରତିଟି ଭାବନାର ପ୍ରବେଶ ଦେଖୁଥିବାରୁ ଆପଣ ମୂଳରୁ ହିଁ ରହିଥିଲେ । ଆପଣ ପ୍ରତିଟି ଭାବନାର ପ୍ରସ୍ଥାନ ଦେଖୁଥିବାରୁ ଆପଣ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ରହିବେ । ପ୍ରତିଟି ଭାବନା ଚାଲିଗଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ରହିଥିବେ । ପ୍ରତିଟି ଭାବନା ଆସେ ଓ ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ନିରବତା, ସୁଖ, ଆନନ୍ଦ, ସଚ୍ଚେତନତା (ଆପଣ ଯାହା ନାମ ଦିଅନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି) ଆପଣଙ୍କର ଚୈତନ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ, ତାହା ସର୍ବଦା ରହିଛି ଓ ରହିବ । ଆପଣ ଆତ୍ମଚୈତନ୍ୟରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ।

ମୁଁ କିଏ ଓ ଆପଣ କିଏ ? - ଏହାର ଉତ୍ତର ଏକ ଓ ଅଭିନ । ଆପଣଙ୍କ ମନକୁ ଯେଉଁସବୁ ଭାବନା ଆସୁଛି, ତାହା ମୋ ମନ ଭାବନାଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଭଲ କଥା । ଏପରି ଭିନ୍ନତା ଫଳରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ମହନୀୟ ସମ୍ବାଦନାର ପରିଚୟ ମିଳୁଛି । କେହିକଣେ ସଙ୍ଗୀତ ଶିଳ୍ପୀ, ଅନ୍ୟ କେହି ସଙ୍ଗୀତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ । ପୁଣି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନୃତ୍ୟଶିଳ୍ପୀ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀର ସମ୍ମାନ ପାଉଛନ୍ତି । କେହି କଳାକାର ହେବା ସ୍ଥଳେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌କାରିଗର ହୋଇପାରୁଛି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ଆମେ ସବୁକିଛି ପାଉଛୁ ।

ସମସ୍ତେ ନର୍ତ୍ତକୀ କିମ୍ବା କଣ୍ଠଶିଳ୍ପୀ ହେଉଥିଲେ ଅବସ୍ଥା ଅସ୍ପଷ୍ଟିକର ହୁଅନ୍ତା । ଏପରି ଭିନ୍ନତା ଅସୁବିଧା ସୃଷ୍ଟି କରୁନାହିଁ । ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଭାବରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିମଣ୍ଡିତ ହୋଇଉଠିଛି । ଆପଣ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଭବ କଲେ ବାହ୍ୟ ଜଗତରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବେ । ଆପଣଙ୍କର ମନ ଆକୃତ ଓ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲେ ଆପଣ ସବୁଠାରେ ବିଷାଦ ଓ ପ୍ରଚାରଣା ଦେଖିବେ । ଆପଣ ନିଃସଙ୍ଗ ହେଲେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ମନେହେବ । ଆପଣ ପ୍ରେମାନୁଭାବ ମଧ୍ୟରେ ରହିଲେ ବିଶ୍ୱ ଆକର୍ଷଣୀୟ ମନେହେବ । ନାଚ, ଗୀତ, ଶୁଦ୍ଧି ଓ ମଜା ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ସମୟ କାଟିବାର ସହଜ ବାଟ । ଆପଣ ଏହି ସମୟ କାଟିବାର କୌଶଳ ଭିତରେ ଅଟକି ଯିବେ କି ପ୍ରକୃତ ବାସ୍ତବତାର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବେ ?

ଆପଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆବଶ୍ୟକ । ଅବଶ୍ୟ ସେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣମାନେ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ ସମୟରେ ଅନୁଭବ କରିଥିବେ ଯେ ପୁସ୍ତକର ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ କିଛିଟା ବ୍ୟବଧାନ (ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ) ରହୁଛି । ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଖାଲିସ୍ଥାନ ରହୁ ନ ଥିଲେ ଆପଣ ପଢ଼ିପାରିବେ କି ? ନାଃ ! ଆପଣ ପଢ଼ିପାରିବେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ଶବ୍ଦ ପରି ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନର ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ରହିଛି । ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ନ ଥିଲେ କିଛି ପଢ଼ିହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ, କି କିଛି ବୁଝିହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ରଚନାର ଏକ ଅଂଶ ବିଶେଷ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣମାନେ ମୋର କଥା ଶୁଣୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଉଚ୍ଚାରିତ କରୁଥିବା ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ବ୍ୟବଧାନ ନାହିଁ, ସେସବୁ ମଧ୍ୟରେ ନିରବତା ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ମୁଁ କହୁଥିବା ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ନିରବତା ନ ରଖି ନିରବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଶବ୍ଦସବୁ କହିଗଲେ ଆପଣମାନେ କିଛି ବୁଝିପାରିବେ ନାହିଁ । ନିରବତା ବସ୍ତବ୍ୟର ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ । ସବୁବେଳେ ଶବ୍ଦ ଉପରେ ଆମର ଅଭିନିବେଶ । ଆମର ଅଭିନିବେଶ ଶବ୍ଦସବୁରୁପର ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହୋଇ ନିରବତା କେନ୍ଦ୍ରିତ ହେବା ଉଚିତ । ମୋର ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ରହିଛି । ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ (ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ) ନ ଥିଲେ ଅଙ୍ଗୁଳି ସବୁ ଠିକ୍ ରୂପ ନେଇପାରି ନ ଥାଆନ୍ତା । ଆକୃତି ଗଠନ ପାଇଁ ଆକୃତିବିହୀନ ଶୂନ୍ୟତା ଆବଶ୍ୟକ । ଆକୃତି ବା ରୂପ ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ଏତେ ବେଶୀ ନିମଜ୍ଜିତ ଯେ ଆମେ ଶୂନ୍ୟତା ଦେଖି ନଥାଉ । ରୂପ ଓ ଅରୂପ ମଧ୍ୟରେ ଦୂରତ୍ୱ କେତେ ? ରୂପ ମଧ୍ୟରେ ଅରୂପ ଦେଖିବାକୁ ଆପଣଙ୍କୁ କ'ଣ କରିବାକୁ ହେବ ? ଆପଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ବା ଅଭିନିବେଶକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରନ୍ତୁ, ଏହା ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ । କୋଠରୀ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସବୁ ଜିନିଷର

ଏକ ଚାଲିବା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ କୁହାଗଲେ ଆପଣ ଦୁଇଟି ଜିନିଷ ଛାଡ଼ିଯିବେ । ତା ହେଉଛି ଆପଣଙ୍କର ଘିଡ଼ି ଏବଂ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ।

ଅବର୍ଜନାରେ ମଧ୍ୟ ଚାହା ହିଁ ଘଟେ । ଧରାଯାଉ ଆପଣ ନିରବରେ ବସିଛନ୍ତି ଏବଂ ମୁଁ ପଚାରିଲି- ‘ଆପଣ କ’ଣ ଦେଖୁଛନ୍ତି ?’ ଆପଣ ଉତ୍ତର ଦେବେ - ‘ଭାବନା’ । ଆପଣ ଦୁଇଟି ଜିନିଷ ବାଦ୍ ଦେଇ ନିଜର ଉତ୍ତର ଦେବେ । ସେ ଦୁଇଟି ହେଉଛି ମୁଁ ଭାବନା ଏବଂ ଚେତନଶୀଳତା ମଧ୍ୟରେ ରହୁଥିବା ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ । ଏହି ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ମୁଁ ଭାବନା ସମେତ ସବୁ ଭାବନାକୁ ସଂଗଠିତ କରି ଧରି ରଖେ । ମୂଳ ‘ମୁଁ’ ଭାବନାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛୁ । ଚେତନଶୀଳତା ଓ ଭାବନା ମଧ୍ୟରେ ଦୂରତ୍ୱ କିଛି ନାହିଁ । ମହାଶୂନ୍ୟରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁକୁ ଯାତ୍ରା କରିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ମହାଶୂନ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କରିବା କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ଆପଣ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଉପଗ୍ରହର ଗତି ଅନୁଧ୍ୟାନ ପାଇଁ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ଉପଗ୍ରହର ଗତି ଅନୁଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ର ସବୁ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ମହାଶୂନ୍ୟକୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ମହାଶୂନ୍ୟ ଅନୁଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ । ଉପଗ୍ରହ ସବୁ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ଗତି କରନ୍ତି । ସୁତରାଂ ସେମାନଙ୍କର ଗତି ଜାଣିବା ପାଇଁ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ର ଆବଶ୍ୟକ । ସେହି ଭାବନାର ଗତି ଜାଣିବା ପାଇଁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରୟୋଜନ । ମାତ୍ର ଚେତନଶୀଳତାର ଅନୁଧ୍ୟାନ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ।

ସୀମିତକୁ ସାଧ୍ୟ କରିବା କଷ୍ଟକର ହେଇପାରେ । ମାତ୍ର ଅସୀମକୁ ସାଧ୍ୟ କରିବା ଆଦୌ କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ବିଶ୍ୱରେ ପହଞ୍ଚିବା କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ଆପଣ ବିଶ୍ୱରେ ହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଆପଣ ନିଜକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ବିଶ୍ୱକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରି ଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ହେବ । ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ଇଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ‘ନାମ’ କିମ୍ବା ‘ରୂପ’ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ରୂପରେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବାର ସାଧନା ଅବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ଇଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସମଗ୍ରତା, ବିଶ୍ୱ, ଅସୀମ, ଏକ ସତରାତର, ସକଳ ବସ୍ତୁ ସହିତ ସମୀକରଣ କରାଇଲେ ପହଞ୍ଚିବା ସହଜ । ସେ ଆପଣମାନଙ୍କ ଭିତରର । ସେ ରୂପହୀନ, ନାମହୀନ ଏକ ବିରାଟ ବିସ୍ତୃତି । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନାମର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନାମ ଦେଇ ସୀମିତ ନ କଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଅସୀମ ।

ଷଷ୍ଠ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଧରାଯାଉ ଆପଣ ଜଣେ ଗ୍ରାମବାସୀ । ଅଥଚ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ କରିଛନ୍ତି । ଦିନେ ଆପଣ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ପୃଥିବୀର ଚମତ୍କାରିତା ଏବଂ ନଗର, ସାଗର, ପର୍ବତ ଓ ମରୁଭୂମି ସବୁର ବିଶାଳତା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ଆପଣ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଆପଣଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଉଦ୍‌ଘାଟନାର ଚିହ୍ନସବୁ ଦେଖିପାରନ୍ତି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କିଛିଟା ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାର ଗଭୀରତା ସେମାନେ ବୁଝି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ସେମାନେ ଗ୍ରାମର ସୀମା ପାର ହୋଇ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇନାହାନ୍ତି । ନିଜ ପରିବାରର ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରି ନିଜ ମନର ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରି କେତେଜଣ ସହରକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ? ନିଜର ସ୍ମୃତି ଓ ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ବନ୍ଦୀ । ନିଜର ଶରୀର ଚେତନା ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଅବରୁଦ୍ଧ । ମୋର ସ୍ୱାମୀ, ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ, ମୋର ପିଲା ଏବଂ ଏପରି ସବୁ ଭୂମିକାର କାରାଗାର ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ରହିଛନ୍ତି । ଏ ସବୁ ସ୍ୱାର୍ଥପରତାର କାରବାର । ଆପଣମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦୟନୀୟ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ବାସ୍ତବତା ଓ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟର ବିସ୍ମୃତ ଓ ବିସ୍ତାରଣ ଉପଲବ୍ଧ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ଆପଣମାନେ ଏହି ସବୁ କଥା ଶୁଣିଲେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଠିକ୍ ରୂପେ ଉପଲବ୍ଧ କରୁନାହାନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଆପଣଙ୍କ କଥା ଠିକ୍ ରୂପେ ବୁଝନ୍ତୁ, ଏହା ଆପଣ ଚାହୁଁଥିଲେ ଆପଣ ସେମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ପୃଥିବୀର ନୂଆ ନୂଆ ସ୍ଥାନ ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ବଳ ନଥିଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ହେବ । ଆପଣ ନିଜ ବସାରେ ରଖାଇବେ ଓ ଅନ୍ୟସବୁ ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିବେ । ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିବା ପିଲାମାନେ ନିଜ ଗ୍ରାମକୁ ଫେରିବା ପରେ ଅତି ଉତ୍ସାହର ସହିତ ନିଜର ଅନୁଭୂତି ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତି । ଏପରି ପିଲାମାନେ ନିଜର ପିତାମାତା, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଓ ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନଙ୍କୁ ନିଜର ଆନନ୍ଦ ବାଣ୍ଟିବାର ପ୍ରୟାସ କରନ୍ତି । ବର୍ଣ୍ଣନା ମାଧ୍ୟମରେ ବିଶାଳ ବିଶ୍ୱର ରୂପ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଗଢ଼ିଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଭ୍ରମଣକରିଥିବା ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବଖାଣି ନିଜର କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ଏବଂ ସେସବୁ ଦେଶର ଜୀବନ ଧାରଣ ସଂପର୍କରେ ବିସ୍ମୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦିଅନ୍ତି । ପିତାମାତା ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣି ଖୁସୀ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କର ପିଲାମାନେ ଏପରି ଅନୁଭବ

ଲାଭକରିଥିବାରୁ ଗର୍ବ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ ରାଜ୍ୟରେ ଆପଣଙ୍କୁ ନିଜେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେବ । ଆପଣ ମୋ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଜ୍ଞାନର ଅନୁଭବ ପାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେବ । ଆପଣଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଜଗତ ବିସ୍ତୃତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଗ୍ରାମର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଆଜିଯାଏଁ ରହିଥିବା ଲୋକ ବିଶ୍ୱଜଗତରେ ବିଶାଳତା ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଶାଳ ଜଗତରେ ରହିଛି । ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ବିସ୍ତାରଣ । ଆତ୍ମମାନେ ପ୍ରକୃତ କ'ଣ ତାହା ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ଭାବନାର ଜଗତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହେବ ।

ସେଇଥିପାଇଁ ସୃଷ୍ଟି, ଈଶ୍ବର ଓ ବିଶାଳତା ସମ୍ପର୍କରେ ଭାଷଣସବୁ ଚିତ୍ରାକର୍ଷକ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଏଥିରେ ଉପଲୁକ୍ତି ନ ଥାଏ । ନିଜସ୍ବ ଗଭୀର ଅନୁଭୂତି ନ ଥିବାରୁ ଅନେକ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଜ୍ଞାନ ଅନ୍ୟକୁ ଠିକ୍‌ଭାବେ ଶିକ୍ଷା ଦେଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରି ଶିକ୍ଷକମାନେ ହେଉଛି ନିଜ ଗ୍ରାମର ପରିସୀମା ବାହାରକୁ ନଯାଇଥିବା ଅଥଚ ଶ୍ରେଣୀରେ ବୃତ୍ତୋଳ ପଢ଼ାଉଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପରି । ଏପରି ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କି ବୃତ୍ତୋଳ ପଢ଼ାଇ ପାରିବେ ? ଏପରି ଶିକ୍ଷା କେବଳ ପୁସ୍ତକଗତ ଶିକ୍ଷା ହୋଇ ରହିଯିବ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ନଯାଇ ମଧ୍ୟ ସେ କେବଳ ଏସିଆ, ଆଫ୍ରିକା, ଇଉରୋପ ଓ ଆଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ମହାଦେଶ ବିଷୟରେ ମୂଲ୍ୟହୀନ ଭାଷଣ ଦେବେ । ଏପରି ଶିକ୍ଷକ ପିଲାଙ୍କୁ କୁଲ ଧାରଣାସବୁ ଦେବେ । ପିଲାଟି ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଭ୍ରମ ଧାରଣା ନେଇ ଜୀବନସାରା ପଛୁଆ ରହିବ । ଏପରି ଜ୍ଞାନ ବିତରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ବିଶ୍ବର ବିଶାଳତାକୁ ଅନୁଭବ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷକ ହିଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ଦେଇପାରିବେ । ଅନ୍ୟଥା କେବଳ ବହିର ପ୍ରତିଟି ଶବ୍ଦକୁ ଆଣି ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବାର ମୂଲ୍ୟହୀନ ଚେଷ୍ଟା । ଏପରି ଚେଷ୍ଟା ଅର୍ଥହୀନ, ଅସୁସ୍ତିକର ଓ ଭ୍ରାନ୍ତିଦାୟକ । ଏଥିରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରି ନଥାନ୍ତି ।

ଜ୍ଞାନର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଘଟିବା ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ । ଆପଣ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ? ଏହା ଆପଣ ନିଜେ ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ପ୍ରୟୋଜନ । ଆପଣ ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ବିଶାଳତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଜଗତର ଗଭୀରତମ ପ୍ରଦେଶକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ତରରେ ପ୍ରଥମେ ନିରୀକ୍ଷଣ ଆବଶ୍ୟକ । ସିଧାସରଳ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପନ୍ୟାସର ଶେଷ ପୃଷ୍ଠାରୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ପୃଷ୍ଠା ପୃଷ୍ଠା ପଢ଼ିବା ଆରମ୍ଭକରି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବାର ଯୈର୍ଯ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ନଥାଏ । ସେମାନେ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଠିକ୍ ରୂପେ ପରିଚାଳନା କରିପାନ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରି କରିବା ଫଳରେ ସେମାନେ ଉପନ୍ୟାସର କଥାଟି ଠିକ୍

ଭୂପେ ବୁଝିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହିପରି ଭୋକେ ପଚାରିବସନ୍ତି “ସ୍ବାମୀଜି ! ଇଶ୍ବର କ’ଣ ? ବ୍ରହ୍ମ କ’ଣ ? ମୋକ୍ଷ କ’ଣ ?” ଆପଣ ଇଶ୍ବରଙ୍କ ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଅଧ୍ୟେୟ୍ୟ କାହିଁକି ? ଇଶ୍ବର ଆପଣଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁ ନାହାନ୍ତି । ଇଶ୍ବରଙ୍କର ଏ ସଂପର୍କରେ ଭାବନା ନାହିଁ । ସମସ୍ୟା ହେଉଛି ‘ଆପଣ’ । ସୁତରାଂ ଆପଣ ନିଜଠାରୁ ଜ୍ଞାନର ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତୁ ।

ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗପ କହିବି । ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ଗପ କହିବି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ ମନ୍ଦିର ରହିଛି । ଏହା ବିଶ୍ବବିଖ୍ୟାତ, ପ୍ରତିଟି ପଥର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ପ୍ରତିଟି ପଥରରେ କବିତାର ସ୍ବାକ୍ଷର ରହିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ପ୍ରାୟ ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଅତୀତରେ ଏହି ସ୍ଥାନଟି ସାଗରର ଏକ ଅଂଶବିଶେଷ ଥିଲା । ପ୍ରାଚ୍ୟ ଉପକୂଳରେ ଏହି ମନ୍ଦିରଟି ନିର୍ମାଣ କରିବାର ଆକାଂକ୍ଷା ନେଇ ବୃତ୍ତବାଜାନ ରାଜା ଅଂଶଟିକୁ ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ସମୁଦ୍ରର ସେହି ଅଂଶଟିକୁ ପୋତିଦେଇ ସେଠାରେ ସ୍ଥଳଅଂଶ କରିବା ଦାୟିତ୍ବ ସେ ନିଜର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କଲେ । ସମୁଦ୍ରର ସେହି ଅଂଶଟିକୁ ଶୁଖାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଟ୍ବ ଟ୍ବ ବାଲି ଏବଂ ପଥର ପକାଇବାରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲେ । କାର୍ଯ୍ୟର ଅଗ୍ରଗତି ସତ୍ୟୋଷଜନକ ଜଣେ ରାଜା ହୁକୁମ୍ କଲେ ଯେ ଯ’ ମାସ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ନହେଲେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ କଟାଯିବ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଗଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଥରେ ସେହି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ମନ୍ଦିରରୁ ଫେରୁଥିବା ସମୟରେ ଖୁବ୍ ଶୁଧାର୍ଥ ଥିଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧା କ୍ଷୀରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛନ୍ତି । ସେ କ୍ଷୀରୀ ଖାଇବା ପାଇଁ ଲୁହା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ବୃଦ୍ଧାଜଣକ ମନ୍ତ୍ରୀକୁ ଚିହ୍ନି ନଥିଲା । ବୃଦ୍ଧାଜଣକ ଶୁଣି ଦେଇ ଗୋଟିଏ କଦଳୀ ପତ୍ରରେ କ୍ଷୀରୀ ପରିବେଷଣ କଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀ କ୍ଷୀରୀ ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ସେ ତାଙ୍କ ହାତଟିକୁ କ୍ଷୀରୀର ମଝି ଅଂଶରେ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ । କ୍ଷୀରୀ ଖୁବ୍ ଗରମ ଥିଲା, ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ହାତ ପୋଡ଼ି ଉଠିଲା । ବୃଦ୍ଧା ଜଣକ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ହାତଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେ କହିଲେ - “ବାବୁ, ଆପଣ ସେ ବୋକା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଭଳି ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି ।” ମନ୍ତ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କର ମତବ୍ୟ ଶୁଣି ସ୍ତବ୍ଧ ହେଲେ । ପଚାରିଲେ “କିପରି” ? ବୃଦ୍ଧା କହିଲେ- “ଆପଣ ପରିବେଷଣ କରାଯାଇଥିବା କ୍ଷୀରୀର ପାର୍ଶ୍ବଅଂଶରୁ ଖାଇବା ଆରମ୍ଭ କଲେ ମଝିକୁ ଆସିଲା ବେଳକୁ ତାହା ଶୀତଳ ହୋଇସାରିଥିବ । ଆପଣ ଆରମ୍ଭରୁ ମଝିଅଂଶ ଖାଇବାକୁ ପ୍ରୟାସ କଲେ ହାତ ଗରମରେ ପୋଡ଼ିଯିବ । ବୋକା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କିଛି ନକୃତ୍ତି ସମୁଦ୍ର ମଝିରେ ବାଲି ଓ ପଥର ପକାଇଥିବାରୁ କିଛି ପଦ ହୋଇନାହିଁ । ସେ ପାର୍ଶ୍ବରୁ ପଥର ପକାଇଥିଲେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ପୋତିବା ସହଜ ହୁଅନ୍ତା ।” ମନ୍ତ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କ ମତବ୍ୟର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିପାରିଲେ ।

ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆପଣମାନେ ବ୍ରହ୍ମ, ଇଶ୍ବର, ଅସୀମ ଏବଂ ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ଆରମ୍ଭରୁ ଉଦ୍ୟମ କଲେ ନିଶ୍ଚୟ ହେବେ । ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରାଥମିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ୧, ୨, ୩, ୪ ଇତ୍ୟାଦି ସଂଖ୍ୟାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ । ପରାମର୍ଶ ବିଜ୍ଞାନର ଶିକ୍ଷା ହାସଲ କରିବାକୁ ତାହାଲେ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କ ଆପେକ୍ଷିକ ତତ୍ତ୍ବରୁ ଆରମ୍ଭ ନକରି ଗତି ଓ କ୍ଷିପ୍ରତା ପରି ମୌଳିକ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବାକୁ ହେବ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଶେଷ ଅଧ୍ୟାୟରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ହେଉଛି ମୂର୍ଖତାର ଚିହ୍ନ । ମାତ୍ର ଧର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକମାନେ ଶେଷ ବିଷୟରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି । ମୌଳିକ ଜ୍ଞାନ ନଥିବାରୁ ଏପରି ଲକ୍ଷ୍ୟ ସଫଳ ହୁଏନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜଠାରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ଉଚିତ । ସେ ନିଜକୁ ବୁଝିବ, ନିଜର ଭାବ ଓ ଭାବନାକୁ ବୁଝିବ ଏବଂ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଜଗତକୁ ପ୍ରଥମେ ବୁଝିବା ଉଚିତ ହେବ ।

ମନର ମାନଚିତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟକରନ୍ତୁ

ଆପଣମାନଙ୍କର ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହୋଇଥିବ ଯେ ସୃଷ୍ଟିର କୌଣସି ଲେଖ ନାହିଁ । ଈର୍ଷା, ରାଗ ଓ ଦ୍ବେଷ ପରି କୁଭାବନା ଚିନ୍ତାଭାବ୍ୟରେ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ବୃହ୍, ଇନ୍ଦ୍ର, ଉଦ୍‌ବେଗ ଓ ପରଶ୍ରାବୀଚରତା ମଧ୍ୟ ଆମର ଭାବନାରୁ ଜନ୍ମିତ । ସୁତରାଂ ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ପାର୍ଶ୍ବକୁମିକୁ ପରିଷ୍କାର ରୂପେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେବି । ଆପଣ ବ୍ୟୋମଯାନ ଜିମ୍ବା ହେଲିକପ୍ଟର ସାହାଯ୍ୟରେ କୁପୁଷ୍ପରୁ ବହୁ ଉପରକୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ ଗୋଟିଏ ଚାହାଣିରେ ସମଗ୍ର ସହରଟିକୁ ଦେଖିପାରିବେ । କିନ୍ତୁ କୁପୁଷ୍ପରେ ଥିବା ସହରର ଦୃଶ୍ୟହ ପୂର୍ବ ଦୂରରେ ବ'ଣ ଅଛି, ଚାହା ଜାଣିବା କଷ୍ଟକର ହୁଏ । ଧରାଯାଉ ଆମେରିକାବାସୀମାନେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ସୁଲଭା ଉପଗ୍ରହ ଉଠିବାରେ ସମର୍ଥ ହେଲେ । ଏପରି ହେଲେ ସନ୍ତାପବାଦୀମାନେ କେଉଁଠାରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଛନ୍ତି, ଚାହା ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ହେବ । ସେମାନଙ୍କର କେତୋଟି ଶିବିର ରହିଛି ଏବଂ ସେଠାରେ ବି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଛି, ଚାହା ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ହେବ । ଏପରି ବି କୁପୁଷ୍ପରୁ ୩୦୦ ମାଇଲ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରେ ଥିବା ଏହି ଉପଗ୍ରହ ମାଧ୍ୟମରେ କୁପୁଷ୍ପରେ ଯାତାୟାତ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଟ୍ରକ୍‌ର ଗତିବିଧି ନିରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଇପାରିବ । ଏପରି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ନିରୀକ୍ଷଣ ଫଳରେ ସେମାନେ ସନ୍ତାପବାଦୀଙ୍କୁ କାହୁଁ କରିପାରିବେ । ସନ୍ତାପବାଦୀମାନେ ଖସିଯିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଚିକିତ୍ସାବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଗ୍ରଗତି କରିଛି । ଶରୀରର ମାନଚିତ୍ର ସହଜ ହୋଇଛି । ମଣ୍ଡିତ କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଧ୍ୟାନ କରୁଥିବା ଯନ୍ତ୍ରପାତି, ବିଦିଷାଦ୍, ଅଲ୍‌ବ୍ରା ସାଇଣ୍ଟିଫିକ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ଅନ୍ୟସବୁ ଉଚ୍ଚତ ପ୍ରଣାଳୀ ମାଧ୍ୟମରେ ସମଗ୍ର ଶରୀରଟିକୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରାଯାଇପାରୁଛି ।

କର୍କଟ ରୋଗ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଷାନ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ସନ୍ଦେହଜନକ ଜୀବକୋଷର ଉପସ୍ଥିତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇପାରୁଛି । ଏପରି କୋଷକୁ ନଷ୍ଟ କରାଯାଇ ଜୀବନଧାରଣର ସମୟସୀମା ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଉଛି । ଆଞ୍ଜିଓଗ୍ରାଫ ମାଧ୍ୟମରେ ହୃଦ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର କେଉଁସବୁ ଶିରା ଓ ଧମନୀ କ୍ରମଶଃ ରୁଦ୍ଧ ହେଇ ଆସୁଛି, ତାହା ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ହେଉଛି । ଫଳରେ ରକ୍ତ ପ୍ରବାହ ପଦ୍ଧତିରେ ଏସବୁକୁ ଅଧିକ ଉନ୍ନତ କରାଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉଛି । ଗୌତିକ ଶରୀରର ଆତ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଅଂଶବିଶେଷକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ସହଜ ହେବା ଫଳରେ ଶତାୟୁ ଜୀବନର ସମ୍ଭାବନା ବୃଦ୍ଧିପାଇଛି । ଚିକିତ୍ସାବିଜ୍ଞାନରେ ଅଭୂତପୂର୍ବ ସଫଳତା ମିଳିଛି । ଦୁର୍ଗାଗ୍ୟବଶତଃ ମନର ଏକ ସଠିକ ମାନଚିତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ସେପରି ସଫଳତା ମିଳି ନାହିଁ ।

ସେଥିପାଇଁ ଆମେମାନେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ବିଶ୍ୱଜଗତରେ ବସବାସ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବିକୃତି ଓ ନିଃସଜ୍ଜତାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆମକୁ କବଳିତ କରିଛି । ଆପଣମାନଙ୍କର ରାଗ, ଈର୍ଷା ଓ ଘୃଣା ନିତିଦିନିଆ ଜୀବନଯାପନ ପାଇଁ ଦରକାର ହୋଇପାରେ । ଆପଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସମ୍ଭବତଃ କେହି ରାଜକୁମାର ଚାର୍ଲ୍ସ ଓ ରାଜକୁମାରୀ ଡାଏନାଙ୍କ ପରି ପରୀକ୍ଷାଗତରେ ରହୁ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେହି କ’ଣ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଧାରାକୁ ବରିନେବେ ? ନାଃ ! କେହି ଏପରି ଜୀବନ ଚାହିଁବେ ନାହିଁ । ଏ କଥା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କ ବିରୋଧରେ କୁହାଯାଉ ନାହିଁ । ଦୁଃଖ ସବୁବେଳେ ଦୁଃଖ । ସେମାନଙ୍କର ସବୁ ଥିଲା । ଆପଣମାନେ ଯାହା ସ୍ୱପ୍ନରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସେ ସବୁ ଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଫଳ କ’ଣ ହେଲା ? ତଥାପି ଆମେ ଭାରୁ “ଆଉ କିଛି ହଜାର ଟଙ୍କା ମିଳିଗଲେ ମୋ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହେଇଯିବ ।” ଏ ସବୁ ଆପଣମାନଙ୍କର ଅଳ୍ପକ ଚିନ୍ତା । ବହୁଗଣ ! ଆପଣମାନେ ବିସ୍ମୃତି ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି, ବିସ୍ତାପଣ ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି ।

ଗୋଟିଏ ଉପଗ୍ରହ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ମାନଚିତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାପରି ଆମର ଅନ୍ତର୍ଜଗତ ବିଷୟରେ ସବିଶେଷ ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ମନର ମାନଚିତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଉପଗ୍ରହ ଆବଶ୍ୟକ । କେବଳ ଗୌତିକ ଶରୀର ସ୍ତରରେ ରହିଲେ ଭୂପୃଷ୍ଠରେ ରହିବା ସହିତ ତୁଳନାୟ ହେବ । ମାନସିକ ସ୍ତରକୁ ଯାଇ ଦୂରରୁ ସବୁ ଜିନିଷ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ଦୂରକୁ ଯାଇ ହେଲିକପ୍ଟରରେ ଜିନିଷସବୁ ଦେଖିବାର ଅନୁଭବ ଭିନ୍ନ ଧରଣର । ଆପଣମାନଙ୍କର ନିଜର ଆବେଗ ଅନୁକୃତି ସବୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ଭାବାବେଗ ସବୁ କେଉଁଠାରୁ ଆସୁଛି, କିପରି ଆସୁଛି ଏବଂ ସେ ସବୁର ସ୍ୱରୂପ କ’ଣ ? ସେସବୁ ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତିଟି ଆବେଗକୁ ଚିହ୍ନିବାକୁ ହେବ । ଭୂପୃଷ୍ଠର ମାନଚିତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଟିକୁ

ଚିହ୍ନିବାକୁ ହୁଏ । ‘ଏଇଟି ସାଗର’, ‘ଏଇଟି ଜଙ୍ଗଲ’, ‘ଏଇଟି ନଗର’ ଆପଣ ଏହି ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନର ପରିଚିତି ଲାଭ କରନ୍ତି । ଆପଣ ଆଗ୍ନେୟଗିରିଟିକୁ ଜାଣିବା ପରେ ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚିତ ହୁଅନ୍ତି ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏହାର ଉଦ୍‌ଗାରଣ ସମ୍ଭାବନା ଥିବାରୁ ଏହା ନିକଟରେ ବସବାସ କରିବା ଅନୁଚିତ ହେବ । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଜଙ୍ଗଲ ବୋଲି ଜାଣିଲା ପରେ ତାହା ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ ସଂକୁଳ ହୋଇଥିବାରୁ ସେଠାକୁ ଏକାକୀ ଯିବା ଅନୁଚିତ ବିଚାର କରନ୍ତି । ଗଭୀର ସାଗରରେ ଡିମ୍ବ ଓ ମଗରମାଛ ଭଳି ଭୟଙ୍କର ଜୀବ ଥିବାରୁ ସେ ମଧ୍ୟକୁ ଝାମ୍ପ ଦେବା ବିପଜ୍ଜନକ ମନେକରନ୍ତି । ସ୍ଥାନଟିକୁ ନଗର ବୋଲି ଚିହ୍ନଟ କଲେ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଉଚିତ ମଣନ୍ତି । ସେହିପରି ଆପଣମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଆବେଗର ସହର ରହିଛି । ରାଗ ଗୋଟିଏ ସହର । ଘୃଣା ଆଉ ଗୋଟିଏ ସହର । ଶର୍ମା ଅନ୍ୟତମ । ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏସବୁ ଉଚ୍ଚ ଅଜ୍ଞାନିତ । ଏଗୁଡ଼ିକର ସ୍ବରୂପ ଆପଣ ନିଜେ ଅନୁଭବ କରିବା ପ୍ରୟୋଜନ । ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଏହା କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଆପଣମାନେ ମୋର ଉଦାହରଣଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଆପଣମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଭରି କରି ଦିଆଯାଇଛି ଯେ ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ ପତଳା ହେବା ଉଚିତ । ଆପଣ ପୃଥିବୀକାୟ ହୋଇଥିଲେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିବା ସ୍ବାଭାବିକ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆପଣ ଓଜନ କମାଇବାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ଆପଣଙ୍କୁ ହୁଏତ କେହି ଜଣେ କହିଲେ ଯେ ଦୁଇପ୍ରକାର ଉପାୟରେ ଓଜନ କମାଇ ଦିଆଯାଇପାରେ । ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ହେଉଛି ଖାଦ୍ୟପେୟର କଟକଣା, ଅନ୍ୟଟି ହେଉଛି ଶରୀରରେ ଟେକମର୍ଦ୍ଦନ କରି ଓଜନ କମାଇପାରେ । ଟେକମର୍ଦ୍ଦନ ସହଜ ଓ ପ୍ରାତିପଦ ହୋଇଥିବାରୁ ଆପଣ ଏହି ପଛାଟି କରିପାରିବେ । ଏପରି ପଛାରେ କେହି ଜଣେ ଆପଣଙ୍କୁ ସହାୟତା କଲେ ଏବଂ ଆପଣ ପତଳା ହୋଇଗଲେ । ଆପଣଙ୍କୁ ବିଶେଷ କିଛି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ, ବରଂ ଟେକମର୍ଦ୍ଦନ ସମୟରେ ଆପଣ ଆରାମ ଅନୁଭବ କଲେ । ଶରୀର ଗଠନରେ ଏପରି ସହାୟକ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ଜ୍ଞାନ ଆହରଣରେ ଏପରି ପଛାସବୁ ସହାୟକ ହେବ ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଜେ ପ୍ରୟାସ କରି ଆପଣଙ୍କର ଭାବନାକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରିବାକୁ ହେବ । ନିଜେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେବ ।

କୌଣସି ଏକ ସମୟରେ ମୁଁ ଜଣଙ୍କର ଘରେ ରହିଥିଲି । ଗୃହପତ୍ନୀଜଣକ ରୋଷେଇ କରିବାରେ ଖୁବ୍ ଜୁଗଳୀ । ସେ ଥରେ ମୋତେ କହିଲେ - ‘ସ୍ବାମୀଜି ! ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରବଚନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ । ଆପଣ ଆମ ଘରେ ରୁହନ୍ତୁ । ଆମେ ସବୁ ଦିନ ଖୁବ୍ ଭଲ କଥା ଶୁଣିପାରିବୁ ।’ ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି - “ଆପଣ ଆମ ସହିତ ଆସନ୍ତୁ । ଆମେ ସବୁ ଦିନ ଭଲ

ଖାଦ୍ୟ ଖାଇପାରିବା ଏବଂ ଭଲ କଥା ଶୁଣିପାରିବା ।” ଅବଶ୍ୟ ସେ କେବେ ଆସିପାରିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ପରିବାର ଓ ଦାୟିତ୍ବ ରହିଛି । ସବୁ ସମୟରେ ମୋତେ ଭଲ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ହେଲେ ମୋର ରୋଷାଇ ଶିଖିବା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ରୋଷାଇ ଶିଖିଲା ପରେ ମୋର ଯେତେବେଳେ ଯାହା ମନ ଚାହିଁବ, ତାହା ମୁଁ ରୋଷାଇ କରିପାରିବି । ସେହିପରି ଆପଣ ଶୁଣୁଥିବା କଥାରୁ ପ୍ରତିଦିନ ଆନନ୍ଦ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ତାହା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ଆପଣ ପ୍ରତିଟି ବିଷୟରେ ତାହା ହିଁ କରନ୍ତି । କେବଳ ଧର୍ମ ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ଆପଣ ପ୍ରତ୍ୟାକ୍ଷା ରଖନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ୟ କେହି ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ତାହା କରିଦେବ । ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଲେଖିଦେବାକୁ ଆପଣ ନିଜର ଗଣିତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କହି ନଥାନ୍ତି । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁକାମ କରି ନ ଥାନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କୁ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଧର୍ମ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କିନ୍ତୁ ମନୋବୃତ୍ତି ଭିନ୍ନ ଧରଣର, ଆପଣ ଭାବନ୍ତି - “ମୋର ଗୁରୁ ଅଛନ୍ତି, ସେ ମୋ ପାଇଁ ସବୁ ଦାୟିତ୍ବ ନେବେ ।” ଲୋକମାନଙ୍କର ମତିଗତି ଏପରି ହେଉଛି ଯେ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଅନ୍ୟମାନେ କରିଦେବେ ବୋଲି ବିଚାର କରନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ର ଉପାସନାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଏକା କଥା । ଆପଣ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଇଶ୍ବରଙ୍କର ଉପାସନା କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ତାହା ଆପଣଙ୍କର ନିଜର ବିଚାର । ଆପଣ ଭାବିବା ଠିକ୍ କୁହେଁ ଯେ ଇଶ୍ବର କେବଳ ସଂସ୍କୃତ କିମ୍ବା ତାମିଲ କିମ୍ବା ଇଂରାଜୀ ବୁଝନ୍ତି । ଇଶ୍ବର କୌଣସି ଭାଷାରେ ବଞ୍ଚନା ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନୁହଁନ୍ତି । ଆପଣମାନେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଭାଷାରେ ସୀମାରେଖା ଭାଙ୍ଗି ଦିଅନ୍ତି । ସେ ହୃଦୟର ଭାଷା ବୁଝନ୍ତି, ନିରବତା ବୁଝନ୍ତି । ଆମେ ଭାବୁ ଯେ ସେ କେବଳ ଆମେ କହୁଥିବା ଭାଷା ବୁଝନ୍ତି । ଏହା ଏକ ଭ୍ରମ ଧାରଣା ।

ଥରେ ମୁଁ ଜଣକ ଘରେ ରହିଥିଲି । ଅତି ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ମଧୁର ସଂଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି । ମୁଁ କୋଠରିଟିକୁ ଯାଇ କିଏ ଗାଉଛି ବୋଲି ଦେଖିବାକୁ ଚାହିଁଲି । କୋଠରିରେ କେହି ନ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଡିସ୍କର ଯୁଗ । ଡିସ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ ପରିବେଷିତ ହେଉଥିଲା । ଏହିପରି ଠାକୁରଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ସାମ୍ନାରେ ଡିସ୍କ ଲାଗିଛି, ଇନ୍ଦ୍ରବାନ ଏକାକୀ ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ରନାମ ଶୁଣୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଗର୍ବରେ କହନ୍ତି, “ସ୍ବାମୀଜି ! ଆମ ଘରେ ପ୍ରତିଦିନ ଶ୍ଳୋକ ଆବୃତ୍ତି ହେଉଛି ।” ମୋର ପ୍ରଶ୍ନ- “ଆପଣ ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତି କି ଟେପରେକର୍ଡ୍ ଆବୃତ୍ତି କରେ ?” ଆପଣ ଏ ପ୍ରକାର ମୂର୍ଖତାର ଅର୍ଥ ବୁଝୁଛନ୍ତି ? ମୁଁ କୌଣସି ମନ୍ଦିରରେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ମନ୍ଦିରରେ ଲୋକମାନେ ମୋତେ ବାହାର କରିଦେବେ । ସେଇଥିପାଇଁ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟର ବହୁତା କକ୍ଷରେ ମୁଁ ଏ କଥା ଉଠାଇଛି । ଆମେ ବିତିତ୍ର ପ୍ରକାରର ଆମର ମନୋବୃତ୍ତି ତିଆରି କରିଛୁ । କୌଣସି ନା କୌଣସି ଉପାୟରେ ନାମ ସଂଜ୍ଞାର୍ଚ୍ଚନା ଚାଲିଛି -

ଏହା କହି ଆପେ ନିଜକୁ ସ୍ବାଧୀନ ଦେଉଛି । ଆମ ପାଇଁ କେହି ଜଣେ କାର୍ଯ୍ୟଟି କରିଦେଉଛି-
ଏହା କହି ନିଜକୁ ଆଶ୍ବାସନା ଦେଉଛି । ନାଃ ! ଏହା ଠିକ୍ କଥା ନୁହେଁ । ଆପଣଙ୍କର ନିଜସ୍ବ
ଅନୁଭବ ନିହାତି ଦରକାର ।

ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବୋଝ ଥିଲେ କେହି ଜଣେ ତା'କୁ ହାଲୁକା କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ
କରିପାରେ । ମାତ୍ର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ବୋଝ ଥିଲେ ତାକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ହାଲୁକା କରିବାକୁ ହେବ ।
ସାଧାରଣତଃ ଲୋକମାନେ ତାକୁ ଏହି ପ୍ରକାରରେ ହାଲୁକା କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ସେମାନେ
ହୁଏତ ଲୁଚିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି କିମ୍ବା ସମୟ କ୍ରମେ ଠିକ୍ ହେଉଯିବ ବୋଲି ଭାବିବସନ୍ତି ।
ସମୟ ଉପରେ ଛାଡ଼ିଦେଇଥିବାରୁ ଆପଣ ଏ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ଶୀଘ୍ର ମୁକ୍ତି ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ସବୁରି
ବର୍ଷର ଜୀବନରେ ପଇତରିଶ ବର୍ଷ ଏଇଭଳି କଟିଯାଏ । ଆପଣ ନିଜକୁ ଠିକ୍ ରୂପେ ବୁଝିପାରିଲେ
ଜୀବନର ପ୍ରତିଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆପଣ ଉପଭୋଗ କରିବେ । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟମାନେ ଏପରି ଦାୟିତ୍ବ
ନେବେ ବୋଲି ଲୋକେ ଭାବନ୍ତି । କେତେକ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଦାୟିତ୍ବ ନେବାର ବଢ଼ିମା
ଦେଖାଇ କହନ୍ତି- “ଏଠାରେ ମୁଁ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୟ କାହିଁକି ? ମୁଁ ତୁମର ସବୁ ଦାୟିତ୍ବ
ନେବି ।” ଏପରି କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ମଧ୍ୟ ଦାୟିତ୍ବ ନେଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଜର
ବାର୍ଦ୍ଧବ୍ୟର ଦାୟିତ୍ବ ନେଇପାରିବେ କି ? ଆପଣ ନିଜର ମୁତ୍ୟୁର ଦାୟିତ୍ବ ନେଇପାରିବେ କି ?
ଆୟତ୍ତର ବିଭାଗର ସରକାରୀ ଅଧିକାରୀମାନେ ଆପଣଙ୍କ ଘରକୁ ଆସିଲେ ଆପଣ କ'ଣ
କରିବେ ? ଆପଣ ହୁଏତ ଜୀବନରକ୍ଷା ପାଇଁ ନିରୁଦ୍ଧି ହେବେ । ଆପଣ କରିବେ କ'ଣ ?
ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ ନେବେ କିପରି ? ଆପଣ ଶ୍ରାମଦ୍ବିଗ୍ରସବ୍ ଗୀତା ପାଠ
କଲେ ଅନୁଭବ କରିବେ ଏହା କପରି ଚମତ୍କାର । ଶ୍ରାକୃଷ୍ଣ ହୁଏତ ଅର୍ଜୁନକୁ କହିପାରିଥାନ୍ତେ-
“ମୁଁ ଅବତାର ପୁରୁଷ । ନିର୍ଭୟରେ ତୁମେ ରୁହ । ମୁଁ ତୁମ ପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ କରିବି ।” କିନ୍ତୁ ସେ ସେ
କଥା କହିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଅର୍ଜୁନକୁ ଶିକ୍ଷାଦେଲେ ଓ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ । ଆତ୍ମମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଜର ଜୀବନ ଜାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ ନିଜକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ
ହେବ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ଦେଖିପାରିବି କି ? ଆପଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ
ଏକ ଡଲାର ଦିଅନ୍ତୁ । ମୁଁ କହିବି ମୁଁ ଆଖ୍ୟାତକା ଯାଇ ଆପଣମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦେଖିଆସିବି । ମୁଁ
ଆପଣମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦେଖୁଆସିବା ସମ୍ଭବ କି ? ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଇପାରିବି କି ?
ସୁତରାଂ ଆପଣ କିପରି କହୁଛନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ୟ କେହି ଆପଣଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ଦେବ ?

ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଉଚ୍ଚ ଅଙ୍ଗିକା ରହିଛି । ଏ ସବୁ ହେଉଛି ଶକ୍ତିଶାଳୀ
ଆବେଗ । ଆପଣ ଏ ସବୁ ଅଙ୍ଗିକା ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି । ଆପଣ କହିପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ

ଜଣେ ଆପଣଙ୍କୁ ରାଗୀ କରିଛନ୍ତି । ଆପଣ ନିଜ ଭିତରେ ଏସବୁ ଆବେଗ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି । ଏ ସବୁ ଅଜାଳିକା ମଧ୍ୟରେ ହଜିଯାଇ ଆପଣ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଏହିଠାରେ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ସମସ୍ୟା । ଏହି ଅଜାଳିକାସବୁକୁ ଜାଣିପାରିଲେ ସେ ସବୁ ମଧ୍ୟରୁ ଚାଲିଆସିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ।

ଆବେଗସବୁ ଚେତନା ସ୍ତରରେ ରହିଛି

ଆମେ ସମସ୍ତେ ସୃଷ୍ଟିକୁ ବାରମ୍ବାର ତନ ତନ କରି ଦେଖିଛୁ । କିନ୍ତୁ ଆମ ଅନ୍ତର୍ଜଗତର ବିସ୍ତୃତଭୂମିକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବାର ସମୟ କରିପାରି ନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ମନ ଏକ ଅପରିଚିତ ଲଲାକା ହେଇ ରହିଯାଇଛି । ଆମର ଭୟ, ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ, ପ୍ରେମ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଅବିଚାରିତ ଭଲପାଇବା ସବୁକିଛି ଏହି ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ରହିଛି । ଗ୍ରହଜଗତରେ ପ୍ରେମ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରେମର ବସ୍ତୁ ଗ୍ରହରେ ଥାଇପାରେ ! ମାତ୍ର ପ୍ରେମ ହିଁ ଅନ୍ତର୍ଜଗତର କଥା । ଈର୍ଷାର ପାତ୍ର ବହିର୍ଜଗତରେ, ମାତ୍ର ଈର୍ଷା ବହିର୍ଜଗତର ନୁହେଁ ।

ଈର୍ଷା, ରାଗ, ଦ୍ଵେଷ, ସୁଖ, ଦୁଃଖ, ପ୍ରେମ, ଘୃଣା, ଆନନ୍ଦ ଓ ବିଷାଦ ପରି ଆବେଗସବୁ ସ୍ଥୂଳ ଓ ବାହ୍ୟଜଗତରେ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ ଯେ ଆମେ ଆମର ଭାବ ଓ ଭାବନା ବିଷୟରେ କହୁଛୁ । ଅବଶ୍ୟ ଏ ସବୁ ଆବେଗ ‘ଇଦମ୍’ ବା ‘ଏହା’ ବିଭାଗର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ପୁଣି ଇଦମ୍‌ର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି କ୍ଷୟଶୀଳ । ‘ମୁଁ ଭାବନା’ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଭାବନାକୁ ଦେଖିଥାଏ । ଆମେସବୁ ଏପରି ପରିଭାଷା ପ୍ରୟୋଗକରୁ- ‘ମୁଁ ରାଗୀ’, ‘ମୁଁ ଇର୍ଷାନ୍ବିତ’, ‘ମୁଁ ସୁଖୀ’, ‘ମୁଁ ଦୁଃଖୀ’ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଆବେଗଜନିତ ଭାବନା ସହିତ ‘ମୁଁ ଭାବନା’ ଜଡ଼ିତ ହୋଇଥାଏ । ଆପଣ ସୁସ୍ଥ ଭାବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଅନୁଭବ କରିବେ ଯେ ଅନ୍ୟସବୁ ଭାବନା ପରି ‘ମୁଁ ଭାବନା’ ମଧ୍ୟ ନିରବତା ଓ ଚେତନାରେ ରହିଛି । ଆପଣମାନେ ନିରବରେ ଏସବୁ ଭାବନାର ସ୍ଥିତିକୁ ଜାଣିପାରିବେ । ଆପଣ କେବଳ ଏହି ଭାବନାକୁ ଚିହ୍ନି ନାହିଁ, ଏହି ଭାବନା ଧରିରଖିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନି । ଆମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିବା ଶବ୍ଦସବୁ କେବଳ ନିରବତା ମଧ୍ୟରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନଥାଏ । ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ଏହି ନିରବତା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥାଏ ।

ସେହିପରି ଆମେ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ସମସ୍ତ ଭାବନା କେବଳ ଚେତନଶୀଳତା ରହିନାହିଁ । ଏ ସମସ୍ତ ଭାବନାର କର୍ତ୍ତା ‘ମୁଁ ଭାବନା’ ମଧ୍ୟ ଚେତନାରେ ରହିଛି । ଆମେ ଏ ସମ୍ପର୍କଟିକୁ ଭଲ ରୂପେ ବୁଝିବା ଉଚିତ । ସମସ୍ତ ଭାବନା, ସମସ୍ତ ଆବେଗ ଏବଂ ସମଗ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଟି ସଂପର୍କରେ ଚେତନା ଏଠି, ସେଠି ଏବଂ ସବୁଠାରେ ବିଦ୍ୟମାନ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ

ଆପଣଙ୍କର ବିସ୍ତାରଣର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କେବେ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆବଶ୍ୟକ । ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନାତ ମହାସାଗରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ କହିଲେ ଆପଣମାନେ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ନିକଟତମ ସମୁଦ୍ରକୂଳକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବେ ଏବଂ ପ୍ରଶ୍ନାତ ମହାସାଗରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ମନେକରିବେ । ମନେକରାଯାଉ ଆମେ ସମସ୍ତେ ବର୍ତ୍ତମାନ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛୁ ଏବଂ ଆମେ ନିରବରେ ବସିବାକୁ ସ୍ଥିରକଲୁ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ନିରବ ହେଲାମାତ୍ରେ ନିରବତା ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବୁ ବୋଲି ଧରାଯିବ । ଏପରି ନିରବତାର କୌଣସି ବିସ୍ତାରଣର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଦୟାକରି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ ଯେ ନିରବତାର କୌଣସି ବିସ୍ତାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଏହା ସବୁଦିନରେ ପ୍ରସାରିତ । ଭାବନାର ବିସ୍ତାରଣ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ଚେତନା ସର୍ବପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ଏହା ବିସ୍ତାରଣର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ ନାହିଁ ।

ସୁତରାଂ ଆପଣମାନେ କେବଳ କ୍ଷେତ୍ର ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ । କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଜ୍ଞାପୁରୁଷ ହେଉଛନ୍ତି କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ । ସେ ଚୈତନ୍ୟ, ସେ ସର୍ବପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏପରି ଉପଲବ୍ଧି ଅଛି, ସେ ଆତ୍ମସଚେତନ, ସେ ମୁକ୍ତ । ଏ ଶରୀର, ସମସ୍ତ ବିସ୍ତୃତି, ବିସ୍ତାରଣ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଏକ ଅଂଶବିଶେଷ । ସୁତରାଂ ଏ ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର ସମସ୍ତ ସ୍ଥୂଳ ବିଶ୍ୱର ଏକ ଅଂଶବିଶେଷ ହୋଇଥିବାରୁ ଏ ଶରୀରର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ । ଏହାର କେବଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ । ଆପଣ ଚୈତନ୍ୟ, ଆପଣଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ ରହିଛି । ଉଭୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଚିନ୍ତାକରିବାର ଯଥାର୍ଥତା ନାହିଁ । ଏ ସତ୍ୟ ଆପଣ ନିଜେ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାକୁ ହେବ । ଏହାକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବା କଷ୍ଟ । ଲୋକମାନେ ଶୁଣିବା ସମୟର ହୁଏତ ବୁଝିପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ନିରବରେ ବସି ନିଜେ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହାର ଅଭାବ ଫଳରେ ସେମାନେ ଶୁଣିଥିବା କଥା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସବୁପ୍ରକାର ଆବେଗ ଆପଣମାନଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବାରୁ ଆପଣମାନେ ନିଜେ ଚିନ୍ତାକରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆପଣମାନେ ଆବେଗ ଚିନ୍ତାରି କରନ୍ତି । ଆପଣମାନେ ସେ ସବୁକୁ ଏତେ ବେଶୀ ବଢ଼ାଇଚାଲନ୍ତି ଯେ ସେସବୁ ମଧ୍ୟରେ ହଜିଯାଆନ୍ତି । ଆପଣମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ସେ ସବୁ ବୁଝିଯାଆନ୍ତି । ଆପଣମାନେ ନିଜେ ଚିନ୍ତାରି କରିଥିବା ଆବେଗସବୁ ମଧ୍ୟରେ ବସବାସ କୁଥିବାରୁ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ପରିଚିତିକୁ ଚିହ୍ନିବା କଷ୍ଟକର ହୁଏ ।

ଅମାନିଷ୍ଟ-ମଦନ୍ତିବୁମହିଂସାକ୍ଷାତିରାଜ୍‌ବମ୍ ।

ଆତାର୍ଯ୍ୟୋପାସନଂ ଶୌଚଂ ଶ୍ରେୟମାତ୍ମବିନିଗ୍ରହଃ ॥

(ଅହଂଭାବଶୂନ୍ୟତା , ଅବାସିକଭାବ, ଅହିଂସା, କ୍ଷମା, ସରଳତା, ଗୁରୁସେବା, ପବିତ୍ରତା, ସ୍ଥିରତା, ଆତ୍ମସଂଯମ - ଏହି ଗୁଣସମୂହ ହିଁ ସାଧକର ଆଦର୍ଶ । ଏହି ପଥଛାଡ଼ି ଭାବଦେଶରେ ଭାସିନଯିବା ହିଁ ଭଲ)

ଆମେ ଆମର ଆଲୋଚନାରେ ଏ ପରିଭାଷାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଏବଂ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶବ୍ଦ, ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଆବେଶ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ବୁଝାଇଦେବି । ଏହିପରି କୋଡ଼ିଏଟି ଆବେଶ ରହିଛି । ଏ ସମସ୍ତ ଆବେଶ ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ଭଲରୂପ ବୁଝିଗଲେ ଅନ୍ୟସବୁ ଆବେଶକୁ ବୁଝିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ।

ଅମାନୀତ୍ୱ

ପ୍ରଥମ ଆବେଶ ହେଉଛି ଅମାନୀତ୍ୱ । ‘ମାନା’ ନ ହୋଇ ସତ୍ୟର ଉପଭକ୍ତି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟିତ ବେଦାର ଭାବ ହେଉଛି ଅମାନୀତ୍ୱ । ‘ମାନା’ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଗର୍ବ ଓ ଅହଂକାର । ନିଜକୁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ବିଚାର କରିବା ଏବଂ ନିଜଠାରୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଅଧିକ ଭଲ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର ନ କରିବା ହେଉଛି ଅହଂକାରର ସୂଚକ । ଆତ୍ମୋପଭକ୍ତି ପାଇଁ ଏହା ବିପରୀ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟିକରେ, ତାହା ପରେ ଆଲୋଚନା କରିବା । ଆତ୍ମୋପଭକ୍ତି ପରେ ଏବଂ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ ଜାଣିଲାପରେ ‘ମୁଁ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ’, ‘ମୁଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ’ କହିବା ସମୟରେ ଜୌଣସି ସମସ୍ୟା ନ ଥାଏ ଏବଂ ଅହଂକାର ପ୍ରକାଶ ପାଇନଥାଏ । କେବଳ ମୁଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବୋତ୍ତମ - ଏପରି ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ଏପରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରେ ସଚରାଚର ପ୍ରାଣୀ ଅଟନ୍ତୁ । ମୋ ପରି ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଅମରତ୍ୱର ଅଧିକାରୀ - ଏପରି ଭାବନା ଏଥିରେ ବଂଶ୍ଟିତ । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଭାବନାରେ ଅହଂକାର ପରିଦୃଷ୍ଟ - ‘ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର’, ‘ମୋର ଗାଡ଼ିଟି ସର୍ବୋତ୍ତମ’, ‘ମୋର ଘରଟି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷଣୀୟ’, ଏହିପରି ସବୁ ବସ୍ତୁତ୍ୱରେ ଭ୍ରାନ୍ତି ଓ ଅହଂକାର ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । ଆପେକ୍ଷିକ ପୃଥକାର କେହି ଅନାପେକ୍ଷିକ ନୁହଁନ୍ତି । “ସର୍ବୋତ୍ତମ ଏବେ ବି ଆସିବାକୁ ବାକି ଅଛି ।” ଏ କଥାଟି ଠିକ୍ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆପଣ କେବେହେଲେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ନ ହୋଇପାରନ୍ତି । ‘ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଇଞ୍ଜିନିୟର’ - ଏହା କହିବା ସମୟରେ ମାନସିକ ଭ୍ରାନ୍ତି ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଏହାକୁ ଭ୍ରାନ୍ତି କହିବାର ଚାପୂର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ, ମୁଁ ତା’ର ପ୍ରକୃତ ପରିଚିତିଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଗୋଟିଏ ରୁମିକାର (ଯଥା- ଇଞ୍ଜିନିୟର) ଖୋଜ ମଧ୍ୟରେ ଆଶ୍ରୟ ନିଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଶ୍ରୟ ନେଉଥିବା ରୁମିକାର ଖୋଜିବାକୁ ବଡ଼ ମନେକରି ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରେ । ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏହି ଖୋଜଟି ପାଣିପୋତକା ପରି ଫାଟିଗଲେ ତାର ସବୁ ଗର୍ବ, ଅହଂକାର ମିଳାଇଯାଏ ।

ଆପଣଙ୍କ ବଡ଼ପଣିଆର ଗୋଟିଏ କାରଣ ରହିଥିଲେ ଆପଣ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ନୁହଁନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ଭଲପାଇବାର କାରଣ ରହିଥିଲେ ଆପଣ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲପାଆନ୍ତି ବୋଲି ବୁଝାଯିବ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଶକ୍ତିର ଏକ କାରଣ ଥିଲେ ଆପଣ ପ୍ରକୃତରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ନୁହଁନ୍ତି ବୋଲି ଧରାଯିବ । ସେହିପରି ସୁଖର କାରଣ ରହିଛି କହିଲେ ସୁଖର ଘିଟି ନାହିଁ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ‘ପାଗ ଭଲଥିବାରୁ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁଛି’ । ଏହାର ବିଶେଷ ଅର୍ଥ ନାହିଁ, କାରଣ ପାଗର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ମନର ଅବସ୍ଥା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବ । ଆପଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କେହି କହିପାରନ୍ତି - ‘ମୋର ସ୍ବାମୀ ଭଲ ପ୍ରକୃତିର ହୋଇଥିବାରୁ ମୁଁ ସୁଖୀ ।’ ଅନ୍ୟକେହି ହୁଏତ କହିପାରନ୍ତି - ‘ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ସୁଦର୍ଶନୀ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁଁ ସୁଖୀ ।’ ମାତ୍ର ଏପରି ବିକୃତିର ସ୍ବାୟାତ୍ବ ବ’ଣ ? ସ୍ବାମୀ କାହା ସହିତ ଚାଲିଗଲେ ଏବଂ ପତ୍ନୀ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ ରଖିଲେ ମାନସିକ ସୁଖ ଚାଲିଯିବ । ଆପଣମାନଙ୍କର ପିଲାମାନେ ଖୁବ୍ ଭଲ କହୁଛନ୍ତି ଭାବି ଆପଣମାନେ ନିଜକୁ ଭାଗ୍ୟବାନ ମନେକରନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ପିଲାମାନେ ଚଉଦ ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କର ଏପରି ଭାବନା ଥାଏ । ମାତ୍ର ସନ୍ତାନକୁ ଅଠରବର୍ଷ ବୟସ ହେବା ସମୟରେ ସେ ଅହଙ୍କାରୀ ହେଇ ନିଜର ପିତାମାତାକୁ ଅବରଜାରୀ ମନେକରେ । ତା’ର କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଅହଙ୍କାର ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ସେ ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନଉଠେ ? “ମୁଁ ଏତେ କଷ୍ଟ ସହ୍ୟକରି ଏହାକୁ ବଡ଼ କରି କାହିଁଚି ?” ମା’ ନିଜ ଭାଗ୍ୟକୁ ଦୋଷ ଦିଅନ୍ତି, ବାପା ନିଜକୁ ଧୂକ୍ତକାର କରନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ମନର ସୁଖ ଚାଲିଯାଏ । ଆପଣ ଅତି ଯତ୍ନରେ ବଡ଼ କରିଥିବା ପିଲାମାନେ ନିଜ ନିଜ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ।

ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରାଧ୍ୟାନ୍ୟ ପଛରେ କିଛି କାରଣ ରହିଥିଲେ ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ବ ନାହିଁ । ବହୁବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଉଣେଇଶ ଶାଠିଏ ବେଳକୁ ମହମ୍ମଦ ଅଲୀ ତାଙ୍କର ପେଣ୍ଠାଗଡ଼ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିବା ସମୟରେ ଅତି ଗର୍ବରେ କହିଥିଲେ - ‘ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼’ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପାର୍ଜିନ୍‌ସନ ରୋଗରେ ତାଙ୍କର ସମଗ୍ର ଶରୀରଟି କମ୍ବୁଛି । କିଛିବର୍ଷ ପରେ ଆଉ କେେ ମହମ୍ମଦ ଅଲୀକୁ ହରାଇଲେ । ଅଲୀ କହିଲେ- ‘ମୁଁ ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବୃତ୍ତନ ।’ ଆପଣଙ୍କର ଗୁରୁତ୍ବ ସଦାପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ । ଶାରୀରିକ ଶକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲେ ଆପଣ ନିଜକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କହିବା ଅର୍ଥହୀନ । ସେହିପରି ଆପଣ ସରକାରଙ୍କର ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ଅଫିସର କିମ୍ବା କମ୍ପାନୀର ମୁଖ୍ୟ ପରିଚାଳକ କିମ୍ବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବୁଦ୍ଧପତି କିମ୍ବା ପୋଲିସ୍ ସଂସ୍ଥାର ମୁଖ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ହୋଇଥିବାରୁ ନିଜକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ମନେ କରିପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆପଣ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିବା ଦିନ ହିଁ ଆପଣଙ୍କ ଶକ୍ତିର ଉଷ ଚାଲିଯାଏ । ସେଇଥିପାଇଁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ଭୟର କାରଣ

ହୁଏ । ଅବସର ଗ୍ରହଣ ପରେ ଅନ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କୁ ପତାରୁ ନଥିବାରୁ ସେ ନିଜେ ମରିଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ।

ଏହା ହେଉଛି ‘ମାନ’, ଗର୍ବ ଓ ଅହଙ୍କାର । ଅହଙ୍କାର ପଦରେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ଭୂମିକାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟକୁ ଆଦର୍ଶ କରି ନିଜକୁ ବଡ଼ ମନେକରେ । ନିଜକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ପ୍ରଚାରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ ଖୋଜ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମୋଗଭକ୍ତି ଆସିବ ନାହିଁ । ଛକନାର ଖୋଜ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବାରୁ ଅନ୍ଧ ବୟସର ଲୋଭ, ବଳବାନ୍ ଲୋଭ, ଧନାଲୋଭ ଓ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନେ ଆମୋଗଭକ୍ତି ପାଇଁ ଚପୁରତା ଦର୍ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ପ୍ରଚାରଣାର ଖୋଜ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ନିଜକୁ ବଡ଼ ମନେ କରନ୍ତି । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆତ୍ମାତ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୁଏ । ସେପରି ଆତ୍ମାତ ନ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ଗଭୀର ଭ୍ରାନ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥାନ୍ତି । ଆପଣ ବ୍ୟବସାୟରେ ବୁଢ଼ି ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ କୌଣସି ଏକ ସମୟରେ ବିଶ୍ୱ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଧ୍ୱଂସ ହେବାପରେ ଆପଣଙ୍କର ସମସ୍ତ ସମ୍ବାଦନା ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବାର ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ବାଣିଜ୍ୟ ଜୀବନର ମାୟା ହୁଏ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କର ଚେତା ପଶେ । ଆପଣ ଅତୀତରେ କୌଣସି ଏକ କମ୍ପ୍ୟୁଟର କମ୍ପାନୀର ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ ଥିଲେ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବ୍ୟବସାୟରେ ମାୟା ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟିହେଲା ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ଚାକିରିଟି ଚାଲିଗଲା । ଦୁଇହଜାର ଡଲାରର ବାର୍ଷିକ ଆୟରୁ ଆପଣଙ୍କ ଆୟ ଶୂନ୍ୟ ହେଇଗଲା । ଆପଣ ବେକାର ହେଇଗଲେ । ଆପଣଙ୍କର ଚେତା ପଶିଲା - ‘କ’ଣ ସବୁ ଘଟିଯାଇଛି ?’ ‘ଜୀବନ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି ?’ ଏହିଠାରୁ ଲାବନୀର ଆରମ୍ଭ । ସେହିପରି ଧରାଯାଉ ଆପଣ ନିଜକୁ ଖୁବ୍ ଧନୀ ମନେକରନ୍ତି । ଆପଣ ହୋଷ୍ଟା ମୋଟର ସାଇକେଲ୍ ଚଢ଼ି ସହରବଜାରରେ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଶବ୍ଦକରି ଏଣେତେଣେ ଯାଆନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଅହଙ୍କାର ଭର୍ତ୍ତି । ହଠାତ୍ ଆପଣ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ ଆପଣଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ ମୋଟର ସାଇକେଲ୍‌ରେ ଦୁର୍ଘଟଣାର ଶରଣ୍ୟ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଛନ୍ତି । ଆପଣ ଏ କଥାକୁ ସହଜରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁନଥିଲେ । ତଥାପି ମନରେ ଚିନ୍ତା ଆସିଲା ଯେ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଯେଉଁ ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିଛି ତାହା ଆପଣଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଘଟି ପାରିଥାଆନ୍ତା । ଜୀବନ ବ’ଣ ହେଲା, ଆପଣଙ୍କର ଚିନ୍ତା ଆସିଲା । ଏପରି କିଛି ଘଟଣା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକେ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି । ତା’ପରେ ସେମାନେ ଜୀବନର ଇଦ୍ରୁରତା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ।

ମୁଁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଲାଗି ଜଣେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନ୍ତର ଘରେ ରହିଥିଲି । ଦିନେ ଗୃହପତ୍ନୀ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ସାଧୁଙ୍କୁ ମୋ ସହିତ ମଧ୍ୟାହ୍ନଭୋଜନ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ସାଧୁଜଣକ ଭୟ ହୋଇ ମୋ ପାଦରେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ କଣ୍ଟାଲେ । ମୋତେ ବେଶି

ଅସ୍ପଷ୍ଟି ଲାଗିଲା । ମୁଁ ପଚାରିଲି- “ଆପଣ ଏପରି କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ମୁଁ ଜଣେ ସାଧୁ ଏବଂ ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସାଧୁ । ମୋତେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣିପାତ ଜଣାଇବା କ’ଣ ଦରକାର ?” ସାଧୁଙ୍କ ସହିତ ଆସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ କହିଲେ- “ନାଃ ! ସ୍ବାମୀଜି ! ଆମ ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କ ଏ କେବଳ ବିନୁମତା ।” ମୁଁ କହିଲି - “ଓହୋ ! ତାଙ୍କର ଗର୍ବ କରିବା ହବ୍ କିଛି ରହିଛି କି ?” ଆପଣଙ୍କର ଗର୍ବ କରିବା ଭଳି କିଛି ସାପଲ୍ୟ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣ ଗର୍ବ ପ୍ରକାଶ କରୁ ନଥିଲେ, ତାହା ବିନମ୍ରତାର ସୂଚନା ହେବ । ଆପଣ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ କିମ୍ବା ସେହିପରି କିଛି ଉଚ୍ଚଧରଣର ସାପଲ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣଙ୍କର ବିନୁମତା ଠିକ୍ ବିନୟତା ପରି ଦେଖାଯିବ । କିନ୍ତୁ ଗର୍ବ କରିବା ଭଳି କିଛି ନଥାଇ ବିନମ୍ରତା ଦେଖାଇଲେ ତାହା ଅଯଥା ମନେହେବ । ବରଂ ଏପରି ବିନମ୍ରତା ପ୍ରଦର୍ଶନ ଅହଙ୍କାରର ସୂଚକ ହେବ । ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ସଫଳତା ନଥାଇ ବିନମ୍ରତା ଦର୍ଶାଇବାର ଭାବ ଏକପ୍ରକାର ଭାବଜଗତର ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରକାଶ କରିବ । ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଯାଇଥିବା ଆଭାବବୋଧରେ ପରିପୂରଣ ପାଇଁ ଆପଣ ଏପରି କୃତ୍ରିମ ବ୍ୟବହାର ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଚାର କରାଯିବ । ସମ୍ଭବତଃ ଆପଣ ଭିନ୍ନ ଏକ ସ୍ତରରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରୁଛନ୍ତି । ଆପଣ ଯେପରି ଅନ୍ୟକୁ କହିବାକୁ ଚାହଁଛନ୍ତି - “ତୁମେ ଧନସମ୍ପତ୍ତିର ବିଭୀଷଣୀ ହେଲେ କଣ ହେବ ? ମୁଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଅଧିକ ଧନୀ ।” ଅବଶ୍ୟ ଅବଶ୍ୟରେ ଏପରି ଅତ୍ୟସଂଜ୍ଞାପ ଚାଲିଛି । ମନେହେବ ସତେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଗରିବ ଲୋକ ଧନୀଲୋକଟିକୁ ଚାହଁ କହୁଛି - “ଓଃ ! ସେ ଲୋକର ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଆଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ସେ କ’ଣ ସୁଖୀ ?” ମାତ୍ର ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି - ଗରିବ ଲୋକଟି କ’ଣ ସୁଖୀ ? ଆପଣଙ୍କୁ ସଚେତନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ‘ମାନ’ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଅହଙ୍କାର ଭାବ । କେବଳ ଧନସମ୍ପଦ, ଶିକ୍ଷାଦାକ୍ଷୀ, ପ୍ରତିଷ୍ଠାପ୍ରତିପତ୍ତି ଏବଂ ସଫଳତାକୁ ବଢ଼ାଇବାରେ ଏହା ପ୍ରତିପକ୍ଷିତ ହୋଇନଥାଏ । ତ୍ୟାଗର ବଢ଼େଇ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ । ଅହଙ୍କାର ଏପରି ବାକ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । “ମୋର ଜୀବନ ତ୍ୟାଗ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ମୁଁ ସର୍ବସ୍ୱ ତ୍ୟାଗ କରିଛି ।” ଏପରି କହିବା ସମୟରେ ବୁଝାଯିବ ଯେ ଆପଣ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ତ୍ୟାଗ କରିନାହାଁନ୍ତି ।

କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜର ହୋଇଥିଲେ ସେ ବସ୍ତୁକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା “ପ୍ରକୃତ ତ୍ୟାଗ” ପଦବାଚ୍ୟ ହେବ । ଧନସମ୍ପଦ ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣଙ୍କର ହୋଇନଥିବାରୁ ଏହାକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା ପ୍ରକୃତ ତ୍ୟାଗ ନୁହେଁ । ଆପଣ ହୁଏତ ଗ୍ରାମବଶତଃ ଭାବି ନିଅନ୍ତି ଧନ ସମ୍ପଦ ଆପଣଙ୍କର, କିନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସେହିପରି ଶରୀର ମଧ୍ୟ ବାସ୍ତବରେ ଆପଣଙ୍କର ହୋଇନଥିବାରୁ ଏ ସବୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ । ଆପଣ ବେଳେବେଳେ ଭାବନ୍ତି ଯେ ଏହା ଆପଣଙ୍କର

ହୋଇଥିବାରୁ ଶରୀରକୁ ଦୀର୍ଘକାଳ ରଖିପାରିବେ । ମାତ୍ର ଶରୀରର ଅବସାନ ହୁଏ । ଆପଣଙ୍କୁ ଶରୀର ଛାଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ । ଶରୀର ଆପେ ଆପେ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ । ଶରୀରର ଅବସାନ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି କରିବାକୁ ହୋଇନଥାଏ । ଆପଣ ଜୀବନଧାରଣ କରୁକରୁ ଦିନେ ତାହା ଚାଲିଯାଏ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କାହାରିକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ଏକ ରକମ ସମୟର ଅପତୟ । କେହି ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ନିଧନ ହେବାକୁ ରହି ନ ଥାଏ । ସ୍ୱତରା ଆପଣ ଅନ୍ୟକୁ ହତ୍ୟାକରିବେ କିପରି ? ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ କେହି କାହାକୁ ମାରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ । ଦେଶପ୍ରୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ କେହି ମରୁନାହାନ୍ତି କି ମାରୁନାହାନ୍ତି । ଧର୍ମ ସଂଘର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ସେଇକଥା । ଓଡ଼ିଶାର ରାଜଧାନୀ କୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟରେ ନଦୀଟିଏ ବହିଯାଉଛି । ଏହି ନଦୀ କୂଳରେ ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକ ଓଡ଼ିଶାର ବୀରମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକ ଯୁଦ୍ଧରୁ ବିଜୟ ଲାଭ କଲାପରେ ଘୋଷଣା କଲେ- “ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକଙ୍କୁ ଯିଏ ଯାହା ମାରିବ, ସେ ତାହା ପୂରଣ କରିବେ । ଯାହାର ଯାହା ମାରିବାର ଇଚ୍ଛା ରହିଛି, ସେମାନେ ଅବିକଳେ ମାରିନିଅନ୍ତୁ ।” ଏପରି ଘୋଷଣା ଶୁଣିବା ପରେ ବୃକ୍ଷାଟିଏ ଅଶୋକଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲା ଏବଂ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ କହିଲା- “ପୁତ୍ର ! ମୁଁ ମୋର ତିନି ସନ୍ତାନକୁ ଚାହେଁ ।” ସମ୍ରାଟ ପଚାରିଲେ, “ସେମାନେ କେଉଁଠି ? ସେମାନେ ବନ୍ଦୀଶାଳରେ ଅଛନ୍ତି କି ହଜି ଯାଇଛନ୍ତି ?” ବୃକ୍ଷା କହିଲେ- “ନାଃ, ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି ।” ସମ୍ରାଟ କହିଲେ “ମା ! ତୁମେ ଚାହିଁଲେ ମୁଁ ତୁମକୁ ମୋର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଦେଇପାରେ । ମାତ୍ର ମୃତ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଫେରାଇବି କିପରି ?” ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତରରେ ବୃକ୍ଷା କହିଲେ- “ସମ୍ରାଟ ! ଆପଣ ଜୀବନ ଦେଇ ନପାରିଲେ ଜୀବନ ନେଇଯିବାର ଅଧିକାର ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଲା କିଏ?” ଆମର ରାଜନୈତିକ ନେତାମାନେ ଏ କଥା ବୁଝିବା ଉଚିତ । ଜୀବନ ଖୁବ୍ ମୂଲ୍ୟବାନ । ଘର ବା କାର୍ ପାଇଁ ଝଗଡ଼ା କରି ଏ ଜୀବନ ସାରିଦେବାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ଆମର ଛୋଟିଆ ପରିବାରରେ ସବୁପ୍ରକାର ଝଗଡ଼ା ଲାଗିଥାଏ । ଗୃହସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଝଗଡ଼ା କରନ୍ତି, ଗୃହପତ୍ନୀ ଝଗଡ଼ା କରନ୍ତି, ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ଜଟିଳ କରନ୍ତି । ମା’ ଝଗଡ଼ା କରନ୍ତି । ଆପଣ ଜୀବନକୁ ଉପଭୋଗ କରିବେ ନା କଳିଗୋଳ ମଧ୍ୟରେ ଅସୁସ୍ଥ ଅନୁଭବ କରିବେ ? ନିଜକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବେ ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର କାରଣ । ବୁଝାମଣାର ଅଭାବରୁ, ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମତକୁ ଜୋରକରି ଧରି ରଖିବାକୁ ଏବଂ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପକୁ ନ ଚିହ୍ନିବାରୁ ଅହଙ୍କାର ମୁଣ୍ଡ ଟେକୁଛି । ଅହଙ୍କାର ପକ୍ଷରେ ସାଧାରଣ ଜିନିଷସବୁ ଅସାଧାରଣ ମନେହେଉଛି । ଅହଙ୍କାର ଯୋଗୁଁ ‘ମୁଁ ଭାବନାଟି’ ମୋ ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଦୀ ହେଇଯାଉଛି । ମୋ ଶରୀରକୁ ମୁଁ ମୋର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ ବୋଲି ଜ୍ଞାନକରୁଛି । ଏପରି ଅହଙ୍କାର ପକ୍ଷରେ ଲୋକଟି କହୁଛି । “ଏ ସହରର ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ

ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ।” ଏପରି କିଛି ଗର୍ବରେ ଚିତ୍କାର କରୁଥିବା ଲୋକ ଆପଣ ଦେଖି ନାହାଁନ୍ତି ? ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଲୋକ ବୋଲି ଦକ୍ଷେ ଚିତ୍କାର କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଧନହୀନ ଲୋକଟି ତୁମ୍ଭ ରହି ନମ୍ରତା ଦର୍ଶାଏ । ଏ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଏକ ଧରଣର ଅହଂକାର । କିଛି କୃତିତ୍ୱ ହାସଲ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ କୃତୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ରହିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତିଭା ମଜିନ ହେଲାପରି ସେମାନେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ମନରେ ଅନ୍ଧପୁରୁଷି ବନ୍ଧାହେଇଥିବାରୁ ଏପରି ଲୋକ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଅହଂକାର ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକୃତି । ଆପଣ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ ନ ଜାଣିଲେ ଉପରକୁ ଥଣ୍ଡ ଦିଶୁଥିବା ଭୂମିକାଟିକୁ ଆପଣ ଜାବୋଡ଼ି ଧରନ୍ତି । ଏହା ବିରାଟ ଭୁଲ୍ କି ତ୍ରୁଟି ନୁହେଁ । ପାପ କି ଅପରାଧ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ମଣିଷ ଭୂମିକାଟିକୁ ଆବୋରି ନିଏ ଏବଂ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରେ । ନିଜର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ ଜାଣିବାର ଆଗ୍ରହ ଥିଲେ ଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି ଯେ ସମ୍ରାଟ ସିକନ୍ଦର୍ ଜିନିଷ ସିକନ୍ଦର୍ ଫେରାଇଦେବା ଉଚିତ ହେବ । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ ଶରୀର ଯୌବନଶ୍ରୀର ଅଧିକାରୀ, ତାକୁ ଶରୀର ପାଖରୁ ନିଜଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଆପଣଙ୍କ ମନ ଉଚ୍ଚତୁଷ୍ଟିମୟର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ ‘ମୁଁ ଖୁବ୍ ତୁଷ୍ଟିମାନ’ । ‘ମୁଁ ଶରୀର’ ଏବଂ ‘ମୋର ଶରୀର’ କହିବା ମଧ୍ୟରେ ବିରାଟ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ‘ମୁଁ ଜଣେ ଇଞ୍ଜିନିୟର’ ଏବଂ ‘ମୋର ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ଜ୍ଞାନ ରହିଛି’- ଏ ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବିରାଟ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ସେହିପରି ‘ମୁଁ କୁକୁର’ ଏବଂ ‘ମୋର ଗୋଟିଏ କୁକୁର ଥିଲା’- ଏ ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟ ପୂରାପୂରି ଭିନ୍ନ । ‘ମୁଁ ଶରୀର ନୁହେଁ’ ଏବଂ ‘ମୋର ଶରୀର ରହିଛି’- ଏହା କେବଳ ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ । ଏପରି ମନୋବୃତ୍ତି ନେଇ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ହେବ । ବ୍ୟକ୍ତିର ଜ୍ଞାନ, ସମ୍ପଦ ଓ ସପକ୍ଷତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଉନାହିଁ । ମାତ୍ର ଏସବୁ ଯେ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଜସ୍ୱ ସ୍ୱରୂପ ନୁହେଁ, ଏହା ଉପଭୋଗ୍ୟ ବିଷୟ । ଉପଯୋଗୀ ମନୋବୃତ୍ତି ଏକପ୍ରକାର ବିନମ୍ରତା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏପରି ବିନୟୀ ଭାବର ଭାବନା ହେଉଛି ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରେ ଅଭାବ ରହିଥିବା କେତେକ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ନଥିବା କେତେକ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ କେହି କାହାଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର ବା ନିମ୍ନତର ନୁହଁନ୍ତି । ଏପରି ମାନସିକତା ସ୍ୱଭାବତଃ ବିନମ୍ରତା ସୃଷ୍ଟିକରେ, ଏହା ହିଁ ଅମାନୀତ୍ୱ ।

ବିନମ୍ରତା ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ବିନମ୍ରତାକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରିବାର ଯୋଜନା ଏହାକୁ ଅହଂକାରର ରୂପ ଦିଏ । ବିନମ୍ରତାର ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ସମୟରେ ଆପଣ ଭାବି ବସନ୍ତି ଯେ

ଆପଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ନମ୍ର । ଆପଣ ନିଜକୁ ପୃଥକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହାଁନ୍ତି । କେହି ଆପଣଙ୍କୁ ଛୁଇଁ ନପାରିଲାଭଳି ନିଜର ଏକ ବଳୟ ତିଆରି କରନ୍ତି । ଆପଣ ଧରିନିଅନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ୟ କେହି ଆପଣଙ୍କର ଦୋଷତ୍ରୁଟି ବାହାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆପଣ ସେ ସବୁ ଜାଣିଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଆପଣ ମନେ ମନେ ଯୁକ୍ତିକରି ବସନ୍ତି ଯେ ଆପଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ନିନ୍ଦାପ୍ରଶଂସାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରେ । ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ଆପଣ ଯେପରି ଉଲ୍ଲାସିତ ହୁଅନ୍ତି, କେହି ନିନ୍ଦା କଲେ ଆପଣ ଉଦ୍‌ଘ୍ବସ୍ତ ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କୁ କେହି ପ୍ରଶଂସା କଲେ ଆପଣ ସ୍ବର୍ଗସୁଖ ଲାଭ କରନ୍ତି । ପରମ୍ପୁରୁଷରେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରି ଗାଳିଗୁଳଜ କଲେ ଆପଣ ଅସହ୍ୟ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଆପଣ ନିଜର ମୂଲ୍ୟ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିନଥିଲେ ଅନ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗେ । ଆପଣ ପ୍ରକୃତରେ ସଚେତନ ହୋଇଥିଲେ ଅନ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା ସମୟରେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିନଥାନ୍ତା । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଉଦାହରଣ ଦେବି । ମୁଁ ଏ ଫୁଲଟି ଧରି ପତାରିବି “ଆପଣ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଆତ୍ମ ଦେଖୁଛନ୍ତି କି ?” ଆପଣମାନଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ମୋ କଥାରେ ବିଶ୍ବାସ କରିବେ ନାହିଁ, କାରଣ ଏହା ଆତ୍ମ ନୁହେଁ । ଏ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ । ମୁଁ ହଜାରେ ଥର ମୋର ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ଦୋହରାଇପାରେ ଏବଂ ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କୁ ଭୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିପାରେ । କିଛି ଲୋକ ଭୁଲିଯାଇ ଆତ୍ମ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଗଳ ବୋଲି କହିବେ । ହଜାର ହଜାର ଲୋକ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଫୁଲ କେବେହେଲେ ଆତ୍ମ ହେଇଯିବ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ବିଷୟରେ ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲେ ଅନ୍ୟର ମନ୍ତବ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣ ଅନ୍ୟର ମନ୍ତବ୍ୟ ଦ୍ବାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ଆପଣ ନିଜ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚିତ ନୁହନ୍ତି । ବରଂ ଆପଣଙ୍କର ନିଜ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ଭ୍ରମ ଧାରଣା ରହିଛି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ପ୍ରଶଂସା ଛଳରେ ଏହାକୁ ଦୃଢ଼ ନକଲେ ଆପଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁଞ୍ଚାନ କରନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ନିଜ ସମ୍ପର୍କରେ ଥିବା ଭ୍ରମ ଧାରଣାକୁ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଆପଣଙ୍କର ମିତ୍ର ହୁଅନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ଲୋକ ଉପନିଷଦ ଶିକ୍ଷା କଷ୍ଟକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରି ପରିବେଶରେ ସେମାନଙ୍କର ନିତ୍ୟପରିଚିତ ବିଶ୍ବାସବୋଧ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଯେଉଁ ସବୁ ଧର୍ମାବିଶ୍ବାସରେ ଗତାନୁଗତିକ ବିଶ୍ବାସଧାରୀ ସମାଜୋଚିତ ହୋଇନଥାଏ, ସେପରି ସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣୀୟ ହୁଏ । ସମାଜୋଚିତ ହେଉନଥିବା ବିଶ୍ବାସବୋଧ ଅଧିକ ସ୍ବାକୃତି ଲାଭକରେ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମାଜୋଚିତତାର ସମ୍ଭାବନା କମ୍, ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ଆସନ୍ତି । ରାମାୟଣ କଥା ଆଲୋଚିତ ହେଉଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଖୁବ୍ ଲୋକ ଗହଳି ଲାଗିଥାଏ ।

ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ରାମ ଖୁବ୍ ଭଲ ଏବଂ ସେ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭଲ କାମ କରିଯାଇଛନ୍ତି, ଏ କଥା ଆପଣ ଶୁଣନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କୁ ସେପରି ଭଲକାମ କରିବାକୁ ହେବ, ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣ ଭାବନ୍ତି ନାହିଁ । ରାମ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଏହା ଜାଣିବା ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ଧରି ନିଅନ୍ତି । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏପରି କରିପାରିଥିଲେ, ଏହା ଆପଣ ଜୋରରେ କହିପାରନ୍ତି । ଏଥିରେ ଆପଣ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଆପଣ ମଧୁର ସଂଗୀତ ଶୁଣନ୍ତି ଏବଂ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚିଉଠି କହନ୍ତି “ବାଃ ! କି ସୁନ୍ଦର ! ସେଠି ଭଜନ, ଭୋଜନ ଆଉ ଆନନ୍ଦ ମିଳୁଛି ।” ଏସବୁ ସବୁ ଆପଣ ପୂର୍ବପରି ନିର୍ବୋଧ ରହିଥାନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ମନରେ କିଛି ଭେଦ କରି ନଥାଏ । କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିନଥାଏ, ଆପଣଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସବୋଧ ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥାଏ । ଆପଣଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସବୋଧ ସମାଲୋଚିତ ହେଲେ ଆପଣ ଗତାନ୍ତରୀକ କଥା ସବୁର ଅଭିନିବେଶ ଫେରାଇ ଆମ୍ଭ ଦିଗକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ।

ଦୃଢ଼ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗତି କରିବା କିପରି କଷ୍ଟକର, ତାହା ଆପଣମାନେ ଉପଭବ୍ୟ କରିଥିବେ । ଆପଣମାନଙ୍କର ଏପରି ଅନୁଭବ ଥିଲେ ଆପଣ ଦୃଢ଼କୁ ଏକ ଔଷଧର ସ୍ଥାନ ଦେବେ ଏବଂ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଔଷଧ ଚିକିତ୍ସା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ରୋଗ ନିକାରଣ ରୁମିକା ଯୋଗୁ ଆପଣ ଏହା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ହେଉଥିବା ମିଠା ମିଠା ଔଷଧକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରାଯାଏ । ସେହିପରି ଦୃଢ଼ର ଅନୁଭବ ଚିକିତ୍ସକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଔଷଧୀୟ ଗୁଣଯୋଗୁ ଏହା ଗ୍ରହଣୀୟ । ଦୃଢ଼ରେ ପକାଇଥିବା ଶିକ୍ଷା ଆପଣଙ୍କର ଉପକାର କରେ । ଏହା ନିଜକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଦିଏ ଏବଂ ଆପଣ ‘ମାନା’ କି ‘ଅମାନା’ ତାହା ଚିହ୍ନିବାର ସହାୟକ ହୁଏ । ଆତ୍ମ-ପରିଚିତି ନଥିଲେ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣଙ୍କ ମାନା ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ, କାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ପ୍ରିୟ ରୁମିକାଟିକୁ ଜାବୋଡ଼ିଥିଲେ । ଅସ୍ୱାଚସାରରେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ରୁମିକାଟିକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏ ଏବଂ ଏହି ରୁମିକାର ଦୋଷଦୁର୍ବଳତା ନିଜଆଡ଼କୁ ଟାଣିନିଏ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆପଣ ଅଯଥା ମାନା ହୁଅନ୍ତି । ବୃଥା ଅନାବଶ୍ୟକ ଭାବେ ନମ୍ର ହୁଅନ୍ତି । ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଅଯଥା ମାନା ଓ ନମ୍ର ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରନ୍ତି । ଆପଣ ନିଜର ମିତ୍ରାସ ଦ୍ୱାରା ପୂରାପୂରି କବଳିତ ଥିଲେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ‘ଆପଣ ଚିରଜନ ଓ ଆପଣ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ’ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ସେସବୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ଆପଣଙ୍କର ରୁମିକାର ଖୋଜଟି ଆପଣଙ୍କୁ ପୂରାପୂରି କାନ୍ଦୁ କରି ରଖିଛି । ଆପଣଙ୍କ ଆତ୍ମ-ପରିଚିତିର ବିକାଶ ଘଟିଲେ ଏବଂ ଆପଣ ରୁମିକାର ବନ୍ଦନରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କଲେ ଆପଣ ‘ଅମାନାରୁ’ର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲାଭ କରିବେ ।

ସଂସ୍କୃତ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଅଦାମ୍ବିକତା

ଦାମ୍ବିକତା ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ଅହଂକାର । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ‘ମାନୀ’ ଓ ‘ଦାମ୍ବିକ’ ମଧ୍ୟରେ ମେଳ ଅଛି । ଶରୀରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଥିଲେ ଆପଣ ନିଜକୁ ସୁନ୍ଦର ବିଚାର କରନ୍ତି । ସେହିପରି ଆପଣ ନିଜକୁ ସବୁଠାରୁ ଦକ୍ଷ ଡାକ୍ତର କିମ୍ବା ଇଞ୍ଜିନିୟର ମନେ କରିପାରନ୍ତି । ଏହା ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଅହଂକାର ଆଣିଥାଏ । ବନ୍ଧୁ ‘ବେଶ ଭାଷା ଚାହୁଁଥିବ’ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ନିଜର ବେଶଭୂଷା ଓ ଭାଷାଚାହୁଁରେ ଆପଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଦାମ୍ବିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି ଏକ ସ୍ଥୂଳ ଜଗତରେ ବିଚରଣ କରେ ଯେ ସେ ଅତିନିହିତ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଗୁରୁତ୍ବ ଦୁଃଖେ ନାହିଁ । ସେ ନିଜର ପୋଷାକ ପରିପାଟୀ ଓ ବାହ୍ୟ ବେଶଭୂଷାକୁ ନେଇ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରେ । ବାହ୍ୟ ଆକର୍ଷଣପୂର୍ଣ୍ଣ ପୋଷାକପତ୍ରରେ ଲୋକେ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି । ଭଲ କାମ ପାଇଁ କିଛି ବାନ୍ତି କରିବାକୁ କହିଲେ ସେମାନେ ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ସତ ଘଟଣା କହୁଛି । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କର ପୁଅକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରର ଦାମିକା ଜୋଡ଼ାହାଟେ ଦିଶି ନଦେବାରୁ ପୁଅ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲା । ଏଥିରୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ ପିଲାଟିର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟବୋଧ ନଥିଲା କି ମାନସିକ ଶକ୍ତି ନଥିଲା । ଘରଦ୍ବାର ବେଶଭୂଷା ଆଉ କଥାବାର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ତା’ର ମାନସିକ ଶକ୍ତି ସୀମିତ ଥିଲା । ଏହା ହେଉଛି ଦାମ୍ବିକତା । ମାନ ଏକ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ଅହଂକାରକୁ ବୁଝାଏ । ଶରୀର ଓ ମନକୁ ନେଇ ଗର୍ବ କରିବାର ଭାବକୁ ମାନ କୁହାଯାଏ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ, ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ପୋଷାକପତ୍ରକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବାହାବା ପାଇବାର ଚୀତ୍ର ଲଢ଼ା ରହିଲେ ତାହା ଦାମ୍ବିକତାର ରୂପ ନିଏ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦାମ୍ବିକତା ମଧ୍ୟ ଅହଂକାର । ଆଜିକାଲିକାର ଦୁନିଆରେ ସବୁଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଦାମ୍ବିକତା ରହିଛି । ଲୋକେ କି ପ୍ରକାର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବେ, କି ପ୍ରକାର ଘରେ ରହିବେ ଏବଂ ଏହିପରି ଆତ୍ମମରକୁ ଜାବୋଡ଼ିଧରି ଲୋକେ ଦାମ୍ବିକତା ବେଖାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଧନୀକ ଜୀବନଶୈଳୀ ଯେ ଖରାପ, ମୁଁ ସେ କଥା କହୁନାହିଁ ।

ଉପନିଷଦ ଅନୁସାରେ ରାଜର୍ଷି (ଉଚ୍ଚତର ଜୀବନଯାପନ ଓ ଉଚ୍ଚତର ଭାବନା) ହେଉଛି ସର୍ବୋତ୍ତମ ଜୀବନଶୈଳୀ । ରଷି ହିସାବରେ ଆପଣ ସତେଚନ । ରାଜାର ଜୀବନଯାପନ ଗ୍ରହଣ କରି ଆପଣ ଉଚ୍ଚତର ଜୀବନ ଶୈଳୀର ଅଧିକାରୀ । ରାଜଜାୟ ଜୀବନ ଶୈଳୀର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିଲେ ଆପଣଙ୍କର ଧନ ସମ୍ପଦ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିନିଯୁକ୍ତ ହେବ । ଆପଣଙ୍କର ଜୀବନ ଶୈଳୀ କେବଳ ଆପଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ରହିବ ନାହିଁ । ଧରାଯାଉ ଆପଣ ଜଣେ ସୁଖୀ ମନୁଷ୍ୟ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କର କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କାର ସମ୍ପତ୍ତି ରହିଛି । ଆପଣଙ୍କ ସୁଖ ଶାନ୍ତି କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କାରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ । ବରଂ ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିପାରିବ ।

ସରଳ ଜୀବନ ଓ ଉଚ୍ଚ ଭାବନାର କଥା କୁହାଯାଇଛି । ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି ଉଚ୍ଚତର ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ସାଧାରଣ ଜୀବନଯାପନ କରନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଆଶାବାଦ । ଏହା ବ୍ରହ୍ମର୍ଷିର ପ୍ରତୀକ । ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ଖୁସୀ । ସେ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର ଅଧିକାରୀ । ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆତ୍ମୋପଲକ୍ଷି ରହିଛି । ମାତ୍ର ରାଜା ସେପରି ଅମାପ ଧନସମ୍ପଦର ଦାୟିତ୍ବ ପରିଚାଳନା କରନ୍ତି, ସେପରି ଭାର ସେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ଭାବଧାରାରେ ଶିକ୍ଷକ ହୁଅନ୍ତି । ସେ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ କିଛି ପାଇବା ହାସଲ କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେପରି କିଛି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ନଥାଏ । ସେ ଚିରନ୍ତନ ଜ୍ଞାନ ବିଚରଣରେ ପ୍ରୟାସୀ । ଉଚ୍ଚ ଚିନ୍ତାରେ ତାଙ୍କର ମାନସିକ ଛିତି ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ । ରାଜର୍ଷି ଓ ବ୍ରହ୍ମର୍ଷିଙ୍କ ପରି ଦୁଇପ୍ରକାର ବ୍ୟକ୍ତି ମହନୀୟ ।

ଚୂଡ଼ାୟ ଧରଣର ଲୋକଙ୍କର ଜୀବନ ଶୈଳୀ ହେଉଛି ‘ସରଳ ଜୀବନ ସରଳ ଚିନ୍ତନ’ । ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମବାସୀର ଜୀବନ ପରି ଏହା ଅନ୍ୟର ଉଚ୍ଚମନ୍ଦର ଜଡ଼ିତ ନଥାଏ । ଚତୁର୍ଥ ଧରଣର ଜୀବନ ଶୈଳୀ ହେଉଛି ‘ଉଚ୍ଚ ଚିନ୍ତଣ ଓ ଭାବନା ଶୂନ୍ୟ’ । ଆଧୁନିକ ଜଗତରେ ଏପରି ଲୋକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ସର୍ବାଧିକ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଚାକିରି, ବିଜ୍ଞାପକ୍ୟସମ୍ପର୍କ, ଆଜ୍ଞାପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଚାକିରୀପୂର୍ଣ୍ଣ ଜିନିଷପତ୍ର ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟାକୁଳିତ । ଏପରି ସପକତା ହାସଲ ପାଇଁ ସେମାନେ ନିଶ୍ଚାନ୍ତବ୍ୟର ଭାରବାର, ପ୍ରଚାରଣା, ଠକେଇ ଓ ବହୁକଟାକଳା ପରି କାମ ସବୁରେ ଲିପ୍ତ ରହିଛନ୍ତି । ଜୀବନଯାପନ ଉଚ୍ଚ ବିଜ୍ଞାପରେ ପୂରିଯାଏ । ମାତ୍ର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଚିନ୍ତାଭାବନାର ସ୍ଥାନ ନଥାଏ । ଆଜିକାଲିକାର ଲୋକମାନେ ଭାବନାଶୂନ୍ୟ । ମୋର ଏପରି ମତବ୍ୟ ସହିତ ଆପଣମାନେ ହୁଏତ ଏକମତ ହେବେ । ଆପଣମାନେ ଯୁକ୍ତି କରିବେ ଯେ ଏ ଯୁଗର ଲୋକମାନେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ । କିନ୍ତୁ ଦୟାକରି ଇକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ ଯେ ସୁଇ

କଲେଜର ଶିକ୍ଷା 'ଭାବନା' ଦୂର୍ଦ୍ଦେ । ଶିକ୍ଷା କଣକୁ ଇଞ୍ଜିନିୟର କରିପାରେ, ମାତ୍ର ଇଞ୍ଜିନିୟର
 ଜଣକ ନିଜର ପଢ଼ାଳ ପ୍ରତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ନ ହୋଇପାରନ୍ତି । ଆପଣ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇ
 ତାହାର, ଇଞ୍ଜିନିୟର କିମ୍ବା ପ୍ରଫେସର ହୋଇପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଫେସରଜଣକ ନିଜର ପଢ଼ାଳ
 ପ୍ରତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ନହୋଇପାରନ୍ତି । ଆପଣ ଗୋଟିଏ ରାଷ୍ଟ୍ରର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ହୋଇପାରନ୍ତି ।
 ଅଥଚ ଗୋଟିଏ ମିନିଟ୍ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣଙ୍କୁ କୋର୍ଟକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିପାରେ । ଆପଣ କୌଣସି
 ଏକ ଖ୍ୟାତନାମା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଶ୍ରଦ୍ଧାଳୀ ପରିଚାଳନା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ହୋଇପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ
 ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଆବେଗ ଆପଣଙ୍କର ସବୁ ପ୍ରତିପତ୍ତି ନଷ୍ଟ କରିପାରେ । ଆଜିକାଲି ଏହିପରି
 ଆମେ ଆମର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମରେ ବୌଦ୍ଧିକ ସମ୍ଭାବବାଦୀମାନଙ୍କୁ ତିଆରି କରୁଛୁ ।
 ମାଇକ ଟାଇପର ଅନ୍ୟଲୋକର କାନ କାମୁଡ଼ିଦେବାର କଥା ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ । ଟାଇପର ଏପରି
 ବନ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ନେଇ କହୁ ହେଲନଥିଲେ । ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ମଣିଷ ଶିଶୁ ହୋଇ କହୁ
 ହୋଇଥିଲେ । ଆପଣମାନେ ଟାଇପରଙ୍କ ପଦର ଷୋକହ ବର୍ଷ ବୟସର ଛଦି ଦେଖିଲେ
 ଅତୁଳବ କରିପାରିବେ ଯେ କିଶୋର ହିସାବରେ ସେ ସାଧାସିଧା ବାଳକଟି ଥିଲେ । ସମସ୍ତେ
 ତାଙ୍କୁ ଅତୀ ପରିହାସ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଏହା ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ତା'ପରେ ସେ ନିଜର
 ଶରୀରକୁ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ କରିବାରେ ଧ୍ୟାନଦେଲେ ଏବଂ ପୃଥୁକକାୟ ହୋଇଉଠିଲେ । ଏହାପରେ
 ତାଙ୍କ ସହ ଅତୀ ପରିହାସ କରିବାକୁ କେହି ସାହସ କଲେନାହିଁ । ସେହିପରି ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା
 ନପାଇଲେ କେହି ଆମକୁ ଚାକିରି ଦେବେ ନାହିଁ । ଚାକିରି ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ମନଇଚ୍ଛା ଯାହାହା
 ଚାକିରି ଦେବେ, ପୁଣି ଇଚ୍ଛାମତେ ଚାକିରିରୁ ବାହାର କରିଦେବେ । ସୁତରାଂ ଆମର ଚାକିରି
 ପାଇଁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକ । କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ କେମିସ୍ ଓ
 ହାର୍ଡ଼ ପରି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପିଏଚ୍ଡି ଉପାଧି ପ୍ରୟୋଜନ । ଏପରି ତିନି ଥିଲେ ବହୁ
 ସଂସ୍ଥା ଚାକିରି ଦେବା ପାଇଁ ଆମ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇବେ ଏବଂ ଇଚ୍ଛା ମତେ ଚାକିରିରୁ
 ବାହାର କରିଦେବେ ନାହିଁ । ଏପରି ତିନି ହାସଲ କରିଥିଲେ ଆପଣମାନେ ଇଚ୍ଛାମତେ
 କମ୍ପାନୀରେ ପଶିପାରିବେ ଏବଂ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଛାଡ଼ିଦେଇପାରିବେ । ଆପଣ ନିଜର ଖୁସି
 ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ କମ୍ପାନୀରେ ଚାକିରି ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି କମ୍ପାନୀ ଆକର୍ଷଣୀୟ
 ଦରମା ଦେଲେ ଏ କମ୍ପାନୀଟି ଛାଡ଼ି ସେ କମ୍ପାନୀକୁ ଚାଲିଯିବେ । ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ
 ଏକ ରଜମର ସମ୍ଭାବବାଦୀ । ସେମାନେ ନିଜର ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି
 ଅନ୍ୟକୁ ଡରାଇ ରଖନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜକୁ ଖୁବ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧାଳୀ ମନେ
 କରନ୍ତି । ଆପଣ ହଜାରେ ଅଶିକ୍ଷିତଙ୍କ ସହିତ ରହିପାରିବେ, ମାତ୍ର ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ
 ରହିବା କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର । ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ରହିପାରିବେ, କିନ୍ତୁ ନିଜର ମନ ପାଖରେ

ନିଜର ସ୍ଥିତି ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଉଠେ । ଆପଣ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ହୋଇପାରନ୍ତି, ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ମନର ଶୂନ୍ୟତା ଏତେ ବେଶୀ ଏବଂ ମନର ଦାବି ଓ ଶୂନ୍ୟତା ଏତେ ବେଶୀ ଯେ ତା' ନିକଟରେ ତିଷ୍ଠି ରହିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡ଼େ । ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ାଇବା ସମୟରେ ଆପଣ ଖୁବ୍ ଦକ୍ଷ । ଆପଣ ନିଜର ପେଶାଗତ ଜ୍ଞାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଭାଷଣ ଦେଲାବେଳେ ଆପଣ ଚମ୍ପକାର । ଆପଣ ଘରକୁ ଗଲାବେଳେ ଆପଣ ମଦ୍ୟପ । ଆପଣ ଅନ୍ୟ ସହିତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଭିତରଟା ଦାରିଦ୍ର୍ୟରେ ଭରପୂର ହୋଇଥାଏ । ଆମେମାନେ ଆମ ସମୟର ପ୍ରତିବିମ୍ବ । ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶୂନ୍ୟତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ ଗର୍ବ କରୁ । ଆମର ଶିକ୍ଷା, ସମ୍ପଦ ଓ ସମ୍ମାନକୁ ନେଇ ଆମେ ବଢ଼େଇକରୁ ।

ଆପଣଙ୍କ ଭିତରଟା ଶୂନ୍ୟତାରେ ଭରପୂର । ଅଥଚ ଗାତି, ଘୋଡ଼ା, ପ୍ରାସାଦ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବାହ୍ୟିକ ବସ୍ତୁର ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖାଇ ଆପଣଙ୍କ ପରିପାଶ୍ୱରେ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରଶଂସା ପାଇବାର ଉଦ୍ୟମ କରନ୍ତି । ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ରହିଛି ଜଣେ ଭିକାରୀ । ଆପଣ ନିଜକୁ ନେଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି । ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ପାଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି । କାରଣ ଆପଣଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଗଭୀରତମ ପ୍ରଦେଶକୁ ଯାଇ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଶୂନ୍ୟତା ଦେଖନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ଭାବ ଓ ଆବେଗ ସବୁ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଏପରି ଆବେଗ ଆପଣଙ୍କୁ ଧରି ରଖେ । ପରକ୍ଷଣରେ ଏହା ଛାଡ଼ି ପକାଏ । ଧରାଯାଉ ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ ବନାନୀର ଶୈଳ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କଲା ଏବଂ ଆପଣ ସେଠାରେ ବୁଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମାତ୍ର ହଠାତ୍ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ ସେ ବନରେ ଗୋଟିଏ ବାଘ ଅଛି । ଆପଣ ଦୌଡ଼ି ପକାଇବେ । ଆପଣ ନାଜ ଜଳ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟ ଦେଖି ଆକର୍ଷଣ ଅନୁଭବ କଲେ । ସନ୍ତରଣ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ମାତ୍ର କେହି ଜଣେ କହିଲେ ଯେ ହୃଦୟରେ ମରମମାଛ ରହିଛି । ଆପଣ ସନ୍ତରଣ କରିବେ କି ? ସେହିପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆକର୍ଷଣୀୟ ପୋଷାକ ପରିଧାନ କରିଛି । ମାତ୍ର ତା'ର ଅନ୍ତଃପ୍ରଦେଶରେ ନିର୍ବୋଧ, ଅହମିକାପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅନୁଭୂତିଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବିଚରଣ କରୁଛି । ସେପରି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପରିଚୟ ପାଇବାମାତ୍ରେ ଆପଣ ଜୀବନ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଦୌଡ଼ି ପକାଇଯିବେ ।

ଜେତେକ ଲୋକ ଅଭିଯୋଗ କରନ୍ତି ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଯାହାସବୁ ରହିଛି, ସେହି ଭିତ୍ତିରେ ଅନ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କିପରି ମଣିଷ, ସେ ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନଥାଏ । ଆପଣ ଛଳନାହୀନ ଭାବରେ ନିଜକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରନ୍ତୁ । ଆପଣ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପକୁ ବିଚାର କରି ନିଜକୁ ଭଲପାଆନ୍ତି କି ଆପଣଙ୍କର ପାଖରେ ରହିଥିବା ସମ୍ଭବସବୁକୁ ଭିତ୍ତିକରି ନିଜକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ? ଆପଣ

ହୁଏତ କହିପାରନ୍ତି ଯେ ଆପଣ ନିଜର ସ୍ବରୂପକୁ ଚାହିଁ ନିଜକୁ ଭଲପାଆନ୍ତି ଏବଂ ନିଜର ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଷୟରେ ଆପଣ ଉଦାସୀନ । ମାତ୍ର ସମସ୍ୟା ହେଉଛି ଯେ ଆପଣ ନିଜର ସ୍ବରୂପ କ'ଣ, ତାହା ଆପଣ ନିଜେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପଣ କିଏ ବୋଲି ମୁଁ ପଚାରିଲେ ଆପଣ ଉତ୍ତର ଦେବେ- ‘ମୁଁ ଜଣେ ଇଞ୍ଜିନିୟର’ କିମ୍ବା ‘ମୁଁ ଜଣେ ଯୁବକ’ । ପ୍ରକୃତରେ ଏସବୁ ଆପଣଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧ ବା ବସ୍ତୁ । ନିଜ ପାଖରେ ଥିବା ଏସବୁ ବସ୍ତୁକୁ ନେଇ ଆପଣ ନିଜର ଆତ୍ମପରିଚିତି ଗଠନ କରିଛନ୍ତି । ସେହିପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କ'ଣ ସବୁ ବସ୍ତୁ ରହିଛି, ତାହାକୁ ଭିନ୍ନ କରି ଆପଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରତ୍ୟାକ୍ଷା ରଖନ୍ତୁ ନାହିଁ । ନିଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତୁ । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଶ୍ବାସବୋଧ ଦେଇ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ମଧ୍ୟ ଆମର କ୍ଷତିକରେ । ଧର୍ମପ୍ରବକ୍ତା କୁହନ୍ତି- “ଆପଣ ଆମ ଧର୍ମର ଅନୁଗତ ହୋଇଥିବାରୁ ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନ ଧନ୍ୟ” । ଆପଣ ବିଶ୍ବାସଟି ଆବୋରି ନେଇଥିବାରୁ ଆପଣ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମନେ କରନ୍ତି । ଏହି ବିଶ୍ବାସବୋଧକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ଆପଣ ନିଜକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇାରକି ଅନ୍ୟ କିଛି ନଥାଏ । ପୁଣି ଆପଣଙ୍କ ବିଶ୍ବାସଟି ଠିକ୍ କି ଭୁଲ୍, ତାହା ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନଥାଏ । ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି ଧର୍ମାନ୍ଧ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିପାରେ । ନିଜର ପ୍ରକୃତ ସ୍ବରୂପ ଦିଗରେ ଲୋକଟି ଆଦୌ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଏନାହିଁ । ନିଜ ପାଖରେ ଥିବା ପାଗଳ ବିଶ୍ବାସକୁ ନେଇ ସେ ଆତଯାତ ହୁଏ । ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ କ'ଣ ସବୁ ରହିଛି, ସେ ସବୁ ବସ୍ତୁକୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଲେ ଆପଣ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅହଙ୍କାରୀ ହେବେ । ଦୟା ବା ଅହଙ୍କାରଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମାନସିକ ଭ୍ରାନ୍ତି ଖୁବ୍ ବେଶୀ । ନିଜର ଆତ୍ମପରିଚିତି ହାସଲ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ଭ୍ରମ ପରିଚିତି ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ । ଭ୍ରମ ପରିଚିତିଠାରୁ ଦୂରେଇନେଇ ନିଜକୁ ଦେଖନ୍ତୁ । ତାହା ଅଦାମିକତ୍ବ ।

ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏପରି ହେବା ଉଚିତ ଯେ ସେସବୁ ଆମର ଭ୍ରମ ଆତ୍ମପରିଚିତି ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇବ । ଗୋଟିଏ ଭ୍ରମାତ୍ମକ ଆତ୍ମ-ପରିଚିତି ଦୂରକରି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପ୍ରମାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଚିତି ଲବିଦେବାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଧର୍ମସଂସ୍ଥା ବିଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ଆତ୍ମପରିଚିତି ବୁଝିନପାରି ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପରିଚିତି ଲବି ଦେଉଛି । ଆପଣଙ୍କର ହଜାରସଂଖ୍ୟକ ପରିଚିତି ରହିଥିବା ସ୍ଥଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅଧିକା ପରିଚିତିରେ ଲାଭ କ'ଣ ? ଅତୀତରେ ଆପଣମାନେ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତାକୁ ନେଇ କନ୍ଦଳ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଧର୍ମକୁ ନେଇ କଳହ କରୁଛନ୍ତି । ଅତୀତରେ ଆପଣ ଜଣେ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷା ଓ ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତାକୁ ନେଇ ବାଦବିସୟାଦ ଆରମ୍ଭ କରୁଛନ୍ତି । ‘ମୁଁ କିଏ ?’ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଉଦ୍ଭବ ଧ୍ୟାନ ଆସିଲେ

ଅନ୍ୟ ସବୁ ଜିନିଷ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ହୋଏ । ପୁଣି ଯେଉଁ ଅଜାକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟର ଘେର ଭିତରେ ଆପଣ ରହିଛନ୍ତି, ସେହି ପ୍ରାଧାନ୍ୟକୁ ଜବାଜି ନଦେଲେ ଆତ୍ମପରିଚିତିର ଉପଲବ୍ଧି ଆସେ ନାହିଁ ।

କେଉଁଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ହେଉଛି ପ୍ରଶ୍ନ । ଯେଉଁଠାରେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ, ସେଠାରୁ କେବେ ଆରମ୍ଭ କରାଯିବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁକ୍ତି କି ମୋକ୍ଷ ଅତିମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ବିନ୍ଦୁରୁ ଆରମ୍ଭ ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ରହିଛନ୍ତି, ସେ ବିନ୍ଦୁରୁ ଆରମ୍ଭ କରିପାରିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ଆପେକ୍ଷିକ ଭୂମିକାସବୁର ବଶବର୍ତ୍ତୀ । ସୂତରାଂ ପ୍ରଥମେ ସେସବୁ ଆପେକ୍ଷିକ ଭୂମିକାର (ଆପେକ୍ଷିକ ପରିଚିତି) ପରିସୀମାକୁ ବୁଝନ୍ତୁ । ଭୂମିକା ଓ ପାର୍ଥକ ସମ୍ପର୍କର କିଛିଟା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସବୁ ନେଇ ଗର୍ବ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଘରେ ରହିବାରେ କୌଣସି ବାଧା ନାହିଁ । ମାତ୍ର କୌଣସି ଅସୁବିଧା ଉପୁଜିଲେ “ଆପଣଙ୍କର” କ୍ଷତି ହେଲା ବୋଲି ବିଚାର କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏପରି ଭାବରେ ଆପଣ ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବେ । ମାତ୍ର ଆପଣମାନେ ସଦାସର୍ବଦା ଗୋଟିକବସ୍ତ୍ରର ପ୍ରାଧାନ୍ୟକୁ ନିଜ ଉପରକୁ ଟାଣିନିଅନ୍ତି । ଆପେ ଆପେ ବସ୍ତ୍ରସବୁ ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ଲଦି ହୋଇଯାଇ ନାହାଁନ୍ତି । ଆପଣ ଭୂମିକାସବୁକୁ ନିଜ ଉପରେ ଲଦି ଦେଇଛନ୍ତି । ବନ୍ଧନ ଛିନ କରିବା ମାତ୍ରେ ‘ମୁଁ’ର ସ୍ବରୂପ ସ୍ବତଃ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ।

ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ବୁଝାଇଦିଏ । ଆପଣମାନେ ଏ ଜିନିଷଟି ଦେଖନ୍ତୁ । ଏହାର କିଛି ନ୍ୟୁନ ନାହିଁ । ଧରାଯାଉ ମୁଁ ଏହାକୁ ‘ପୁର’ ବୋଲି କହିଲି । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଶବ୍ଦଟି, ସେହି ନାମଟି କହୁଛି । ନାମ ଓ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ବସ୍ତୁ ଓ ନାମ ପୃଥକ ଜିନିଷ । ବସ୍ତୁଟି ବହୁ ଦୂରରେ ଥାଇପାରେ । ମୁଁ ଯଦି କହେ ‘ହିମାଳୟ’, ତେବେ ବସ୍ତୁଟି ବହୁ ଦୂରରେ ରହିଛି । ଆପଣ ଏସବୁ ଦେଖିପାରିବେ ନାହିଁ । ଆପଣ ନାମଟି ସହିତ ପରିଚିତ, କିନ୍ତୁ ବସ୍ତୁଟି ସହିତ ଅପରିଚିତ । ଆପଣଙ୍କୁ ବସ୍ତୁଟିର ପରିଚୟ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନେଇ ମୋଡେ ଆପଣଙ୍କୁ ବସ୍ତୁଟି ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କେବଳ ହିମାଳୟ ପରି ବସ୍ତୁଟି ସହିତ ହିମାଳୟର ନାମଟିକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ମୁଁ ଧନୀ କହିବା ସମୟରେ ‘ମୁଁ’ ଏବଂ ‘ଧନୀ’ ଦୁଇଟିଯାକ ହେଉଛି ଶବ୍ଦ । ଧନସମ୍ପଦର ‘ମୁଁ’ ଭାବ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ‘ମୁଁ’ର ଧନୀ ହେବା ଭାବଟି ରହିଛି । ବ୍ୟକ୍ତି ଧନସମ୍ପଦର ଭାବନାକୁ ନିଜଆତ୍ମକୁ ଟାଣିଆଣିଛି । ଆପଣ ‘ଧନୀ’ କହିବା ସମୟରେ ବାହାର ଜଗତର ବସ୍ତୁଟିକୁ ଏକ ନାମ ଧନୀ ଦେଇ ନିଜଆତ୍ମକୁ ଟାଣିନେଇଛନ୍ତି । ‘ଧନୀ’ ଶବ୍ଦଟିକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ‘ମୁଁ’ର

ଭାବନା ରହିଯିବ ଚେତନଶୀଳତା ଓ ‘ମୁଁ’ ମଧ୍ୟରେ ଦୂରତ୍ୱ ନାହିଁ । ଆପଣ ସେହି ‘ମୁଁ’ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ହେଲେ ‘ମୁଁ’ ଆଉ ଶବ୍ଦ ଦେଇ ରହିନଥାଏ । ଶବ୍ଦ ଓ ଭାବନା ମଧ୍ୟରେ ଦୂରତ୍ୱ ମିଳାଇଯାଏ । ଭାବନା ହେଉଛି ସୂକ୍ଷ୍ମ, ଶବ୍ଦ ହେଉଛି ସ୍ଥୂଳ । ସୂକ୍ଷ୍ମତର ମୁଁ ଭାବନା ଏବଂ ସେହି ମୁଁ ଭାବନାକୁ ଆଲୋକିତ କରୁଥିବା ଚେତନାଶୀଳତା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଦୂରତ୍ୱ ନାହିଁ । ଏହି ମୁଁ ଭାବନା ବିଭିନ୍ନ ଭୂମିକା ସହିତ ଜଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ, ଏହାର ପଥରୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ମାତ୍ର ଏହି ‘ମୁଁ’ ଭାବନା ବାହ୍ୟ ଭୂମିକାରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲେ ଏହାର ପରିସୀମାତ୍ୱ ଦୂରହୁଏ । ଏହା ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ନିଜର ଉତ୍ସକୁ ଖୋଜିପାଏ । ଏହି ଉତ୍ସ ହେଉଛି ସଚେତନତା । ଏହା ଜଳରେ ମିଳାଇଯାଉଥିବା ତରଙ୍ଗ ସଦୃଶ । ଅତୀତରେ ମୁଁ ଓ ସଚେତନତା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟବଧାନ ନଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଦୂରତ୍ୱ ନାହିଁ ।

ଅହିଂସା

ଦୟାକରି କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଏବଂ ଜିନିଷ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଭଲରୂପେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲେ ସେ ଜିନିଷଟି ହରାଇଲେ ମନରେ କ୍ରୋଧ ଆସିବ । ଆପଣ ଅଭିଜ୍ଞତକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ । ଆପଣ କେତେ ପରିମାଣରେ ବସ୍ତୁସବୁ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି ? ଆପଣ ଅନୁଭବ କରିବେ ଯେ ଆପଣ ଅନେକ ଭୂମିକା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଏବଂ ଏହି ଭୂମିକାସବୁରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ଆପଣ ନିଜକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ମନେ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ଭୂମିକାକୁ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ କରିବା ମାତ୍ର ଆପଣ ଆହତ ହେଉଛନ୍ତି । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କୁ ଆଘାତ କଲେ ଆପଣ ନିଜେ ଅସ୍ବସ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । କେହି ଧନସମ୍ପତ୍ତି ନେଇଗଲେ ଆପଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷତି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । କୌଣସି ଅସ୍ବ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରତି ଅସ୍ବବିଧା ସୃଷ୍ଟି କଲେ ଆପଣ ଆହତ ହେଉଛନ୍ତି । ମୁଁ କହୁନାହିଁ ଯେ ଆପଣଙ୍କର କାର୍ତ୍ତିକ ଆଘାତ କରିବାକୁ କିମ୍ବା ଆପଣଙ୍କର ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ନେଇଯିବାକୁ ଅନ୍ୟଲୋକକୁ ଛାଡ଼ିଦେବେ । ମାତ୍ର ଆପଣ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପରେ କେହି ହାତ ଦେଲେ ଆପଣ ଅସ୍ବସ୍ତି ଅନୁଭବ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ଆପଣ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ‘ଆପଣ ନିର୍ବୋଧ’ ବୋଲି କେହି କହିଦେଲେ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଆଘାତ ଲାଗିବ । ଆପଣଙ୍କୁ ଆଘାତ ଲାଗିଲେ ଆପଣ ଏ କଥାଟି ବେଶାଦିନ ମନେ ରଖିବେ । ଆପଣ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଥିଲେ ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ପ୍ରତିଆକ୍ରମଣ କରିବେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆପଣ ସୁଯୋଗକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବେ ଏବଂ ସୁବିଧା ପାଇଲେ ପ୍ରହାରଟିଏ ଦେବେ । ବୀର୍ଯ୍ୟ ସମୟ ଧରି ଆପଣ ମନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିହିଂସା ଧରି ରହିବେ । ଏପରି ହେଉଥିଲେ

କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଅହିଂସା ପରାୟଣ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ହିଂସ୍ର ମନୋଭାବ ରହିଥିବ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ ଆତ୍ମୋପଦେଶ ଅହିଂସାବାଦୀ ପଦ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଅସୁଖୀ ଲୋକ ବେବେହେଲେ ଅନ୍ୟକୁ ସୁଖ ଦିଏ ନାହିଁ । ବରଂ ଆପଣ ଅସୁଖୀ ହୋଇଥିଲେ ଅନ୍ୟର ସୁଖ ବନାଇ ଅସୁଖୀ ଭରାଉବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସୁଖ ବଢ଼ିବାରେ ଆପଣ ବିଚ୍ଛିନ୍ନାତ୍ମାରେ ସୁଖୀ ହେବେ ବୋଲି ଆପଣ ଚିନ୍ତା କରିବେ । ଆପଣଙ୍କର ଶହେ ଟଙ୍କା ଦିଏ ଚୋରାକଳେରେ ଆପଣଙ୍କର ମନ ଦୁଃଖ ହୁଏ । ମାତ୍ର ସୁବିଧା ପାଇଲେ ଆପଣ ଏପରି ଲୋକଠାରୁ ହଠାତେ ଟଙ୍କା ଠକିନିଅନ୍ତି । ଠକିଯାଇଥିବା ଲୋକଟିର ମନଦୁଃଖ ଦେଖି ଆପଣ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି । ଏହା ଲୋକଟି ପ୍ରତି ଶାନ୍ତି ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ଆପଣ ନିଜେ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇନଥିଲେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଆତ୍ମମଣ୍ଡଳର ଭାବନା ଆଣିବେ ବା କାହିଁକି ? ସୁତରାଂ ନିଜକୁ ଆହତ ମନେ କରୁନଥିବା ଲୋକଠାରୁ ଅହିଂସା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଦିବ୍ୟ, ବାହ୍ୟ ଜାଣିବା ପରେ ଏପରି ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ସୁତରାଂ ନିଜର ସ୍ବରୂପକୁ ନ ଚିହ୍ନି କୁମିବାସକୁର ବାସସ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପଦରେ ସମସ୍ୟାସବୁ କଟୁନିଏ ।

ଆମେମାନେ ଜୀବନରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ‘ବାଡ଼ି’ ଧରି ଚାଲିବାକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରିଛୁ । ସେସବୁ ହେଉଛି ରାଜନୈତିକ ବାଡ଼ି, ଧର୍ମଗତ ବାଡ଼ି, ସମ୍ପର୍କର ବାଡ଼ି ଏବଂ ଧନ, ସମ୍ପଦ ଓ ସମାଜ ଇତ୍ୟାଦିର ବାଡ଼ି । ଆମର ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଭର କଲାଭାବି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବାଡ଼ି ରହିଛି । ଆମେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା ଏହି ବାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେଲେ ଆମେ ସ୍ବେଚ୍ଛାନ୍ବିତ ହେଉ । ପ୍ରତିଟି ବାଡ଼ି, ପ୍ରତିଟି ନିର୍ଭରଶୀଳତା ଆମକୁ ଆବେଶପ୍ରବଣ କରେ । ଆମେ ବାସ୍ତବରେ ଆତ୍ମମଣ୍ଡଳର ମନୋଭାବ ଗ୍ରହଣକରୁ, ମାତ୍ର ବୟାକୁଟାର ଅଭିନୟ କରୁ ।

ଉପନିଷଦର ଶିକ୍ଷା ଆମେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା ବାଡ଼ି ଆମ ହାତରେ ଯୋଗାଇନଥାଏ । ବରଂ ଉପନିଷଦ ଆମର ଆଖି ଖୋଲିଦିଏ ଏବଂ ଏହା ପଦରେ ଆମେ ବାଡ଼ିର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରିନଥାଉ । ଆନ୍ତୋପଇକ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ‘ବାଡ଼ି’ ବେଇନଥାଏ ତି ‘କୁମିନା’ ବେଇନଥାଏ । ଆନ୍ତୋପଇକ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଫେରିପାଇବା ସହିତ ଚୁକ୍ତମାୟ । ଜୀବନରେ ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ । ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଭର କରାଯାଉଥିବା ‘ବାଡ଼ି’ଟି ମଧ୍ୟ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଏବଂ ସହାୟକ ବାଡ଼ିର ରୂପନିଏ । ବ୍ୟକ୍ତି ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏ ବାଡ଼ିଟି ଧରି ରହିପାରେ ଏବଂ ଇଚ୍ଛାକଲେ ବାଡ଼ିଟି ମଧ୍ୟ ପିଙ୍ଗିଦେଇପାରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନମରଣ ଏହି ବାଡ଼ିଟି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିନଥାଏ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଆମ ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ଅସଂଖ୍ୟ ବାଡ଼ି ସଂଗ୍ରହ କରିଚାଲିଛୁ । ଏଗୁଡ଼ିଏ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ବଢ଼ିଚାଲିଛି ।

ମାତ୍ର ଆତ୍ମ-ସଚେତନତା ଆସିବା ମାତ୍ରେ ଆମର ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁ ଖୋଲେ ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଧୃତି ବାଡ଼ି, ପ୍ରତିଟି ଭୂମିକା ଆମର ଚକ୍ରନସହାୟକ ବାଡ଼ିର ରୂପ ନେଇଥାଏ । ବାଡ଼ିଧରି ଆମେ ଖୁସୀହେଉ । ଆପଣମାନେ ବାଡ଼ିସବୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଜୀବନକୁ ସକ୍ରିୟ ରଖିବା ପାଇଁ ବାଡ଼ି ଦରକାର । ଭୂମିକାସବୁ ଦରକାର । କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ବାଡ଼ି ନେଇ ଆପଣମାନେ ଶୁଦ୍ଧାଧିକ ହୋଇନଥାନ୍ତି । ବାଡ଼ି ହରାଇଲେ ଆପଣଙ୍କର ରାଗ ଆସେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ଅହିଂସାପରାୟଣ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସମାରୋହ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଆତ୍ମ-ସଚେତନତାର ଅନୁଭବ ପ୍ରଥମେ ଆବଶ୍ୟକ । ଆପଣ ଖୁସୀ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଖୁସୀ । ଆପଣ ଏକପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି । ମୁଁ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ଖାଦ୍ୟଖାଏ । ଆପଣଙ୍କର ପୋଷାକପତ୍ର ମୋ ପୋଷାକରୁ ଭିନ୍ନ । ଆପଣ କେତେକ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରନ୍ତି । ମୁଁ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରେ । ଆପଣଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ମୋର ଅଭ୍ୟାସରୁ ଭିନ୍ନ ଧରଣର । ଆମେ ସବୁ ପୃଥ୍ବୀର କେଉଁ ଅଂଶରେ ବସବାସ କରୁ ଏବଂ କେଉଁ ପ୍ରକାର ଐତିହାସିକ ପରିବେଶ ଦେଇ ଗତି କରିଛୁ, ତାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଆମର ହାବଭାବ ଭିନ୍ନ ହୋଇଛି । ଆମର ସାମାଜିକ ଚଳଣିର ଭିନ୍ନତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ପରି ହୋଇଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କୁ ଧର୍ମାନ୍ତର କରିବାର ନି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ? ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ପରି ରୁହନ୍ତୁ । ମୁଁ ମୋ ପରି ରୁହେ । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଥକ୍ । ତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଜମନାୟ ସୃଷ୍ଟି । ସମସ୍ତେ ଏହି ମନୋବୃତ୍ତିର ଅନୁଗତ ହେଲେ ବିଶ୍ୱ ଏକ ରମଣୀୟ ରୂପନେବ । ଧର୍ମ ନାମରେ କି ବିଶ୍ୱାସ ନାମରେ ଆଉ ସଂଘର୍ଷ ଉତ୍ପତ୍ତିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ଆପଣ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବେ । ସୁତରାଂ ବହିର୍ଜଗତରେ ସଂଘର୍ଷ ବନ୍ଦ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ତର୍ଜଗତର ସଂଘର୍ଷ ବନ୍ଦ କରନ୍ତୁ ।

ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ସବୁବେଳେ ବିରାଟ ସଂଘର୍ଷ ଚାଲିଛି । ଆପଣ କେବଳ ଜଣେ ‘ପିତା’ ନୁହଁନ୍ତି, ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କାର ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ପଦାଧିକାରୀ । ଆପଣଙ୍କର ଏହି ଦୁଇଟି ଭୂମିକାର କଥା ବିଚାର କରାଯାଉ । ‘ପିତା’ର ଭୂମିକା ନେଇ ଆପଣ ଚାହାନ୍ତି ଯେ ଆପଣଙ୍କ ସନ୍ତାନ ଅବୁଝାସାହିଁ କିମ୍ବା ହାର୍ଡ଼୍ ପରି ବିଖ୍ୟାତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ‘ପିତା’ର ଭୂମିକା ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆପଣଙ୍କର ଏଥିପାଇଁ ସମ୍ଭବ ଅଭାବ ରହିଛି । ଆପଣ ପିତା ହିସାବର ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରୁନାହାନ୍ତି । ପିତା କେବଳ ଏକ ସମ୍ପର୍କର ଭୂମିକା । ସନ୍ତାନ ସହିତ ସମ୍ପର୍କକୁ ଭିକ୍ରିକରି ଏପରି ଭୂମିକା ରୂପ ନେଇଛି । ଏହା ଏକ ଉପାର୍ଜନକ୍ଷମ ଭୂମିକା ନୁହେଁ । ଆପଣଙ୍କ ସନ୍ତାନ ବିଦେଶରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ପାଇଁ ଧରାଯାଉ ଆପଣଙ୍କର ବାର୍ଷିକ ଦୁଇଲକ୍ଷ ଡଲାର ଆବଶ୍ୟକ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଆପଣଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ପଦାଧିକାରୀ ଭୂମିକାଟି ଏ ଦାୟିତ୍ୱ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବିଷୟ ପରିସରକୁ ଆସିଯିବ । ଉଚ୍ଚ ପଦାଧିକାରୀ ହିସାବରେ

ଆପଣ ହୁଏତ ବାର୍ଷିକ ଏକ ଲକ୍ଷ ଡଲାର ଉପାର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି ବାର୍ଷିକ ଦୁଇଲକ୍ଷ ଡଲାର । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁଇଟି ବିକଳ ରହିଛି । ତଥାପି ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଏକାଲ ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ବିକଳ ଅନୁଯାୟୀ ଆପଣ ନିଜ ସମ୍ବଳକୁ ଏକ ଲକ୍ଷ ଡଲାର ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଆଜି ଏକ ଲକ୍ଷ ଡଲାର ଋଣ ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱରେ ଆଣିପାରନ୍ତି । ସମୟ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖି ଋଣ ପରିଶୋଧ କରିପାରନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିକଳ ଅନୁସାରେ ଆପଣ ସାଧୁତାକୁ ଜବାବ୍ଦି ଦେଇ ଏବଂ ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦକୁ କଳଙ୍କିତ କରି ‘ପିତା’ ଭୂମିକାର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ତିରତାର୍ଥ କରିପାରନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଦୁର୍ନୀତି ବ୍ୟାପକ ହୋଇଥାଏ । ଦୁଇଟି ଭୂମିକା ମଧ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଘୋଟିଏ ପରିବାରର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନିଆଯାଉ । ଜଣେ ବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କ ମାତାଙ୍କର ସନ୍ତାନ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କର ପତି । ଆପଣ ଯୋଗ୍ୟ ପତି ହୋଇଥିଲେ ମା’ଙ୍କର ବିଶେଷ ପ୍ରଶଂସା ଲାଭ କରିବାରେ ବାଧା ରହିଛି । କାରଣ ଆପଣ ମା’ଙ୍କର କଥା ଠିକ୍‌ରୂପେ ବୁଝାଶୁଝା କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଅପାଣଙ୍କର ‘ପୁତ୍ର’ ଭୂମିକାଟି ବିଶେଷ ସକ୍ରିୟ ନ ଥିବାରୁ ମା’ଙ୍କର ଅସନ୍ତୋଷର ଶରବ୍ୟ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଆପଣ ଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ହୋଇଥିଲେ ପତ୍ନୀଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ଲାଭ କରିବା କଷ୍ଟକର । ଆପଣଙ୍କ ପୁତ୍ର ଭୂମିକାଟି ଆପଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅସନ୍ତୋଷର କାରଣ ହେବ । ସେହିପରି ଆପଣ ସୁଜନ୍ମା ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ ମା’ଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାଜନ ହେବେ । ଅଥଚ ଆପଣଙ୍କ ପତି ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅସହୃଦ୍ ହେବେ । ଆପଣଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଭୂମିକାଟି ନିର୍ବାସିତ ହେଉଛି ବୋଲି ସେ ଅନୁଭବ କରିବେ । ଆପଣ ଜଣେ ଭଲ ପତ୍ନୀ ହୋଇଥିଲେ ପିତାମାତା ଆନନ୍ଦିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଖୁବ୍ କମ । ସେମାନେ ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ଜନ୍ମା ଭୂମିକାକୁ ଖୋଜିବାର ଚେଷ୍ଟାକରି ଅସଫଳ ହେବେ । ପକ୍ଷତଃ ଆପଣ ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ଭୂମିକା ମଧ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ଗ୍ରସ୍ତ ଜୀବନଯାପନ କରିବେ । ସମ୍ପର୍କର ବଜୟ ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ଯେଉଁଠାରେ ଥାଉନା କାହିଁକି, ଗ୍ରହଣୀୟ ଓ ବୀର ଭୂମିକା ମଧ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ସଦାସର୍ବଦା ଲାଗିରହିବ । କେଉଁ ଭୂମିକାଟି ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ହେବ, ତାହା ପରେ ଜାଣିନଥାଉ । ପକ୍ଷତଃ ନିର୍ଦ୍ଦୟତାରେ ଶରବ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ସ୍ୱରୂପ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ନ ଥିବାରୁ ଏ ଦୃଢ଼ ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର ଥରେ ଆପଣ ଆତ୍ମସଚେତନ ହେଲେ ଆପଣ ନିଜର ଖେଳ ଖେଳିବସନ୍ତି । ମା’ର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ମା’ର ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ପିତାର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ଏ ଭୂମିକାଟି ମଧ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ପିଲାଟି ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ସ୍ୱଚ୍ଛଦ ଭାବରେ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ସୁତରାଂ ହିଂସାର ବଜୟ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି ଆସି ଅହିଂସା ଆଚରଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ‘ମୋତେ’ ଶବ୍ଦଟି ପରିହାର କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଭୂମିକା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନିର୍ଭରଶୀଳତାରୁ

ବାହାରି ଆସିବାକୁ ହେବ । ଭିତରର ସେ ସଂଘର୍ଷ ସରିଗଲେ ଆପଣ ସବୁ ଭୂମିଭାର ବନ୍ଧନ ମଧ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତି ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଚାର କରାଯିବ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଆପଣ ସ୍ୱଭାବତଃ ଅହିଂସାରାବପତ ହୋଇସାରିଥିବେ । ଭୂମିଭାସବୁ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ତ୍ୟାଗ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିଂସ୍ରଭାବ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ । ଲୋକମାନେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିଭାର ତାପରେ ଦୃଢ଼ମତ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅଶାନ୍ତିର ଶିଖାର ହୁଅନ୍ତି । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୃଢ଼ମତ ଗ୍ରହଣ କରିବ ନାହିଁ । ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଚାହିଁ ମତାମତ ଗ୍ରହଣ କରିବା ହେବ । କିନ୍ତୁ ଭୂମିଭାସବୁ ମତାମତ ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ମାତ୍ରାଧିକ ତାପ ସୃଷ୍ଟିକରି ଥାଏ ଏବଂ ଏହି ତାପ ଅଶାନ୍ତିର ଜାରଣ ହୁଏ ।

ଗୋଟିଏ ମଠରେ ଦୁଇଜଣ ଗୁରୁ ରହୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ବିଷ ଥିବା ଛନ୍ଦେ ଅନ୍ୟଜଣେ ସେପରି ନ ଥିଲେ । ଗୁରୁଙ୍କର ଜଣେ ଜଣେ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଇଜଣ ଶିଷ୍ୟ ହାତକୁ ଯାଇଥିଲେ । ମନେକରାଯାଉ ବିଷ ଗୁରୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟର ନାମ ‘ବ’ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟର ନାମ ‘ଖ’ । ‘ଖ’ ‘ବ’କୁ ପଚାରିଲା- “ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛ ?” ‘ବ’ ଉତ୍ତର ଦେଲା- ‘ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ପବନ ବୋହୁଛି, ମୁଁ ସେହିଦିଗକୁ ଯାଉଛି’ । ‘ଖ’ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବ’ ଓ ବହିବ, ଚାହା ସ୍ଥିର କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଆସି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଲୋଡ଼ିଲା । ଗୁରୁ କହିଲେ- “ତୋର ପଚାରିବାର ଉଚିତ ଥିଲା ଯେ ପବନ ନ ବହିଲେ ବ’ ଶ କରାଯିବ ?” ଶିଷ୍ୟ ଜଣକ ଖୁସି ହେଲା ଯେ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ପାଇଁ ଖୁବ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ପରଦିନ ଠିକ୍ ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଲାଭବି ସେ ଗୁରୁଙ୍କର ଉପଦେଶଟି ମନେମନେ ବାରମ୍ବାର ସ୍ମରଣ କଲା । ପରଦିନ ପୁନଶ୍ଚ ସେ ‘ବ’କୁ ରାସ୍ତାରେ ପଚାରିଲା- “ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛ ?” ‘ବ’ ଉତ୍ତର ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ‘ଖ’ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବ ବୋଲି ‘ଖ’ ମନେମନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ‘ଖ’ ମନରେ ବିସ୍ମୟ ସୃଷ୍ଟିକରି ‘ବ’ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା କହିଲା- “ମୋର ପାଦ ମୋତେ ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ନେଉଛି, ମୁଁ ସେହିଆଡ଼େ ଯାଉଛି ।” ପବନ ଯେଉଁ ଦିଗରେ ବୋହୁଛି- ଏପରି ଏକ ଉତ୍ତର ପାଇଁ ‘ଖ’ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲା । “ପାଦ ଯେଉଁ ଦିଗରେ ନେଉଛି”- ଏପରି ଉତ୍ତର ପାଇଁ ‘ଖ’ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲା । ସ୍ମରଣ ସେ କଥାବର୍ତ୍ତାରେ ଆଗେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ‘ଖ’ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଆସି ନିଜର ଦୁରବସ୍ଥା ଜଣାଇଲା । ଗୁରୁ କହିଲେ- “ତୋର କହିବା ଉଚିତ ଥିଲା ଯେ ଗୋଡ଼ ନଥିଲେ ଅବସ୍ଥା ବ’ ଶ ହେବ ?” ଶିଷ୍ୟ ଠିକ୍ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଇପାରିବ ଭାବି ମନେମନେ ଖୁସିହେଲା । ପରଦିନ ପୁଣି ସମାନ ପରିସ୍ଥିତି ଘଟିଲା । ସେ ଦିନ ପୁନର୍ବାର ‘ଖ’ ପଚାରିଲା- “ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛ ?” ମାତ୍ର ‘ବ’ ଅନ୍ୟ କିଛି ନ କହି ସିଧାସଳଖ ଉତ୍ତର ଦେଲା ଯେ ସେ ହାତକୁ ଯାଉଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ‘ଖ’ ବ’ ଶ କରିବ, ଚାହା ସ୍ଥିର କରିନପାରି ଅତୁଆରେ ପଡ଼ିଲା ।

ନିଜର ସ୍ବରୂପ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ହେବା ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଆପଣଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ଶାନ୍ତି ଆସିବ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସଂଘର୍ଷ କିମ୍ବ ହିଂସା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ଅହିଂସା । ଆପଣଙ୍କର ନିଜ ପ୍ରତି ହିଂସା ଭାବ ପୂରାପୂରି ତିରୋହିତ ହୋଇଯିବ । ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର ହେବ । ସାଧାରଣତଃ ଅହିଂସା କହିଲେ ଆମେ ବୁଝୁ ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଆଘାତ ନ ଦେବା ଏବଂ ଆମିଷ ଭୋଜନ ନ କରିବା ହେଉଛି ଅହିଂସାର ସୂଚକ । ହିଂସାର ଶାକାହାରୀ ଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏହାକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଆପଣ କ'ଣ କହିବେ ଯେ ହିଂସାର ଅହିଂସା ଆଚରଣ କରୁଥିଲେ ? ଆପଣ କେବଳ ଶାକାହାରୀ ହେଉଥିଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ଅହିଂସାଭାବପୂର୍ବ କୁହାଯିବ ନାହିଁ । ଶାକାହାରୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ନିଜ ସମେତ ଅନ୍ୟକୁ ଆଘାତ ଦେଇପାରନ୍ତି । ଆପଣ ନିଜକୁ ନିଜେ ପଚାରନ୍ତୁ- “କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଆଘାତ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ କି ?” ଅନ୍ୟକେହି ଏପରି କରିପାରୁଥିଲେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ ଆପଣ ନିଜକୁ ନିଜେ ଆହତ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଅହିଂସାଭାବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇନାହିଁ । ଆଘାତ ଓ ଅପମାନକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଏବଂ ଗିଳିନେବା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ଗିଳିନେବା ସମୟରେ ଆପଣ ନିଜ ପ୍ରତି ହିଂସ୍ର ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଣୁତରେ ପ୍ରତିହିଂସା ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସ୍ୱୀକାର କରିବା ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଅପମାନିତ କରିଥିବା ଲୋକର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଠିକ୍ ରୂପେ ବୁଝିବାରେ ଆପଣ ସକ୍ଷମ ହେଉଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ଆପଣଙ୍କର କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ, ଏହା ଭାବି ଅହିଂସାଭାବ ବର୍ତ୍ତାଇଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଅନ୍ୟର ଆଘାତ ଓ ଅପମାନକୁ ଗିଳିଦେବା ଏକ ପ୍ରକାର ଛଳନା, ମାତ୍ର ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା ହେଉଛି ବିଷ୍ଣୁତା ।

କ୍ଷାନ୍ତି

ପରିବର୍ତ୍ତା ସଦ୍‌ଗୁଣ ହେଉଛି କ୍ଷାନ୍ତି ବା କ୍ଷମାଶୀଳତା । ଆପଣ କ୍ଷମାଶୀଳତା ଗୁଣର ଅଧିକାରୀ ହେବା ଉଚିତ ହେବ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଆପଣ ନିଜର ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରତି ସଦାସର୍ବଦା ସକ୍ରିୟ ରହୁଥିଲେ କ୍ଷମାଶୀଳ ହେବା ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହେଇପଡ଼ିବ । ଆପଣଙ୍କର ଜିନିଷ ଅନ୍ୟମାନେ ନେଇଯାଉଛି, ଏପରି ଭାବନା ନେଇ ଆପଣ କ୍ଷମାଶୀଳ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଏଭଳି ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ଏବଂ ଦୟାକରି ଧୀରସ୍ଥିର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ । ଆପଣ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଉଦାସୀନ ଦେଇଥିଲେ ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷମାଶୀଳ ହେବା ସହଜ । ମୁଁ ଯଦି ଭାବେ ଯେ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ହେଉଛି ମୋର ସୁରକ୍ଷା କବଚ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ତାହା କୋରକବଦ୍ଧ ନେଇଯାଇଛି, ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ସେ ଲୋକକୁ କ୍ଷମା ଦେଇପାରିବି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ମୋର ଭରଣ ପୋଷଣ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର

ସୁଖ ତା' ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ନୁହେଁ - ଏପରି ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ମୁଁ କ୍ଷମାଦେଇପାରିବି । ସେ ମୋର ଧନସମ୍ପତ୍ତି ନେଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର ସୁଖ ଛଡ଼ାଇନେବ ନାହିଁ । ଏହା ଭାବି ମୁଁ ଆଶ୍ୱାସୀନ ରହିବି । ଗୋଟିଏ ପରିବାର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀର ବିଚାର କରାଯାଉ । ଛ'ଟି ପିତା ବରାଦ ଦିଆଯାଇଛି, ମାତ୍ର ଖାଇବା ପାଇଁ ସାତଜଣ ରହିଛନ୍ତି । ଜଣେ ହୁଏତ କହିଲା- 'ତମେ ଖାଇନିଅ, ମୋର ପ୍ରକୃତରେ କ୍ଷୁଧା ନାହିଁ ।' ଅବଶିଷ୍ଟ ଛ'ଜଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋଟିଏ ପିତା ଖାଇନେବେ । ପିତା ଖାଇନଥିବା ଲୋକଟି ଗୋଟିଏ ଦିନ ନଖାଇ ମରିଯିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସହଜରେ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଘଟିନଥାଏ । ଲୋକମାନେ ତରବରିଆ ଭାବରେ ଖାଇ ନିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଭାଗ ଯେପରି କମ୍ ନହୁଏ, ସେ ଦିନ ପ୍ରତି ସଜାଗ ଦୃଷ୍ଟିରଖିଥାନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଆପଣ ନିର୍ଭର କରୁନଥିବା କୌଣସି ଜିନିଷ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ନିଆଗଲେ ଆପଣ ବିଶେଷଭାବେ ଆହତ ହେଇନଥାନ୍ତି । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷମାଦେବା ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସହଜ ହୁଏ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଆପଣ ଅନ୍ୟର ଅପମାନ ହଜମ କରୁନାହାନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଉପରେ ନିଆଁ ହୁଜା ଯୋପାଡ଼ି ନଥାନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆପଣ କେତେ କ୍ଷମା ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ବ୍ୟବହାରରୁ ଜଣାଯାଏ । ଅନେକ କହିଥାନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ଅପମାନ ଭୁଲିଗଲେଣି । ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନେ ଅପମାନ ଭୁଲିନଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ମନଭିତରେ ଅପମାନ ରଖିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଘୃଣାର ଗଭୀର ଗାତ ଖୋଦିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଗାତମଧ୍ୟରେ ନିଜେ ପାଇଥିବା ଅପମାନସବୁ କୁଟାଇ ରଖିଥାନ୍ତି । ସୁଯୋଗ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ପାଇଥିବା ଅପମାନକଥା ମନେପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ସମୟରେ କିପରି ସାହାଯ୍ୟ ହେଇଥିଲେ, ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ମନେପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ପ୍ରେମାଜ୍ଞାପ, ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା, ପୁଷ୍ପବିନିମୟ ଓ ଏକତ୍ର ଆହାର ବିହାର ମଧ୍ୟରେ ଆରମ୍ଭ ହେଇଥିବା ଅଧିକାଂଶ ବିବାହର ପରିଣତି ଦୁଇବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଃଖଦ ରୂପ ନିଏ । ପତି ପତ୍ନୀ ହୁଏତ ବିଚାରାକ୍ଷୟର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୁଅନ୍ତି । ଦୁହେଁ ସାପ ନେଉଳ ପରି ଝଗଡ଼ା କରନ୍ତି । ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣକ ପାଇଁ କିପରି ଅତୀତରେ ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରିଛି, ସେ କଥା ମନେପକାଇ ଦିଏ । କୌଣସି ଏକ ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହୁଏତ ନିଜର ପତି କିମ୍ବା ପତ୍ନୀକୁ କ୍ଷମା ଦେଇପାରିଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ଅପମାନ ଭୁଲିନଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷମାକରିଛନ୍ତି, ଏ କଥା କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ବାସ୍ତବରେ ଅପମାନ ଭୁଲିଯିବା ସମୟରେ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ କ୍ଷମାଶୀଳତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁନାହିଁ । ମାତ୍ର ଭୁଲି ସାରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ କ୍ଷମା କରିସାରିଛି । ଭୁଲିନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଶ୍ଚିତଭାବରେ କ୍ଷମାକରି ନାହିଁ । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ କ୍ଷମାଶୀଳତା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଅପମାନକୁ ଭୁଲିଯିବା ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି କୁହାଯାଇ ନଥାଏ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାର କାମନାକୁ ବଢ଼ାଇବାର ଚେଷ୍ଟା ବଳବତୀ ହୋଇଥାଏ । କହିବାର

ଶୁଣାଯାଏ- “ଦ୍ଵାଦଶ ଶତକରେ ବ୍ରହ୍ମେମାନେ ଆମର ଧର୍ମ ନଷ୍ଟ କରିଥିଲେ, ବିଂଶ ଶତକରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ବ୍ରହ୍ମମାନଙ୍କର ଧର୍ମକୁ ଧ୍ଵଂସ କରିଦେବୁ ।” ଏହା କ୍ଷମାଶୀଳତାର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ ।

ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନ୍ୟୋପଲକ୍ଷି ରହିଥିଲେ ସେ ପ୍ରତିହିଂସାର କଥା ଭାବେ ନାହିଁ । କେହି କେହି ଏହାକୁ ଏକ ଅବାସ୍ତବ ସ୍ଵପ୍ନର ଆଖ୍ୟା ଦେଇପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ତରଙ୍ଗଟିଏ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ଏବଂ ବିକାଶ ଲାଭ କରିପାରିବ । ତାହା ପରେ ହଜାରେ ତରଙ୍ଗ ଉଠିବ । ଲକ୍ଷେ ତରଙ୍ଗ ଉଠିବ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କର ଏବଂ ବିଶ୍ଵର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବ ସେ ସମୟରେ ଆଉ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ରାଜନୀତିର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିବ ନାହିଁ । ଉତ୍ସବ ପାଳନ ପାଇଁ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରୟୋଜନ । ଅନୁଶାସନ ପାଇଁ ରାଜନୀତି ଆବଶ୍ୟକ । ଧର୍ମ କାମରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଛୁଟିଦିନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି । ଭାରତରେ ଧର୍ମକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଛୁଟି ରହିଛି । ଏ ମାସରେ ଶ୍ରୀ କୃଷକର ଜନ୍ମଦିନ । ଅନ୍ୟମାସ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ । ପରମାସରେ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନ । ପ୍ରତି ଅବତାର ପୁରୁଷଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନଟି ଛୁଟି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ତିରୋଧାନ ଦିବସଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଛୁଟି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି । ଏହି ସବୁ ଛୁଟିଦିନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବର ଜଟିଳତା କରୁଛି । ଖୁସି ଓ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବର ଅବକାଶ ଦେବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ ଦୋଷ ନଥାଇପାରେ । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟର ଅପମାନକୁ ବୁଲିଯିବା ଏବଂ କ୍ଷମାଦେବା ଭଳି ସହଜ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଶିକ୍ଷାକରିବାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଅବକାଶ ରହିଲା କେଉଁଠି ? ଧର୍ମ ସବୁ ଆମକୁ ‘କ୍ଷାନ୍ତି’ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରୟତ୍ନ କଲେ କପରି ?

ସ୍ଵଷ୍ଟବାଦିତା (ସରଳତା)

ପରବର୍ତ୍ତୀ ମୂଲ୍ୟବୋଧଟି ହେଉଛି ସ୍ଵଷ୍ଟବାଦିତା । ସ୍ଵଷ୍ଟବାଦିତାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଆପଣ ଗୋଟିଏ ଛୋଟାଲୋକକୁ ଦେଖି ପାଟିକରି ପାଖକୁ ଡାକିବେ-“ହେ ଛୋଟାଲୋକ ! ମୋ ପାଖକୁ ଆସ ।” ସେହିପରି ଗୋଟା ଲୋକଟିକୁ ‘ଗୋଟା’ ଡାକିବା କିମ୍ବା ବୃଷ୍ଟିହୀନ ଲୋକଯିକୁ ‘ଅନ୍ଧ’ ଡାକିବା ସ୍ଵଷ୍ଟବାଦିତା ନୁହେଁ । ଏପରି ଡାକିବା ହୃଦୟହୀନତା ଏବଂ ଏଥିରେ ସମସ୍ତେ ମର୍ମାହତ ହେବେ । ଆମର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଏପରି ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଉଥିବା ଲୋକକୁ କେହିକେହି ଚତୁର ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଖ୍ୟା ଦିଅନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନେ ଏ ଖେଳଟି ଭଲରୂପେ ଖେଳିନିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଟିକିନିଖି ଅନ୍ୟର ଦୋଷଦୁର୍ଗତି ଦେଖିପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ନିଜର ଦୁର୍ଗତିବିରୂପି ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ନିଜର ଦୋଷ ଧରାପଡ଼ିଗଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ କ୍ଷମା କରିଦିଅନ୍ତି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟର ଦୁର୍ଗତିବିରୂପି ବିଚାର କଲାବେଳେ ତଳତଳ ସମୀକ୍ଷା କରନ୍ତି । ନିଜ ପ୍ରତି ସଦାସର୍ବଦା କ୍ଷମାଶୀଳ ମନୋଭାବ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏହା ଏକ ପରିତାପର ବିଷୟ ।

ଆପଣ ସ୍ୱସ୍ୱବାଦୀ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ ନିଜର ଦୋଷଗୁଣ ବିଚାର କଲାବେଳେ ସାଧୁତା ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ । ଆପଣ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ହେଇଥିଲେ ଆପଣ ସାଧୁତା ରକ୍ଷା କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧାଭାସ ରହିଛି । ତିନିଜଣ ବନ୍ଧୁ ମଜା କରିବାକୁ ବଣଭୋଜାର ଆୟୋଜନ କଲେ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଗଭୀର ହେବାରୁ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଆନ୍ତରିକତା ବଢ଼ିଲା । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା- “ଆଜ୍ଞା ! ତୁମ୍ଭେମାନଙ୍କର କି କି ଦୁର୍ବଳତା ରହିଛି, ସେକଥା ଜଣାଇବ କି ?” ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ନିଜର ଦୁର୍ବଳତା କହିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ହେଉନଥିଲା । ମାତ୍ର ପ୍ରଥମ ବନ୍ଧୁଜଣକ ନିଜର ଅନୁରୋଧ ଦୋହରାଇବା ପଦ୍ଧତେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବନ୍ଧୁଜଣକ ମାନିଗଲା ଯେ ତାହାର ମଦ୍ୟପାନ କରିବା ପାଇଁ ଦୁର୍ବଳତା ରହିଛି । ଏହା ପରେ ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁଜଣକୁ ଅନୁରୋଧ କରାଗଲା । ବନ୍ଧୁଜଣକ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଯେ ଧୂମପାନ କରିବା ଆସକ୍ତି ତାଙ୍କର ଏକ ଦୁର୍ବଳତା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁର୍ବଳତା ସ୍ୱୀକାର କରିଥିବା ବନ୍ଧୁ ଦୁଇଜଣ ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା ଉଭୟ ଦେଲେ- “ନାଃ ! ନାଃ ! ମୋର ସେପରି କିଛି ଦୁର୍ବଳତା ନାହିଁ ।” ଦୁଇଜଣ ବନ୍ଧୁ ନିଜ ନିଜର ଦୋଷଦୁର୍ବଳତା ସ୍ୱସ୍ୱରୂପେ କହିସାରିଥିବାରୁ ଦୁର୍ବଳତା ଗୋପନ ରଖୁଥିବା ବନ୍ଧୁଜଣକୁ ମାରିପକାଇ ଥାଆନ୍ତେ । ସେ କହୁଛି - “ମୋର ମଦନିଶା ନାହିଁ, ମୁଁ ଧୂମପାନ କରେନା । ମୋର କିଛି ବଦଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ । ମୁଁ ପୂରାପୂରି ନିଷ୍ପଳଙ୍କ ।” ଏ କଥା ଶୁଣି ବନ୍ଧୁ ଦୁଇଜଣ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । କହିଲେ - “ତାହା କିପରି ସମ୍ଭବ ? ତୁମର କିଛିନା କିଛି ଅବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି । କହୁନା କାହିଁକି ?” ବନ୍ଧୁଦୁଇଜଣ ନନ୍ଦାତିବାବୁ ଶେଷରେ ସେ କହିଲା- “ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯଦି ନିହାତି କିଏ ଧରିବ, ତେବେ ମୁଁ କହିବି ଯେ ମୁଁ ମିଛ ନକହି ରହିପାରରେ ନାହିଁ । ମୁଁ ସବୁବେଳେ ମିଛ କୁହେ ।”

ଧରାଯାଉ ମୁଁ ପଚାରିବି-“ ଆପଣ କିଏ ?” ନିଜର ସ୍ୱରୂପ କେହି ଜାଣିନଥିବାରୁ ଉଭୟ ମିଥ୍ୟା ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମସ୍ତେ ମିଛ କରିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମିଳିବ । “ଆପଣ କିଏ ?” ପଚରାଗଲେ ସାଧାରଣତଃ ଉଭୟ ମିଳେ - ‘ମୁଁ ଧନୀ’ କିମ୍ବା ‘ମୁଁ ଗରିବ’ କିମ୍ବା ‘ମୁଁ ମା’ । ପ୍ରତିଟି ଉଭୟ ଭୁଲ୍ । ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ ଜାଣି ନଥିବାରୁ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେବା ସମୟରେ ‘ସତ୍ୟ’ ର ଅବତାରଣା କରିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଥିବାରୁ ତାହାର ଭୂମିକାଟି ପ୍ରଥମେ ତା’ମନକୁ ଆସିଥାଏ । ଆପଣ ନିଜେ ମିଥ୍ୟା ହେଇଥିବାରୁ ସତ୍ୟ ବା କହିବେ କିପରି ? ଭୂମିକାର ମିଛପରଦା ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ରାସ୍ତା ବା କାହିଁ ?

ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିପାରେ- “ଅଷ୍ଟେଲିଆର ରାଜଧାନୀର ନାମ କ’ଣ ?” ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଲାବେଳେ ତିନୋଟି ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଜଣେ କହିପାରେ- “ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ” । ଅନ୍ୟ ଜଣେ କହିପାରେ ‘ସିଙ୍ଗା’ କିମ୍ବା ଠିକ୍ ହୋଇନଥିବା ସେହିପରି କିଛି ସହର । ଅନ୍ୟ ଉତ୍ତରଟି ନିର୍ଭୁଲ- କାନ୍ଦବେରା । ଉତ୍ତରର ନମ୍ବର ଦେବାକୁ ହେଲେ ‘ମୁଁ ଜାଣି ନାହିଁ’ ଉତ୍ତରକୁ ଶୂନ୍ୟ ଦିଆଯିବ । ‘କାନ୍ଦବେରା’ ଉତ୍ତରକୁ ପୂରାପୂରି ନମ୍ବର ଦିଆଯିବ । ‘ସିଙ୍ଗା’ ଉତ୍ତରଟିକୁ ଶୂନ୍ୟ ଦିଆଯିବ, କାରଣ ଏପରି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିବା ଲୋକଟି କିଛି ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଭୁଲ୍ ସୂଚନା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୁଲ୍ ସୂଚନା ଓ ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟ ବିଚାର କରିବା । ପ୍ରକୃତରେ ବିଚାର କଲେ ‘ସିଙ୍ଗା’ ବା ଭୁଲ୍ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଥିବା ସମୁଦାୟ ନମ୍ବରରୁ ୨ ନମ୍ବର ଜଟାଯିବା ଉଚିତ । ତାହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ଭ୍ରମାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନ ବା ସୂଚନା ପ୍ରମାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ତିଆରି କରିଥାଏ । ‘ମୁଁ ଜାଣି ନାହିଁ’ କହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ଅହଂକାରୀ ନୁହେଁ କି ବିନୟୀ ନୁହେଁ । ସେ ଉତ୍ତର ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, କେବଳ ଏଲଟି ହିଁ କଥା । ମାତ୍ର ଠିକ୍ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିବା ଏବଂ ‘ସିଙ୍ଗା’ ପରି ଭୁଲ୍ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଦୃଢ଼ । ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତାରେ ଉତ୍ତରଟି ଭୁଲ୍ ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିଲେ ଏପରି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସର ଧରାଶାୟୀ ହେବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଠିକ୍ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷତିର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ ।

ସେହିପରି “ତୁମେ କିଏ ?” ପ୍ରଶ୍ନର ତିନୋଟି ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଉତ୍ତର ରହିଛି । ଜଣେ ହୁଏତ କହିବ- “ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । କେତେବେଳେ ମୁଁ କହେ ଯେ ମୁଁ ଯୁବକ । କେତେବେଳେ ମୁଁ କହେ ମୁଁ ଧନୀ । ପୁଣି ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ମୁଁ କହେ ଯେ ମୁଁ ଦରିଦ୍ର । ମୁଁ ଆସ୍ତ୍ରିକ । ମୁଁ ନାସ୍ତ୍ରିକ । ମୁଁ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି । ମୁଁ ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷ । ଏହିପରି ମୋର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପରିଚିତି ରହିଛି । ସୁତରାଂ ମୁଁ କହିବି ଯେ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ ।” ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ ଅଦ୍ୱେଷଣ କରୁଛି ଏବଂ ତାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇପାରେ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ ଜାଣିନାହିଁ ବୋଲି ଜାଣିଛି, ତାକୁ ଶିକ୍ଷାଦେବାରେ ସମସ୍ୟା ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଣନ୍ତି, ଅଥଚ ଜାଣିଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣିନାହାନ୍ତି - ସେପରି ବ୍ୟକ୍ତି ନିହିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାରୁ ତାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରାଯାଇପାରେ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଣନ୍ତି ଏବଂ ଜାଣନ୍ତି ବୋଲି ସଚେତନ ଅଛନ୍ତି - ସେପରି ବ୍ୟକ୍ତି ଜ୍ଞାନୀ ହୋଇଥିବାରୁ ତାକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ଉଚିତ ହେବ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ଯେ ସେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ - ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ବୋଧ ହୋଇଥିବାରୁ ତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ ।

ନିଜର ଅସ୍ଥିତା ବିଷୟରେ ସଚେତନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କହିଥାଏ - “ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ” । ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବାରେ ଅସୁବିଧା ନଥାଏ । ପୁଣି ନିଜର ସ୍ବରୂପ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ଷେତ୍ର ଜାଣେ, ନିରବତା ଜାଣେ ଏବଂ ଚୈତନ୍ୟକୁ ଜାଣେ । ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ୟା ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଭୁଲ୍ ଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମ - ବିଶ୍ବାସ ଜୀବନରେ ସଂଘର୍ଷ ସୃଷ୍ଟିକରେ । ଆଜିକାଲିର ଶିକ୍ଷା ସେହିପରି ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟିକରୁଛି । ଏହା ମାତ୍ରାଧିକ ପରିମାଣରେ ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମବିଶ୍ବାସ ହେଉଛି । “ଆପଣ କିଏ ?” ଏ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିବା ମାତ୍ରେ ଉତ୍ତର ମିଳୁଛି - ‘ମୁଁ ଇଞ୍ଜିନିୟର’ । ଏହା କହିବା ସମୟରେ ବ୍ୟକ୍ତି ମନରେ ପ୍ରଚୁର ଆତ୍ମବିଶ୍ବାସ ଓ ଅହମିକା । ଆପଣ ପେଣ୍ଡାଗଡ଼ ଜୀବନରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଜ୍ଞାନ ଅଧିକାର କରିପାରି ଥାଆନ୍ତି, ମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ସମ୍ପର୍କର ପରିଚାଳନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୂରାପୂରି ବିଫଳ ହୋଇପାରନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଭାବିପାରେ ଯେ ସେ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚ ଡିଗ୍ରୀ ହାସଲ କରିଥିବାରୁ ସମସ୍ତ ପୁଅବା ଡା’ର ହାତମୁଠାରେ ରହିଛି ଏବଂ ସେ ସବୁଲୋକଙ୍କୁ ସଜାଡ଼ି ଦେଇପାରେ । ଏପରି ଆତ୍ମାବଳ ହସ୍ୟାସଦ । ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ଏତେ ସବୁ ଅବୋଧ୍ୟ ଭାବନା ରହିଛି ଯେ ସେସବୁ ଜାଣିଲେ ଆପଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବେ । ସୂଚନା ଆପଣଙ୍କୁ ନିଜର ସ୍ବରୂପ ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ନିଜର ପରିସୀମାବଦ୍ଧ ସ୍ବାକାର କରିବାକୁ ହେବ । ‘ଆପଣ କିଏ ?’ ବୋଲି ପଚରାଗଲେ ଆପଣ କହିବା ଉଚିତ୍ ଯେ “ଆପଣ ପ୍ରକୃତରେ ଜାଣିନାହାନ୍ତି” । ଏପରି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କର ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ରହିଛି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଆପଣ ସବୁ ଜାଣିଛନ୍ତି, ଏପରି ଛଳନା କଲେ ଆପଣ ଜ୍ଞାନଭାର କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଅପାଣ ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣାସବୁକୁ ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନ ମନେକଲେ ସମସ୍ୟା ଉପୁଜିବ । ଏପରି ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆପଣ ବିଶ୍ବାସ କରିପାରନ୍ତି ଯେ ଆପଣଙ୍କ ଗୁରୁ କହିଛନ୍ତି “ଆପଣ ଦୁଇ ଆଖି ବନ୍ଦ କଲେ ଚାହାର ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ଯେଉଁ ଜ୍ୟୋତି ଦେଖିବେ, ଚାହାହିଁ ସତ୍ୟ ।” ଏପରି ଭାବନାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହେବା ଖୁବ୍ ବିପଦପୂର୍ଣ୍ଣ । ସଂସାରଦିବାର ଦୁଇଟି ଆଧାର ରହିଛି । ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ କହିବ - “ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ ଯେ ସତ୍ୟ କ’ଣ ?” କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତି କହିବ “ମୁଁ ସତ୍ୟ କ’ଣ, ତାହା ଜାଣେ ।” ମାତ୍ର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକେ ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ସେମାନେ ସବୁ ଠିକ୍ ଜାଣିଛନ୍ତି ଭାବି ଗର୍ବ କରନ୍ତି । ଏପରି ଛଳନାର ଅନ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ମୁଁ ମୋର ସ୍ବରୂପ ଜାଣିବା ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ । ଏହା ଜାଣିନଥିଲେ ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ ବୋଲି ସ୍ବତ୍ବଭାବେ ମାନିଯିବା ଉଚିତ୍ । ସଂସାରବା ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ । ଚିହ୍ନିବା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା । ତେଣୁ ନିଜକୁ ଜଣେ ଚିହ୍ନିଛି କି ନାହିଁ, ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଛଳନାହୀନ ସ୍ବାକାରୋକ୍ତି ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂସାରଦିବ ।

ଅଷ୍ଟମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଉପାସନା

ପରବର୍ତ୍ତୀ ମୂଲ୍ୟବୋଧଟି ହେଉଛି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଉପାସନା । ଅନେକ ସମୟରେ ଆମେ ‘ଶିକ୍ଷକ’ ଶବ୍ଦଟି ‘ଆଚାର୍ଯ୍ୟ’ ଶବ୍ଦର ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ ସମ୍ମାନ ଅର୍ଥର ସୂଚକ ନୁହେଁ । ‘ଆଚରତି ଇତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ’ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ସତ୍ୟକୁ ଉପଭୁକ୍ତି କରି ଚନ୍ଦ୍ରସାରେ ଜୀବନଯାପନ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ । ଧରାଯାଉ ମୁଁ କହିବି ଯେ ଆନନ୍ଦ ହେଉଛି ମୋର ସ୍ବରୂପ, ଅଥଚ ମୁଁ ଦୁଃଖରେ ଦିନ କାଟୁଛି । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ମୋ କଥାରେ ଆପଣମାନେ ବିଶ୍ବାସ କରିବେ ନାହିଁ । ଧୂମପାନ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ପକ୍ଷେ କ୍ଷତିକାରକ କହି ତାହାର ନିଜେ ଅନବରତ ଧୂମପାନ କରୁଥିଲେ ଲୋକେ ତାଙ୍କର ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଆପଣ ‘ମୁଁ ଆନନ୍ଦର ସ୍ବରୂପ’ କହି ସଂସାରର ଜଣେ ଦୁଃଖୀଲୋକ ହିସାବରେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଲେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କ କଥାରେ ବିଶ୍ବାସ କରିବ ନାହିଁ । ଲୋକଙ୍କର ଉଦ୍ଧାରଣ ଓ ଆଚରଣ ମଧ୍ୟରେ ମେଳ ନଥିଲେ ଉଦ୍ଧାରଣ (ଉପଦେଶ) ବିଶ୍ବାସଯୋଗ୍ୟ ହୋଇନଥାଏ । ସମାଲୋଚନା ଭଙ୍ଗୀରେ ଏପରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ କୁହାଯାଏ- “ଆପଣ ନିଜ ସମ୍ପର୍କରେ ଏତେ ଜୋରରେ ଚିହ୍ନାର କରୁଛନ୍ତି ଯେ ଆପଣଙ୍କ କଥା ଶୁଣାଯାଇ ନାହିଁ ।” ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣ ନିଜ ସମ୍ପର୍କରେ ଚିହ୍ନାର କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ରାଗ, ଅସୂୟା ଓ କ୍ଷଣକୋପ ରହିଛି । ଅଥଚ ଆପଣ ଅନ୍ୟକୁ କହିଚାଲନ୍ତି- “ତୁମେ ରାଗିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ତୁମେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ସୁନ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ୍ ।” ଆପଣଙ୍କ କଥା ଓ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନେକ ବିରୋଧାଭାସ ରହିଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେମାନେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରୁଛୁ । ଆମେ କେବଳ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ସତେଚ୍ଚନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କଥା ଆଲୋଚନା କରୁନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ସବୁ ବିଷୟର ଅଭିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କଥା କୁହାଯାଇଛି । ଧରାଯାଉ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷକ ଜିମ୍ମା ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ସମ୍ମାନ ନାହିଁ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି ଶିକ୍ଷକଙ୍କର କୌଣସି କଥା ଶିକ୍ଷା କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ଯେ ଲୋକମାନେ

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ନଦେଇ ତାଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ନାମରେ ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଉଛି । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁତାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । ଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନବୋଧ ରହିଲେ ହିଁ ଜ୍ଞାନଲାଭ ହେବ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ଅସମ୍ଭବ । ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ସମ୍ମାନ ଦର୍ଶାଇଥିବା ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନେ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଜ୍ଞାନଲାଭ ପାଇଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନଥିଲେ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ନ ରହିଲେ ଜ୍ଞାନଲାଭ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏଇଥିପାଇଁ ସମ୍ମାନର ପରମ୍ପରା ରହିଛି । ସେହିପରି ପିତାମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ନଥିଲେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଶିଖିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏପରି ସରଳ ମୂଲ୍ୟବୋଧସବୁ ଆମେ ହରାଇ ବସିବା ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱର ଯେକୌଣସି କୋଣରେ ଆମେ ଯେଉଁ ସମାଜରେ ବସବାସ କରୁ ନା କାହିଁକି ପିତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇବା ଏବଂ ମା'ଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇବାର ମନୋବୃତ୍ତି ଆମର ଦୃଢ଼ ରହିବା ବିଧେୟ । ଚନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେବାର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ୍ ।

ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିବା ଶିକ୍ଷକ କାହାକୁ କହିବା ? ପୁଣି ଯଥୋଚିତ ସମ୍ମାନର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କ'ଣ ? ଅନେକ ଭାବନ୍ତି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଦଧୋଇଦେବା କିମ୍ବା ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ମୋଡ଼ିବା ହେଉଛି ସମ୍ମାନ କରିବାର ବିଧି । ଏ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଲୋକମାନେ ଉତ୍ସୁକ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଗୁରୁ ପୂଜା ପାଆନ୍ତି । ମୋର କଥା ଶୁଣି ହୁଏତ ଜାଣିବାଶୁଣିବା ଲୋକେ କହିବେ “ସ୍ୱାମୀଜି ! ଆପଣ ଏପରି କାହିଁକି କହୁଛନ୍ତି । ଗୁରୁ ବ୍ରହ୍ମା, ଗୁରୁ ବିଷ୍ଣୁ ଏବଂ ଗୁରୁଦେବ ମହେଶ୍ୱର ବୋଲି କୁହାଯାଏ କାହିଁକି ? ଗୁରୁ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା, ପାଳନକର୍ତ୍ତା ଏବଂ ସଂହାରକର୍ତ୍ତା ନୁହଁନ୍ତି କି ?” ଶ୍ଳୋକଟିକୁ ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ଗତିବ୍ୟସ୍ଥକକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ବସ୍ତ୍ର ନାମକରଣ କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ବସ୍ତ୍ରର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ‘ହାର୍‌ଉଇଲ୍‌ସ୍’ କିମ୍ବା ‘ଫ୍ରେଲିଂଟନ’ ଲେଖା ଯାଇପାରେ । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ଏ ବସ୍ତ୍ରରେ ବସି ଆପଣ ଯାତ୍ରା କରିବା ସମୟରେ ମଝି ରାସ୍ତାରେ ଓହ୍ଲାଇ ନଗଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚିବେ । ସେହିପରି ଭାବରେ ‘ଗୁରୁ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟ ଏବଂ ଗୁରୁ ହିଁ ଭଗବାନ’ କୁହାଯିବାର ବିଶେଷ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ଗୁରୁଙ୍କର ବାକ୍ୟ ସବୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ବୁଝି ଗୁରୁଙ୍କୁ ଆଶ୍ରା କଲେ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି ହେବ । ଗୁରୁ ଚରଣକୁ ଧରି ରଖିବା କଥା କୁହାଯାଇଛି । ଏହାର ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଏହା ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ଚରଣ ହେଉଛି ପଦଦ୍ୱୟ । ପାଦ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଭୂମିରେ ଚାଲିଥାଉ । ଭୂମି ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହେବାର ମାଧ୍ୟମ ହେଉଛି ଚରଣ । ସାଧାରଣ ଲୋକର କିଛି ନା କିଛି ସହ ସମ୍ପୃକ୍ତି ଥାଏ । କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି କ୍ଷମତା ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଅନ୍ୟମାନେ ଘର କିମ୍ବା ଧନସମ୍ପଦ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ

ରୁହନ୍ତି । ଆଉ କେତେକ ସମ୍ପର୍କ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ରୁହନ୍ତି । ଏପରି ସବୁ ସମ୍ପୃକ୍ତିର ଅବସାନ ଘଟିଲେ ବ୍ୟକ୍ତି ମୂର୍ଚ୍ଛାଯାଏ । ମାତ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାନେ ଜ୍ଞାନ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ରୁହନ୍ତି । ସତ୍ୟ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ରୁହନ୍ତି । ଆତ୍ମନ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ରୁହନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଚରଣର ସନ୍ଧାନ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନର ସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ହେବ । ଜ୍ଞାନର ସନ୍ଧାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଆତ୍ମସନ୍ଧାନ ହୋଇଯିବ । ଗୁରୁକୁ କିଏ ବୋଲି ଜାଣିଲେ ନିଜକୁ ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ହେବ । ଆପଣ କିଏ ବୋଲି ଜାଣିଲେ, ଗୁରୁଙ୍କର ପରିଚୟ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେବ । ଛାତ୍ରର ବିଷିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତାଧାରା ମୂଳରେ ଛାତ୍ରର ଦୋଷ ନଥାଏ । ଶିକ୍ଷକର ଉପଯୁକ୍ତ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଅଭାବରୁ ଛାତ୍ର ମନରେ ଭ୍ରମଧାରଣା ଜନ୍ମେ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିଲେ ହିଁ ତାହାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ । ସମ୍ମାନ ଦାବି କରାଯାଏ ନାହିଁ । ସମ୍ମାନ ହାସଲ କରାଯାଏ । ଶିକ୍ଷକ ଛାତ୍ରକୁ ସତ୍ୟର ମାର୍ଗ ଦର୍ଶାଇଲେ ଏବଂ ଛାତ୍ରର ଉପଲବ୍ଧିରେ ସହାୟକ ହେଲେ ଛାତ୍ର ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବ । କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ ସ୍ୱାଭାବିକ ହେବ । ଶିକ୍ଷକ ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ନ୍ୟସ୍ତ । ପିତା ଶିକ୍ଷକ, ମାତା ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଶିକ୍ଷକ । କନିଷ୍ଠମାନଙ୍କର ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ସୁଖୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ସ୍ନେହଶ୍ରଦ୍ଧା ଦର୍ଶାଇବାକୁ ହେବ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଉତ୍ତମ ଆଚରଣ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସର୍ବୋପରି ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ସତ୍ୟର ଝଲକ ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ନୁହେଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏବଂ ଏହିଠାରେ ଜ୍ଞାନପ୍ରଦାନ କରିବେ ବୋଲି ସତ୍ତ୍ୱ ଭାବରେ କହିଲେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ୱତଃ ଆମର ସମ୍ମାନ ଆସିଥାଏ । ଏପରି ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଯାହା ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛନ୍ତି ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ମୋ ନିଜର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ଆସିବା ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ ।

ଆମେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଆପଣ ଠିକ୍‌ରୂପେ ବୁଝିପାରିଥିଲେ ସହଜରେ ଜାଣିପାରିବେ ଯେ ମଣିଷ ମନରେ ଆବେଗ କିପରି ରୂପ ନିଏ । ଆବେଗସବୁକୁ କିପରି ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଜାଣିପାରିବେ । ଏ ସମସ୍ତ ଆବେଗ ଭାବନା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ । ଶିକ୍ଷକ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସହାୟକ ହୁଅନ୍ତି । ସେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ନିଜକୁ ଆବେଗର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଉପଲବ୍ଧିକୁ ନିଜର ଉପଲବ୍ଧି ବୋଲି ମନେକରିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ନିଜକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆପଣ କହିପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ ଆପଣଙ୍କର ଶିକ୍ଷକ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ଗଣିତସବୁ ଜାଣିନେଉଛନ୍ତି । ଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ଆପଣ କିଏ, ତାହା ଆପଣଙ୍କୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଆପଣ ନିଜ ଜୀବନକୁ କେତେ କମନୀୟ କରିପାରିଛନ୍ତି, ତାହା ଦେଖାଇପାରିଲେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥୋଚିତ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେବ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ଜୀବନଯାପନ

କରିବା ହେଉଛି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତି ସର୍ବୋତ୍ତମ ଉପହାର । ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନ ସୁଖମୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟ ହେଲେ ତାହା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତି ଉପହାର ସଦୃଶ ହେବ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟକିଛି ସହଜରେ ଦେଇହେବ ନାହିଁ । ନିଜର ପିତାକୁ ଖୁସୀ କରିବେ କିପରି ? ପିତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ପୂରଣ କରି ଏପରି ଖୁସୀ କରିବା ସମ୍ଭବ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକକୁ ଆପଣ କିପରି ଖୁସୀ କରିପାରିବେ ? ସେ ଶିକ୍ଷାଦେଉଥିବା ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଠିକ୍‌ରୂପେ ବୁଝିପାରିଲେ ସେ ଖୁସୀହେବେ । ଜଣେ ବନ୍ଧୁକୁ ଖୁସି କରିବେ କିପରି ? ବନ୍ଧୁଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ପୂରଣ କରି ତାକୁ ଖୁସିକରିବା ସମ୍ଭବ । ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି ଫଳରେ ଆପଣ ଲାଭବାନ୍ ହୁଅନ୍ତି । ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି ନିଆଦିଲେ ଆପଣ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକଙ୍କର କୌଣସି ଲାଭକ୍ଷତି ହୁଏନାହିଁ ।

କିଛିଦିନ ପୂର୍ବେ ମୋତେ ଜଣେ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲେ । ସେ ଲେଖିଥିଲେ- “ଆପଣଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ବକ୍ତୃତା ଏବଂ ଚମତ୍କାର ବିଶ୍ଳେଷଣ ପାଇଁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି ।” ମନେକରାଯାଉ ମୋର ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିଥିବା ଏକ ହଜାର ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶହେଜଣ ବୁଝି ପାରିଥିଲେ ଏବଂ ନ’ଶହ ଲୋକ ବୁଝିପାରିନଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ବଧାୟକ ଜଣାଇଥିବା ଲୋକଙ୍କର ଚିଠିକୁ ସର୍ବସ୍ୱ ମନେକରି ଆତ୍ମପ୍ରଶସ୍ତି ଲାଭ କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ବୋକାମି ହେବ । କାରଣ ଶହେ ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇପାରିଥିବାର ଦକ୍ଷତା ଯେପରି ମୋର, ନ’ଶହ ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇପାରିନଥିବା ଅକ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ମୋର । ଇଶ୍ୱରଙ୍କ କୃପାରୁ ଆପଣ ବୁଝିପାରିଥିଲେ ଖୁବ୍ ଜଳଜଥା । ଆପଣଙ୍କର ନିଷ୍ଠା ଯୋଗୁ ଆପଣ ବୁଝି ପାରିଛନ୍ତି । ଆପଣ ବୁଝି ପାରିନଥିଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ମନଯୋଗୀ ହୁଅନ୍ତୁ । ବୁଝି ନପାରିଥିଲେ ନିଜକୁ ଚିରସ୍ୱାର କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ‘ଆପଣ’ ହିଁ ବିଷୟବସ୍ତୁ । ସୁତରାଂ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ନିଶ୍ଚୟ ବୁଝିପାରିବେ । ଆମେ ନିଜେ ନିଜେ ତିଆରି କରିଥିବା କେତେକ ମାନସିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଥିବାରୁ ‘ସତ୍ୟ’ କୁ ବୁଝିବାରେ ଅସୁବିଧା ଉପୁଜିଛି ।

ଗୁରୁ ବା ଶିକ୍ଷକ ସହାୟତାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ଏଡ଼ାଇ ହେବ । ନିଜର ସ୍ୱରୂପ ସମ୍ପର୍କରେ ଅବଧାରଣା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ପ୍ରୟୋଜନ । ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ କେତେ ମାତ୍ରାରେ ପ୍ରୟୋଜନ ? ଅଭିମିତ୍ କ୍ରାନ୍ତୀରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ପ୍ରତିଯୋଗୀ ଦଣ୍ଡଟିଏ ଧରି ପ୍ରତିବନ୍ଧକସବୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଦୌଡ଼ିଥାଏ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଢେଉଁଲା ପରେ ସେ ଦଣ୍ଡଟି ଫୋପାଡ଼ିଦିଏ । ଦଣ୍ଡଟିର କାର୍ଯ୍ୟ ସରିଯାଇଛି ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଏ । ଏପରି ସ୍ଥିତି ଆପଣ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତିନାହିଁ- “ଦଣ୍ଡଟି ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ସୁତରାଂ ମୋ ପାଖରେ ରହିଥାଉ ।” ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ପାରହେବା ହେଉଛି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଅବଶ୍ୟ ଦଣ୍ଡର ଧନାତ୍ମକ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସେହିପରି ଶିକ୍ଷକ ବା ଗୁରୁଙ୍କ ବିନା ସହାୟତାର ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର କେବଳ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ

ଆପଣ ସ୍ବାଧୀନଚେତା ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକ ଜ୍ଞାନ ଦିଅନ୍ତୁ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଜେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାକୁ ହୁଏ । ସୁତରାଂ ମୁଁ ଶିକ୍ଷକବର୍ଗକୁ ସମ୍ମାନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁ-ଶିଷ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦାସତ୍ବର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଅନୁମୋଦନ କରେ ନାହିଁ । ଆଦି ଶଙ୍କର କହିଛନ୍ତି- “ତୁମେ ପ୍ରକୃତ ବାସ୍ତବତା ବା ନିଜକୁ ଠିକ୍‌ରୂପେ ବୁଝିପାରିଲେ, ତୁମେ ଗୁରୁ ନୁହଁ କି ଶିଷ୍ୟ ନୁହଁ ।” ଚିଦାନନ୍ଦ ରୂପଃ, ଶିବୋହମ୍ ଶିବୋହମ୍ । ମୁଁ ଯେପରି ଚୈତନ୍ୟ ସ୍ବରୂପ, ଶିଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ପରିମାଣରେ ଚେତନାପୂର୍ଣ୍ଣ । ଗୁରୁଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦାନ ପୂର୍ବରୁ ମନେହୁଏ ଯେ ଗୁରୁ ହେଉଛନ୍ତି ଜ୍ଞାନସିଦ୍ଧ, ମାତ୍ର ଶିଷ୍ୟର ଏପରି ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବାର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବା, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ ଆପଣ ଜ୍ଞାନଲାଭ କଲାପରେ ଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରିବେ, ଦାସତ୍ବ ନୁହେଁ । ଅବଶ୍ୟ ବାହ୍ୟଜଗତରେ ଆମେ ଏପରି ଦେଖିନଥାଉ । ଗୋଟିଏ ଗୁରୁଙ୍କ ଉପରେ ପୂରାପୂରି ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇଉଠନ୍ତି । ସେମାନେ ବିଚାର କରନ୍ତି ଯେ ସେମାନଙ୍କର କିଛି କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ଏବଂ ଗୁରୁ ସବୁ କରିବେ । ସେମାନେ କାମ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭୂଗୋଳର ଶ୍ରେଣୀ ହେଉ କିମ୍ବା ଅଳ୍ପ କି ଇତିହାସ ଶ୍ରେଣୀ ହେଉ, ନିଜକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଛ ନାହିଁ । ଆପଣକୁ ଭୋକ ହେଉଥିଲେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଲେ ଆପଣଙ୍କ ଭୋକ ଚାଲିଯିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ଯେ ଧର୍ମନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶହଶହ ହଜାରହଜାର ଲୋକ ବିଶ୍ବାସ କରନ୍ତି ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଗୁରୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁ କରିଦେବେ । ସେମାନେ ପୂରାପୂରି ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ବସିରୁହନ୍ତି । ଗୋରୁଗାଈର ଦଳଇତି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବେ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ । ଭାରତରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ ଗୁରୁଙ୍କର ସନ୍ତାନ ଥିଲେ । ଗୁରୁଙ୍କର ଶରୀରର ଅବସାନ ପରେ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନ ଦୁଇଜଣ କେବଳ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଭାରତୀୟ କରି ନ ଥିଲେ, ଗୁରୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଭାଗକଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନେ ମନେକଲେ ଯେ ଶିଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଗାଈଗୋରୁ ପରି ସମ୍ପର୍କି । ଏପରି ଚିନ୍ତାଧାରା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଉପଲବ୍ଧି ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ସହାୟତା ଆବଶ୍ୟକ । ଅବଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଦାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏବଂ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନଗାରିମା ପ୍ରତି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ଉଚିତ୍ । ମାତ୍ର ଦାସତ୍ବ ମନୋଭାବ ସ୍ବହଣୀୟ ନୁହେଁ । ପୁଣି ନିଜର ଆତ୍ମୋପଲବ୍ଧି ଆସିଲେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ ମଧ୍ୟ ଆସିଥାଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଉପଲବ୍ଧି ଆସିନଥିଲେ କୃତଜ୍ଞତା ମଧ୍ୟ ଉପରେ ଠାଉରିଆ ହୁଏ । ଏପରି କୃତଜ୍ଞତା ଅର୍ଥହୀନ ।

ଆପଣ ପଚାରି ପାରନ୍ତି ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଲାଭ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହାୟତା କାହିଁକି ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ, ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଶିକ୍ଷକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ କଥାଟି ବିଚିତ୍ର ଶୁଣାଯାଇପାରେ, ମାତ୍ର

ଏହା ସତ୍ୟ । କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ ଆପଣଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ କେହି ଆପଣଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ । ଆପଣଙ୍କ ମେକାନିକ ଆପଣଙ୍କ ଗାଡ଼ି ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ଜାଣେ । ଆପଣଙ୍କ ଆର୍କିଟେକ୍ଟ ଆପଣଙ୍କ ଘର ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ । ସେହିପରି ଆପଣଙ୍କ ପଶୁଡ଼ାଞ୍ଚର ଆପଣଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଆପଣଙ୍କର କୁକୁର ବିଷୟରେ ବେଶୀ ଜାଣନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ପଇସାପତ୍ର ଆଇପାରେ । ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କର ହିସାବ ପରୀକ୍ଷକ ଆପଣଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ସ୍ଥିତି ଏବଂ ଆୟବ୍ୟୟର ଉଚିତ ମାର୍ଗ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଧିକ ଜାଣନ୍ତି । ଏପରିକି ଆପଣଙ୍କ ନିଜ ଶରୀର ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଆପଣଙ୍କ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଅଧିକ ଜଣା । ଆପଣଙ୍କ ପାକସ୍ଥଳୀରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଲେ ଆପଣ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଯନ୍ତ୍ରଣାର କାରଣ ବୁଝନ୍ତି । ଶରୀରର ନିଜର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହାୟତା ଲୋଡ଼ାହୁଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ମନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ନିୟମ କାମକରେ । ମନଟି ଆପଣଙ୍କର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ଅଧିକ ହୋଇପାରେ । ଏ ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ଗୁରୁଙ୍କ ଭୂମିକାର ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚାର କରାଯାଏ ।

ଅବଶ୍ୟ ନିଜର ଘର, କାର, କୁକୁର ଓ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ଏବଂ ନିଜର ମନ ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏଭଳି ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଚମତ୍କାର କଥା । ଆପଣଙ୍କ କୁକୁର ସହିତ ଜଡ଼ିତ ଥିବା ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବା ସମୟରେ ପଶୁଡ଼ାଞ୍ଚର ଆପଣଙ୍କୁ ପଶୁଡ଼ାଞ୍ଚର କରିନଥାନ୍ତି । ସେହିପରି ଆପଣଙ୍କ ଓକିଲ ଆପଣଙ୍କର ଆଇନ୍ ସମ୍ପର୍କିତ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବା ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଇନଜ୍ଞ କରିନଥାନ୍ତି । ଘର ସମ୍ପର୍କୀୟ ସମାଧାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଯନ୍ତ୍ରା କିମ୍ବା ଆର୍କିଟେକ୍ଟ ହୋଇନଥାନ୍ତି । ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ହେଉଥିବା ଶିକ୍ଷକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏଭଳି ହିଁ କମନାୟତା । ମନର ସମସ୍ୟା ପରିପ୍ରେକ୍ଷାର ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ ନିଜପରି ଜ୍ଞାନଦାତ୍ର କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସମାଧାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି ରୂପାନ୍ତରଣର ଉଦାହରଣ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଓକିଲ, ଡାକ୍ତର, ଇଞ୍ଜିନିୟର, ଦାକ୍ତଡ଼ାଞ୍ଚର, ପଶୁଡ଼ାଞ୍ଚର, ହିସାବ ବିଶେଷଜ୍ଞ, ଇନ୍‌ସୁରାନ୍ସ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ପେଶାଦାର ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନସାରା ଆପଣଙ୍କର ଉପଦେଷ୍ଟା ହୋଇ ରହିଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ବିଶେଷଜ୍ଞ କରିନଥାନ୍ତି । ଆପଣ ଜୀବନସାରା ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଏପରିକି ସେମାନଙ୍କ ପେଶାର କାରବାର ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ଦେଇନଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆତ୍ମଜ୍ଞାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଗୁରୁଙ୍କ କଥା ଭିନ୍ନ । ସେ ମନର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରନ୍ତି । ସେ ନିଜେ ଯେପରି ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୀ, ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀକୁ ମଧ୍ୟ ସମପରିମାଣରେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୀ କରୁଥିବାରୁ ଗୁରୁଙ୍କ ଉପରେ ବିରୋଧାତାସ ହୋଇ ଅଟକି ରହିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେନାହିଁ ।

ମୁଖ୍ୟ ବିରୋଧାରାଭାସ ହେଉଛି ଯେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ବୋଲି ବିଚାର କରିଥାଉ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ନିର୍ଭର କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିବା ସ୍ଥଳେ ଆମେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପରେ ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ନିର୍ଭର କରୁ । ତାହାର ଓ ଓଜିଜ୍ଞ କରି ପେଶାଗତ ବିଶେଷତାକୁ କେବଳ ଆମେ ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେଇଦେଉଛୁ, ଏହି ଭାବନାକୁ ଭିରି କରି ଆମେ ଧରିନେଉ ଯେ ଆମେ ମୁକ୍ତ ଓ ସ୍ୱାଧୀନ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ବାହ୍ୟଜଗତ ଉପରେ ଆମର ନିର୍ଭରଶୀଳତା ଚିରକାଳ ରହିଆସିଛି । ଏଥିରୁ ମୁକ୍ତିପାଇବା କଷ୍ଟକର । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପରେ ଆମର ନିର୍ଭରଶୀଳତା ପ୍ରକୃତରେ ନାହିଁ । ପ୍ରାଥମିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏପରି ନିର୍ଭରଶୀଳତା ଛାଡ଼ି ମାତ୍ରାରେ ଥିବାପରି ମନେହୁଏ । ମାତ୍ର ଆପଣ ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ ଆପଣ ନିଜେ ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ନିଅନ୍ତି ।

ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଇପାରେ । ମନେକରାଯାଉ ଆପଣ ଗାଡ଼ିଚଳାଇବା ଶିଖୁଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମର୍ସିଡିସ୍ କାର ରହିଛି । ମାତ୍ର ଗାଡ଼ିଚାଳନା ଶିକ୍ଷାଦେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କାରଟି ହେଉଛି ଟୟୋଟା କାର୍ । ମୂଲ୍ୟବାନ୍ କାରଟିର ମାଲିକ ହିସାବରେ ଆପଣ କ'ଣ ଗାଡ଼ିଚଳାଇବା ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କକୁ ନିଜ ପାଖରେ ବସାଇବାକୁ ମନା କରିଦେବେ ? ଆପଣ କହିପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ ସେ ଟାଙ୍କର ଟୟୋଟା କାରରେ ଏବଂ ଆପଣ ନିଜର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ କାରରେ ବସି ଗାଡ଼ିଚଳାଇବା ଶିକ୍ଷାକରିବେ । ଆପଣ ଟାଙ୍କ କାରରେ ବସିବେ କିମ୍ବା ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କ କାରରେ ବସାଇବେ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ପୃଥୁକକାୟ ହୋଇ ଦେବୁଟି ସିର୍ ମାଡ଼ିକସୁଥିଲେ ପ୍ରଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ରହିବ ନାହିଁ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା ଶିକ୍ଷା କଷ୍ଟକର ହେବ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିଚଳାଇବା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଜାଗା ଦେବାକୁ ହେବ । ଆପଣଙ୍କୁ ମନେରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ପ୍ରଶିକ୍ଷକ କେବଳ ସାମୟିକ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଛନ୍ତି ଏବଂ ଅପାଣ ଶିଖିଯିବା ପରେ ସେ ବସ୍ତୁତଃ ଓହ୍ଲାଇ ଯିବେ । ଧରାଯାଉ ଆପଣ ନିଜ ଗାଡ଼ିରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବସିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଏବଂ ସେ ନ ଓହ୍ଲାଇ ବସି ରହିଲେ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ ଗାଡ଼ିଚାଳନା ଶିକ୍ଷା କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ବସ୍ତୁତଃ ସେ ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନକୁ ପୂରାପୂରି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବେ । ପ୍ରଶିକ୍ଷକଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ କାମ ହେଉଛି ଆପଣଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିଚାଳନା ଶିକ୍ଷାଦେବା ଏବଂ ଆପଣ ଶିକ୍ଷା କଲାପରେ ସେ ଓହ୍ଲାଇଯିବା ସ୍ୱାଭାବିକ କଥା । ଗୁରୁ ବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଆପଣ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଶିକ୍ଷାଦେବେ ଏବଂ ପରେ ପରେ ସେ ତୁରନ୍ତ ଯିବେ । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଆପଣ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବାପରେ ନିଜକୁ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ମନେ କରିବେ ଏବଂ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଘୃଣା କରିବେ । ଅତ୍ମଜ୍ଞାନର

ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ସ୍ବାଧୀନ ହେବାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନ ପରିସରରେ ଗୁରୁଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ରହିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଆପଣ ଦୃଢ଼ ସ୍ଵରରେ ଚିତ୍କାର କରିବେ-“ମୋର ମନ ଓ ଶରୀର ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ମୋହର ଏବଂ ଏଠାରେ କାହାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ।” ଆପଣ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷକ, ସାହିତ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଯେପରି ଜୀବନ ପରିସରରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି, ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିବା ଗୁରୁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ ସ୍ଥାନ ଦେବେ । ଅବଶ୍ୟ ଜୀବନ ପରିସରରେ କାହାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଉଛନ୍ତି, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ରହିବେ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଧରାଯାଉ ଆପଣଙ୍କୁ ପଣବନ୍ଦୀ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏପରି ଅଧିକାର ଦେଉଛନ୍ତି । ତା’ହେଲେ ଜୀବନ ନଷ୍ଟ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଧିକ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ଯେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ତଥାକଥିତ ଗୁରୁ ସତର୍କତାବିହୀନ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ପଣବନ୍ଦୀ ବନାଇ ଥାଆନ୍ତି । ପଣବନ୍ଦୀ ହେଲାପରେ କ’ଣ କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ଲୋକମାନେ ଜାଣିନଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆପଣ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ହୋଇଥିଲେ ପ୍ରଥମେ ଗୁରୁଙ୍କର କଥା ସତର୍କତାର ସହିତ ଶୁଣିବେ । ଶୁଣିବା ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣ ପରନିର୍ଭରଶୀଳ କି ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳ ହେଉଛନ୍ତି, ତାହା ବିଚାର କରିବେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆପଣ ପରନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇପଡ଼ୁଛନ୍ତି, ଏପରି ଅନୁଭବ କଲେ ନିଜକୁ ଦୂରେଇ ନେବେ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳ ହେଉଥିଲେ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଜୀବନ ପରିସରରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ଦେବେ । ତାଙ୍କୁ ସ୍ଥାନଦେଇ ନିଜେ ବନ୍ଦୀ ହେବାର ଆଶଙ୍କାକତା ନାହିଁ । ସେ କ’ଣ କହୁଛନ୍ତି, ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି । ଦେଖିବେ ଯେ ସେ ଆପେ ଆପେ ଦୂରେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ ଆପେଆପେ ଦୂରେଇ ଯାଆନ୍ତି । ଚିରଦିନ ଜୀବନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ନଥାଏ । ମୁକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଅନ୍ୟକୁ ବନ୍ଦୀ କଲେ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟକୁ ନିର୍ଭରଶୀଳ କରି ଛାଡ଼ିଦେବା ଠିକ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟକୁ ନିର୍ଭରଶୀଳକରି ସମ୍ପର୍କର ବଳୟ ଆପଣ ତିଆରି କରିଥିଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ୍ୟତରେ କ୍ଷତି ସହିବାକୁ ହେବ । ମୁକ୍ତ ମନୋଭାବ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସମ୍ପର୍କ ହିଁ କମନାୟ ସମ୍ପର୍କ । ଏପରି ସମ୍ପର୍କରେ ଉଭୟ ବ୍ୟକ୍ତି ମୁକ୍ତି ମନନେଇ ସମ୍ପର୍କକୁ ବଞ୍ଚାଇରଖନ୍ତି । ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଶିଷ୍ୟକୁ ନିର୍ଭରଶୀଳ କରିଥିଲେ ଶିଷ୍ୟର ଆଶାପ୍ରତ୍ୟାଶାର ଦୋଳନ ବିଶେଷ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରିବ । ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ ନିଜେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ଅନ୍ୟକୁ ଦାସତ୍ଵର ବନ୍ଧନରେ ବନ୍ଦୀ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ରୁଦ୍ଧ ଓ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟର ସ୍ବାଧୀନତା ସତ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆପଣଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ । ସୁତରାଂ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଅନୁସରଣ ଦାସତ୍ଵର ରୂପ ନେବ ନାହିଁ ।

ଆତ୍ମବିନିଗ୍ରହ

ସାଧାରଣ କଥିତ ଭାଷାରେ ଆତ୍ମବିନିଗ୍ରହର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ନିଜ ମନର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ‘ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା’ ପରିଭାଷାଟି ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସବୁଲୋକ ଏହି ପରିଭାଷା ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛି । ସମସ୍ତେ ପଚାରିବେ- “ସ୍ବାମିଜି । ମନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯିବ କିପରି ? ଇନ୍ଦ୍ରିୟସବୁକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯିବ କିପରି ?” ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯିବାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଏହାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶକ୍ତି-ରହିତ କରାଯିବ । ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ସରଳ ନୀତିକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଆପଣଙ୍କ କାର୍ତ୍ତି ଉପରେ ଆପଣଙ୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରହିଛି । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ କାର୍ତ୍ତି କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଚଳନହୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଛି ଏବଂ ଅପାଶ ଏହା ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି । ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ କାର୍ତ୍ତି ଚାକିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଅନୁଯାୟୀ ଗତବ୍ୟସ୍ଥଳକୁ ଗତିକରୁଛି । ଏହା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ । ସେହିପରି ମନରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଭାବନା ରହିଛି । ଏହା ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ଗତିକରୁଛନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ମନର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କହିଲେ ଆପଣ ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି ଯେ ମନରେ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଭାବନା ରହିବ । ଭାବନାର ସଂଖ୍ୟା ଯେତେ କମ୍ ରହିବ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସେତେ ଅଧିକ ହେବ ବୋଲି ଆପଣଙ୍କର ଧାରଣା ରହିଛି । ଏହା ଭୁଲ୍ ଧାରଣା । ଲୋକେ କୁହନ୍ତି- “ସ୍ବାମିଜି ! ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ମାତ୍ରେ ମନକୁ ଅସଂଖ୍ୟ ଭାବନା ଆସୁଛି ।” “ମୁଁ ରାଜରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଗଲାବେଳେ ଅନେକସବୁ କାର ଆସୁଛି,” ଏହା କହିବା ସହିତ ଧ୍ୟାନ ସମୟରେ ମତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସମାନ । ରାଜରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଯିବା ସମୟରେ ଅସଂଖ୍ୟ କାରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ଏକ ସ୍ବାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଚକ୍ଷୁ ବନ୍ଦକରବା ମାତ୍ରେ ଭାବନାସବୁ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ । ସୁତରାଂ ମନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାର ଅର୍ଥ ମନକୁ ଭାବନାଶୂନ୍ୟ କରିବା ନୁହେଁ ।

ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ଭାବନା ସବୁ ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ କେଉଁ ଭାବନା ପ୍ରତି ଆପଣ ଅଭିନିବେଶ ଦେବେ ଏବଂ କେଉଁ ସବୁ ଭାବନାକୁ ଏଡ଼ାଇଯିବେ, ତାହା ଆପଣ ସ୍ଥିର କରିବେ । ନିଜର ନିଷ୍ଠି ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର ରହିବ । ବିନା ନିଷ୍ଠାରେ କୌଣସି ଭାବନାର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିବ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଚେତନଶାକ୍ତତା ରହିବ । ଭାବନାସବୁ ଗୋଟିମାତ୍ର ହୋଇଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବେ ଯେ ସେ ସମୟରେ ଆପଣ ଭାବନାସବୁ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ରହିପାରି ନାହାଁନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ମନରେ କ୍ରୋଧ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ନକରାତ୍ମକ ଭାବନା ଆସିଥିବା ସମୟରେ ଅବସ୍ଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଏସବୁ ନକରାତ୍ମକ ଭାବନା ହଠାତ୍ ଆସିଥାଏ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କୁ ଏକ

ବିଶୋରକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଜାଣିନିଏ । ଏପରି କି ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିବା ମଧ୍ୟ ଅଚାନକ ଆବେଗ । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ପଡ଼ିବା (falling) ମଧ୍ୟ ଚାହୁଁପାରୁ । ପ୍ରେମରେ ଲୋକର ଉତ୍ଥାନ ହୁଏ ନାହିଁ, ଲୋକେ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ନିଜକୁ କିପରି ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ପାଣିରେ ଖେଳୁଥିବା ଶିଶୁଟିଏ ପରି ଲୋକେ ବ୍ୟବହାର ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ପାଣିରେ ଖେଳୁଥିବା ଶିଶୁଟିଏ ପରି ଲୋକେ ବ୍ୟବହାର ଦର୍ଶାନ୍ତି । କୌଣସି ଜାଣି ନଥିବାରୁ ଗଭୀର ଜଳର ଭିତରକୁ ଖସିଯାଆନ୍ତି । ଅତଳ ସାଗରରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷାକରିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇଥାଏ । ମାନବୀୟ ସମ୍ପର୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ହିଁ ଘଟେ । ଦ୍ଵିତହାସ୍ୟ ଓ ସରଳ ଚହାଣିରୁ ସମ୍ପର୍କ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କ୍ରମଶଃ ଏହା ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୁଏ । ତା’ପରେ ଆପଣ ଏହାର ଅନେକ ଗଭୀରତା ମଧ୍ୟକୁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ହରାଇ ବସନ୍ତି । ନିଜର ମନ ଓ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି । ଆପଣ ସଚେତନଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଥିଲେ କ’ଣ କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ଜାଣନ୍ତି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାବନାଶୂନ୍ୟ ମନ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ମନ ନୁହେଁ । ଭାବନା ସବୁ ରହିଥାଏ, ଅଥଚ ସେସବୁ ଭାବନା ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଚେତନ ଥାଏ ଏବଂ ମୋର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ମୁଁ ସେସବୁକିଏ ଚାଳନା କରେ । ମାନସିକ ସ୍ତରରେ କେଉଁସବୁ ଭାବନାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ଜାଣିପାରିଲେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାର କୌଣସି ଅସୁବିଧା ରହିବ ନାହିଁ । ଏହା ହିଁ ଆତ୍ମବିନିଗ୍ରହର ଚାପୁର୍ଯ୍ୟ । ଆତ୍ମାର ଅର୍ଥ କେବଳ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନୁହେଁ, ଏହା ଆପଣଙ୍କର ସାମଗ୍ରିକ ସଭାକୁ ନୁହେଁ । ଶରୀର, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ମନ ଓ ଭାବନା ପରି ଯେଉଁସବୁ ଜଗତରେ ମନୁଷ୍ୟ ବିଚରଣ କରୁଛି, ସେସବୁ ସ୍ତରରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସାମର୍ଥ୍ୟ ହେଉଛି ଆତ୍ମବିନିଗ୍ରହ ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରିଥିବା ‘ଚିତ୍ତେନ୍ଦ୍ରିୟ’ କଥା ଲୋକମାନେ କହିଥାନ୍ତି । ବିଜୟ ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ଦୁଇଟି ଉପାଦାନ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ । ପ୍ରଥମତଃ ଚିତ୍ତେନ୍ଦ୍ରିୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବୁଦ୍ଧିବାକୁ ହେବ ଯେ ଅତୀତରେ ବାହ୍ୟଜଗତ ଚାଙ୍ଗି ବିରୁଦ୍ଧରେ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟିକରି ନାହିଁ । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ କୌଣସି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ କରିନାହିଁ । ସିନେମା ଦେଖିବାକୁ ଆଖି ପ୍ରଭୃତ୍ୟ କରୁନାହିଁ । ମାଇକେଲ୍ ଜ୍ୟାକ୍ସନଙ୍କୁ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଜାନ ମାନସି ପ୍ରଲୋଭନ ସୃଷ୍ଟି କରୁନାହିଁ । ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ତିହା ପ୍ରଲୋଭନ କରୁନାହିଁ । ଭାବନା ନ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଚାହୁଁନା ସୃଷ୍ଟି କରେ ନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଚାପ ପକାଇଥିବା ଦୁଇଟି ଚାହିଦା ରହିଛି । ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଇଟି ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ତୀବ୍ର ଆକର୍ଷଣ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ସେ ଦୁଇଟି ହେଉଛି ତିହା ଲାଳସା ଏବଂ ଶୁକାର ପିପାସା । ଖାଦ୍ୟ ଓ ଯୌନ କାମନାର ଲାଳସା ଖୁବ୍ ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ଅବଶ୍ୟ

‘ଯୌନ ଇଚ୍ଛା’ କଥାଟି କହିବା ମାତ୍ରେ କିଛି ଅନୈତିକ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଆଗେ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ୍ ହେବ ନାହିଁ । ଖାଦ୍ୟକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଚାହିଦାକୁ ପୂରାପୂରି ଗୌତିକ କହିହେବ ନାହିଁ । କ୍ଷୁଧାର ଅନୁଭବ ଆସିଲେ ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ସଂକେତ ଆସେ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତି ଖାଇବା ପାଇଁ ଆଗରର ହୁଏ । କିନ୍ତୁ କ୍ଷୁଧାର ସଂକେତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ସୂଚନା ଦେଇନଥାଏ ଯେ ଚୀନ୍ କି ଇଟାଲୀୟ କି ସେନ ଦେଶୀୟ ଖାଦ୍ୟ ଦରକାର କରାଯାଉଛି । ସରଳ ଭାବରେ କ୍ଷୁଧାର ସଂକେତ ଆସିଥାଏ । ବ୍ୟକ୍ତି ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟଗ୍ରହଣ କରି ତା’ର ଚାହିଦା ପରିତୃପ୍ତ କରିପାରେ । ପାଉଁରୁଟି ଖଣ୍ଡିଏ ଖାଇଲେଇ ଏ ଚାହିଦାକୁ ପୂରଣ କରାଯାଇପାରେ । ପାକସ୍ଥଳୀ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣି ଅଭିଯୋଗ ଜଣାଇ ନଥାଏ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ ଯେ ଶରୀର ଖାଦ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କରେ । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ ନେଇ ଶରୀର ଏକ୍ସଜିବିଆ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର କେଉଁ ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ସେ ଦିଗରେ ମନ ଏକପ୍ରକାର ଚାପ ପକାଏ । ସୁତରାଂ ମନ ହିଁ ପାଗଳାମୀ ସୃଷ୍ଟି କରେ, ପାକସ୍ଥଳୀ ନୁହେଁ । ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସରଳ ଖାଦ୍ୟ ସହଜରେ ପାଇପାରିବ । ମାତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧରଣର ଖାଦ୍ୟ ସଦାସର୍ବଦା ମିଳି ନଥାଏ । ସୁତରାଂ ଶରୀରର ଚାହିଦା ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା ଆଣି ନଥାଏ । ମନର ଚାହିଦା ହିଁ ପାଗଳାମୀ ସୃଷ୍ଟିକରେ । ଜୀବନରକ୍ଷା ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ହିଁ ଏକ ମାତ୍ର ଗୌତିକ ଚାହିଦା ।

ଅନେକ ଭାବନ୍ତି ଯେ ଯୌନ କାମନା ହେଉଛି ଏକ ଶାରୀରିକ (ଗୌତିକ) ଇଚ୍ଛା । ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଏ ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଗଭୀର ଭାବେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହେବ । ଆମ ମୁଣ୍ଡରେ ଏପରି ସବୁ ଅନାବନା ଭାବନା ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇଛି ଯେ ଆମେ ମୁକ୍ତଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ହରାଇ ବସିଛୁ । ଆମେ ମରିଯିବୁ । ସୁତରାଂ ଖାଦ୍ୟ ଏକ ନିଜ୍ଜକ ଆବଶ୍ୟକତା, କିନ୍ତୁ ଯୌନ କାମନା ଏପରି ନୁହେଁ । ଏହାକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଜୀବନ ଧାରଣ କରାଯାଇପାରେ । ଆପଣମାନେ ଏହା ଅନୁଭବ କରିପାରୁଥିବେ । ମନ ଠିକ୍ ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲେ ଶାରୀରିକ ସମ୍ପର୍କ କାମନା କରିବାର ବାସନା ରୂପ ନେଇନଥାଏ । ସମ୍ପର୍କରେ ମୂଳ ସ୍ୱରୂପ ଶାରୀରିକ ନୁହେଁ । ମନ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲେ ଶାରୀରିକ ସମ୍ପର୍କର ଇଚ୍ଛା ତିଷ୍ଠିନଥାଏ । ଆମେ ବହୁ ସମୟରେ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଯାଉଛୁ । ଆମେ ଅଯଥାରେ ଶରୀରକୁ ଶାନ୍ତି ଦେଉଛୁ । କେତେକ ଖରାପ ପରିଣତି ପାଇଁ ଶରୀର ମୂଳତଃ ଦାୟୀ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରକୃତରେ ‘ଆପଣ’ ଦାୟୀ । ଆପଣ ହିଁ ଅପରାଧୀ । ଆଦିବାସୀ ଲୋକମାନେ ଗୁମ୍ଫାରେ ଅପରାଧୀ ବିନ୍ ଲାଦେନ୍‌କୁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ବିନ୍ ଲାଦେନ୍‌କୁ ଧରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଭୁଟି ରହିଥିବା ଗୁମ୍ଫା ଠାବ କରିବାକୁ ହେବ । ଗୁମ୍ଫାର ଚିହ୍ନଟ କରି ନ ପାରିଲେ ଲାଦେନ୍‌କୁ ଧରିବା ଅସମ୍ଭବ ।

ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାପବାଦୀ ଲୁଚିରହିଛି । ସେଇଟି ହେଉଛି ‘ମୁଁ ଭାବନା’ । ଏହା ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଲୁଚି ରହିଛି । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଆବେଗ, ଭାବନା ଓ ଭୂମିକା ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଲୁଚି ରହିଛି । ସୁତରାଂ ପ୍ରଥମେ ଆପଣ ଏହି ଅପରାଧୀ ‘ମୁଁ ଭାବନା’ଟିକୁ ଧରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଜାଣିରଖନ୍ତୁ ଯେ ଆପଣ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଦୋଷୀ । ଏହି ‘ମୁଁ ଭାବନା’ ସବୁ ଚିନ୍ତାକୁ କଳ୍ପସିତ କରେ । ଶରୀର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ, ସୃଷ୍ଟି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ, ନିଜର ଭାବନା ସବୁକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ନିଜର ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ନ ବୁଝିପାରି ଲୋକ ନିଜର ଶରୀରର ଦାସତ୍ୱ ମାନିନିଏ । ଶରୀର କେବେ ହେଲେ ଦାସତ୍ୱ ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାଏ । ଭାବନା ହିଁ ଦାସତ୍ୱର ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟିକରେ । ଭାବନାସବୁ ସମସ୍ୟା ନୁହଁନ୍ତି । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଥମ ଭାବନା ଆସେ ତାହା ଜ୍ଞାନ ସୂଚକ । ବସ୍ତୁଟି ଆପଣଙ୍କ ବାହ୍ୟଜଗତରେ ଏବଂ ବସ୍ତୁ ସମ୍ପର୍କିତ ପ୍ରଥମ ଭାବନାଟି ଜ୍ଞାନ ସୂଚକ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଥିରେ ଆବେଗ ନଥାଏ । ବସ୍ତୁ ସମ୍ପର୍କିତ ପ୍ରଥମ ଭାବନାଟି ଜ୍ଞାନ ସୂଚକ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଥିରେ କାମନା କିମ୍ବା ମାନସିକ ରୂପ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଭାବନା ସହିତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭାବନା ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ସମସ୍ୟାର ସୂତ୍ରପାତ ହୁଏ । ଏ ଭାବନାଟି ହେଉଛି ‘ମୁଁ ଭାବନା’ । ‘ମୁଁ ଭାବନା’ର ସ୍ୱରୂପ ହେଉଛି- “ମୋର ଜିନିଷଟି ଦରକାର ।” ସୁତରାଂ ଭାବନାରେ ସମସ୍ୟା ନାହିଁ କି ବସ୍ତୁରେ ସମସ୍ୟା ନାହିଁ । ଭାବନା କିମ୍ବା ବସ୍ତୁ ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ଆଲୋଚନା ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥାଏ । ଏ ଦୁଇ ମଧ୍ୟରେ କେହି ଅପରାଧୀ ନୁହଁନ୍ତି । ସୁତରାଂ ବସ୍ତୁଟିକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଉତ୍ପତ୍ତିଥିବା ଜ୍ଞାନ ବା ସୂଚନା “ମୁଁ- ଭାବନା” (ମୋର ବସ୍ତୁଟି ଦରକାର) ସହିତ ଜଡ଼ିତ ହୋଇଗଲେ କାମନା ବା ସଂସ୍କୃତ ପରିଭାଷାର ଶବ୍ଦ ‘କାମ’ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।

କାମନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଘଟିଲେ ବ୍ୟକ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜର ଚିନ୍ତା ଓ ଅଭିନିବେଶ ବସ୍ତୁଟି ପ୍ରତି ପ୍ରେରଣ କରିଥାଏ । ବସ୍ତୁଟିକୁ ହସ୍ତଗତ କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ କେହି ବାଧା ଦେଲେ ତାହା ପ୍ରତି କ୍ରୋଧ ଆସେ । ଏହା କ୍ରୋଧର ଉତ୍ପତ୍ତିର ମୂଳକଥା । କାମନା ନଥିଲେ କ୍ରୋଧର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । ବେଲୁନ୍ ତାହିନଥିବା ପିଲାଠାରୁ ବେଲୁନ୍ ନେଇଗଲେ ପିଲାଟି କାନ୍ଦିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବେଲୁନ୍‌ଟିକୁ ସର୍ବସ୍ୱ ଜ୍ଞାନ କରୁଥିବା ପିଲାଠାରେ ଆପଣ ବେଲୁନ୍‌ଟି ଛଡ଼ାଇନେଲେ ସେ ପଥର ପିଙ୍ଗି ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରାସାଦଟିକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରିବ । ଆପଣ କାମନାର ଉଚ୍ଚ ସ୍ତର ଡିଆରି କରିଛନ୍ତି । ଏହି କାମନା ସ୍ତରଟି ଯେତେ ଉଚ୍ଚ, କ୍ରୋଧ ସେତିକି ଅଧିକ । ଏହି କାମନାର ସ୍ତର ଯେତେ ଦୀର୍ଘ, ଆପଣଙ୍କ ବ୍ୟର୍ଥତା ସେତିକି ବେଶୀ ।

କ୍ରୋଧ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲେ କ’ଣ ହୁଏ ତାହା ବିଚାର କରାଯାଉ । କାମନା କାହିଁକି ପରିପୂରିତ ହୋଇନାହିଁ, ସେ ବିଷୟରେ ଅହଂକେନ୍ଦ୍ରୀ ମନ ପୂରାପୂରି ଅବଗତ ଥାଏ । ସେ ଏ ବିଷୟକୁ

ବାରମ୍ବାର ସ୍ମରଣ କରେ । କାମନା ପୂରଣ ଦିଗରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ କ୍ରୋଧ ବଢ଼ିବାକୁ ଜାଣେ । ମନ ମଧ୍ୟରେ ବାରମ୍ବାର ପ୍ରତିଧ୍ବନି ଶବ୍ଦାନ୍ବିତ ହୁଏ ଯେ ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ଉଚିତ ହେବ । କ୍ରୋଧରୁ ମତିଭ୍ରମ ଜାତ ହୁଏ । କ୍ରୋଧ ବୃଦ୍ଧିପାଇଁ ଏପରି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୁଏ ଯେ ତାହା ଆପଣଙ୍କୁ ଏକ ବିସ୍ଫୋରଣ ସ୍ତରକୁ ନେଇଯାଏ । ଆପଣଙ୍କ କ୍ରୋଧ ବି ବିସ୍ଫୋରଣର କାରଣ । ଶରୀର ବିସ୍ଫୋରଣର କାରଣ ନୁହେଁ । ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ କ୍ରୋଧର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବାରୁ ମନ ହିଁ ବିସ୍ଫୋରିତ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଶରୀର କେବଳ ଏହି ବିସ୍ଫୋରଣକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । ମୁଖ, ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ର ସ୍ଵଜନ କେବଳ ବାହ୍ୟ ପରିପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏଥିରେ ବିଶେଷ ଜାଭ ନାହିଁ । ଆବେଗକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାର ମୂଳ ସମସ୍ୟାଟି ଏହା ଦ୍ଵାରା ସମାଧାନ ହୋଇ ନଥାଏ ।

ବୁଝି ରଖନ୍ତୁ ଯେ ଆପଣ ହିଁ ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ସଂଘର୍ଷର ସୂତ୍ରପାତ କରିଛନ୍ତି । ଏ ସଂଘ ପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କିମ୍ବା ଶରୀର କିମ୍ବା ବସ୍ତୁଜଗତକୁ ଦାୟୀ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଜଗତ, ଶରୀର, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଏବଂ ଭାବନା ସବୁ ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିବାର ଉଦ୍ୟମ କରି ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ କରି ନାହାଁନ୍ତି । ଥରେ ଠିକ୍ ରୂପେ ଉପଲବ୍ଧ ଆସିଲେ ଆପଣ ଏସବୁକୁ ଦୋଷୀ ମନେ କରିବେ ନାହିଁ । ଏପରି ଉପଲବ୍ଧ ଆପଣଙ୍କ ବିଜୟର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ ହେବ । ‘ମୁଁ ଏସବୁ ପାଇଁ ଦାୟୀ’ ଏପରି ସ୍ଵୀକାରୋକ୍ତି ଏକ ଅନନ୍ୟ ସଫଳତା । ଆପଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦୋଷାରୋପ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣ ନିଜେ ହିଁ ସମସ୍ୟାର ଉଷ । ଏପରି ମନୋଭାବ ନେଇ ଆପଣ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ଉପଲବ୍ଧକୁ ଏଡ଼ାଇଯାଇ ଆପଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୋଷାରୋପ କରନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସହ ଝଗଡ଼ା କରନ୍ତି । ନିଜର କ୍ରୋଧକୁ ବଢ଼ାଇ ରଖନ୍ତି । ଅନୁଗ୍ରହ କରି ନିଜକୁ ନିରାକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ । ପୃଥିବୀକୁ ତା’ ସ୍ଥାନରେ ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତୁ । ବାହ୍ୟଜଗତକୁ ଅସଥା ଦୋଷାରୋପ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ନିଜର ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦାୟୀ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ଧାରରେ ବାଡ଼ି ବୁଲାଇବା ଭଳି କାମ ହେବ । ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ ।

ଶ୍ଳେର୍ଯ୍ୟ

ପୂର୍ବ ଆଲୋଚନା ଅନୁଯାୟୀ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ପରିଣତି ପାଇଁ କେବଳ ଆପଣ ହିଁ ଦାୟୀ । ସ୍ଵତରାଂ ଶ୍ଳେର୍ଯ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଖୁବ୍ ଅଧିକ ।

ଲୋକଟିର କାମନା କିପରି ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, କ୍ରୋଧ କିପରି ରୂପ ନେଲା ଏବଂ ତା’ର ଘୃଣା କିପରି ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା- ଅନେକ ସମୟରେ ଏ ସବୁ ଆଲୋଚନା ବୁଝିନଥାଉ ।

ଏପରି ବୁଝିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆମେ ସିଧାସଳଖ ଉପଦେଶ ଦେଉ- ‘ରାଗ କର ନାହିଁ’ । ଉପଦେଶ ପାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ହୁଏତ ନିଜେ ଜାଣି ନଥାଏ ଯେ ସେ କେଉଁ ସମୟରେ କ୍ରୋଧୀ ଏବଂ କେଉଁ ସମୟରେ ଶାନ୍ତ । ଆମ ଭାବନା ଓ ଆବେଗ କ୍ରିୟାକଳାପ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଶେଷ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଶିକ୍ଷକମାନେ ଦେଇନଥାନ୍ତି । ଏହା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଅନବରତ କହି ଚାଲିଥାନ୍ତି- “ଆମେ ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀକୁ ନୈତିକ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଚାଲିଛୁ । କିପରି ସତ୍ୟ କହିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ରାଗ କମାଇବାକୁ ହେବ, ତାହାର ଉପଦେଶ ଦେଉଛୁ ।” ନିଜେ ମିଥ୍ୟା ଆଚରଣ କରୁଥିବା, ରାଗିଯାଉଥିବା ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଶିକାର କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କି ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଶିକ୍ଷା ଦେଇପାରିବେ ? ଏଭଳି ପ୍ରଚାରଣା କେବଳ ସାଧାରଣ ଜନସମାଜରେ ଦେଖାଯାଇ ନଥାଏ । ଗୁରୁ ବୋଲାଉଥିବା ତଥାକଥିତ ମାର୍ଗଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବି ଏପରି ଛଳନା ଦେଖାଯାଏ ।

ମଣିଷର ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ଏପରି ନାଟକ ଚାଲିଥାଏ । ‘ମୁଁ-ଭାବନା’ କ୍ରୋଧକୁ ରୂପ ଦିଏ । ମୁଁ ଭାବନା ଘୃଣା ତିଆରି କରେ । ମୁଁ ଭାବେ ପରଶ୍ରୀକାତରତା ଆଣେ । ‘ମୁଁ ଭାବନା’ ପରି ପ୍ରକୃତ ଅପରାଧୀକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିପାରିଲେ ବହୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୁଏ । ଅନ୍ତର୍ଗତର ଦୃଢ଼ସବୁ ପାଇଁ ଆପଣ ଦାୟୀ । ସ୍ମୃତି ଶାନ୍ତି ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ । ଅସୁଖରେ ଆପଣ ଶରୀରକୁ ଅପରାଧୀ ବିଚାର କରି ଶାନ୍ତି ଦିଅନ୍ତି । ଆପଣ ନିଜକୁ ଧର୍ମାବତାର ମନେ କରନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ମାସରେ ଦଶଦିନ ଉପକାର କରି ନିଜକୁ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ବିଚାର କରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସ୍ଥିରତା ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ସବୁପ୍ରକାର ପରିଣତି ପାଇଁ ଆପଣ ଦାୟୀ । ଏହା ନଜାଣିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନରେ ଅସ୍ଥିରତା ଥାଏ । ଆପଣ ଇଚ୍ଛୁକତା ଆନନ୍ଦର ଅଦୈଷ୍ଟ୍ୟ କରିଚାଲିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆମ୍ଭ ସଚେତନ ହେବା ମାତ୍ରେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଯେ ଆପଣ ନିଜେ ଆନନ୍ଦର ଉତ୍ସ । ତା’ପରେ ବାହ୍ୟଜଗତରେ ଆନନ୍ଦର ଅଦୈଷ୍ଟ୍ୟ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଆଉ ରହିନଥାଏ । ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସରଳ କଥାଟିଏ କହୁଛି । ଏହା ଛାତ୍ରସମାଜ ଏବଂ ଜନସାଧାରଣ ପାଇଁ ସମାନଭାବରେ ଉପଯୋଗୀ । କିଛିନା କିଛି ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବେକିତ କରେ । ଆପଣ ନିଜେ କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ତୁଚ୍ଛନାରେ ଅନ୍ୟକିଛି ଅଧିକ ଆକର୍ଷଣୀୟ । ମନେହେଲେ ମନରେ ଆଲୋଚନା ଆସେ । ଧରାଯାଉ ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏ ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କର କ୍ରିକେଟ୍ ଖେଳିବାର ଇଚ୍ଛା । ସ୍ମୃତିରାଂ ଆପଣ ବିଚଳିତ ଅନୁଭବ କରିବେ । ପୁଣି ଧରାଯାଉ ଆପଣ ଘରେ ଅଛନ୍ତି । ଅଥଚ ବାହାରକୁ ଯାଇ ସିନେମା ଦେଖିବାର ଇଚ୍ଛା ଅଛି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ଥିରତା ଅନୁଭବ କରିବେ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଆପଣ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା କାମଟି କରୁଥିଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିବ ଏବଂ ଏକାଗ୍ରତା

ରହିବ । ଅସ୍ଥିରତା ଓ ଏକାଗ୍ରତାର ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥଳ ଆପଣ ନିଜେ । ସ୍ଥିରତାର ମୂଳ କ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟ ଆପଣ । ଆପଣ ନିଜ ଜାତି, ଗୋତ୍ର, ସ୍ଥିତି ପ୍ରତି ସନ୍ତୋଷ ରହିଥିଲେ ଆପଣ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବେ । ନିଜ ପ୍ରତି ନିଜର ସ୍ୱୀକାର ରହିବ । ନିଜର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବିନ୍ୟା ଭାବନା ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଚିନ୍ତା ଭାବନାସବୁ ଜମନାୟ ହେବ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅନୁକୃତିକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ବିରୁଦ୍ଧ ଦୁର୍ଗମ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି । ଅନ୍ତର୍ଜଗତର ଗହଳିତହଳି ବଢ଼ିଯାଇଛି । ଆପଣଙ୍କ ଭିତର ଦେଇ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଆବେଗ ଯାତାୟାତ କରୁଛନ୍ତି । ଆପଣ ଆବେଗଭରା ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ଆତ୍ମୋପଲକ୍ଷି ନଥିବାରୁ ଆପଣ ଅତିଆଗବା ମଧ୍ୟରେ ବୁଦ୍ଧିଯାଇଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ଆତ୍ମୋପଲକ୍ଷି ଆସିଲେ ଆପଣ ନିଜେ ନିଜର ମାଲିକ ।

ଆବେଗସବୁ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ନହେବାର ଏକ ସୁନ୍ଦର କୌଶଳ ରହିଛି । ଝଡ଼ବାତ୍ୟାର ପୂର୍ବାନୁମାନ ପାଇଁ ପାଗ-ଉପଗ୍ରହ ସବୁ ରହିଛି । ଦୂରରେ ପବନ ଏବଂ ବାୟୁ ଘୂରିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରବଳରୁ ପ୍ରବଳତର ହେବାକୁ ଭାଗିଲେ ଉପଗ୍ରହ ସୂଚନା ଦିଏ ଯେ ଏହା ଅବ୍‌କାଣ୍ଟ ଦେଇ ଗତି କରିବ । ନିଜର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଏହା ଗତି କରୁଥିବା ପଥରୁ ଆପଣ ନିଜକୁ ଦୂରେଇ ନିଅନ୍ତି । ଏହା ଚାଲିଗଲା ପରେ ନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଆସନ୍ତି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ପ୍ରତିଟି ଆବେଗ ଏକ ସରଳ ଭାବନା । ପ୍ରଥମେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୁଏ । ତାହାପରେ ଏହା କ୍ରମଶଃ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ଝଡ଼ର ରୂପ ନିଏ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଆପଣଙ୍କର କ୍ରୋଧ, ଘୃଣା ଆକର୍ଷଣ, ଈର୍ଷା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭାବନାରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ତାହାପରେ ଏହା ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୁଏ । ମୋର ଏଇଟି ଦରକାର, ମୁଁ ତାକୁ ଚାହେଁ, ମୁଁ ତାକୁ ଭଲପାଏ । ମୁଁ ତାକୁ ଭଲପାଏ ନାହିଁ- ଏହିପରି ସବୁ ଭାବନା ଗଢ଼ିଉଠେ । ଏହିସବୁ ଭାବନା ଆବେଗସବୁର ଉପାଦାନ । ଘୃଣା, ଈର୍ଷା, ପ୍ରେମ ପରି ଆବେଗ ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି, ଆବେଗସବୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବନା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଧରାଯାଇ ଆପଣଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ଆବେଗ ଉପଗ୍ରହ ରହିଛି । ହେଲେ ଆବେଗ ମୂଳକୁ କିପରି ରୂପ ନେଉଛି, ତାହା ସହଜରେ ଜାଣିପାରିବେ । ଏହାକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ ତାହାର ପ୍ରଭାବରେ ପରାକୃତ ହେବାର ଭୟ ରହିବ ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଜର ସ୍ୱେଦ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିପାରିବେ । ଆପଣ ପରିସ୍ଥିତିର ଦାସ ନହୋଇ ପ୍ରଭୁ ହୋଇପାରିବେ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କରନ୍ତୁ ଯେ ଭାବନା ଜୀବନ ବା ଆବେଗ ଜୀବନରେ କଥା କହୁ ନାହିଁ । ଭାବନାର ଉପସ୍ଥିତି ସତ୍ତ୍ୱେ ଆପଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ରହୁଛନ୍ତି । ତା’ହେଲେ ମନରେ ଅସ୍ଥିରତା ରହିବ ନାହିଁ । ଏହା ହିଁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ । ସୁତରାଂ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ଅପରାଧୀ ‘ମୁଁ’ ।

ନବମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଇନ୍ଦ୍ରିୟାର୍ଥେଷୁ ବୈରାଗ୍ୟଂ ଅନନ୍ତଂଭାବ ଏବ ଚ
ଚନ୍ଦ୍ର ମୃତ୍ୟୁଚରାକ୍ୟାଂ ଦୁଃଖବୋଧାନ୍ତୁ କର୍ଣ୍ଣନମ୍ ।

(ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସହିତ ଆସ୍ତ୍ରଭିଶୂନ୍ୟତା, ଅହମିତାଶୂନ୍ୟତା ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର,
ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ, ଦୁଃଖ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଅନିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନୁଭବ)

ବୈରାଗ୍ୟ

କ୍ଷୀତି ଆନ୍ୟୋପଲବ୍ଧ ଇଚ୍ଛାକଲେ ସବୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଆକର୍ଷଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ । ସାଧାରଣତଃ ବୈରାଗ୍ୟ କହିଲେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମୂହର ପ୍ରତ୍ୟାହାରକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନାସକ୍ତିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଅର୍ଥରେ ବୁଝୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଠିକ୍ ଅର୍ଥ ନୁହେଁ । ଜଣେ କ୍ଷୀତି ନିଜର ଘରଦ୍ୱାର, ପତ୍ନୀପୁତ୍ର ଏବଂ ଅନ୍ୟସବୁ ଜିନିଷ ତ୍ୟାଗ କରି ଗୁମ୍ଫା କିମ୍ବା ଜଙ୍ଗଲରେ ରହୁଥିଲେ ଲୋକମାନେ ତାକୁ ବୈରାଗୀ କୁହନ୍ତି । ଲୋକେ ଭାବନ୍ତି ଯେ ସେ ଜଣେ ଜାମନାହୀନ ପୁରୁଷ ଏବଂ ସେ ସର୍ବସ୍ୱ ତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁଗଣ ! ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ଏହି ବିଚାରରେ ତୁଟି ରହିଯାଇଛି । ପ୍ରକୃତରେ ବିଷୟ-ତ୍ୟାଗର କଥା କୁହାଯାଇ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତରେ ଅତି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ଏହାର ସଂଜ୍ଞା ଦିଆଯାଇଛି । କୁହାଯାଇଛି- ‘ବିଷୟେଷୁ ଭୋଗ ତ୍ୟାଗଂ ଭାଗ୍ୟଂ ବୈରାଗ୍ୟଂ’ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସହିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖର ଅନୁଭବ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ । ବସ୍ତୁସବୁକୁ ତ୍ୟାଗ କଲେ ସଂସାରରେ ଜୀବନଧାରଣ କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ସୁତରାଂ ବସ୍ତୁସବୁ ପରିହାର କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସ୍ୱଳ୍ପଦ ଜୀବନଯାପନର ଶ୍ରମ ପାଇଁ ଘରଦ୍ୱାର ଏବଂ ଅନ୍ୟ କିଛି ଉପକରଣ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ।

ବସ୍ତୁସବୁକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଅନାସକ୍ତି ନୁହେଁ । ଅନାସକ୍ତିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ନିଜର ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖର ମୂଳାଧାର ବସ୍ତୁ ନହୋଇ ବସ୍ତୁର ଦାୟିତ୍ୱରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ ରଖିବା । ଧରାଯାଉ ମୋର ବାସ ନାହିଁ । ସେଥିରେ ଯାଏ ଆସେ କ’ଣ ? କିନ୍ତୁ ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ସହିତ

ଆମେ ଏପରି ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ୁ ଯେ ଆମେ ଭାବୁ ଆମର କାର୍ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଦରକାର । କଥା ହେଉଛି ଯେ ଆପଣଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ସମ୍ଭବ ଥିଲେ କାର୍ କିଣନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱଚ୍ଛବତାକୁ ଚାହିଁ ଆପଣ ବେଶ୍ କିଛି କ୍ରୟ କରିପାରନ୍ତି । ସମ୍ଭବ ହେଲେ ଆପଣ ମର୍ସିଡିସ୍ ବେନ୍ସ କାର୍ କମ୍ପାନୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୋଇଂ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟ କିଣିପାରନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ପରିସୀମା ଆକାଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ । ମନୁଷ୍ୟ ମନର ସୀମାରେଖା ମଧ୍ୟ ଅନନ୍ତ । କାମନା ସବୁକୁ ଚାପିରଖି ବିଶେଷ ଲାଭ ନାହିଁ । ଏପରି ଚାପ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ । କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆକାଂକ୍ଷା ଓ କଳ୍ପନା ଏପରି ଅପରିସୀମା ହୋଇଥିବାରୁ ଆମେ କେତେକ ଚମତ୍କାର ଜିନିଷର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିଛୁ । ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗୋଟିଏ ପାଦରେ ଅଟକି ରହିଗଲେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ଅପତୟ ହେବ । ଜଣେ ମହାକାଶଚିତ୍ର ବିଜ୍ଞାନୀ କିମ୍ବା ଅଣୁଜୀବ ଚକ୍ରବିନ୍ଦ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁରେ ଅଟକି ରହିଲେ ବିକାଶ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେବ । କର୍ମମାନ ଅଷ୍ଟେଲିଆରେ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଏକ ବିଶେଷ ଧରଣର ଜିନ୍ଦର ସନ୍ଧାନ ପାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଜିନ୍ଦ ଏକପ୍ରକାର ମଧୁମେହ ରୋଗର ଚିକିତ୍ସାରେ ଖୁବ୍ ସହାୟକ ହେବ । ଏହା ଏକ ଚମତ୍କାର ଘଟଣା । ଆମେ ଆମର ଭାବନା ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ଶିକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ । ଭାବନା କାର୍ଯ୍ୟରେ କୌଣସି ସମସ୍ୟା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ୟା ହେଉଛି ଆମର ସୁଖ ଦୁଃଖ ପାଇଁ ବସ୍ତୁସବୁକୁ ଦାୟୀ କରିବା । ବସ୍ତୁ ସୁଖ-ଦୁଃଖର କାରଣ ନୁହେଁ । ମୁଁ ନିଜେ ହିଁ ଆନନ୍ଦାନ୍ତରୁଟି । କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ଆନନ୍ଦର କାରଣ ମନେ କରିବା ଅସଙ୍ଗତ ।

ଜିନିଷପତ୍ର ନେଇ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନଯାପନ କରିବା ଅପରାଧ ନୁହେଁ । ଜିନିଷପତ୍ରକୁ ବାଦଦେଇ ଜୀବନ ଚମତ୍କାର ହୋଇପାରୁଥିଲେ ସୋମାଲିଆ, ଇଥିଓପିଆ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବେଶର ଦୁଃସ୍ଥ ବସ୍ତି ଅଞ୍ଚଳରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଖୁବ୍ ସୁଖୀ ହୋଇପାରନ୍ତେ । ମାତ୍ର ଏପରି ଘଟୁ ନାହିଁ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବ ନାହିଁ କି ଧନର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବ ନାହିଁ । ଦାସତ୍ୱ ହିଁ ସମସ୍ୟାର ମୂଳ କାରଣ । ବସ୍ତୁକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଆନନ୍ଦର କାରଣ ମନେ କଲେ ଏହା ପ୍ରତି ଅଯଥା ଆସକ୍ତି ଆସିବ । ବସ୍ତୁକୁ ଯନ୍ତ୍ରଣାର କାରଣ ମନେ କଲେ ଏହାଠାରୁ ପକାୟନ କରିବାକୁ ଲଜ୍ଜା ହେବ । ସୁତରାଂ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଆନନ୍ଦ ନିରାଳୟ ଚାପିଦେବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଆନନ୍ଦ ନିରାଳୟ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ନୁହେଁ ।

ଆପଣ କହିପାରନ୍ତି - ସ୍ୱାମିଜି ! ଆପଣ ଠିକ୍ କହୁଛନ୍ତି । କାର୍ କିମ୍ବା ଟିଭି ଭଳି ବସ୍ତୁ ସବୁ ହୁଏତ ଆମରୁ ଆନନ୍ଦ ନିରାଳୟକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମଣିଷମାନେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତି । “ବହୁଗୁଣ ! ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରନ୍ତୁ” ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ପାରନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରଲୋଭିତ କରିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗ୍ରହଣ କରିବେ କି ନାହିଁ, ତାହା ଆପଣଙ୍କର

ନିଷ୍ଠା । ଅବଶ୍ୟ ଆପଣ ଦଣ୍ଡ/ବାରଦର୍ଶର ପିଲା ହୋଇଥିଲେ ଭିନ୍ନ କଥା । ଆପଣ ପିଲା ହୋଇଥିଲେ ଆପଣଙ୍କୁ କୁଳାଇ ଦିଆଯାଇପାରିବ । ମାତ୍ର ଆପଣ ଶିକ୍ଷିତ ଚଳାଖତଦୂର ଯୁବକ ଯୁବତୀ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ ଅନ୍ୟର ଶିକାର ହେବେ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କବଳରେ ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଆପଣ ଅନ୍ୟର ଶିକାର ହୋଇଥିଲେ ବୁଝାଯିବ ଯେ ଆପଣ ଚାପ ମାନିନେଇଛନ୍ତି । କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ ଯେ ଅନ୍ୟ କେହି ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରଭୋକିତ କରିନେଇଛି । କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ ଯେ ଅନ୍ୟ କେହି ଆପଣଙ୍କୁ କବଳିତ କରିଛି । ‘ଏହା କାମ କରିବ’ ବୋଲି ଯଦି କେହି କହେ ଏବଂ ଆପଣ ସେ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଆପଣ କଥାଟିକୁ ମାନିନେଇଛନ୍ତି, ବୋଲି ଧରିବାକୁ ହେବ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆପଣ କହିପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ ସେ ମୋତେ କୁଳାଇଦେଲେ ।

ବିଚ୍ଛିଦ୍ଧି ତଳେ ହାଇଦ୍ରାବାଦରେ ଜଣେ ଲୋକେ ଅଭିଯୋଗ କଲା - “ଗତ ରାତିରେ ଲୋକଟି ଆସି ମୋତେ ଚାରି ଗ୍ରାମ୍ ସୁନା ମାରିଲା । ମୁଁ ଚାରି ଗ୍ରାମ୍ ସୁନା ଦେଲେ ସେ ପରଦିନ ଆଠ ଗ୍ରାମ୍ ସୁନା ଦେବ ବୋଲି କହିଲା । ମୁଁ ଚାରି ଗ୍ରାମ୍ ସୁନା ଦେଇଦେଲି । ପରଦିନ ଲୋକଟିର ଦେଖାଦର୍ଶନ ନାହିଁ । ଆଠ ଗ୍ରାମ୍ ସୁନା ପାଇବା ତ ଦୂରର କଥା, ମୋର ଚାରି ଗ୍ରାମ୍ ସୁନା ମଧ୍ୟ ହରାଇ ବସିଛି ।” ସେ ପୁଣି କହିଲେ- “ସ୍ବାମୀଜି ! ଆପଣ ବୁଝୁନାହାଁନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ଲୋକମାନେ ଠକ ।” ମୁଁ ପଚାରିଲି - ଆହା ! ଆପଣ ପ୍ରଥମରୁ ଲୋକଙ୍କଲେ କାହିଁକି ? ଆପଣ ଚାକୁ ଠକ ବୋଲି କାହିଁକି ଦୋଷ ଦେଇଛନ୍ତି ? ଆପଣ କାହିଁକି ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ରାତାରାତି ଚାରିଗ୍ରାମ୍ ସୁନା ଆଠଗ୍ରାମ୍ ସୁନାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ ? ମୁଁ କହିବି ଯେ ଆପଣଙ୍କର ମନ ଆପଣଙ୍କୁ ଠକିଛି । ଲୋକଟି ହୁଏତ ଭଜିତ ଦେଇଛି, ଆପଣ ନିଜେ ଠକ କଥା ପ୍ରଥମରୁ ମାନିନେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ ଯେ ସେ ଆପଣଙ୍କୁ କୁଳାଇଦେଲା । ଆପଣଙ୍କ ଲୋଭ ଆପଣଙ୍କୁ ଧୋକା ଦେଲା । ଲୋକଟି ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୌଣ, ମୁଖ୍ୟ ହେଉଛି ଆପଣଙ୍କ ଲୋଭ । ନିଜର ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ପାଇଁ କେତେଦିନ ଧରି ଆପଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଇ ଚାଲିଥିବେ ? ଏପରି ଦୋଷାରୋପ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଆପଣ କେବଳ ଛୋଟ ପିଲା ହେଉଥିଲେ ଏପରି ଦୋଷାରୋପ କରାଯାଇପାରେ । ଚିନ୍ତାଧାରାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ।

ବସ୍ତୁସବୁ ଆମ ସୁଖଦୁଃଖର ନିୟନ୍ତ୍ରକ ହେବା ଅନୁଚିତ । ଆମର ଭଲ ସମ୍ପର୍କସବୁ କାହିଁକି ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ହୁଏ, ତାହା ଏହିକଥାରୁ ବୁଝିହେବ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୋର ଆନନ୍ଦର ଆଧାର ରୂପେ ଧରିନିଏ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅନୁଭବ କରେ ଯେ ମୋତେ ଆନନ୍ଦ ଦେବାପାଇଁ ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖରେ ବସି ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ଜଗତରେ ମାନବୀୟ ସମ୍ପର୍କର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଖୁବ୍ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେଇଥିବାରୁ ଏ ଦିଗଟି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଆପଣଙ୍କର ବୟସ ସୋହାଗ ନା ସତର ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲେ ଭିନ୍ନ କଥା । ଏ ସମୟରେ ଶରୀରରେ ଉଷାହ ଥାଏ । ସବୁ କିନିଷ ତୃପ୍ତା ଓ ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ ଲାଗୁଥିବାରୁ ସମ୍ପର୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବାଳକ କିମ୍ବା ବାଳିକା ସମ୍ପର୍କରେ ମନରେ ପାଗଳାମି ସୃଷ୍ଟିହୁଏ । ମନର ଉଦ୍‌ବୀବନା ଅନୁପାତରେ ସେ ବାଳକ କିମ୍ବା ବାଳିକା ପାଖକୁ ଆସିଲେ ଭଲଲାଗେ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ମନରେ କୌଣସି ଆକର୍ଷଣ ନ ଥିଲେ ବାଳକ କିମ୍ବା ବାଳିକାଟିର ଯିବାଆସିବାରେ କୌଣସି ମାନସିକ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମନ ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷ କିଛି ଜମାଟ ବାନ୍ଧିଥିଲେ ସେପରି ଲୋକର ଆଗମନ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ ଅସ୍ଥିରତା ସୃଷ୍ଟିକରେ । ଆନନ୍ଦ ନିରାନ୍ଦ ରୂପ ନିଏ । ସୁତରାଂ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ ଯେ ଆପଣଙ୍କର ନିରାନ୍ଦ ଆନନ୍ଦ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନ ହୋଇ ନିଜଦ୍ୱାରା ରୂପ ନେଉଛି । ମାତ୍ର ଏପରି ନ ଭାବି ଆପଣ ଭାବିବସନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଗମନ ଆପଣଙ୍କୁ ସୁଖାନୁଭୂତି ଆଣିଦେଉଛି । ସେ ଆସିଥିବା ସମୟରେ ଆପଣ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିବାରୁ ଆପଣ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦର କାରଣ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନ୍ତି । ଏହିପରି ଏକ ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରି ଆପଣଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କିଛି ମାସ କିମ୍ବା କିଛି ବର୍ଷପରେ ଆପଣ ମାନସିକ କ୍ଲାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଏବଂ ଦେଖନ୍ତି ଯେ ଆପଣଙ୍କର ସମ୍ପର୍କର ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କୁ ଆଉ ଉଚ୍ଚକିତ କିଏ କହିପାରୁ ନାହିଁ । ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କୁ ଆଉ ଭଲ ପାଉନାହିଁ ବୋଲି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରନ୍ତି । ସନ୍ଦେହରୁ ବିଷାଦ ଘନୀଭୂତ ହୁଏ । ସମ୍ପର୍କରେ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟେ । କିନ୍ତୁ ଧରାଯାଉ ଆପଣଙ୍କର ବିଚାର ଭିନ୍ନ ଧରଣର । ଆପଣ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପସ୍ଥିତରେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ନୁହଁନ୍ତି । ଏପରି ସମ୍ପର୍କ ଦୀର୍ଘସାଥୀ ହୁଏ । ମୁଁ ମୋର ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ଖୁସୀ, ସେ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ଖୁସୀ । ଆମେ ଦୁହେଁ ମିଶି ଗୋଟିଏ ପରିବାରର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇପାରିବୁ, ଏପରି ବିଶ୍ୱାସ ଦୃଢ଼ ହୁଏ । ଏପରି ପରିବେଶରେ ପିଲାମାନେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ମୁକ୍ତ ରହନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣା ନ ଥାଏ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣା ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ଉପଲବ୍ଧି ନଥାଇ ଅନ୍ୟକୁ ସୁଖଦୁଃଖର କାରଣ ବୋଲି ଭାବିବସିଲେ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟିହୁଏ । କିଛିଦିନ ପରେ ସମ୍ପର୍କର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟେ । ଅନ୍ୟ ଜଣକ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାର ଇଚ୍ଛା ଆସେ । ଆପଣଙ୍କ ପରିସରରେ ଶହେ ହଜାରେ କିମ୍ବା ଶହେ ହଜାର ଲୋକ ଆଇପାରିନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦିନର ଶେଷଭାଗର ଆପଣ ଶୂନ୍ୟତା ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତି । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ମନର ସବୁ ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା କାହିଁ । ସବୁ ପାଇଁ ସମୟ ଆବଶ୍ୟକ । ବୃକ୍ଷର ଚାଟଟି ରୋପଣ କଲାବେଳେ ବଡ଼ ଦେବାକୁ ହୁଏ । ବାଡ଼ ଦେଲାବେଳେ ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଏହା କେବଳ ଗୋରୁ ଓ ଛେଳିମାନଙ୍କୁ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବାଡ଼ ଦିଆଯାଉଛି । ବୃକ୍ଷର ଅଭିବୃଦ୍ଧିକୁ ରୋକିବା ଏହାର

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ଗଛଟି ବଢ଼ିବା ସମୟରେ ବାଡ଼ ବଢ଼ିନଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ପିଲାମାନେ ଛୋଟ ଥିବାବେଳେ ବାପ ମା' କଟକଣାର ବାଡ଼ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସୁରକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି । ବଡ଼ ହୋଇଗଲେ ବାପ ମା'ଙ୍କର ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରୟୋଜନ ହୋଇନଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ ପିତାମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞ ରହିବାକୁ ହେବ । ଅନ୍ୟମାନେ ଆମକୁ ଧ୍ୟାନ କରିଦେଇ ନାହିଁ, ଏପରି ସୁରକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିବାରୁ ସମାଜ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଆନୁଗତ୍ୟ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ହେବ । ଏହି ଉଚ୍ଚ ପରମ୍ପରାର ଅନୁଗତ ହୋଇ ଆପଣମାନଙ୍କ ନିଜର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କର ବିକାଶର ସହଯତା ଦିଅନ୍ତି । ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର ହୁଏ ।

କିଛିଦିନ ତଳେ ମୋତେ ଜଣେ ପଚାରିଲେ - “ସ୍ବାମୀଜି ! ମୋର ଜ୍ଞାନ କ’ଣ ଦରକାର ?” ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି । ଉତ୍ତର ଖୁବ୍ ସରଳ । ଆମେ ବାହ୍ୟଜଗତରେ ଯେଉଁସବୁ ବିଦ୍ୟା ହାସଲ କରୁଛୁ, ସେ ସବୁ ବ୍ୟବହାରିକ ଜ୍ଞାନ । ଧରାଯାଉ ଆପଣ କୃତିତ୍ବର ସହିତ କଲେଜ କିମ୍ବା ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟରୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବିଜ୍ଞାନରେ ଡିଗ୍ରୀ ହାସଲ କରିଛନ୍ତି । ପୁଣି ଧରାଯାଉ ଯେ ଆପଣଙ୍କର ଏପରି ଜ୍ଞାନ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଆପଣ ଚାକିରି ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ପେଟପୋଷିବା ପାଇଁ ଟ୍ୟାକ୍ସି ଚଳାଇବାକୁ ସ୍ଥିରକଲେ । ସେପରି କାମଟି ଭଲ କି ମନ୍ଦ ସେ କଥା ମୁଁ କହୁନାହିଁ । ମାତ୍ର କଥା ହେଉଛି ଯେ ଆପଣ ହାସଲ କରିଥିବା ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନର ଉପଯୋଗ ହେଲାନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଜ୍ଞାନଦୃଷ୍ଟିରୁ ବସ୍ତୁତଃ ଆପଣ ବେକାରୀ ରହିଲେ । ସୁତରାଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କାମରେ ନଲାଗିଲେ ବସ୍ତୁଗତ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥହୀନ ହୋଇପଡ଼େ । ସେଇଥିପାଇଁ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାର ବ୍ୟବହାରିକ ଉପଯୋଗିତା ଯେତେ ବେଶୀ, ସେପରି ବିଦ୍ୟା ପାଇଁ ଲୋକେ ସେତେ ଅଧିକ ତତ୍ପର ହୁଅନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆତ୍ମବିଦ୍ୟାର କଥା ଭିନ୍ନ । ଅନ୍ୟର ଦରକାରରେ ନଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ମହତ୍ତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ । କାରଣ ନିଜର ସରୋଷ ବିଧାନରେ ଏହା ଭୂମିକା ନିଏ । ଧରାଯାଉ ଏପରି ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ଅନ୍ୟର ଦରକାର ନାହିଁ । ସେଥିରେ ମୋର ବା କ୍ଷତି କ’ଣ ? ଏହା ମୋତେ ତ ଆନନ୍ଦ ଦେବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଆପଣ କେବଳ ଖୁସୀ ହେଲେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ ଯେ ଆପଣ ସମୃଦ୍ଧ । ସମୃଦ୍ଧିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆପଣ ଶରୀର ଓ ମନ ଉଭୟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । କିଛି ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ହେଲେ ଶରୀର ଓ ମନ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ହେବ । ଠିକ୍ ସେହିପରି କେବଳ ଧନୀ କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ ସୁଖୀ ହେବାରେ ନିଶ୍ଚିତତା ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ସୁଖୀ ହେବାପାଇଁ ଆତ୍ମୋପଲବ୍ଧି ଆବଶ୍ୟକ । ଉଭୟ ପ୍ରକାର ବିଦ୍ୟା ପ୍ରୟୋଜନ । ବସ୍ତୁଗତ ବିଦ୍ୟା ଓ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟାର ସମାରୋହ ଏକ କମଳାୟ ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟିକରେ ।

ଆନନ୍ଦଲାଭ ପାଇଁ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ଆବଶ୍ୟକ । ବିରକ୍ଷାଳୀ ହେବା ପାଇଁ ବସ୍ତୁଗତ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରୟୋଜନ ସଂସାରରେ ତିଷ୍ଠି ରହିବାକୁ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କର ବସ୍ତୁଗତ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରୟୋଜନ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖୀ ହେବାକୁ ହେଲେ ଚେତନଶୀଳତା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହାର କୌଣସି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆଜିକାଲି ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ବସ୍ତୁଗତ ଜ୍ଞାନକୁ ଆଧାର କରି ଜଣେ ଜୀବନକୁ ବେଶ୍ ଆରାମରେ କାଟିପାରିବ । ହଁ, ଆପଣ ହୁଏତ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାତ୍ମ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନ କଟାଇ ପାରିବେ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଧାର୍ମିକ ଲୋକ କହିଲେ କେତେକ ବୁଝନ୍ତି ଯେ କୌଣସି ଜିନିଷପତ୍ର ନଥାଇ ନିଃସ୍ୱ ଜୀବନଯାପନ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସୁଖୀ ଓ ଧାର୍ମିକ । ଏହା ଏକ ଭୁଲ୍ ଧାରଣା । ଜୀବନଯାବନ କରିବା ପାଇଁ କିଛି ପରିମାଣରେ ଆର୍ଥିକ ସମ୍ବଳ ଆବଶ୍ୟକ । ଦୈନିକ ସ୍ଥିତି ପାଇଁ ବାହ୍ୟ ବସ୍ତୁଗତ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରୟୋଜନ । କିନ୍ତୁ ସୁଖାନୁଭୂତି ପାଇଁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଆବଶ୍ୟକ । ସୁତରାଂ ବସ୍ତୁଗତ ଜ୍ଞାନ ଓ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନର ସମାରୋହ ଆମ ପାଇଁ କାମ୍ୟ ।

ଅହଂକାରଶୂନ୍ୟତା

ବୈରାଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ପରେ ଆତ୍ମୋପଲବ୍ଧିର ପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଏ । ଏହା ଅହଂକାରଶୂନ୍ୟତାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ । “ମୁଁ ଭାବନା” ମିଳାଇଯାଏ, କୌଣସି ଲୋକ ବା କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେନାହିଁ । ଦୟାକରି ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରନ୍ତୁ । “ମୁଁ-ଭାବନା” ବଳବତ୍ତର ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟକୁ ଦୋଷାରୋପ କରେ । ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ମାତ୍ରେ ଅହଂକାର ମିଳାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭକରେ । ବ୍ୟକ୍ତି ବୁଝିଯାଏ- “ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଦୋଷଦେଇ ଲାଭ ନାହିଁ । ମୋତେ ନିଜକୁ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।” ସମସ୍ତେ ଏହି ପ୍ରକାର ଦାୟିତ୍ୱବୋଧର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ ପୃଥିବୀ କି ସୁନ୍ଦର ନ ହୁଅନ୍ତା ! କିନ୍ତୁ ଧର୍ମ ନାମରେ ଆମେ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ଦୋଷଦେଇ । ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସଂଘର୍ଷ ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଲୋକମାନେ ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୃଥିବୀର ଯୁଦ୍ଧ ଓ ସଂଘର୍ଷ ଏହିପରି ଲାଗିରହିଥିବ ।

ଅହଂକାରଶୂନ୍ୟତାର ମନୋଭାବ ଆଣିବା ପାଇଁ ଅବିରତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁର ଅନିତ୍ୟତା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଏପରି ପ୍ରତ୍ୟେକକ୍ଷଣରେ ମନରେ ସ୍ଥିରତା ଆସିବ । ଶରୀରର ବିଭିନ୍ନ ଘଟିବାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଏପରି ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି ଆସିବା ପ୍ରୟୋଜନ । ଜଗତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ କ୍ଷୟଶୀଳ । ଶରୀର ନିରବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଏକଥା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷଣ କରିଯାଉଛି - “ମୋ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛି ।” ଆପଣ ଆପଣଙ୍କର ଶରୀର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଏ ପ୍ରକାର ବାର୍ତ୍ତା

ପ୍ରଚାର କରୁଛି- “ମୋ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନାହିଁ । ମୁଁ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାର ଲାଗିଛି । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସବୁ ନିରବ ନିରବିନ୍ଦ୍ରିୟ ଭାବରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଛନ୍ତି । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସବୁର ଉପଯୋଗ କରାଯାଇପାରେ । ମାତ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କଲେ ହତାଶ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଦିନେ ନା ଦିନେ ସେସବୁର ବିଲୟ ଘଟିବ ।

ଲୋକଟିଏ ନଦୀକୂଳରେ ଠିଆହୋଇଥିଲା । ସେ ନଦୀର ସେପାରିକୁ ଯିବାକୁ ଚାହିଁଲା । କାଠ ଖଣ୍ଡିଏ ଭାସି ଯାଉଥିବାର ସେ ଦେଖିଲା । ସେ ଭାବିଲା ଯେ ଭଗବାନ ଦୟାମୟ ଏବଂ ସେ ଏପରି ବ୍ୟସନ୍ନା କରିଛନ୍ତି । ଏହାଭାବି ସେ କାଠ ଖଣ୍ଡିକ ଉପରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲା ଏବଂ ଦୁଇହାତରେ ଆହୁଲା ମାରି ନଦୀର ଅନ୍ୟପାର୍ଶ୍ବକୁ ଗତିକରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ହଠାତ୍ ସେ ଅନୁଭବ କଲା ଯେ କାଠ ଖଣ୍ଡିକ ତଳକୁ ତଳକୁ ଯାଉଛି । ପୁଣି ସେ ଅନୁଭବ କଲା ଯେ ସେଖଣ୍ଡିକ କାଠ ନୁହେଁ । ସେଇଟି ଗୋଟିଏ କୁମ୍ଭାର । ଜୀବନରେ ତାହା ହିଁ ଘଟେ । ଆମେ ତାରୁ ଯେ ଆମର ଶରୀର ଆମକୁ ଦୂରକୁ ନେଇଯିବ । ଆମେ ସବୁକିଛି ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଯିବୁ । ମାତ୍ର ଶରୀର ଅସମର୍ଥ ହୋଇଯାଏ । ଶରୀରକୁ ଦୋଷ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତରେ ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅତି ଚମ୍ପକାର । ଶରୀର ଛ’ଟି ଅବସ୍ଥାଦେଇ ଗତିକରେ । ପ୍ରଥମେ ଏହା ପିତାମାତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସମ୍ଭାବନା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥାଏ ଏହା ‘ଅଣ୍ଡି’ର ସୋପାନ । ତାହାପରେ ଏହା ଜନ୍ମ ନିଏ (ଜାୟତେ) । ଜନ୍ମଦେଲା ପରେ ଏହା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ (ବର୍ଦ୍ଧତେ) । ଏହାପରେ ରୂପାନ୍ତର ଘଟେ । ଯୌବନର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ଯୌବନ ପରେ ପରେ କ୍ଷୟ (ବିଲୟ) ସଂଘଟିତ ହୁଏ । ଶେଷରେ ମୃତ୍ୟୁ ଆସେ । ଏହା ହେଉଛି ଶରୀରର କ୍ରମସୋପାନ । ପିତାମାତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁଟି ରହିଥିଲେ ଜନ୍ମ ସମ୍ଭାବନା । ପୁଣି ଜନ୍ମ, ପରିବର୍ତ୍ତନ, ବିକାଶ, ବିଲୟ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ପରି ଛ’ଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଦେଇ ଶରୀର ଗତିକରେ । ଏପରି କ୍ଷୟଶୀଳ ଶରୀର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରାଯାଇପାରେନା । ଶରୀର ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାର ସଦୃଶଯୋଗ କରାଯାଇପାରେନା । ମାତ୍ର ଏହା ଯେ ଅକ୍ଷୟ ରହିବ, ଏପରି ବିଶ୍ବାସ ଅମୂଳକ ।

ଦିନେ ନା ଦିନେ ଶରୀରର ଅବସାନ ଘଟିବ । ପ୍ରତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଛ’ଟି ସୋପାନ ଦେଇ ଗତିକରିବେ ଏବଂ ଶେଷରେ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିବେ । ସେହିପରି ପ୍ରତିଟି ଆବେଗ ମଧ୍ୟ ଏହିସବୁ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଦେଇ ଗତିକରେ । ଆବେଗର ଉଦୟରେ ଏହାର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏହା ଆବେଗର ଜନ୍ମ ହୁଏ । ତାହାପରେ ଏହା ବଳଶାଳୀ ହୁଏ, ତା’ପରେ ଏହାର ବିଲୟ ଘଟେ । ଆପଣ ନିଜର ଆବେଗସବୁକୁ ଯେତେ ବେଶୀ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବେ, ଆପଣଙ୍କର ଜୀବନ ଧାରା ସେତେ ସହଜ ହେବ । ଆପଣଙ୍କର ଶରୀର ଏବଂ ଆପଣଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ସୋପାନ ଦେଇ ଗତିକଲାପାରି ଆପଣଙ୍କର ଭାବନା ମଧ୍ୟ ଗତିକରି ବିଲୟର ସ୍ତରକୁ ଚାଲିଯାଏ । ଏହା

ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ବଡ଼େ ଏବଂ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୁଏ ଏବଂ ଧୀରେଧୀରେ ମିଳାଇଯାଏ । ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କର ବିଲୟ ହୋଇ ନ ଥାଏ । କ୍ଷେତ୍ରର ବିଲୟ ଘଟିଲେ ମଧ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ (ଆପଣ) ଅବିନଶ୍ୱର ।

“ଆସନ୍ତିରଜକରିଷଙ୍ଗଃ ପୁତ୍ରଦାରଗୁହାଦିଷୁ

ନିତ୍ୟଂ ଚ ସମଚିରତୁମିଷାନିଷାନିଷୋପପତ୍ତିଷୁ”

(ଅନାସକ୍ତି ପୁତ୍ର, ପତ୍ନୀ, ଘର ଓ ଜୀବନ ଉପରେ ନିର୍ଭରହୀନତା, ଭଜନମୟ ଅନୁଭବ ସତ୍ତ୍ୱେ ମାନସିକ ସ୍ଥିରତା ରକ୍ଷାକରିବା ଅହଂକାରହୀନତାର ପରିପ୍ରକାଶ)

ଅନାସକ୍ତି

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁରେ ବିଲୟ ଘଟୁଥିବାରୁ ଦେଖିଲେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଧରିରଖିବାକୁ ଆସକ୍ତି ଜନ୍ମେନାହିଁ । ବସ୍ତୁକୁ ଘୃଷା କରାଯାଏ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ବସ୍ତୁର ପରିସୀମାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏଥିରୁ ଓହରିଯିବାକୁ ହୁଏ । ଏଥିରେ ହତାଶବୋଧ ନଥାଏ । ହତାଶ ଓ ବ୍ୟର୍ଥତାରୁ ମନ ମୁକ୍ତ ହେଲେ ଆପଣ ନିଜକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିଥାଆନ୍ତି । ବସ୍ତୁସବୁକୁ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିଲେ ଏକ ପତି, ପତ୍ନୀ, ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପରିପ୍ରେକ୍ଷାର ବିଚାର କଲେ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ରହେନାହିଁ । ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରୁହନ୍ତି, ପୁଣି କୌଣସି ବନ୍ଧନ ମଧ୍ୟରେ ନଥାନ୍ତି । ଏପରି ମାନସିକ ସ୍ଥିତି ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆପଣ ଆତ୍ମସଚେତନ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚିତ ଯେ ଶରୀରର ଅବସାନ ଘଟିବ । ଯେଉଁ ସବୁ ଲୋକମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ଆପଣ ବସବାସ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଅନୁରୂପ ମନୋବୃତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରିୟଜନ ସଖ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କଲେ ଖୁବ୍ ଭଲକଥା । କିନ୍ତୁ ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ରହିଗଲେ ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ଆପଣ ଜୀବନ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିବା ସମୟରେ ଏ ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ସଚେତନ ନଥିଲେ ପରିଣତ ଭୟାବହ ହେବ । ଆମର ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଇକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଏବଂ ମହେଶ୍ୱର-ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ବିବାହିତ ଓ ସୁଖୀ ସମୟର ନାୟକ । ଆମ ପରମ୍ପରାରେ ଅବିବାହିତ ଦେବତା ନାହାଁନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମା ହେଉଛନ୍ତି ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ଏବଂ ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନା ପାଇଁ ଜ୍ଞାନ ଆବଶ୍ୟକ । ସୁତରାଂ ବିଦ୍ୟାଦାତ୍ରୀ ସରସ୍ୱତୀ ହେଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ । ବିଷ୍ଣୁ ହେଉଛନ୍ତି ପାଳନକର୍ତ୍ତା । ପାଳନ ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଜନ ହେଉଛି ଧନସମ୍ପତ୍ତି, ସମ୍ପଦ ଓ ସମୃଦ୍ଧି । ସୁତରାଂ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ହେଉଛନ୍ତି ସମ୍ପଦ ଦାତ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ପ୍ରଭୁ ଶିବଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ହେଉଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ । ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଛି ଶକ୍ତି । ଶିବଙ୍କର ପତ୍ନୀ ହେଉଛନ୍ତି ଶକ୍ତି । ଆପଣମାନେ ମହାଜାଗତକ ଓରରେ ଯେପରି ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା, ପାଳନ କର୍ତ୍ତା, ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତନ କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ ଦେଖନ୍ତି,

ଆମମାନଙ୍କ ସ୍ତରରେ ବା ଅଣୁବାକ୍ଷଣୀୟ ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଦେଖନ୍ତି । ସର୍ଜନଶୀଳତା ପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଜ୍ଞାନ ପତ୍ତୀଙ୍କ ବନ୍ଧନରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହେବା ଉଚିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରୟୋଜନ । ସୁତରାଂ ବିଦ୍ୟାସୂଚକ ସରସ୍ବତୀଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତି ଆବଶ୍ୟକ । ନିଜର ଏବଂ ନିଜର ଅନୁଗତ ଲୋକମାନଙ୍କର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସମ୍ଭବ ଆବଶ୍ୟକ । ସୁତରାଂ ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୃକ୍ତ । ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଜନ । ଏଡ଼୍‌ବିରୁ ଶକ୍ତିକ ସହିତ ନିବିଡ଼ ସମ୍ପର୍କ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକ ।

ସମସ୍ତଙ୍କର ସଶକ୍ତିକରଣରେ ସାହଯ୍ୟ କରୁଥିବାରୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଖୁବ୍ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରି ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରଳ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆମ ସଚେତନତା ପରି ଚିନ୍ତନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ଏପରି ଚିନ୍ତନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଃସଙ୍ଗ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପଣ କୌଣସି ଏବଂ ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଅନୁଗତ ହେଲେ ଆପଣ କିଛି ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନେ ଅବହେଳିତ ହୁଅନ୍ତି । କୌଣସି ରାଷ୍ଟ୍ରର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମନୀତି ନଥାଏ । ରାଷ୍ଟ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସଶକ୍ତିକରଣ ଅନୁଭବ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟିକରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ଜାଣିପାରେ । ଏପରି ଆତ୍ମବିଦ୍ୟାର ଅଧିକାରୀ ହେବା ପରେ ବ୍ୟକ୍ତି କେଉଁ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବ, କେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବ ଏବଂ କେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ଗ୍ରହଣ କରିବ - ତାହା ସେ ନିଜେ ସ୍ଥିରକରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ ନିଜେ ଚିନ୍ତାକରନ୍ତି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଅନ୍ୟ କାହାଉପରେ ନିର୍ଭର ନକରି ଆପଣ ନିଜର ଜୀବନ ଗଠନ କରନ୍ତୁ । ଏହା କମନୀୟ ହେବ । କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ ଯେ ବିବାହ ଏକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଜନକ ଅବସ୍ଥା । ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକରେ କୁହାଯାଇଛି “ମୁଁ ମୋର ପତି (କିମ୍ବା ପତ୍ନୀ), ପୁତ୍ର ଜନ୍ମା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପରିବାର ସଦସ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ଜୀବନଯାପନ କରୁଛି । ମାତ୍ର ମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଚେତନ ଯେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେ କୌଣସି କେହି ବିଦାୟ ନେଇପାରିବି ।” ନିଜର ପ୍ରିୟଜନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଏପରି ସଚେତନତା ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର ବିଯୋଗରେ ମଣିଷ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼େନାହିଁ । ମୁଁ ମଣିଷ ହୋଇ ଜନ୍ମ ନେଇଛି, ମୁଁ ଜଣେ ପୁରୁଷକୁ ବିବାହ କରି ପତ୍ନୀ ହୋଇଛି । ମୁଁ ଜଣେ ନାରୀକୁ ବିବାହ ହୋଇ ପତି ହୋଇଛି । ମୁଁ ପତି ବା ପତ୍ନୀ ହୋଇ ଜନ୍ମ ନେଇନାହିଁ । ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭୂମିକାସବୁ ମୋ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇଛି । ସେହିପରି ମୁଁ କାହାର ପତି ବା ପତ୍ନୀ, କାହାର ପୁତ୍ର, କେତେକଙ୍କ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କାହାର ବନ୍ଧୁ । ମୋ ସହିତ ବହୁ ଭୂମିକା ସମ୍ପୃକ୍ତ । ମୋର ପତ୍ନୀଙ୍କର ବିଯୋଗ ଘଟିଲେ ମୋର ପତି ଭୂମିକାଟି ତାଲିଗଲା ବୋଲି ଧରିନେବି । ଅନ୍ୟ ଭୂମିକା ସବୁ ରହିଛି ବୋଲି ଭାବିବି । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ଯେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଟିଏ ଭୂମିକା ତାଲିଗଲା ମାତ୍ରେ ସେ

ଭାଙ୍ଗିପଡ଼େ । ଏପରି ଭୂମିକା ତା'ର ପିତା, ମାତା, ପତି ବା ପତ୍ନୀର ଭୂମିକା ହୋଇପାରେ । ଭୂମିକାଟିକୁ ହରାଇ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଃସ୍ୱ ଅନୁଭବ କରେ ।

ବସ୍ତୁସବୁକୁ ଉଚିତ ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଣ କରିବା ହେଉଛି ଅନାସକ୍ତି । ଏହା ଅବହେଳା କରିବାର ଉପଦେଶ ନୁହେଁ । ବରଂ ଏହା ଆନନ୍ଦମୁଖର ରହିବାର ଉପଦେଶ । ସମ୍ପର୍କସବୁର ଶେଷ ଅଛି, ଏହା ଉପଲବ୍ଧି କଲେ ସମ୍ପର୍କସବୁ ଉପଭୋଗ କରିଦେବ । ଏହା ନିଉଜିଲାଣ୍ଡରେ କିଛି ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିବା ପରିକ୍ରମଣକାରୀର ମନବୁଦ୍ଧି ସହିତ ଚୁକ୍ତମୟ ଅବସ୍ଥା । ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଉଜିଲାଣ୍ଡର ଉତ୍ତର ଭାଗ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗ ମନବୋଧ କିଛି ଦେଖିପାରିବ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଏବଂ ପ୍ରତିପାଳିତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଉପଭୋଗ କରିବ । ନିଉଜିଲାଣ୍ଡରେ ଜନ୍ମନେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି “ଆଗାମୀ କାଲି” “ଆଗାମୀ କାଲି” କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ିରହି ବହୁତ କିଛି ହରାଇବସିବ । ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ରହିଛି, ଏପରି ଚିନ୍ତନ ତାକୁ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇବ । ମୃତ୍ୟୁ ବେଳକୁ ହୁଏତ ସେ ପରିକ୍ରମଣକାରୀ ଦେଖିସାରିଥିବା ସ୍ଥାନସବୁ ବୁଲିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇପାରିବେ ନାହିଁ । ସମ୍ପର୍କ ଅନିତ୍ୟ, ଏହା ଜାଣିବା ମାତ୍ରେ ଆପଣ ଏହାର ସବୁପଯୋଗ ଦିଗରେ ଚପୁର ହୁଅନ୍ତି । ବନ୍ଧୁଗଣ, ଏପରି ବିଚାରବୋଧ ନେଇ ସମ୍ପର୍କସବୁର ଅପଚୟ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ତର୍ଜଗତରେ ସମ୍ପର୍କସବୁକୁ ମଧୁମୟ କଲେ ବାହ୍ୟଜଗତରେ ମଧ୍ୟ ସେସବୁ ରମଣୀୟ ମନେହେବ । ଆପଣ ନନ୍ଦନକାନନରେ ରହିବା ପରି ଅନୁଭବ କରିବେ । ସମ୍ପର୍କ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଆମ ଶକ୍ତିର ପରିଚାୟକ ନୁହେଁ । ବରଂ ସମ୍ପର୍କର ଅନିତ୍ୟତା ଉପଲବ୍ଧି କରି ଏହା ଉପରେ ପୂରାପୂରି ନିର୍ଭର ନକରି ଏହାର ଜମନାୟତାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶାନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗାର ଗ୍ରହଣ କରିବା ଏବଂ ଏହାର ଯଥାପଥ ଉପଯୋଗ କରିବା ଅନାସକ୍ତି ଭାବର ପ୍ରକୃତ ମହତ୍ତ୍ୱ ।

ସମଚିତ୍ତ

ସମଚିତ୍ତ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ ସଦାସର୍ବଦା ସ୍ଥିର । ସେଥିରେ ଉତ୍ଥାନ ପତନ ନାହିଁ । ଏପରି ସଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ ଆପଣମାନେ ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସମଚିତ୍ତର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଆପଣ ଗୀତା ଆଲୋଚନା କ୍ଷେତ୍ରୁ ଯେରିଥିବା ସମୟରେ ପତାଶ ଲକ୍ଷ ତଳାରର ଲତେରା ଜିଡିଥିବା ଖବର ପାଇ ନିଜକୁ ସ୍ଥିର ରଖିବେ । ଏହା ସ୍ୱଭାବ-ବିରୁଦ୍ଧ । ଆପଣ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ରୋମାଞ୍ଚିତ ଓ ଆହୁତିତ ହେବେ । ଏହା ଦୋଷାବହ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହସୁଥିବା ସମୟରେ ଆପଣ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦରେ ଅଂଶୀଦାର ହୋଇ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ

କରନ୍ତୁ । ମାତ୍ର ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ହେଉଛି ଅନ୍ୟର ଆନନ୍ଦ ଦେଖି ନିଜେ ଦୁଃଖୀ ହେବାର ମନୋବୃତ୍ତି । ଦୈବାର୍ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣଙ୍କ ଅସୁବିଧାରେ ପଡିଥିଲେ ଆମର ଖୁସି ବଢ଼ିଯାଏ । ଆମେ ମନେମନେ କହିଥାଉ-“ତା’ର ଉଚିତ ଶାସ୍ତି ପାଇବା ଦରକାର ଥିଲା ।” ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସୁଖରେ ସୁଖୀ ହେବା ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ହୃଦୟରେ ପଦ୍ମପରି କମଳାୟ ମନୋବୃତ୍ତି ଆସୁ । ଆମେ କହିବୁ-ମୁଁ ଏକଥା କରିପାରି ନଥାନ୍ତି । ଆପଣ କି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ କରିଦେଲେ । ଏଥିରେ କିଛି ତଟିକତା ନାହିଁ, ଏହା ସରଳତା । ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ଗହଣରେ ଖୁସି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଖୁସିରେ ଆପଣ ଖୁସି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦୁଃଖରେ ଆପଣ ଦୁଃଖୀ । ଅଥଚ ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ଆପଣ ଖୁସୀ କୁହନ୍ତି କି ଦୁଃଖୀ କୁହନ୍ତି । ଆପଣ ସ୍ବଚ୍ଛ ଷ୍ଟିକ । ବାହାରର ବର୍ଣ୍ଣବିଭାରେ ଆପଣ ବିରବମୟ । ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣର ପୁଷ୍ପ ରହିଲେ ଆପଣ ଲାଲ ରଙ୍ଗ ଆପଣ କରନ୍ତି । ସବୁଜ ପତ୍ରର ପ୍ରତିଫଳନରେ ଆପଣ ସବୁଜ ହୁଅନ୍ତି । ପୁଣି ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର ବସ୍ତ୍ର ସମ୍ମୁଖରେ ଆପଣ ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରନ୍ତି । ଏହାର ସମ୍ମୁଖରେ କୌଣସି ବସ୍ତ୍ର ନଥିଲେ ଏହା ବର୍ଣ୍ଣହୀନ । ଏହା ବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରତିଫଳନ ସୃଷ୍ଟିକରେ, ମାତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ବାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇନଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆପଣ ଅନ୍ୟର ମାନସିକ ସ୍ଥିତିର ପ୍ରତିଫଳନ ଦିଅନ୍ତି । ଅଥଚ ଅନ୍ୟର ମିତ୍ରାସ ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିନଥାଏ । ଏପରି ଜୀବନ ଶ୍ରେଣୀ ଚମତ୍କାର । ଲୋକେ ହୁଏତ କହିପାରନ୍ତି ଯେ ଏପରି ଜୀବନ ଭାବ-ଦାରିଦ୍ର୍ୟରେ ଘନୀଭୂତ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆପଣଙ୍କର ଅନୁଭବ ପାଣିତିଆ ହେଉନଥିବାରୁ ଆପଣଙ୍କ ଭାବସମ୍ଭାର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ସ୍ବଭାବିକ ।

ମୁଁ ଛାତ୍ର ଥିବା ବେଳେ ମୋର ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅଜାତି ବୋହି ଆଣୁଥିଲି । ମୋର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବୟସ ଥିଲା ୭୭ ବର୍ଷ । ସେ ଖୁବ୍ ବୃଦ୍ଧ ଥିଲେ । ଥରେ ସେ ମୋତେ ତାଙ୍କ ରୋଷାଇଘରୁ ଲାଲ ଲଙ୍କା ଆଣିବାକୁ କହିଲେ । କହିବା ମାତ୍ରେ ମୁଁ ନେଇଆସିଲି । ମାତ୍ର ମୁଁ ଅଳ୍ପ କିଛି ଲଙ୍କା ଆଣିଥିବାରୁ ସେ ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛିତ ବୃଦ୍ଧିପାରି ପୁଣି ଦୌଡ଼ିଲି ଏବଂ ପୁଣ୍ୟ ଲଙ୍କା ନେଇଆସିଲି । ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ହାତରୁ ସବୁ ଲଙ୍କା ନେଇଯାଇ ପାଟିରେ ପୂରାଇଦେଲେ । ଲଙ୍କାସବୁ ଚୋବାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ମୋ ଆଖୁରୁ ପାଣି ବୋହି ଖସିଥାଏ । ସେ ଏକ ସମୟରେ ଏତେ ବେଶୀ ଲଙ୍କା କିପରି ଖାଇପାରୁଛନ୍ତି ଏ କଥା ଭାବି ମୋତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଥିଲା । ମାତ୍ର ସେ ଅବଳୀକାକୁମେ ଖାଇଚାଲିଲେ । ସେ ସବୁ ଖାଇନେଲେ । ମୋର ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଚୁର ପାନ ଚୋବାଇ ଚୋବାଇ ତାଙ୍କର ଜିଭର ପରଦା ମୋଟା ହୋଇଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ଜିଭର ସମ୍ବେଦନ କ୍ଷମତା ପ୍ରାୟ ନଥିଲା । ସୁତରାଂ ଲଙ୍କାର ମଧ୍ୟ ତୀବ୍ରତା ସେ ଜାଣିପାରୁନଥିଲେ । ସେହିପରି ବହୁ ଲୋକ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଚିନ୍ତା

ମଧ୍ୟରେ ବୁଝିରହନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମନର ପରଦା କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୁଏ । ମନ ଭାରାନ୍ତାନ୍ତ ହୋଇ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ହରାଏ । ଜୀବନ ଭାବଶୂନ୍ୟ ହୋଇଉଠେ । ମନ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲେ ଆମର ଛୋଟିଆ ସ୍ଥିତ ହସଟିଏ ମଧ୍ୟ ଉଦାପନା ସୃଷ୍ଟି କରିବ । ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣା ରୋମାଞ୍ଚ ଆଣିବ । ଆପଣ ବିସ୍ମୟାନୁଭୂତିର ଆସ୍ବାଦନ ପାଇବେ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅନୁଭବ ଉପେକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଯିବ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଭବ ଗଭୀର ହେବ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆପଣ ଦେଖିପାରିବେ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ଯେ ଆମର ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଅନୁଭବ ଆସିନଥାଏ । ସମସ୍ତେ ମାନସିକ ଚାପ ମଧ୍ୟରେ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଘରର କାନ୍ଥବାଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ହୁଏତ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଧରି ରହିଥାନ୍ତି । ଅଥଚ ପରସ୍ପରକୁ ଠିକ୍‌ରୂପେ ଜାଣିନଥାନ୍ତି । ପୁରୁଷ ନିଜର ପୃଥ୍ବୀ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଦ ରହେ । ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜ ଜଗତରେ ବନ୍ଦୀ ରହେ । ଏହା ଏକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଜନକ ଅବସ୍ଥା । ଲୋକମାନେ ଭୀତବ୍ରତ । ସେମାନଙ୍କ ଧାରଣା ଯେ ସେମାନେ ଆତ୍ମ ବିଦ୍ୟାର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ ବାହ୍ୟଜଗତ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ସଂଯୋଗ ଛିନ ହେବ । ବାସ୍ତବରେ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟାର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ ଆପଣ ଜଗତରେ ରହିବେ, ଅଥଚ ଜଗତର ବସ୍ତୁ ସବୁ ଆପଣଙ୍କ ପରାଭୂତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ହିଁ ସମଚିତ୍ର । ଏହା ହିଁ ସଦାସର୍ବଦା ଭାରସାମ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବାର ଉପାୟ । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଆପଣ ଅନ୍ୟର ସୁଖଦୁଃଖର ଆନନ୍ଦ ନିରାନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର କଥା ହେଉଛି ଯେ ଭାବସବୁ ଆପଣଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଆନ୍ଦୋଳିତ ଅନୁଭବ କରିବେ ନାହିଁ ।

ମଝି ତାନନ୍ୟଯୋଗେନ ଭକ୍ତିରବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ

ବିବିକ୍ତ ଦେଶସେବିତ୍‌ମରତିର୍ଜନ ସଂସଦି ॥

*ଅଲେକ୍‌ସାନ୍ଦର ଯୋଗ ମାଧ୍ୟମରେ ଜୁହାଯାଇଛି : ଭାଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନିରନ୍ତର ଭକ୍ତି,
ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନକୁ ଗମନ କରିବା ଏବଂ ସଙ୍ଗସୁଖ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ସାଧାରଣ ମାର୍ଗ)*

ଏ ସବୁ ମାର୍ଗ ଆତ୍ମ ବିଦ୍ୟା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଏସବୁ କରିପାରିଲେ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର କଥା । ଅନନ୍ୟ ଭକ୍ତି ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିବେ । ଏପରି ଭକ୍ତିର ପ୍ରଭାବରେ ଆପଣ ଈଶ୍ବର ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏକତ୍ବ ଅନୁଭବ କରିବେ । ମୁଁ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଛି ଯେ ବିଶ୍ବ ଓ ବିଶ୍ବର ଧୂଳି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭେଦ ନାହିଁ । ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ବିସ୍ମୃତ ଭାବରେ ବୁଝାଇସାରିଛି ଯେ ବିଶ୍ବ ଧୂଳିକଣା ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି । ତଥାପି କେବଳ ଧୂଳିକଣା ବିଶ୍ବ ନୁହେଁ । ସାଗର ଜଳକଣାରେ ରହିଛି । ମାତ୍ର ଜଳକଣା ସାଗର ନୁହେଁ ।

ସଦାମକୁ ଅସୀମ କହିବାର ନିର୍ବୋଧତା କେହି କରୁନାହାନ୍ତି । ଏଠାରେ ଅସୀମର ଉପସ୍ଥିତି ରହିଛି, ମାତ୍ର ଏହି ସଦାମ ଅସୀମ ନୁହେଁ । ଏଠାରେ ସାଗର ରହିଛି, ଅଥଚ ଅଳ୍ପ କେତେକ ଜଳବିନ୍ଦୁକୁ ସାଗର କହିବା ଯୁକ୍ତଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଆନ୍ଦୋଳନଟି ପାଇଁ ଭକ୍ତି ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୋର ଈଶ୍ବର ଜ୍ଞାନ ନଥାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ବର ସବୁବସ୍ତୁରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଏବଂ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅଂଶବିଶେଷ ବୋଲି ମୋତେ ଜୁହାଯାଇଛି । ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ଭିନ୍ନ ଏହା ସୂଚାଇବା ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ସୃଷ୍ଟି ଠାରୁ ମୁଁ ପୃଥକ- ଏ କଥା ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରାୟୋଜନ ନାହିଁ । ମୋର ଉପଲବ୍ଧି ରହିଛି । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲେ ସେ କହିଚାଲନ୍ତୁ- “ତୁମେ ସବୁ ସମସ୍ତତାର ଅଂଶ ବିଶେଷ ।” ଆପଣମାନେ ମରଣଶୀଳ ଏ କଥା ଶିକ୍ଷକ କହିବାର କିଛି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ବରଂ ସେମାନେ କୁହନ୍ତୁ- “ତୁମେ ସବୁ ଅମୃତର ସତ୍ତାମୟ ।” ମନ ଦେଇ ଶ୍ରବଣ କର । ଆତ୍ମମାନଙ୍କରେ ଏପରି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ । ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଏପରି ଉଚ୍ଚତର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଗଠନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ । କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ, ସମ୍ପ୍ରଦାୟ, ନାରୀ-ପୁରୁଷର ଭେଦ କୌଣସି ବାଧା ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ କରିପାରିବେ ।

ଧରାଯାଉ ପୂଜାପାଠ, ରୀତିନୀତି ଓ ଅନ୍ୟସବୁ ପାରମ୍ପରିକ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରାଯାଉଥିବା ପରିବାରରେ ଆପଣ ପ୍ରତିପାଳିତ ହୋଇ ଜୀବନ କଟାଇଛନ୍ତି । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଏସବୁରେ ବିଶ୍ବାସ କରୁନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ରୀତିନୀତି ଚାପିଦେବା ଭବିଷ୍ୟତ ହେବନାହିଁ । ସେହିପରି ଆପଣ ଅଧିକ ପରିପକ୍ୱ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ ଧ୍ୟାନଶୀଳ ହୋଇ ଆନ୍ଦୋଳନବଧି ପାଇପାରନ୍ତି । ଏହା ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର କଥା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜଣକର ସାକାର ଉପାସନାରେ ଆପଣ ବାଧାଦେବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତିର ମାନସିକ ପରିପକ୍ୱତା ନେଇ ସେ ନିଜର ମାର୍ଗ ସ୍ଥିର କରିବେ । ସାକାର ଉପାସନା ଠିକ୍ କି ନିରାକାର ପରିକଳ୍ପନା ଠିକ୍, ଏ କଥା ଆପଣ କହିପାରିବେ ନାହିଁ । ଦୁଇରେ ଦୁଇ ମିଶାଇବା ପାଇଁ ମାନସାଳ ଭଲ କି ହାତର ଅଳ୍ପକି ଗଣିବା ଭଲ, ଏହା ଜୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ରାଶିତିକ ସମସ୍ୟାର ସ୍ତର ଉପରେ ଏହା ନିର୍ଭର କରିବ । ପ୍ରାୟମିକ ସ୍ତରରେ ପିଲାଟି ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ବାଡ଼ି କିମ୍ବା ଫକମୂଳର ସାହାଯ୍ୟ ନିଏ । ଶିକ୍ଷକ ଉଚ୍ଚସ୍ତରରେ ମୁହଁରେ ଗଣ୍ଡୁଥିବା ସମୟରେ ପିଲାଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ କାଠଖଣ୍ଡ ଉଠାଇ ସଂଖ୍ୟାର ଧାରଣା କରେ । ଚାରି, ପାଞ୍ଚ ଓ ଛ’ ପରି ସଂଖ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ଧାରଣା ଗ୍ରହଣ କରେ । ଏପରି ଶୈଳୀ ଶିଶୁ ପାଇଁ ଖୁବ୍ ଉପଯୋଗୀ । କିନ୍ତୁ ସ୍ମାରକୋତ୍ତର ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷକ ଏ ପ୍ରଣାଳୀ ଅନୁସରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆପଣ କଥାଟି

ଠିକ୍‌ରୂପେ ବୁଝିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶିଶୁଟି ସମାନ ସ୍ତରରେ ସମାଧାନ କରିବ ବୋଲି ଆପଣ କହିପାରିବେ ନାହିଁ । ଶିଶୁଟି ନିଜ ଶୈଳୀରେ ଅଙ୍କୁଳି ଗଣି ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବ । ସଂଖ୍ୟାର ଅବଧାରଣା ଆସିଲା ପରେ ଅଙ୍କୁଳି ଗଣିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ତା' ପାଇଁ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମର ଚିନ୍ତନ ବିକଶିତ ହୁଏ । ଆମେ ସାକାରରୁ ଆରମ୍ଭ କରୁ । ନିର୍ଭୀକାର ପରି ସାକାର ମଧ୍ୟ କମନାୟ । ଆପଣଙ୍କୁ ବାଞ୍ଛିନେବାକୁ ହୁଏ । ବେଳେବେଳେ ଆପଣ ସାକାର ଉପାସନା କରନ୍ତି । ଏକ ଅନ୍ୟ ସମୟର ନିରାକାର ଭାବନା କରନ୍ତି । ପସନ୍ଦ ପସନ୍ଦର ଅବକାଶ ନଥିଲେ ଆପଣଙ୍କର ସ୍ବାଧୀନତା ନଥାଏ । ସ୍ବାଧୀନତାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ପସନ୍ଦ କରିବାର ରାସ୍ତାଥିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ସ୍ବାଧୀନତା ନଥିଲେ ବନ୍ଦନ ରହେ । ସୃଷ୍ଟି ଆମ ଆଗରେ କି କି ପସନ୍ଦର ସମ୍ଭାବନା ରଖୁଛି, ତାହା ଜଣ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ରୂପ, ବର୍ଣ୍ଣ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ବାଦ, ଗୁଣ ଓ ସ୍ବର୍ଗର ଅଗଣିତ ସମ୍ଭାବନା । ଆପଣ ଏହିସବୁ ସମ୍ଭାବନାର ସୁଯୋଗ ନ ନେଲେ ଇଶ୍ବର ଦାୟୀ ହୁଅନ୍ତି ।

ରକ୍ତିମାର୍ଗରେ ଚାଲୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରେ । ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ସେ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଅବଶ୍ୟ ଇଶ୍ବର ସରା କ'ଣ, ତାହା ସେ ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ଉଚିତ୍ । ବିଶ୍ବାସରୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତୁ । ମାତ୍ର ସେହିଠାରେ ଶେଷ କରିଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ନିଜର ବିଶ୍ବାସ ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଉପଲବ୍ଧି ଆସିବା ଉଚିତ । ସେହି ବିଶ୍ବାସ ଜ୍ଞାନରେ ରୂପାନ୍ତର ହେଲ ରକ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହୁଏ । ଅନ୍ୟଥା କେବଳ ବିଶ୍ବାସକୁ ଧରିରଖିଲେ ଜୀବନସାରା ଆନନ୍ଦପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇନଥାଏ । ଛୋଟପିଲାମାନେ ଆପଣଙ୍କ ବିଶ୍ବାସକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ସନ୍ଦେହରା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସେମାନେ ନିଜର ଜିଜ୍ଞାସାକୁ ପରିତ୍ୟଜ କରିବାକୁ ଚାହଁନ୍ତି । ଆପଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦିଅନ୍ତୁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କର ନିଜସ୍ବ ଉପଲବ୍ଧି ନଥିବାରୁ ପିତାମାତା ହିସାବରେ ଆପଣ କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଉର୍ଦ୍ଧନା କରନ୍ତି । ଆପଣ ସଫେର ଦିଅନ୍ତି ଯେ ସନ୍ତାନ ହିସାବରେ ଆପଣ ନିଜର ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ସବୁ ପଚାରିନଥିଲେ । ଆପଣ ପୁଣି କହନ୍ତି ଯେ ଆଜିକାଲି ପିଲାମାନେ ଖୁବ୍ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ । ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣ ନିଜର ପିତାମାତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ନପଚାରି ଭୁଲ୍ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଆପଣ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ନିଜେ ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ଉଚିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଉକ୍ତି ମାରୁଥିବା ପ୍ରଶ୍ନସବୁର ଉତ୍ତର ଅଦୈଷ୍ଟ୍ୟ କରି ନିଜକୁ ବୁଝାଇବା ବିଧେୟ ହେବ । ଏପରି ମନୋଭାବର ବିକାଶ ଘଟିଲେ ଆପଣ ପିଲାମାନଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନସବୁକୁ ଉତ୍ତରଦିଅନ୍ତି କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବା ମାଧ୍ୟମରେ ଜ୍ଞାନ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରସାରରେ ସହାୟକ ହୋଇପାରିବେ ।

ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତାରେ ଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି ଏପରି ଭକ୍ତିରେ ବୁଝିରହିଥିବା ମନ ନିରନ୍ତର ଆତ୍ମଚିନ୍ତାରେ ନିମଗ୍ନ ରହେ । ଆପଣଙ୍କୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ । ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ କ’ଣ, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ କିଏ, ତାହାର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁ “ମୁଁ” ରୂପକୁ ଚିରଦିନ ଦେଖୁଆସିଛି, ତାହାର ପ୍ରକୃତ ରୂପ ତାହା କ’ଣ ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ତାହା ବି ଜ୍ଞାନ, ସୁତରାଂ ମୁଁ ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଜାଣିବା ହିଁ ଜ୍ଞାନ ।

ଆପଣ ନିଜକୁ ବୁଝିବାରେ ପ୍ରୟତ୍ନ କରନ୍ତୁ । ଆପଣ ନିଜର ଭୂମିକାସବୁକୁ ପରିହାର କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜାଣି ରଖନ୍ତୁ ଯେ “ମୁଁ” ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ଅପରାଧୀ । ଏହି ମୁଁ ପ୍ରବଳ ଆବେଗସବୁ ତିଆରି କରେ । ମାତ୍ର ନିଜର ଉପଲବ୍ଧ ଆସିବା ପରେ ଏସବୁ ଆବେଗ କୌଣସି କ୍ଷତି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତା’ ବାଟରେ ଚାଲୁ, ମାତ୍ର ଆପଣ ଏହି ମୁଁ ଭାବନାର ଦାସତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ମୁଁ-ଭାବନାର କାରାଗାରରେ ଆପଣ ବନ୍ଦୀ ରୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆତ୍ମୋପଲବ୍ଧି ଘଟିଲେ ଆପଣ ଅନୁଭବ କରିବେ ଯେ ‘ମୁଁ’ ମିଳାଇଯାଇଛି । ଆପଣ ମୁଁ କୁ ଆଉ ଦେଖୁପାରିବେ ନାହିଁ । ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଭିନ୍ନ ରୂପର ଦେଖିବେ । ଉପଲବ୍ଧି ପୂର୍ବରୁ ଆପଣ ଯେଉଁ ‘ମୁଁ’ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ, ତାହା ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ଆତ୍ମ-ସଚେତନତା ଅର୍ଥରେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ । ଶରୀର, ମନ ଓ ସଂସାର ସ୍ତରରେ ଆପଣ ଦାସ ନହୋଇ ମୁଁକୁ ନେଇ ଅବଲୀକାକ୍ରମେ ସହଜ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଜୀବନ ଯାପନ କରିପାରିବେ ।

ନିରବତାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଯାଇ ଭାଷଣଦେବା ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେବ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆତ୍ମ-ସଚେତନତା ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣଙ୍କୁ ମନେ ପକାଇବା ଯାଇ ମୁଁ ଭାଷଣ ଦେବି ନାହିଁ । କୌଣସି ବିଷୟ ବୁଝାଇବାକୁ ଗଲାବେଳେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଭାବନାର ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ସେହିପରି ହୁଏତ ଆମ ସଚେତନତା ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ଶବ୍ଦସବୁର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଆପଣ ମୁଁ ଭାବନାଟିକୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଭାବନାରୁ ପୃଥକ୍ କରିପାରିଲେ ଏବଂ ମୁଁ ଭାବନାର ଉତ୍ପତ୍ତିକୁ ଠିକ୍ ଚିହ୍ନିପାରିଲେ ଆପଣ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିପାରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଧରାଯିବ । ଆପଣ ଏପରି ପ୍ରୟାସ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ମୁଁ-ଭାବନାର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥଳ ଚିହ୍ନଟ କରି ଆତ୍ମସଚେତନ ହୁଅନ୍ତୁ । ଏପରି ଘଟିଲେ ଉଭୟେ ନାମ ଓ ରୂପ ନାମହୀନ ଅଖଣ୍ଡ ବିସ୍ତୃତି ମଧ୍ୟରେ ମିଳାଇଯିବ । ଆପଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଚେତନତାର ସ୍ତରକୁ ଚାଲିଯିବେ । ଏପରି ଅନୁଭବ ଆସିବା ପରେ ଆପଣ ଭାବନାସବୁର କବଳରେ ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ନିଜର ଜୀବନ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଭାବରେ ଯାପନ କରିବେ । ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନ ଧ୍ୟାନ-କେନ୍ଦ୍ରିତ ରହିବ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନର କୌଣସି ନା କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବିଶ୍ୱରେ ନିଜର ସ୍ଥିତି ସମ୍ପର୍କରେ କୌତୂହଳୀ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ରହସ୍ୟାବୃତ୍ତ ସୃଷ୍ଟିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ ଏବଂ ସୃଷ୍ଟି ସହିତ ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ପର୍କ କ'ଣ, ସେ ବିଷୟରେ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ।

ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାର ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରୁ କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ବିଭାଗ ଯୋଗର କେତେକ ଶ୍ଳୋକକୁ ଆଧାର କରି ସ୍ୱାମୀ ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ

ସୃଷ୍ଟି, ସୃଷ୍ଟି-ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭବ ଏବଂ ଏ ଦୁଇଟିର ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେଇଛନ୍ତି । ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ଅନୁଭବ ସବୁର ଉଦାହରଣ ଦେଇ ଏହି ସତ୍ୟର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି । ଆପାତତଃ କ୍ଷୟଶୀଳ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ସୃଷ୍ଟିର ଅନ୍ତରାଳରେ ଯେଉଁ ଅକ୍ଷୟ ଓ ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟ ଉଦ୍‌ଭାସିତ, ତାହାର ଆବିଷ୍କାର ଦିଗରେ ପାଠକ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ସମସାମୟିକ ଜୀବନ ସହିତ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରକ୍ଷା କରି ସ୍ୱାମୀ ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ ବୈଦିକ ପରମ୍ପରା ସମର୍ଥୃତ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟାର ଶିକ୍ଷା ଦେଇଛନ୍ତି । ମଣିଷ, ସୃଷ୍ଟି ଓ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଏହା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧୃଷ୍ଟି ପ୍ରଦାନ କରିବାର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ନେଇ ସ୍ୱାମୀ ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ପକ୍ଷରୁ ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ଓ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍ଥା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇଛି ।

ସ୍ୱାମୀଜୀ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଛାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକ, ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ପଦାଧିକାରୀ ଏବଂ ବୃତ୍ତିଧାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଚେତନାକର ଉପାଦେୟତା ଥିବା ଆଶ୍ରମ ଓ ତିରୁବାନାମାଲାଇ ଆବାସିକ କେନ୍ଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିବିର ଆୟୋଜନ କରାଯାଏ । କଟକ, ଭୁବନେଶ୍ୱରର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଫୁଲନଖରା ପାଖରେ ଥିବା ନନ୍ଦିପୁରର ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା ବିହାରରେ ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିବିରମାନ ମଧ୍ୟ ଆୟୋଜନ କରାଯାଉଛି । ବକ୍ତୃତା, କର୍ମଶାଳା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ବିଦେଶୀ ଓ ଭାରତୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସବୁ ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥାନ୍ତି ।

M/s. Asima Printers

Ph : 9437419055